Apariţia acestui volum a fost subvenţionată *Ae*
MINISTERVii CULTURII

ION VINEA

O *V E* R E

II

PROZA SCURTA

Ediţie critică
di*
BLENA Z Aii AR IA PI LIP AŞ

SCRIITORI ROMANI
EDITURA MINEAVA
***f.acareşti* —**

ISBN 973-21-0382-5
ISBN 973-21-4383-3

NOTA ASUPkA VOLUMULUI II

Acest volum al ediției operei lui Ion Vinea cuprinde proza scurtă şi maximele dintr-un proiect de volum intitulat ***Călăuza nerăbdării.***

Am ordonat textele de proză grupîndu-le în ***Antume*** şi ***Postume.***

Prima secțiune este structurată, la rîndu-i, în ***Volume (Descîntecul şi Flori de lampă,*** **1925** şi ***Paradisul suspinelor,*** **1930) şi** ***Din periodice*** țincluzînd nuvele, schițe şi poeme în proză, în ordinea cronologică a primei lor publicări).

Secțiunea o doua cuprinde ***Postume,*** reproduse în marea majoritate după manuscrise, şi un proiect de volum de maxime şi reflecții, intitulat ***Călăuza nerăbdării.*** Manuscrisele nefiind datate şi neavînd nici o altă posibilitate de a stabili cronologia lor, am ordonat textele postume într-o succesiune pur arbitrară, luînd ca punct de reper ordinea primei publicări în periodice sau volume.

Manuscrisele * care cuprind proza scurtă a lui Ion Vinea se află în cea mai mare parte în colecția ***Muzeului literaturii române,*** fiind achiziționate de la soția scriitorului, Elena Vinea. Ele sînt foarte puține la număr, lipsind în totalitate manuscrisele textelor antume. Lipsesc şi cîteva manuscrise ale unor texte publicate postum în periodice.

S-au păstrat în unele cazuri file decupate din periodice conținînd texte tipărite în tinerețe şi asupra cărora scriitorul a revenit ulterior, operind modificări sau corecturi. Aceste texte cu însemnări autografe, care au fost considerate ca text de bază pentru ediția noastră, sînt menționate în aparatul critic de note şi variante.

* Conform uzanțelor editoriale, am inclus în termenul de ***manuscris*** si texte dactilografiate cu însemnări sau corectări autografe.

Vom descrie manuscrisele — cart: uneori cuprind cîte un singur text — în ordinea pe care am stnhilil-o în alcătuirea sumarului volumului. Vom menţiona aceste mnnu.'.crko cu numărul de inventar dat de *Muzeul literaturii române.*

Manuscrisul 16 00:1 este o map.i cu conţinu*, eterogen : coţiii i! actHo ale unor pi'n;.i: publicate in periodice, tăieiun clin ziare .şi reviste, reportaje, evocări şi schiţele *Felul* de *a fi. Amicul mvu Mxjrmyjdon, Drumul prin ploaie.*

Manuscrisul 16,0.07 conţine dactilograma nuvelei *Sus* pe *luciu! Dunării* şi un reportaj. Ilîrtia pe care este dactilografiat textul nuvelei Sus pc *luciul Dunării* este tip-edilorial, cu chenar, de culoare verzuie şi uşor transparentă. Paginile •unt arse de jur împrejur, ceea ce indică intenţia autorului „de *a* distruge textul (vczj nota noastră asupra ediţiei *la* volumul 1 din Opere, 1980, p. LX). Corectări autografe cu creionul au fost făcute, mai tîrziu, cu ocazia unei posibile tentative de publicare, căci se vede intenţia autorului de a recupera textul priit re-scrieica unor cuvinte care au fost parţial sau total arse.

Manuscrisul 16 553 cuprinde nuvela neterminată *Cabana dragosfei uitate.* Textul este autograi, scris la început cu cerneala" albastră, apoi cu cerneala neagră, iar ultimele pagini cu creionul. Este prima forma a textului, cu multe ştersături, corectări, adăogiri. Acelaşi dosar conţine şi o copie dactilo a testului mivelei, cu corectări, care însă nu par a fi ale autorului, ci ale cuiva care nu a urmărit decit exactitatea dactilografierii.

Ms, 16 559 cuprinde textele dactilografiate ale schitelor /nfr-o *noapte dc iarnă* şi *Pecetea.* Ambele texte au corectări autografe, precum şi unele menţiuni autografe pe care le specificăm iu •aparatul critic.

Manuscrisul 16 560 cuprinde schiţa Trei *prieteni** Testul este autograf, scris cu creionul pe ambele feţe ale hîrtiei.

Manuscrisul 15 581 cuprinde schiţa *Simplă poveste,* liste un *oxt autograf scris cu cerneală neagră.

Manuscrisul 16516 este un carnet de format mic. toarte vechi dup.j ,e;pcct. Primele trei file conţin sumarul, în 17 capitole, a unui proiect de roman sau nuvelă cu titlul Praf *şi pulbere,* proiect pe care însă nu l-am putut raporta la nici una dintre creaţiile -scriitorului. Tot aici este- cuprins textul unei mici schiţe intitulată Amintiri *fantastic*'.*. Textul este autograf, cu creionul.

Manuscrisul 12 846 cuprinde un text în proză, intitulat Mirem'-*ma pe calvar.* Sînt **0** file scrise cu cerneală neagră şî numerotate de la 1 la 8. Scrisul şi hîrtia par a indica o lucrare mai veche, din tinereţe, pe verso-ul unei file se aîlă textul unei cereri către „Precepţia capitalei" privind achitarea primei taxe de frecvenţă ja Facultatea de Medicină, de -l5 de lei. Cererea e semnată „Ion lovanache", iar sub semnătură este menţionată adresa -• „Calea Moşilor 132". Este, fără îndoială, un document surpriza care. aratîi ***<.'â*** Ion Vinea, omul tuturor proiectelor, s-a gindit la un moment dat să urmeze (ursurih» Facultăţii de Medicină. Din păcate cererea nu este datată şi nici nu avem nici un indiciu in legătură cu această intenţie, trecătoare şi iluzorie cu multe alte proiecte ale scriitorului.

Mantiseri^ui 16 550 cuprinde proiectul unui volum de maxime **M** reflecţii intiiulat *Călăuza nerăbdării,* filele 1---31, conform numerotării date la Muzeul literaturii române. Textul este parţial autograf (filele 1—12 şi 21—31), iar restul este dactilografiat. eu corectări autografe (o descriere mai amănunţită a textului este tăcută în cadrul aparatului critic).

în 5.taînlire, textului am urmat normele filologice consacrate dc practica editorială, păstrînd acele forme morfologice sau fonetice caic indică o realitate lingvistica diferită de cea legiferată azi. Am menţinut unele dublete fonetice ale aceluiaşi cuvînt, consemnate ca atare în DEX, de tipul ulcior -- *urcior, atlaz* • - *atlas,* precum si variante ale unor neologisme aflate în diverse luze ale adaptării in sistemul limbii române. Cit priveşte punctuaiia, ne-ain propti* să respectăm voinţa autorului, intervenind numai acolo unde era imperios necesar, fie pentru a evita o neclaritate a textului, fie pentru a finaliza unele intenţii (închiderea parantezelor sau a ghilimelelor, delimitarea prin două virgule a unei construcţii apoziţionale).

Am corectat greşelile de tipar evidente, în mod tacit pe cele minore, menţionind in notele de subsol doar cazurile mai deosebite, argumentate şi de variante.

DESCÎNTECUL
ŞI FLOR! DE LAMPĂ

DKSCÎNTECUL

La miezul nopţii, arendăşoaica sări din pat, pe blana de urs, pusă aproape dinadins. Tremurînd, flacăra lămpii isca în odaie alternative largi de lumină şi umbră. Flacăra lămpii era ca un fluture rănit. Şi femeia întârzia cu ochii aţintiţi. Inima i se zbătea la fel. Se lăsă pe spate, peste pernele multe, într-un leşin voit. Mişcarea îi descoperi genunchii netezi, iar aşternutul se înfundă sub trupu-i voinic. Pe tavan, mereu, şi asemeni clipelor, lumini şi umbre se fugăreau. Se făcea tăcerea care stăpîncşte între pereţii bătrîni cu firide adinei, peste mobile vechi, laviţe sculptate, icoane cu metal, scoarţe şi ţesături de lină. Sub tălpile femeii, capul ursului privea stupid. Şi ursul era o amintire mai mult despre Anghelache. Femeia nu mai ţinea minte amănuntele unei vînători. Dar dezmiardă această amin•tire cu piciorul şi zări o închegare din dorinţă şi din gînd :

Scurt, cu spete pătrate şi grumaji pietroşi, fălcos şi roşu la faţă, cu vîrf la mustaţa mică şi ochi negri privind cruciş. Logofătul Anghelache purta puşcă şi ghetre ca pădurarii, şi calul cu gît rotunjit îl asculta ca un cîine. Şi cum să n-asculte de rnîna mare care strîngea fiinele şi de coapsele cari îi striveau răsuflarea ? Arendăşoaica îl vedea zburînd acum pe şosea, cu norul de praf tîrît după el, îl vedea pe călăreţul scurt, sorbit de zări, pînă unde ? Ducea cu dînsul nu numai banii pe o recoltă, strînşi de pe moşia, pe care slujise, ci şi toate mîngîierile date în schimbul lor, în chip de brăţări de tuci şi flori negre rămase, pe sînii şi pe braţele arendăşoai-

cei. Femeia îşi caută pe trup vînătăile vechi de două săptămîni, şi le învie cu gura, o îneacă suspinele, se răsuceşte cu faţa în jos. Şi întrebarea îi scurmă în minţi, ca o cazma : unde o fi, unde s-o fi ascuns şi

In cele din urmă îşi scutură dorul ca pe o lacrimă şi purcede la fapte, aşa precum i s-a spus. Sare, dreaptă, dintre vedeniile ei, îşi scoate cămaşa dintr-o trăsătură şi alungă plete negre şi lungi peste spatele mănos de vădană. Pe scaun, goală în faţa oglinzii cu pupitru, între două sfeşnice cu focul întins, priveşte ca într-o apă lividă... Susţine, pe scîndura mesei, sînii grei. Şi nu vede la început decît două cearcăne şi două priviri la fel, ţintind-o, din adînc.

îndărăt, aşa cum trebuia, lampa scade şi moare. E întuneric ca în jurul unui altar părăsit. Văduva arendaşului din Sihleşti, răpus într-un chip atît de ciudat în trăsura care-l ducea la oraş, se scufundă, cu priviri şi minţi, în oglindă. Clopotele şi toaca de la schitul ţinutului se auziră din departe. Utrenia...

Şi plăsmuirile, călăuzite de sunet, plutiră în apa cleştarului, încet:

Mai întîi un zid cenuşiu şi o cruce, pe netedul curţii pustii. O maică se plimbă cu paşi mărunţi. Şi la fiece oprire însemna capătul crucei desenată pe pămînt prin mers, suna din inima lemnului lovit.

(Se auzea desluşit toaca şi apoi clopote se tînguiră. Şi ochii din oglindă păreau secaţi de viaţă prin plîns. Peste tîmple întunericul din odaie îi curgea în coamă. Acum, arendăşoaica îşi aminti de primul doliu, de cel dinţii sicriu) :

Cadrul de lemn se lărgeşte.

Catafalcul şi chipul mamei se ridică în mijlocul unei biserici cu lespezi largi şi rotogoale pe jos, din rogojină. Flori galbene şi făclii se amestecă în obscuritate. Şi era ca un cer negru, unde, printre stele, chipul mamei părea luna. Din cor, ca din văzduh se revărsa imnul de pomenire, curat. Ca un arcuş peste firele sufletului, cîntecul smulgea din ea durere. Şi chipul se depărta printre stele, lunecînd.

Biserica rămîne goală, cîntecul filfîie într-însa, se pierde. Ochii din oglindă plîng. (Viziunea se. schimbă) :

...Se deschid porţile şi, către preotul **în** odăjdii, pe cărarea dintre lumea despărţită, înaintează nunta smerit. Capul ei se înclină sub alb cu lămîiţă. Mirele salută mulţimea şi-şi şterge chelia cu batista... Afară, pocnet vesel de pistoale.

Oh ! neplăcerea alungă această vedenie :

...Dar acum chiar camera de alături se încape în oglindă. Trupul răposatului zace pe masă printre flori de cîmp, în hainele cele negre şi cu ghete arătând tălpile noi, ca pentru o sărbătoare. Oamenii sosesc cu mănunchiuri, sărută icoana de pe plastronul mortului şi privesc la steaua întunecată ce-i stă adîncită în tîmplă lîngă chelie. Văduva, **în** genunchi, spune rugăciuni, caută suferinţa şi nu o găseşte. Simte căutătura oamenilor şi leşină. Noaptea năpădeşte **în** aceeaşi odaie de acum, dar în timpul de atunci, în oglindă. Camera mortului nu se mai vede, dar prezenţa lui se simte în toată casa, poate după bocetul babelor. în tăcere s-a deschis uşa. Slugile morţii se aud o clipă, alături, desluşit. Spre patul în care văduva s-a trezit din leşinul lung se îndreaptă credinciosul Anghelache. Deşi merge pe vîrful picioarelor, duşumeaua trosneşte sub trupu-i îndoldorat. Vine să vadă cum îi este. îi mîngîie fruntea învinsă, îi potoleşte tremurul mîinilor, îi sărută gura. Faţa lui e tare şi căutătura vicleană. Sărutul stăruieşte. Arendăşoaica s-a înfiorat de două ori. Pentru că logofătul se aşază în pat şi dezmierdarea lui i-alunecă peste ciorapi. Şi răsuflarea i se întăreşte. A, nu ! astă-noapte, **nu** ! S-a ridicat ţeapănă şi îngrozită : „aibi milă ! **nu** pot! **nu** trebuie ! mi-e rău !* şi ruga ei se sfîşie spre faţa batjocoritoare a lui Anghelache.

— „nu fi copil: am încuiat uşa..."

(In oglindă, chipul palid se colorează, ochii ard, nările se zbat. Printre gindurile răvăşite, întrebarea se ridică, grabnic, ca o văpaie dintre vreascuri, mistuind : unde e acum ? unde e ?)

(îşi scufundă privirile prin gheaţa oglinzii sa mai vadă) :

O circiumă joasă cu tejghea şi vrafuri cu sticle în fund. Lăutari în picioare lingă o masă. Meseni cu paharele-n mîini şi cu femei pe genunchi strigă şi rid. De bună seamă, cineva povesteşte foarte ha/~ Iii intîmplări, că stîrneşte atîta veselie la masă, iar burta cîrciumarului cu chimir s-a apropiat, zguduită.

(Văduva se apleacă printre luminări, mai mult. peste oglindă, să vadă, să audă) :

Este chiar logofătul Anghelache, Ia faţă ca vinul vechi şi în braţe cu o femeie văpsită pe gură — chiar dînsul este — cel care le deapănă*firul vieţii lui împletit din pozne şi noroc. E vorba de Sultana, arendăşoaica bogată, care la patruzeci de ani nu şi-a stîmpăxat sîngele şi a trebuit să o lase cu buza umflată şi cu banii pe o recoltă şterpeliţi... Oaspeţii hohotesc, femeia văpsită îl ia pe după gît la fiece vorbă de duh, burta drxiumarului se frământă ca a unei neveste care nu poate naşte. Pumnul lui Anghelache răsună voios pe masă şi urletele tovarăşilor îi preţuiesc cum se cuvine porunca : „să vie un purcel 3a cuptor". Hangiul pleacă, paharele zbîrnîic. se deşartă. Femeile chiuie bete şi cad moi pe piepturile bărbăteşti. Şi toţi aşteaptă, cu o poftă nerăbdatoare, sfârşitul şi îmbrăţişarea.

(Din nou Sultana se apleacă spre oglindă, şi aşa de aproape, că răsuflul ei abureşte sticla, şi nu poate deci să zărească mai limpede, aşa cum vroise, pe tirfa din braţele nelegiuitului.)

Dar nu-i auzi decît glasul, îngînînd, printre viori, un eîntec de grădină, şi văzu apoi pe hangiu, uriaş, punînd tava, printre bliduri, pe masă. Şi în clipa asta se făcu tăcere în cârciumă, viorile tăcură gîtuite, mesenii încremenîră privind. Pe tava purcelului se afla un chel cap de mort, mucegăit, cu o stea roşie, proaspătă, în tâmplă. Femeile leşină, toţi se scoală trântind scaunele în fugă, şi Anghelache e cenuşiu la faţă ca bolovanul. în ţipete şi în învălmăşeală, cîrciumarul burtos se reazimă de o boltitură şi face un haz nespus, că se cutremură încăperea, şi ochii îi lucesc ca purpura. Iar în cârciumă se răspîndeşte un miros pîrlit, ca în iad. Musafirii pieriseră. Logofătul e singur. Se repede spre uşă, pc la ferestre, dar e încuiat şi au crescut ca prin farmec zăbrele. Pe afară se plimbă dorobanţi ca în jurul temniţei.

Sultana recunoscuse capul mortului. Dădu un ţipăt. Pe la tîmplc şi pe umeri simţi o arsură vie şi mirosul iadului i se lămuri în nări. Vru să urmărească pedepsirea lui Anghelache, dar capul de mort se rostogoli după masă, luminînd pînă la gîtul văduvei, fript de o sărutare neaşteptată.

Femeia izbi cu pumnul în oglindă. Ţăndări. Şi cum vedenia pieri spulberată, îşi dete seama că părul îi luase pe alocuri foc şi o flacără mică i-a lins ceafa. Se repezi în pat şi-şi stinse pletele cu aşternutul. Apoi, gâfâind, aprinse lampa. Sfeşnicele fumegau. O durere la călcîi : păşise pe cioburi. Mîna îi sîngera. Se legă cu o batistă. Deschise o fereastră deasupra nopţii să iasă mirosul de pîrlit şi, cum o adiere năvălind îi şterse trupul de sudoare, se ruşina, găsindu-se goală, ca şi cum ar fi văzut-o cineva.

. . . .

O hotărâre dureroasă o împinse înainte. Gindul că Anghelache petrece astfel cu femeile din oraş îi dete puterea să uite orice altă grijă. Tiptil, deschise uşa şi pătrunse, albă, în întuneric. Ascultă citeva clipe. Tăcerea năştea ca un freamăt în urechile ei şi umplea casa pustie. înfricoşată totuşi, îşi urmă paşii pe treptele trosnitoare pînă jos, trase drugul şi deschise poarta sonoră pe Ungă care trecea noaptea măreaţă din curte. în aer plutea ameninţarea ploii. Din copacii nemişcaţi se prăvăleau miresme pe cari o adiere le împărţea, grele. Nisipul îi supse paşii, îi răcori tălpile şi nici o rază nu pogorî dintre nourii cari se amestecau în tăcerile voluptoase. Arendăşoaica fugi ca o lumină pe lîngă zidurile vechi. Se opri în cîmpul de porumb din dosul casei, lîngă butoiul pus să strîngă apă de ploaie. Pietrele îi răniseră picioarele desculţe şi neobişnuite. îşi strînse părul pe piept, terorizată de teama că o vede cineva în desăvîrşita izolare a ceasului şi a conacului. Sub lespedea neagră a cerului jos, îşi răspundeau greieri, ţesători subtili ai visului şi ai liniştei. Porumbul osos foşnea. Tremur de frică sau de frig ? de frig, desigur, se gîndi Sultana ghemuită în zid şi

gata să fugă îndărăt. îşi dete seama că nici nu mai are puterea să strige după ajutor, atlt de nebunească îi apăru fapta ei, în locul neumblat din. spatele casei. „Fără îndoială că nu prea mi-e bine —îşi mai zise, cercînd să-şi încleşteze dinţii clănţăniţi —, doar frigurile m-au adus pe calea asta. Dar de vreme ce sunt aici, adăogi cu socoteală duhul ei de femeie, de ce n-aş încerca ? Pentru câteva minute ?" Făcu vreo câţiva paşi în căutarea locului bătătorit şi ales. Un lătrat răsună în apropiere. Sultana tresări groaznic. S-ar putea ca, de alarma dinilor, argaţii să o surprindă goală şi cu vrăjitoreştile unelte în mână. Tot satul ar râde a doua zi. Arendăşoaica pîndi gata să zboare în casă la cel mai mic semn ivit din adîncul mut al curţii. îi părea rău de acum câ va părăsi orice încercare. Şi dacă diavolul se iveşte în toiul descîntecelor ? Icoana lui Anghelache îi străluci însă în suflet şi toate nădejdile se încordară. Sultana se ridică, sfidînd necunoscutul, şi-şi resfiră părul în vînt ca pe un drapel.

Cîinele lătrase, — iar din buruieni, printre licurici, se deschiseră pleoape.

Căci în răstimp, la marginea şanţului, Ion Toiag sfîrşise întîiul somn şi se întorcea fericit spre greierii din cealaltă parte. îşi trase mai bine căciula peste urechile ude de rouă şi zîmbi viselor de pînă atunci. Jandarmii din satul vecin îi pierduseră urma. Aci, la curte, grădinarul îi da&e de lucru fiindcă nimeni nu voise să muncească sărbătoarea, cînd se găteşte mai mult şi se toarnă, la masa argăţească, vin. Norocului neaşteptat al lui Toiag i se adăogi şi cîntecul de lăutari, prilej să-şi arate glasul şi să i se mai treacă, din mîna slujnicelor, cîte un pahar. Bău pînă i se încurcară minţile, dar cînd vru să pipăie mijlocul femeilor fu trimis să se culce în grajd sau în podul cu fîn, unde însă i se păru prea cald. Atunci s-a bălăbănit de-a lungul curţii, a dat cu cizmele prin rămăşiţa focului peste care se răsucise friptura şi s-a prăbuşit la întâmplare în iarba uscată din marginea unui şanţ. Aici se trezea Toiag pe încetul. Mireasma tare a nopţii răzbea prin ierburile cari se căzneau să se ridice, în strivire. Un

fior, străbătîndu-1, îi lăbărţa în zâmbet faţa spînă. Odihnit şi sătul, ghicea într-însul răsputeri cari tindeau să se cheltuiască. închipuiri de dragoste îi pluteau lîngă gene. în aiureala deşteptării, prin pacea cadenţată imens de respirarea muzicală a greierilor, acestea îl urmăreau încă. Dincolo, la vreo cincisprezece paşi de pildă, o nălucă se plăsmuia, cînd mai ştearsă, cînd mai lămurită. Trecea dintr-un loc într-altul, într-o plutire lină care dezbina întunecimea în juru-i. Chinuit, Toiag îşi duse mina la frunte, să împrăştie vedenia. Apoi, privi cu neîncredere în fund. Ispita se cioplise dreaptă, înţepenită pe vîrful picioarelor, cu sinii aţintiţi şi cu mîinile ridicate pentru zbor, şi deodată se roti, descriind o arie în mersu-i repezit. Toiag se frecă la ochi şi privi cu îndîrjire. Forma se desfăcea tot mai închegată, pe fondul de frunziş şi umbră. Lui Toiag i se broboni rece fruntea. In mijlocul ariei, năluca îşi revărsă părul, ca o bocitoare, peste piept, pînă-n pămîntul în care începu să bată cu surcele. Măsurat, ca într-o darabană. Câteva silabe se desluşiră, printre plete, ca bolborosirea unui pîriu negru, pe un început de melodie. Apoi, femeia înconjură în fugă aria, cadenţat, şi se apropie, în mişcări spornic mai desfrînate, de centru, să bată iar chemarea pământului păstrător al atîtor puteri neîntrebuinţate, pe cari descântecul pătimaş le urneşte. Toiag pricepu că are în faţă-i, aievea, o vrăjitoare care face cuiva de petrecanie. Se tîrî către ea, pe brânci, să o aibă mai la îndemînă, cînd i-o veni s-o pedepsească. Ea mătura locul, îl stropea cu apa din ulcior, şi zicea pe de rost, chemînd cu mîinile, cu glasul şi cu părul, la marginea cercului. De aici se retrăgea, cu faţa-n vînt, cu ochii în gol, cu mişcări ritmice şi încovoiate, ademenind un chip ivit doar ei. Toiag înţelese şi mînia i se potoli.

întins printre mărăcini, ca o şopîrlă, privi arătarea coaptă a vrăjitoarei absorbită în fermece dîrze. Pletele se despărţeau din belşug, de jur împrejur, bătând în plinurile mănoase. în alergare, fiinţa ei unduia de greutate şi de mlădiere pe trăinicia coapselor şlefuite. în mijlocul în care părea să fie cuibul drăciilor invocate, aprinsese uscături. Flăcări

îşi jucau răsfrîngerile pe statura ei îngenuncheată. Femeia topea o păpuşă de ceară, scoasă din urcio-rul cu apă şi boscorodea, ferindu-şi şuviţele. „Aşa cum ceara se topeşte de văpaie, să se topească şi el de dor", recunoscu Toiag descîntecul.

Cum dau unii norocului cu piciorul — şi printre spini Toiag se tîrî mai aproape. E plină şi moale la pipăit ca omida. Flăcările o pătrund astfel că-i presimţi valul care-i curge sub piele, şi ce frumos străluceşte în întuneric femeia şi focul. Flăcările cresc aurii, danţul reîncepe. îndărăt se descoperă aria şi porumbiştea înfiorată, zidul vechi şi un mesteacăn de var, şi mii de umbra subţiri şi mute se însufleţesc şi încalcă cercul.*

Vrăjitoarea era un rug de patimă şi de viaţă, tîrcolind focarul într-un iureş care se depărta să împrăştie nopţii porunca dragostei înteţite. Fără îndoială că, de atîtea rituri şi ritmuri, peste mintea ei se trăsese un stor. în ochii larg deschişi, nu se mistuia decît o singură vedenie, născută din dorinţă. Puterile o părăseau, iat-o şovăind, cu mîinile în şolduri, înapoi, pe cercurile închipuite, lîngă jarul pîlpîitor, cu mîinile întinse pentru îmbrăţişare. Dogoarea o încinse. Un suspin şi un zîmbet pe figura-i rumenită, închiderea plină de fericire a genelor şi aşteptarea plină de graţie a staturii vestiră o apariţie iubită, undeva. Toiag, pe brînei, ca o lăcustă, cu ochiul sîngeros şi nara aprigă, fu atît de uimit de înfăţişarea ei, încît se uită o clipă împrejur, să vadă dacă într-adevăr vine cineva. Nedumerit, îşi împlîntă iar privirile în vrăjitoare. Pe figura ei cu pleoape închise, cu viaţa toată dintr-însa împinsă la ultima suprafaţă, gata parcă să se desfacă şi să alcătuiască în aer o a doua mască, după asemănarea pătimaşă a celei dinţii, se înteţea expresia aşteptării, clipă cu clipă, îndeplinită :

— „Vine, mult aşteptatul, fără de greş, vine !"

Peste o clipă, se împleticea, trunchi, peste foc.

Toiag sări. Cu mîna întinsă o înlătură de la flăcări şi, trecînd fără preget printre ele, îi prinse prăbuşirea în braţe. Nu-şi cunoştea stăpîna, pe Sultana, arendăşoaica, astfel că se. minună încă o dată de frumuseţea **revărsară**, lut şi coamă, **asupră-i.** Şi. se minună mai mult simţind atingerea mîinilor albe pe grumajii lui şi aceeaşi chemare de dragoste, au-y.ită de depune, aiuiindu-i şoptiri la ureche. Pricepu poate că sosirea lui dădea corp vedeniilor Sultanei, încă departe de trezire, sau crezu că era chiar el chematul. Căci Toiag îşi ridică prada care **atîrna** arcuită ca o ghirlandă şi, cu paşi desfăcuţi de încordare, işi făcu loc in tufiş.

* In textul de bază *circul.* Corectat după textul din periodic.

MOARTEA LA CHEF

Vînt din păduri în cari se împrospăta muşchiul pe rădăcinile scorburoase şi se înmulțeau izvoarele, ghioceii şi şerpii.

Noaptea primea miresmele, ca o pînză albastră, în drum către singura stea.

Un sat stins lîngă biserica neagră de bîrne. Clinii tăcuseră : Doar din paragina lemnoasă țipă, în turle, poporul de cucuvăi.

— Vine primăvara, suspină cineva.

Acorduri metalice rătăceau ca umbre de aur, din balul de la conac. Nu zăream decît țigara lui în răstimpuri, roşu punct.

— Da, vîntul ăsta te ameţeşte ca zefirul...

— Vîntul, sau vinul ?

Şi înțelesei că cel ce întrebase umplea iar şi iar paharele. Acelaşi glas urmări, prin beznă, un gînd :

— Suflă peste Prut, în stepele Rusiei. Luăm primăvara cu noi. Era mişcat. Din nou, acordurile, şi-n sufletele noastre plutiră valsuri şi rochii.

— Toate astea rărnîn în urmă.

Simțeam că acelaşi fior ne lega inimile. Cele trei țigări ardeau deodată. Apoi, unul :

— Voi mai ştiți ceva ?

— E vorba să ne retragem chiar mîine. Toate măsurile sunt luate. în zori, aruncăm în aer podurile...

— Şi pleacă toată lumea ?

— Numai armata. Civilii, răniții şi exantematicii rămîn.

— Bine de ei !

Tăcerea copleşi aceste vorbe, ca pe un vierme al tuturor.

— Rusia, ştiți cum îmi închipui Rusia ? Nesfîrşită, albă, cu rîuri de gheață, cu oameni mari, galbeni, în cîrciumi scunde, cu popi şi călăreți, cu negustori, cu noroade — care se schimbă din zări în zări — pe un lung drum de pierzare.

Aveam, cel mai în vîrstă dintre noi, douăzeci de ani. Dar cineva izbucni :

— Ce înseamnă asta ? Ce-o fi să fie ! Ura !

Şi goli paharul. Era strident. Nervii — întinşi pînă la țipăt, gîtlejurile — încleştate.

— Haideţi cu mine ! Ați adormit!

Ne ridicăm maşinal şi coborîm după el prispa, în lunecuşul noroios al curții. Aburi dulci ne năpădiră.

Cu fețele spre cer, ca să primim adierile : uite luna !

Albă şi grăbită, străbătea nori de furungini şi zăpadă.

Afară, lîngă gardul smuls şi culcat, o mogîldeață — cal scheletic — smulgea iarba măruntă ce se dezvelise din iarnă. Ronțăitul lui în linişte.

— Ia uite ce javră, he, he, he ! şi cel care ni s-a impus şef îmbrînci calul. Scheletul se clătină...

— Dar unde dracu ne duci la ora asta ?

— Hai cu mine. Mergem în Rusia — şi-mi aprinse sub nas lanterna — ia uite ce mutră face ! Să trezim satul, nu vezi ? Dorm cu toții, ca vitele. Poate găsim ceva femei.

— Ssst !

Ne grămădirăm într-un ungher. O umbră subțire şi înaltă se strecura pe lîngă biserică. Priveam încremeniți, ca la o nălucă.

— Hei, tu ! Cine e acolo ?

Umbra dispăru. Prin întuneric ni se întîiniră mîinile.

— N-auzi ? Vino-ncoa, sau trag...

Umbra răsări deodată în fața noastră, împleticindu-se.

— Apropie-te !

Aprinserăm lanterna. Un cap tuns, un obraz cadaveric, cu surîsul palid şi veşnic cu ochii încinşi de văpăi negre. Fără bluză, în cămaşă. O lumină îi

— Ce cauţi prin cantonament noaptea, ţigane V
— M-a trimis de la infirmerie, să fac surcel* . de ceai, că miine plecăm.
Tremura.
— La trei dimineaţa ? Minţi !
împins parcă de violenţa cuvântului, soldatul **M** strădui, cu braţele în vînt, ca nişte coceni, să nu cadă. Dar se abătu drept peste pieptul Şefului, care-l apucă de pumni şi-I sprijini. ,
•— Arde ! zise el, ce-i cu tine ?
— Dă-i drumul — mă rugai — nu vezi că an friguri ? Trebuie să fi fugit de' la infirmerie.
— E un exantematic.
— E mai slab decît calul cela de lîngă gard.
— A ! ha ! ai fugit de La infirmerie, ţigane, şi umbli noaptea după muieri ?
Cellalt îşi bîigui delirul.
— M-a trimis să fac surcele pentru ceai, că mîine plecăm în Rusia.
— Ce ? Şeful se mînie deodată şi-şi recapătă întreaga autoritate asupra-ne. Marş de-aici ! şi cur/i soldatul se depărta rezimat de gard, anevoie, îi urlă : pas alergător!... Nu poţi care va să zică. Stai!

Se opri tocmai lîngă calul care ronţăia suflind ca mai înainte. Luna limpezi locul.

— Vrei să. te duc în cîrcă ? Pune mîna pe cal T Ţine-1 bine ! Aşa. Suie sus ! Iei mîrţoaga de gît, vrei s-o pupi ! Haide, suiţi-1 voi !

îl ridicarăm ca pe o spetează. în cîmpul lanternei şi-n bătaia lunii, soldatul livid pe calul scheletic, poticnindu-se într-un mers nesigur şi legănat, sub umbra bisericii de bîrne, păru, prin larma dinilor treziţi şi a cucuvelelor, Moartea, pe armăsaru-i apocaliptic, şovăind a popas obosit prin acel sat.

Sufletele se rupseră de realitate şi ţîşniră în hohot şi chiot pe urmii lugubrei fantasmagorii :

— In Rusia, du-te în Rusia, strigă Şeful, galop !"
înconjurăm Moartea, îndemnând calul care se grăbeşte, clătinîndu-şi călăreţul.
— Hi, hi, mişcă-te odată !

Scoatem săbiile pe cari le purtaserăm la baiul de adio de îa conac, să înfrumuseţăm escorta. Şi calul ia trap, în zig-zag, dueîndu-şi stăpînul ca pe o rufă goala, proptită-n vînt.
— Hi, hi, bagă-i sabia-n crupă !
Suntem depăşiţi. Deodată Moartea se lasă pe coamă şi se prăbuşeşte, cu cal cu tot, in noroi. Ne repezim. Aprindem.
— Scoală, bă !
"» — A leşinat.
— Scutură-1 niţel...
— E mort !
— Da' de unde !
— Pune mina : e rece.
Ne descoperim, dezmeticiţi. Ce e de făcut? Cel mai practic lucru ar fi, acum cînd nu se mai poate îndrepta nimic, sâ-1 lăsăm aci pînă mîine şi să mergem La culcare, fără vorbă multă. Nu ţin minte cine a propus aceasta. Pe cînd ne Întorceam în tăcere,
2fi cineva întrebă :
— Dar calul ?
— A murit şi cl.
Grăbim pasul. La uşa gazdei, un cocoş, trezit, vui din aripi şi ne trimbiţă, vesel, bună dimineaţa.

TREPTELE SOMNULUI

în dulapul din zid găsi o cutie de lemn şi scotoci prin dezordinea dinlăuntru : tifon înfăşurat, prafuri de chinină, flacoane golite, nasturi de sidef, butoni desperecheaţi, agende vechi, chei şi tot ce părăsirea treptată şi întâmplătoare poate grămădi într-un cub de brad.

Reţinu însă două tuburi de sticlă, închise şi etichetate : cîte o coloană trandafirie peste care spumega un miez de vată, sub dopul de plută. Prin peretele străveziu, acea culoare plăpândă, străbătînd contrasta neliniştitor cu eticheta cătrănită pe care rînjea, dintre două oase încrucişate, o hîrcă de cretă.

„Un tub li-e de ajuns aci la ţară", preţui Pavel, şi puse la loc unul singur. Se depărta puţin şi-şi privi darul, cum se priveşte un obiect furat : cu mulţumire.

„Să liberăm moartea !" Scoase dopul şi vata, răsturnînd în palmă coloana solidă care se desfăcu într-o mulţime de socluri mici roze.

„Ce gust oare să aibă?" şi se gîndi la sinucigaşii cari înghit chinul comprimat în acest material strujit ca bănuţeii câmpurilor. Cu băgare de seamă îşi atinse vîrful limbii de muchea nezimţuită a otrăvii. Atingere, la început, insipidă, apoi răcoarea unei arsuri pe care se grăbi să o scuipe dinadinsul.

Atunci auzi că i se aduce calul înşăuat.

Tatăl său şi musafirii erau duşi în trăsuri spre pădure. Fusese părăsit, în toanele-i rele din acea zi. Porni galopul într-altă direcţie, înfruntând vîntul cu umerii săi largi.

După o raită se regăsi în sufrageria pustie. Nu venise încă nimeni. Obosit, pe sofa, îşi înfundă mîinile în buzunare : tubul de sticlă. Uitase de el. Ce prostie ! îşi aminti de experienţa făcută. Privi totuşi din nou eprubeta, o deşertă ca mai înainte — iată deci o provizie să-şi ardă stomahul toată lumea de aici — şi cătă către garafele şi cupele roşiatice de pe masă.

„Să mai încerc o dată ce gust are cea mai neroadâ dintre morţi", — stărui el cu simţămîntul de mult uitat că făptuieşte un lucru în ciuda cuiva.

Din nou duse o pastilă la gură şi o ţinu mai mult decît îniâi.

Aceeaşi răcoare fugară, apoi o senzaţie precisă de arsură, ca şi cum i s-ar fi concentrat pe limbă razele soarelui cu o lupă.

Scîrbit foarte, merse iarăşi să scuipe : — „nu ştiu ce dracu am azi". în gînd îşi dădu cele mai aspre epitete, pînă ce larma veselă a invitaţilor sosi. Tăcu în tot timpul mesei, de-abia gustă din bucate şi fu absent în toată veselia acelei seri.

Nimeni, de altfel, nu lua seama la el.

Noaptea visă că a sfărâmat o pastilă în dinţi şi că o aruncă. O fărîmitură, însă, ascuţită, i s-a oprit în gîtlej, şi sforţările lui îngrozite nu izbutesc să o tuşească afară. Se trezi în întuneric şi pe jumătate îşi lămuri că a visat, dar un punct dureros în gîtlej chema îndoiala. Auzi pe tatăl său, în insomnia-i obişnuită, că bîjbîie după chibrituri şi îşi aminti că otrava se află în buzunarul hainei de pe scaun. O nouă teamă îl cuprinse : nu cumva bătrînul, în căutarea lui zadarnică, să scotocească şi în buzunarul său şi să guste sublimatul ca dintr-un tub din acele pastile de mentă care-i plac atît. Gînd absurd ocrotit de tenebrele somnului şi care aţinti urechea la toate mişcările din imensa încăpere, ca nimeni să nu umble la haina de pe scaun. Somnul din nou îl scufundă şi dormi neliniştit pînă tîrziu, cînd, după tăcerea ce stapînea în conacul luminat de amiază, înţelese că oaspeţii toţi plecaseră la oraş.

Visul se repetă, în noaptea următoare, cu acuitate.

Gîtlejul îl supăra, fără îndoială, şi, ca de obicei, tatăl său îşi plimba insomnia prin odaie flacăra tainică a unei lămpi mici. Aceeaşi împrejurare îi stîrni aceeaşi teamă smintită, ca pastila ucigătoare să nu fie luată drept mentă. îşi Lămuri, prin urmare, că sticluţa so află departe, în buzunarul hainei de pe scaun. Dar gituL îl durea, dc lupta iluzorie şi nocturnă, cu schija ceea pe care se făcea că de data aceasta ar fi înghiţit-o. Căci simţi o vîlvătaie în pîntece şi zări, în acelaşi timp. pe bătrin, foarte liniştit în cutreierul său : desigur, n-a luat pastila fiindcă n-a putut găsi otrava in haină. Atunci —, cînd şi cine a luat sticla ? Se prea poate ca el însuşi să fi coborit, buimac, din pat, după sticlă — ca nu cumva să o găsească tovarăşul de nelinişte şi să fi înghiţit din greşeală o bucată, vrînd să repete, nu pe de-a-ntregul trea>„ experienţa proastă de dăunăzi.

Teama într-însul se înteţi şi vru să vorbească şi să aprindă, ca să scape de o vedenie atît de stăruitoare. Căci, într-un ungher al sufletului, conştiinţa, ca un licurici într-un cavou, veghea că totul nu o decît un vis urît. în sfârşit, printr-o sforţare grea, îşi înalţă minţile către o clipă de luciditate. Şi, fiindcă nu izbutise a vorbi, reuşi, să tacă şi să aştepte pînă ce îl luă iar somnul. Obosit, a doua zi, chipul îi strălucea palid. îşi aminti de plăsmuirile somnului şi de faptul neliniştitor că două nopţi de-a rindul îl chinuise acelaşi vis. îşi perindă în amănunt totul şi nu puţin găsi cu cale să se îngrijoreze că visul din urmă depăşise, foarte grav, limita celui dinţii. îşi închipuise, adică, în starea turbure a deşteptării, că ar ii fost într-adevăr cu putinţă să coboare în somn din culcuş să ia eprubeta din buzunar.

Plănui să se scape de ea, să o ducă îndărăt în cutia în care o găsise. Foarte ciudat : măsura nu i se păru deplină. Să se dezbere, să o nimicească. Dar se răzvrăti conştiinţa lui jignită do atîta slăbiciune. Scoase tubul, îl privi cu duşmănie şi rezistă pe deplin ispitei de a-l deschide iar. II ascunse la loc, în buzunar. Ziua întreagă rătăci, călare, prin pădure, merse de jucă şah cu proprietarul vecin şi-i curteni fetele. întors acasă, află că slugile orînduiseră încăperile aşa cum erau înainte dc sosirea oaspeţilor, aşa ca de-acum înainte *avea să doarmă singur în odaie.*

Numai de nu s-ar repata iarăşi visul", gîndi stingher şi istovit, pe cind i se închideau ochii.

Şi nu s-a mai repetat. în toiul nopţii, Pavel simţi cum tatăl său se ridică din pat şi-şi reîncepe preumblarea monotonă prin penumbră. Deschise ochii. Bezna făcea zid vederii. Dar auzul desluşea paşii măsuraţi şi continui în pîsla încălţămintei de casă. Dacă ar sechestra eprubeta, i-ar dispărea temerea de acea ineptă confuzie care dă ncastîmpăr inimii. îşi duse mina la piept : „Să mă strecor, tiptil, pînă la scaun, să fur eprubeta fără să mă simtă tata ; e destul de întuneric".

Covorul moale sub tălpi, un pas, doi paşi, trei, patru...

Cu vuiet saii îndărăt şi se înveli, strîngînd tubul cel rece — şi speriat de zgomotul de nestăpînît al inimii în zvâcnet. Trase cu urechea : paşii încetaseră ca prin farmec. Şi atunci mintea i sc lumină dc pricepere : *visase* că tatăl său se deşteaptă şi măsoară odaia ca de obicei. Şi acest vis l-a împins să coboare din pat. Paşii au fost de data asta doar o nălucire. Răsuflă uşurat. Şi acum eprubeta. O destupă sfidător şi-i împrăştie conţinutul. Aşa cum îşi aminti că visase noaptea trecută şi hotărî să braveze şi să învingă obsesia cea tenace, prin însăşi realizarea coşmarului. Să ia o pastilă in gură şi repede să o arunce. Mîna dădu ascultare. Cînd simţi atingerea, la început insipidă, a otrăvii, o plimbă, cu inima oprită, spre altarul purpuriu din fund.

Şi deodată i se năzări, foarte desluşit, zgomotul paşilor, de data asta în odaia vecină.

Un inel de foc îi coborî, în spirală, prin beregată. El se trezi de-a binelea, în aşternut, asudat, cu mîinile crispate pe grumaji. Din odaia de alături venea tîrşirea paşilor. Vru să se asigure că visase, dar pipăi lângă dînsul eprubeta revărsată, simţi dunga zgîriată cu unghie de jăratec pe

sub coşul pieptului şi o spaimă de gheaţă îl năvăli pînă la rădăcina părului.

Un leşin îi îmbie fiinţa slăbită în însăşi **Tiaţa**-i, dar i se smulse năuc, la gîmdul că pe fiece clipă veninul vrăjmaş înaintează în el.

Dete un strigăt.

Fluiere ţîşniră în lumini albe prin noaptea curţii boiereşti, către locuinţa argaţilor şi către grajdurile în care oamenii începură să înhame grabnic caii pentru o goană năprasnică la oraş.

Voci bărbăteşti sunau, străin, ca în altă existenţă.

O slujnică bătrînă veni lingă bolnav cu descîntece, cărbuni stinşi şi lapte.

STRATAGEMA

Lampa căpătase suflet şi glas, **un** sunet care se îmbina **din** monotonie şi sfîrîit, în tăcerea desăvârşită a mansardei.

Vlad îşi ridică faţa de pe cărţi şi de pe caietele cu note şi privi cu ochii săi obosiţi la miezul de aur al luminei de pe masă. Ca unul din fluturii pudraţi cari moleşeau cu zborul lor atmosfera din odaie şi veneau să moară în jurul focarului, agonia lămpii se prelungea în pîlpîiri sonore. Era ca o veghe şi o tovărăşie cuminte, în târziu,

Vlad simţi în usturimea pleoapelor şi în greul care îi copleşea mintea, parcă pe dinăuntru, cît era de noapte. O boare pipăi storurile, pătrunse şi-i atinse tâmplele, în zadar. Tânărul se întoarse încet spre patul desfăcut, cu perna minusculă şi **uniră.**

Avea să doarmă, ca un soldat obosit. Izolarea celor patru pereţi îi fu prietenă. Oglinda şi mobilele rare ale odăii erau mai fără aspect şi viaţă ca niciodată. Nimic nu se mai prindea de atenţia lui scăpătind irezistibil în somn, cînd *turn subito* la apropierea aşternutului, se opri, tresărind de un gînd : „în noaptea asta, îşi zise, *vor veni"*. Vlad se aşeză pe marginea patului, trezit, căutând o hotărâre care nu putea fi *ăeSit* a capitulării, cu orice risc în oboseală. Dacă s-ar lăsa să cadă, ar adormi tun şi ar uita de orice grijă. îşi căută un sprijin, să nu se mai clatine... „Dar, continuă gîndul, foarte curînd, Avidele aveau să-1 deştepte. Din nou, ar bîjbîi după chibrit şi, pe lumină, ar reîncepe, timp de un sfert de oră, capturarea Noc-

turnelor surprinse şi buimace. Le-ar culege din cutele aşternutului, ca pe nişte boabe de roşcovă şi le-ar arunca pe sticla de lampă. Şi după săvârşirea vindictei, ar reaţipi fără sa regăsească. în spălăceala confuză a nopţii înaintate somnul greu de la început."

In aceste îndeletniciri ale mizeriei, Vlad constatase că vizita inamicului cel oribil nu-l chinuia consecutiv şi că avea totdeauna o noapte de armistiţiu între două nopţi roşii.

La început, cînd îşi verifică o,hservaţiunile. eroul nostru se bucură, pur şi- simplu. Cu încetul începu să se întrebe de ce şi cum; împins de o veritabilă curiozitate ştiinţifică. **în** cele din urmă, se oprise la aceste două explicaţiuni, cari nu se excludeau neapărat, şi puteau fi acceptate împreună :

1. că inamicul, sătul de sângele supt, aşteaptă o noapte pentru a-şi termina digestia ;

2. că din pricina războiului exterminator pe care năvălitul Vlad îl duce, pe cîmpul cearceafului, la lumina bruscă a unui chibrit, împotriva lor, unităţile scăpate de măcel prin fugă trebuie să aştepte în patrie dezvoltarea contingentelor noi, pentru a reîncepe atacul, cu efectivul reglementar (uzual).

Astă-noapte însă, Vlad n-avea puterea să cugete asupra problemului, dacă e soluţionat total sau în parte. Nici nu simţi într-insul vitejia de a fi laş. Deci nu putu să so culce pe un fie ce-o fi.

Se ridică şi făcu prin odaie cîţiva paşi nesiguri, purtîndu-şi capul pe umeri ca pe un obiect plictisitor. îşi amintea precis că noaptea trecută dormise neturburat, astfel că ceasurile cari aveau să urmeze erau predestinate suferinţei şi măcelului. Aşteptare insuportabila. Dacă ar putea cel puţin să trateze, să cadă la împăcare, să ofere, Vlad s-ar decis bucuros să atragă tribul tăcut şi neîndurat către o farfurie cu merinde, cumpărate în oraş. Această idee vagă, complicată cu o sumă de soluţiuni obscure, îl făcu pe Vlad să-şi dreagă cravata, să-şi ia pălăria şi să. coboare adînca scară pînă la trotuar. Trebuia, în primul rînd, să-şi întârzie somnul. Poate că şi ele, obosite, aveau să renunţe *şi* să se retragă în ungherul lor uscat. Grădina publică era aproape. Se va culca pe bancă, pe aleea unde nu sunt decît gîndăceii verzi de trandafiri şi cărăbuşii grei şi inofensivi în mînie. Noaptea îl primi în unda ei rece.

O cârciumă revărsa în stradă lumină, paşi de joc şi piţigăială de viori. Lui Vlad nu-i era nici foame, nici sete, gîndindu-se la micile gazde avide de dânsul, din mansardă...

Iată, atîrnate, mezeluri groase ca un braţ şi cari pentru ele, aristocrate, constituiau un aliment detestabil. Şi mintea iui Vlad rătăci spre Robtnson Crusoe şi ţărmurile pe cari antropofagii lasă urmă dc paşi pe nisip, şi de friptură omenească.

Femei învelite în umbră şi răcoare se iviră după colţ, tăcute, la rînd. Fiecare îi aruncă privirea profesională şi trecu. Ultima i se propti în faţă. Era grasă şi avea risul roş şi vocea plină de îndemn. Ii zise : „hai cu mine, micule" — şi-i luă braţul ca un vechi tovarăş de chef.

— Merg, rosti Vlad, într-o speranţă bruscă, dar trebuie să rămîn la d-ta toată noaptea...

— Nu se poate (femeia se oprise), n-am voie să ocup camera, mai mult de o oră pe mtâlnire.- Uite, e chiar în otelul dc deasupra cârciumii. Hai pe-aici...

Trăsăturile lui Vlad exprimau dezamăgirea.

— Dacă ţii mult, continuă vocea ei plină, merg la d-ta. Dar să-mi plăteşti dinainte. Ai vin şi Ufiâri?

— Ţigări, cite vrei. Vin insa o sa bem aci — şi Vlad o atrase în circiumă.

După puţin ieşiră — femeia beată se rezima de braţul lui şi, împleticindu-se, vorbea mult şi râdea cu poftă, la fiecare cuvânt lipsit de duh. Ajunseră şi urcară scara. Cînd fură în odaie femeia căută din ochi patul şi se trîntî, inertă.

Dar asta nu corespundea calculelor lui Vlad.

Dezbracă-te ! — îi porunci dinsul.

Maşinal, îşi scoase câteva ace. Părul abundent, se risipi.

— Mai repede, o ajută Vlad, smulgmdu-i bluza, pantofii, ciorapii.

— O, că grăbit mai eşti, constată femeia, măgulită. Lasă că o să mă ai aici toată noaptea.

Vlad avu un surîs inexprimabil scăpînd femeia goală dintre mîini.

Ea căzu în somn ca pe ceva material cum e patul tare şi perna de puf. Din pricina vinului, pielea îi ardea.

El se retrase lîngă masa de scris, în aşteptare se dezbrăca încet.

Lampa scădea, strînsă de întunericul din odaie.

Somnul îl copleşea, dar se/ dezbăra de el cu violente tresăriri de voinţă.

Cu ochii aţintiţi pe trupul alb din pat, şi ascultând respirarea ce scăpa dintre buze, îşi dădea timp, socotea : tribul cîrmeziu a ieşit şi-a dat de pradă... A supt sângele cel cald şi plin de somn... şi acum se întoarce sătul acasă... Auzi un zgomot mătăsos de carne scărpinată... tribul lasă paşi pe nisip... canibali... Robinson Crusoe... un cadavru de femeie albă... în largul mării... pe un pat...

Şi Vlad, cu paşi de învins şi cu minţi adormite, ajunse patul, îşi făcu loc lîngă perete şi-şi continuă, cu zâmbet, visul neturburat.

RĂTĂCIRE

De-ar uita cel puţin şerpuirea drumului străbătut.

Lacurile prinseseră o pojghiţă vâscoasa şi vegetală, prelungind mătăsării verzi între zări şi dâmburi. Nici o tremurare nu trăda boarea udă şi insalubră. Şi cînd o pasăre de plumb vâslea peste suprafeţele stătute, aripa dunga scurt, ca o poticnire, nemişcarea palustră ce îneca într-o încreţire grasă de nuferi, liane şi muşchi lenevia unei înfiorări abia iscate. Cărările răcoroase măcinau la lurnină veşnicul lor mucegai hrănit cu hoituri, larve şi ouă de furnici şi lăcuste. Spaţiul se limita ca o colivie imensă prinsă ân gratiile soarelui. Suluri de vapori se învârteau pe raze izolate şi se respira un parfum ud şi seminal, plin de moartea apelor, de descompunerea ierburilor... şi de somnul neînţeles al broaştelor. De sus, ochiul toropit se pironise asupra mtinderii, atât de sus, că vremea aburită-i părea — de bună seamă — un cristal de sare apucat în agrafa de aur a genelor sale.

Armele, cu baioneta asudată, săpaseră câte un şanţ dureros în umerii celor doi oşteni. în afundul moale al glodului *, pasul dispărea, frânt de la genunchi, şi li se prăvăleau spre piept capetele puştii, ca şi cum gîtul le-ar fi fost de sfoară. Un somn uscat şi umbrit, fără miasme, şi fără umezeala ce filtrează în pleoape, în urechi şi in nări pînă-n plămîni... Un somn uscat şi adine ca o căciulă trasă pe urechL

• In textul de bază ***globului.*** Corectat după textul din periodice.

Cel mai tînăr (şi mai slab) visa... Cellalt îl urmărea cu privirile şterse sub pleoape deschise, ducînd, el numai, toată povara singurătăţii, în spinare. Arii vrut să poată adormi în mers, învins de cele trei zile de rătăcire.

Freamătul paşilor îi zvîcnea în tîmple. Să uite de drum şi de monotonia bolnavă a privelistelor pletoase.

...Inerţia uniformă a largilor nuferi... Linişteа.., Bolta rigidă şi gunoiul veacurilor încropit in lacurile de atlas... Crimpeie de observaţii, de gînduri sau de vedenii din care zadarnic se străduia să închege o frază, un tablou.

Iuţi pasul, îşi ajunse tovarăşul.

Il privi în obraz (cellalt nu băga de seamă şi visa mereu), voind să-l vadă, prins de teama de a-J găsi schimbat, de a găsi un altul. Observă că avea faţă galbenă şi neînsufleţită, ca iasca, şi ochii verzi ca nişte nuferi morţi, în albul opac al scleroticei, îşi zise : „are friguri", dete din umeri, gîndi aiurea, dar repetă : „are friguri !" Cum au toate celea. Cum are peisajul acesta cu tonuri palide şi portocalii în octombrie — nimbate de vibraţiile verzi ale eleştaielor. Cum are soarele ce se scurge înfiorat în ape. Cum au păsările acestea plictisite, ce zboară anevoios, pe suprafeţe, în metalul tomnatic al apusului... A uitat cum le zice. Acum se teme de ele şi, pentru că un suflu i se înfige mai rece între spete, se scutură de frică şi de frig. Fără îndoială, ele zboară tîrîndu-se. Zboară tîrîndu-se înspre vară. Căci dincolo de aceste tărîmuri e vara in toi, de aramă, cu podgorii pe dealuri, cu frunze grele şi struguri negri. Surise. Apoi, înfricoşat din nou — în zare se ivea o dîră de ostroave, ca nişte peşti mari, bruni... „Duşmanul" gîndi. Ce-ar fi să se întâlnească cu duşmanul, să schimbe un foc, două. să ucidă tăcerea.

Mută arma pe cellalt umăr, această schimbare îl dezmetici o clipă, ca să-i arate şi mai lămurit grozăvia tăcerii.

Şi oare de ce tac broaştele ? Corul lor e mai apropiat de glasul omenesc şi dă viaţă apelor. De ce tac? Tăcerea broaştelor îi părea tainică şi silită, un complot. Mai merse o vreme obsedat de aceeaşi întrebare, cu ochii ţintă în ape. Luă un bulgăre şi-l plesni în ele ! Un rotogol penibil şi magnetic ca o privire somnoroasă.

Să fugă. Dacă ar vorbi cel puţin tovarăşul ! Dacă l-ar deştepta, ce să-i spună ? Se va supăra. Şi-l chemă încet, dorind să fie auzit şi nu.

Cellalt gemu prin vis. Un simplu sunet. Oşteanul se simţi năpădit de recunoştinţă. Trebuia să vorbească. Şi gîtlejul său răspunse tot cu un sunet, fiindcă pe atîta era dc ajuns şi sa spună ceva n-ar fi avut rost :

Aaaa !

Dar soldatul nu mai răspunse şi urmă să înainteze ceva mai repede. între acestea, seara se răspîndea ca o mireasmă înecînd mai întîi depărtările. Se vedea ca printr-o sticlă violetă. Cel ce veghea duse mîna la traistă şi constată lipsa merindelor. îşi chemă din nou camaradul care nu auzea şi se depărta sorbit dc întuneric. Cu un suspin neliniştit se luă după dânsul. Din toate părţile se înălţau pe pîntec şerpii umbrelor, cu spaima şi singurătatea lor rece. Vîntul trecu şuierător pe aproape. Bătrînul — se simţea bătrin — privea după manechinul ce încăleca peste bariere de întuneric, moţăind ca un beţiv vorbăreţ. îl striga sugrumat şi răguşit, pentru ca tăcerea ce năvăli în pieptul lui ca într-o cutie goală să fie şi mai copleşitoare. Şi omul cela legănat, care aci mergea, aci se poticnea şi fugea câtva gata să cadă, dispărînd în arcada beznelor şi apărînd la cotituri, fără să se oprească, fără să-i iacă un semn, îi fu deodată un duşman de moarte.

îşi aminti cum simţise că trebuie să-l privească — mai adineauri —, cum îi era obrazul scorţos ca iasca, dar ochiul verde şi viclean ca mlaştinile. Şi de ce făcea aşa pe însipăimmtătorul ?... Şi pe cînd vîntul îi îngheţa sufletul, se opri locului, atins de tăişul înţelegerii :

„Vrea să mă înnebunească".

La douăzeci de paşi, tovarăşul mergea dînd în băltoace, împleticindu-sc printre muşuroaie, cătîndu-şi echilibrul cu braţele în aer, pierind în peş-

terile întunericului şi răsărind fantastic pe cîte o movilă cînd masca lunii, din blănurile de bal ale norilor, îi rînjea luminos.

Cellalt îndreptă puşca şi-l ochi. Dar n-avu putere să-şi stâmpere fiorul şi-şi urmă gestul căzînd întins de-a lungul armei grele, cu faţa în pământul umed şi în somn.

TALIONUL

Din sarcofagul de abanos al pendulei, ora cea nouă s-a desprins.

Tremurarea ei gravă pluti în umbră, ca pe o apă întunecoasă cercurile multe pe care **în** cădere le iscă o frunză de bronz.

Ema tresări între perini. Maşinal, palmele ei adunară, înspre ceafă, cu neteziri repezi, şuviţele negre, printre cari lumina mată a degetelor contrasta. Mai avea timp să-şi refacă pieptănătura.

Constatarea se împleti pe un fior. Dar nu era fiorul unei temeri noi. In cinci ani Ema nu se obişnuise cu timbrul muzical şi coborît al înaltei pendule sepulhrale. I se părea cu fiece bătaie monotonă, plină de spaţii necunoscute, că destinul face încă un pas fatal în viaţa ei. Şi azi, cînd cu noul sunet, pasul metalic se apropiase să o doboare, Ema, după atîta zbucium, se înfrigura de aceeaşi teamă neprecisă ca mai înainte.

Scrisoarea pecetluită şi îndoliată era totuşi pe masă. Ca rana de mai târziu pe locul alb, ceara sîngeroasă muşca din hîrtie. Ea se gîndi la nedumerirea soţului în faţa secretului. La hotărârea înceată de a smulge pecetea şi la paloarea feţei lui uimite, cînd ochii zgîiţi vor parcurge conţinutul melodramatic şi lapidar : „am aflat, prietene, ceea ce cu grijă îmi ascundeai ; am îndurat într-o tăcere cumplită chinul şi umilinţa de a fi înşelată. Poate ai să-mi înţelegi tortura cînd ai să ştii că, la cetirea vorbelor mele, am vrut, la rîndul meu, să încerc plăceri de felul alor tale. Iartă-mă, dacă n-am ştiut să mă resemnez. Dovada o ai, nu **în**

sărmanul avînt care mă împinge în braţele străine, ci în moartea care o să-i urmeze. Ţin totuşi să te previu împotriva bănuielilor fireşti cari te vor face să asemuieşti păcatul meu unei răzbunări de rînd. Am vrut numai să depărtez dc ochii unei moarte imaginea iubită şi mincinoasă care şi-a bătut joc de ea. Am vrut, pe urmă, să-mi dau brinci, prin această cădere, în ultima prăpastie. Astfel, cine ştie dacă n-aş fi avut decît curajul de a tăcea şi a suferi." (Textul în franţuzeşte.)

După recapitulare, Ema fu cuprinsa de o grabă febrilă. Se temea să nu pricinuiască, printr-o întârziere, vreo amânare a celor ce trebuiau îndeplinite. Dar firea femeiască o ţintui în faţa oglinzii eare-i arăta o imagine scofîleită şi subţiată do durere. Imenşii ochi incandescenţi, mărginiţi de cearcăne albastre, păstrau suferinţei de pe faţă frumuseţea straniei deeiziuni reflectate. Aduse peste umbrele obrajilor căzuţi, şuviţele funebre ale părului. In toată găteala ei puse o grijă minuţioasă şi neastâmpăr. Neliniştea întîiului adulter, gândi Ema, cu .amărăciune.

In ciuda însă a zâmbetului trist, care-î descoperea cu uşurinţă dinţii, Ema observă că în aceste clipe supreme preocuparea morţii se depărta şi în locul ei se instala necazul despodobirii pe cart? tragicul ultimelor zile o pricinuise fiinţei din oglindă. „Desigur, îşi zicea răsucindu-se să-şi urmărească supla linie, nu mai sunt decât o fantomă. O fantomă, dar o fantomă graţioasă", îi şoptea vanitatea. Atunci statura Lui se ivea, statura celui care, pe o piaţă oarecare, într-o trăsură îrichisă, după consemn, aştepta, o dată cu apariţia ei, fericirea.

„De ce l-am ales tocmai pe el ? se întrebă din nou Ema. Pentru că era mai stăruitor ? Pentru că îmi plăcea ? îmi plăcea ?"

Statura se contura din nou, în vagul odăii, în contemplarea Emci, oprită cu pămătuful de pudră în mînă. „Sunt o fiinţă abjectă, fu răspunsul, sau. în- cazul cel mai bun, o nebună care se gândeşte la fleacuri, în ultima zi a vieţii sale."

„Fără-ndoială că nu-mi displace... Dar de aci pînă la a-i aparţine (şi imaginaţia ei inteTcală viziunea goală şi lubrică) puah ! ce oroare ! Poate că ar fi fost mai bine să mă dau unui necunoscut. De ce oare alternativa asta mi-a părut insuportabilă ?"

...Şi Ema luneca .pe lîngă concluzii la cari nu se putea opri fără să prăbuşească în ochii ei ideea înaltă despre propriu-i caracter. „Soţul meu va suferi mai mult că l-am înşelat cu un prieten", îşi zise.

„în cazul acesta nu-i decât o răzbunare vulgară urmată de un gest romantic. N-am vrut, insistă Ema în examenul ei, n-am vrut aşa ceva, dar de cc n-ar simţi şi el puţin gelozia şi umilinţa ?..."

Văzînd că n-o scoate la capăt, găsi o explicaţie a preferinţei pentru prietenul a cărui statură i se nălucea la cea mai timidă evocare. „L-am ales, fiindcă mi s-a făcut milă de el. in cele din urmă. Mila asta, îi şuieră partenerul lăuntric, e un sentiment foarte subtil. Altfel nu l-ai fi ales pe el ca pe o simplă unealtă vie, pe care o arunci apoi remuşcărilor şi înjosirii că ţi-a servit în treacăt deznădejdea... Cum te porţi astfel cu un om cure te iubeşte ?"

Ema îşi punea pentru primii oară întrebarea.

Era, de acum. în stradă, după ce aruncase, distrată, privirea de adio lucrurilor din odaie, după ce îşi verificare satisfacţia produsă de o ultimă zărire in oglindă.

„Orice-ar fi, lichidă ea şicanele analizei, nu există pe lume azi o femeie mai nefericită ca nune." Şi îndepărtă plăpînda căinţă, reprezentîndu-şi fără cruţare propria-i moarte, catafalcul, cortegiu!, cimitirul... Ajunse la locul de inrilnire într-o stan* de suflet lugubră. Amantul, în ţinuta căruia remarcase supraîngrijirOe de rigoare. îi trase mănuşile şi-i acoperi degetele cu sărutări. Experienţa lui galantă îi indicase acest expedient faţă de amantele taciturne şi de tragic tip. Frazele, ştia, sunt de prisos.

Automobilul opri, omul deschise portiera. Ema sparse atitudinea-i de sfinx.

— Coboară şi suie repede să nu te vadă cineva...

— Ce-mi pasă ! şi Ema dispăru într-un coridor.

In odaia sarbădă de hotel, se necăji cu privire la adăpostul pe care îl alesese cu încăpățînare dragostei ! Ce mizerie ! Dar nu trebuia oare ca lucrurile şi împrejurările să-i fie indiferente ? Se duse la fereastră şi privi în furnicarul uliței. Nervii scârbiți, gâtlejul înecat. Cineva îi culese pălăria, îi luă mantaua. Căzu într-un fotoliu, cu mîinile pe genunchi, cu ochii închişi, plînşi, cu el, imediat la picioare, şi muzica vorbelor lui banale în urechi — inflexiuni în cari ghicea intenția dezmierdătoare :

— Ema... draga mea Ema... nu plânge... sunt aşa de fericit...

„îmi vorbeşte de fericirea lui... Nu face nici o sforțare să mă înțeleagă... o, dacă s-ar ridica pînă la mine... poate... animal... brută..."

între timp, se lăsă despletită, încinsă de brațele tari, inertă, ridicată... Şi cum simți cazna lui de a-i desface ghetele înalte, îi dădu, printre lacrimi, ajutor. Se văzu dusă ca un copil în pat şi avu grijă să ia cu sine punga de mătasă în care ținea revolverul.

Tăcere. Cu fața în perne, Ema ghici că bărbatul se dezbracă grabnic. „Restul e inutil, îşi zise. E clipa să isprăvesc aici, în aşternut, înainte de a suporta apropierea lui." Nu făcu însă nici o mişcare şi pierdu, într-un lung minut de pregetări, prilejul să se precipite în moarte ca o căprioară speriată.

Şi între acestea, respirația vînătorului, om sau jivină, o dogori.

„Mi-e silă de mine. Sunt o prostituată, sunt mai rău decât o prostituată, fiindcă n-am puterea sincerității... De ce n-am tras înainte ca el să fi venit lîngă mine ? De ce nu trag acum ? Dar de ce l-am ales pe el ?"

îl privi cu coada ochiului. Ațipise, cu o expresie de siguranță intimă în trăsăturile pălite, în respirația calmă...

„Nici un minut n-a bănuit ce se petrece în sufletul meu animalul acesta vanitos. Iar cellalt nici nu visează încă unde mă aflu." Iată că, de cînd se

afla în camera inexpresivă şi depersonalizată, se gîndea pentru prima oară la soțul necredincios. Un sentiment de veşnică izolare o copleşi. Se uită la ceas : în minte răsună bătaia pendulei. Fu clipa în care apăsă țeava pe pîntec şi trase.

Amantul, când se dezmetici de-a binelea, avu norocul să constate decesul instantaneu, lipind urechea pe sînul atît de drăgăstos martirizat cu câteva clipe mai-nainte. Apoi, îngrozit şi buimac, cu sentimentul că va rămîne în suflet cu o definitivă şi dramatică întrebare, se îmbrăcă pe cât putu mai deplin şi fugi.

INVITAȚIE LA ȚARA

Am frământat pentiii cea din, urmă oară, cu gestul august al brutarului, conținutul alb al valizei de pe scaun. Acum a consimțit, rebela, să se închidă și minerul ei de piele așteaptă. Mă uit nehotărât la ceas. Ora trenului se apropie. Dimineața proaspătă a inundat orașul peste clopotnițe și plopi, și mi-a spălat ferestrele eu lumină. Scrisoarea de chemare a prietenului meu stă pe masă și nu știu de ce ezit încă. Totuși, soarele de pe boltă amenință, pogoară, asfaltul și praful tresare și frunza bulevardelor s-a resemnat.

Departe, o gară adumbrită de salcimi, cu peronul de nisip ud, cu șeful de stație în bluza de vară și amicul cu pălăria de fermier, care ar primi sosirea mea voioasă la oprirea trenului.

Apoi goana în trăsură, înspre conac, printre țăranii cari salutau și prin fata cantonului unde veghează o femeie cu genunchii goi și cu stegulețul înfășurat. Ar gîndi cu toții : iată musafirul boierului.

Și duminica, la plată, la curte, s-ar îmbulzi să mă vadă. Mă exalta visul meu estival. Dar recitesc scrisoarea, care temperează straniu pofta de fericire pe vacanță. De ce ? Poate veți înțelege mai mult decît mine. Ascultați ;

„Așadar, doritule. așteptatule prieteni, îmi vei fi oaspe, E un vis al nostru de tinerețā să petrecem o vară, lîngă cărțile preferate, împreună, și pentru mine această tîrzie și melancolică realizare se răscumpără deplin ; ai să calci pe moșia mea, am să te găzduiesc în conacul meu, în casa pe care

mușchiul și iedera urcă pînă la olanele brune ale acoperișului străbun. îți voi povesti aici lupta crincenă pe care am dus-o, în anii despărțirii noastre, cu toți creditorii și veneticii perindați în proprietatea de unde tatăl meu, cu lenea lui seniorială, fusese izgonit.

Eram pe atunci în vârsta fericită a nepriceperii. Iar tu îmi vei împărtăși bucuriile și necazurile tale din acest lung răstimp. Ai să-mi vorbești ca odinioară de poezie, de muzică, de arta. Pentru soția mea vei fi o adevărată alinare. Am devenit un logofăt, un arendaș, un om de la țară, obsedat de ploile ce se mișcă pe cer, de grindina iminentă, de vîntul care trăidător se iscă. Verbele mele sunt strict măsurate de grijile cari mă apasă; doar dacă în tocmelile cu samsarii de cereale redevin, cînd e nevoie, oratorul de altădată. Astfel că, în sinul familiei, sunt aspru față cu duzina de copii cu cari m-a binecuvântat divinitatea și posac pentru nevasta care, în ciuda maternității laborioase și fecunde, și-a păstrat, lîngă scufia-i de noapte, cărțile cu scoarța de marochin ale poeților.

Vino deci cu ultimele noutăți de librărie, și veți avea inefabile ore de lectură la cari voi participa pro cît necesitățile virgilienc îmi vor permite. Soția mea și-a păstrat o nobilă ținută sufletească, o tendință artistică demnă de o ședere prelungită în saloanele defuncte de la Versailles, și o preocupare atentă față de producția literară indigenă. îți spun toate acestea ca să nu o judeci pripit după unele spectacole violente cu cari o căsnicie de ani și ani a deprins asistența îngrozită și ascuțit tumultoasă a nenumăratei mele progenituri. Că adesea, în deznădejdea de a-mi smulge o silabă de apreciere la neobositele dizertații serale, frumosul ei suflet se mulțumește să audă simple sunete răgușite sau interjecții vehemente, printre cari se zbîrlesc țipetele copiilor aținuți pe lingă fustele protectoare ale mamei. Da, neuitatule prieten, mintea subtilă a nevesti-mii a găsit mijlocul să provoace -fără greș scandal în rarile momente taciturne cînd, cu gura ermetic închisă, îi țin de urât. Ai să auzi răcnetele ei de martiră, de câte ori îmi scuipă în gene dis-

preţul ei de aristocrată, de cîte ori îşi retrage din barbă-mi mîinile blînde luînd cîteva fire ca trofeu. Şi pentru acest singur şi unic corp-la-corp casnic, în care apărarea mea se reduce la biete urlete involuntare, oprobiul satului, al autorităţilor rurale şi subjudeţene cade asupra mea. Ginta feminină a ţinutului a convins partea bărbătească respectivă că sunt un monstru care mănîncă materialmente viaţa nevestei şi a copiilor ei. Vino tu, prietenul meu, vino şi fi-ne jude imparţial. Vei asculta, după ce vei fi fost martorul ocular al unei scene, ambele părţi. Curierul tocmai aduce, de la Buzău, noua dantură a scumpei MatUda şi-ţi va putea astfel vorbi. îţi pare lucru ciudat ?

E vorba de o stratagemă nevinovată. Pentru a opri pe cîte o săptămînă puhoiul verbal care precede obişnuit tontoroiul familiar, am luat iniţiativa de a-i roade noaptea cu briceagul cerul gurii şi gingiile. Cele de cauciuc, bineînţeles, pe cari le găsesc într-un pahar pe măsuţa de noapte. A doua zi, la cafea, toţi dinţii nevesti-mii cad, în mijlocul celei mai frumoase fraze etico-literare. Brusc, elocinţa ei scade, vorbele-i par împotmolite în miez de pîine ud, logofătul încalecă pentru un galop dezmetic spre metropola judeţului ducînd perlele bucale ale Matildei, la dentist. Pentru o săptămînă, liniştea mea e recucerită. Pînă acum am schimbat nouă dentişti... Mă tem că într-un sfîrşit o să mă ghicească vreun nou venit doctor de la Berlin pus să restaureze frumuseţea Matildei. Mai ţii minte, aşteptatule ? O iubeai şi tu, o iubeam amîndoi. într-o zi, pentru ca prietenia noastră să nu sufere, ne-am jurat să ne depărtăm simultan de strălucitoarea ispită. Tocmai atunci preferinţa ei de sfinx elegant şi mîndru se dezlănţui asupra-mi. Te-ai resemnat şi ţi-ai învins gelozia, durerea, iubirea, şi azi, după o lungă absenţă, te reîntorc! vindecat la pieptul vechiului tău prieten. Va fi şi pentru dînsa un prilej de suavă melancolie. Vei tresări şi tu lîngă volumele vechi de imitaţie elzeveriană ale lui Baudelaire, şi-ţi va ceti :

*«A la tres bonne, â la tres chere, â la tres beUe»**

Lucru pentru care i-am adus o dantură nouă şi una de rezervă pentru cazul cînd, cine ştie cum, una din ele ar plesni.

Are să-şi pună cea mai abundentă perucă, restaurînd blonda viziune pe care, lîngă chioşcul muzicii militare din grădina publică, amîndoi, deopotrivă, o adoram.

Şi copiii, adorabila droaie !

Sunt sigur că te vei înţelege cu ei, că te vor iubi, că ţi se vor căţăra pe genunchi şi te vor mîngîia cu mîinile lor cojite pe obraji, pe mustăţi, şi-ţi vor lua ochelarii, tabachera, ceasornicul şi lanţul la purtare. Vei avea asupra lor un ascendent pe care desigur că autentica lor mamă care i-a născut — s-ar zice că pe toţi deodată — îl va invidia.

Vino în neastîmpărul lor, vino în viaţa mea, vino printre arbori, în peisajul în care rîul aleargă la moară, vesel ca la un joc. îţi trebuie, orăşeanule, acalmia şi reculegerea naturii. Vino să-ţi pot spune în curînd :

*«Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi»"***

Scrisoarea continuă în felul acesta încă vreo cîteva pagini. Şi nu pricep de ce şovăi atît să dau buzna în conacul ospitalier prin tradiţie de familie, spre coniacul prietenului meu şi al Matildei.

* „Â la tres chere, ă la tres belle,
_l. . . . . J_
A la tres bonne, ă la tr&s belle,"

Prea scumpei şi frumoasei foarte
/. 7
Prea bunei şi frumoasei foarte
(Charles Baudelaire, Hymne — Imn, **In ediţia bilingvă *Les fleurs du mal* — *Florile răului,* E.P.L.U., Bucureşti, 1968. Traducere de H. Grămescu.)**

***• „Tityre, culcat sub bolta desei frunzături de** fag." **{Vergilius, Bucoiice, I. E.P.L.U. Bucureşti, 1967. Traducere de** Theodor **Naum).**

O CLIPA GREA

— Vad că trebuie să mă hotărăsc, zicea într-un suspin şovăielnicul nostru prieten : e cea mai insuportabilă etapă a zilei : şederea zilnică la bărbier ! Şi stăruia cu o indignare zadarnică : pasivitatea aceea absolută, rezimat de spătarul scaunului ...şi bărbierul care te apucă de nas cu degetele lui de cosmetic... oroare !...

Suriseră cu toţii a consimţire şi dezgust.

— A, dacă ai fi cunoscut briciul de ocazie al bietului Gurăscu, judecătorul ! — îşi făcu loc printre sunete vocea conului Iancu —, ce pagină plictisitoare ai însemna în istoria vieţii dumitale... numai să-i supravieţuieşti !

Era un obicei în acest cenaclu să se tacă îndată ce conu Iancu lua cuvântul. Fiecare se reaşează să asculte mai bine. Cîţiva îl îmbiară : „spune... spune". Nebărbieritul însuşi căzu iar în pernele canapelei, norocos de pretextul ivit să amîne minutele cele detestabile.

— O, da, fireşte, a fost o clipă grea — reluă povestitorul. Bietul jude Gurăscu !... dacă ar mai putea ţine minte, ar muri a doua oară... fireşte, da, fireşte...

Prietenii ascultau cu încordare.

— Sunt treisprezece ani de atunci — sfîrşi cuvântul într-un oftat şi pironind ochi melancolici în tavan.

Cei cari cunoşteau preludiile aţâţătoare ale conului Iancu surîdeau.

— Pe atunci Gurăscu, săracul, se afla la ocnele din X, unde-l trimisese doctorii să facă băi în lacul

tămăduitor al ţinutului. Era lume puţină şi proastă. Gurăscu se împrieteni curând cu subprefectul şi cu medicul plaşii, care era în acelaşi timp şi medicul închisorii ocnelor. Bietul jude Gurăscu ! Oricît se străduise el să se mărginească la aceste două cunoştinţi, îi fu peste poate. In fiecare dimineaţă trebuia să se vadă cu elita balneară la unicul bărbier al acelui tîrg risipit.. Şi n-a avut noroc defel. Fie din pricina reacţiunii organismului de atâta regim, de atîtca săruri şi pucioasă, şi ioduri, fie din a neîngrijirii acelui bărbier stângaci şi aglomerat, regretatul nostru Gurăscu se pomeni cu o spuzeală pe faţă şi alergă îndată la doctor : „Doctore, îi zise, ce-i de făcut ?" „Deocamdată am să-ţi dau o alifie de zinc... dar trebuie neapărat să-ţi schimbi bărbierul"... Dezolare ! regretatul ştia că în tot tîrgul nu-i decît un singur „salon". Tot doctorul îl scoase din încurcătură. „Am să-ţi trimit, îi zise, pe bărbierul nostru, al oficialităţii de aci. Lucrează curat şi are mina sigură. E un condamnat pe viaţă care şi-a ucis ibovnica şi i-a furat salbele şi tot ce avea în lăvicer... Un caz sinistru. Acum s-a cuminţit şi şi-a ales meseria asta, care-i îngăduie să mai calce pragul ocnei în afară, însoţit dc o santinelă."

La început, îi fu cam neplăcut lui Gurăscu să se dea pe mîinile unui osîndit. Dar se ruşina dc liniştea doctorului şi îi mulţumi călduros cînd acesta. la despărţire, îi promise : „Care va să zică, miinc dimineaţă, ţi-l trimit acasă. Ai noroc că şezi peste drum dc închisoare ; altfel ar fi fost greu"...

—• Dar cine mai era şi judele Gurăscu ? întrebă pe conu Iancu unul din meseni, intrigat că se vorbeşte de absent, ca de o persoană tuturor cunoscută...

Fu un tumult de protestări. Inoportuna întrerupere rămase fără răspuns. Ce importanţă avea de unde şi din cine se trăgea răposatul ?

Conu Iancu urmă :

— A doua zi, încă somnoros şi foarte liniştit, Gurăscu îşi potrivi bretelele, cînd auzi voci, apoi un zgomot de lanţuri în vestibul, apoi un zăngănit

de oprire la uşa lui, şi încă unul de fiare trîntite. O bătaie în uşă... „Intră !"

Şi zări un trup lat, în hainele vărgate, şi un craniu enorm şi noduros, tuns la piele, de ocnaş spîn, gălbui, cu oasele obrajilor ieşite sub ochii negri incandescenţi. în spate, se arătă o clipă santinela, ţinând cătuşele de la miini, pe cari ie descuiase. Soldatul închise uşa. O clipă judecătorul vru să-l cheme înăuntru. N-avu însă curajul să-şi mărturisească frica. Nou-venitul făcu o plecăciune deprinsă, se îndreptă, tîrindu-şi lanţurile de la glezne către o măsuţă, îşi desfăcu pachetul cu unelte.

Tăcut, judecătorul se aşeză în faţa unei oglinzi, într-insa, într-un chin care parcă se eterniza, urmări în tot timpul operaţiei gestul sigur al ocnaşului ce-i netezea obrajii cu lama uşoară în mîinile uriaşe. îl privea în oglindă, ca nu cumva ochii lui să se întîlnească direct cu ai osînditului. Asta se întâmplase, pînă acum, de două ori, şi privirea bărbierului i se păruse aşa de apăsătoare, că judecătorul se simţea prăvălit într-o prăpastie de ameţeală ce se deschidea la spatele scaunului.

Ar fi tresărit dacă nu exista în el teama contrară de a nu se tăia singur în brici : „Atât ar mai trebui — gîndi bietul Gurăscu înţepenit — să mai vadă şi sînge"... Ocnaşul încetă o clipă să-şi ascută de curea tăişul. Ţinea un capăt al curelei între dinţi şi ţinea cu mîna stingă de cellalt capăt... Cu dreapta, tăvălea lama pe o parte şi pe alta, iar căutătura lui neagră şi mistuitoare, în faţa-i pietroasă, îl cerceta stăruitor.

Conu Iancu se opri şi răsuflă :

— Prin oglindă zărise bietul Gurăscu şi acestea. Şi se gîndea, sărmanul : „Oare ce l-a făcut pe ocnaş să aleagă meseria de bărbier ? Obiceiul de a avea un cuţit, fie şi un brici, în mfină, şi gestul de a tăia oameni, redus la simpla retezare a perilor de pe obraz ?

Desigur că numai instinctele criminale au făcut din acest asasin, care priveşte aşa de ciudat, un bărbier curat. Sau poate dorinţa de a avea cîteva ceasuri pe zi mîinile libere, libere, libere mîinile lui încătuşate ?" Fu doar o clipă de duioşie, căci Gurăscu îşi aminti că soldatul e tocmai afară, şi acum e rîndul gîtului şi a guşii să simtă dezmierdarea aspră a rasului. Ocnaşul se apropie şi Gurăscu, de teamă, fu cât p-aci să privească de-a dreptul în orbitele întunecate ale chinuitorului său. Se refugie însă în apa limpede a oglinzii, care spăla realitatea de aspectele ei tragice. Cellalt îşi reluă lucrul încetinit pe la gît. Răsuflarea îi era grea, poate că îi tremura puţin mîna.

Şi lui Gurăscu îi tremura inima. Capul acela uriaş şi lat ca luna, aplecat deasupră-i, i se părea imaginea destinului său nenorocit şi poate de aceea avea impresia nelămurită a unui lucru văzut şi altădată. „Da* de unde ! se îmbărbăta Gurăscu : e tipul clasic al ocnaşului." Şi iată că teribilul bărbier se întrerupse iar să-şi inspecteze lucrul de pînă acum. Glasul lui răsuna în odaia tăcută, adînc, şi în Gurăscu sângele se poticni din mers :

— Conaşule, îi zise omul, eu te cunosc pe dumneata,..

Judecătorul se strâmbă ca să zîmbească...

— Eu sînt Fringhe, conaşule, m-ai uitat ?

— Frînghe ? n-am auzit.

— Frînghe din Fălticeni, pe care l-ai condamnat dumneata la 30 de ani muncă silnică... Erai la Iaşi...

Prin pielea-i răcită ieşea atîta frig, că Gurăscu crezu că o să se aburească oglinda şi că spaima lui se va zugrăvi în flori de gheaţă pe luciul ei... Rămase prăbuşit cu ceafa pe spătarul scaunului, cu mâinile atârnând inerte... Cellalt âşi reluă lucrul pe la beregată, încet, atent, infinit...

— Ai uitat, conaşule, de bună seamă. Că pe câţi n-ai mai trimes dumneata la ocnă, aşa, pe viaţă... Dar cum era să te uit eu pe d-ta ? O viaţă am şi un singur judecător pînă la Dumnezeu. (Briciul înainta rar, peste ţipătul uşor al fibrelor luate în răspăr...) şi uite acum, acum întorsătura dracului : să ne întîlnim, tocmai aici...

Bărbierul îi puse lama în guşă.

Gurăscu îşi opinti într-o încercare deznădăjduită voinţa. îşi înălţă braţele cu pumnii cari attr-

nan grei ca nişte bolovani înspre pămînt, pînă la gît. Şi învingând sufocaţia ce-i strîngea gîtlejul, se rugă, cu un tremur aproape muzical în glas :

— Ştii ceva, nene Frînghe, nu mai da pe sub bărbie... ajunge... Că am dc gînd să-mi las cioc...

OUĂ ROŞII

In faţa gratiilor cu animale, doi tineri uitară mizeria, laitmotivul de griji şi ironie. Ea îi făcuse prieteni. O urau cu uşurătate.

Ca o cămară dc p'dat, o cuşcă în care un urs îşi contempla unghiile. Laba îi plăcea fetei — perniţă pentru ace. Totdeodată îi admira blana dc culoarea foilor de tutun. Vlad se gândi la cafea. Pentru reabilitare fu uimit că ei îi displace duhoarea deasă a fiarelor. E ceva sănătos ca mirosul clocotului de păcură. Acum ursul îi privea rânjind — de cîteva calde ceasxiri îl stăpânea o obsesie umoristică — şi de rinjet ochii erau şi mai mici şi urechile minuscule pe capul confortabil ca o şa. Era blazat, că nu-l mai supărau muştele cât ghimpii de trandafir şi nu-l tenta scăldătoarea cu apă turbure din colivie. Respira.

Trecură la altă cuşcă. Sergentul grădinii, servitori şi un slujbaş bine periat priveau. Mai jos, la pîndă, copii şi doici căutau să arunce printre drugi hrană.

Pe prăvălirea artificială de stînci, în fund, se rostogoleau, cu salturi şi tumbe, maimuţe ţepoase cu pielea de femei bătrâne, cu faţa mărăcinită ca a grifonilor, atente, prăjite de climatul natal. Profesoara observă : „Vezi, fiecare mădular e neatârnat, totuşi au coerenţă în mişcări; coada s-a buclat pe fier, maimuţa a ancorat ; sade, şi cu o mână duce la gură mărul, mestecă de jos în sus, necontenit ; gămăliile privirilor supraveghează pe copilul cela cu moţ de beteală ; tălpile s-au povîrnit după muchia stâncilor ; mîna liberă scarpină febril

spinarea în diverse locuri şi, cînd prinde ceva, face cum răsuceşti d-ta ţigara. A, dar ce are ăla, e bolnav ?"

Vlad, tresărit în clipa cînd vroia să aplaude sforţarea literară, văzu un cimpanzeu agitat, cu o chelie de purpură la şezut. In faţă, exhiba, ca o creangă de mărgean, sexul, dintre muguri tari, albaştri. Maimuţele au obiceiuri foarte urite. în tăcere deci şi în haine simple mai departe. Văzură bufniţele cu ochi lunari, nemişcate ca sfintele, în umbră, de teama zilei. Un vultur cu gheare cenuşii, pleşuv, amintind de un oarecare castelan maniac dintr-o carte. Impecabili .corbii de un vînăt înăbuşit, păzitori pentru piramide şi blazoane pe străvechi porţi de fier. Păuni cu fire de flori sumare pe creştet, şi-n cozi cu lumini de vitraiuri de catedrală.

Treceau absorbiţi pe lîngă chioşcurile de lemn şi sîrmă, aşteptînd să vie ceva care sa le placă şi mai mult, sugerîndu-şi observaţii, căutînd fiecare gîndul său la cellalt. O potecă urca [silindu-i] * să păşească apropiat. Şi amîndoi îşi stăpîniră pornirea de a se lua de mînă în faţa unui ţarc, opriţi de cerbi imobili din crengi pînă-n copite, şi căprioare care-şi ridicară botul umed din iarbă ca să privească lung şi supus de lîngă absoluţii lor soţi. Dar şi-amintiră că sunt doar prieteni, şi asta cu frică de a nu clinti încrederea, pe cînd îi năpădea, ca un întuneric, tristeţea din ochii căprioarelor. „Gîndeşte-te — îi sună lui Vlad foarte în adîncul lui, într-o clipă de slăbire, glasul dintre frunze — la captivele prefăcute în căprioare, de vrăji. De asta sunt căprioarele triste." Atunci se urmăriră, ciripind peste ei, două păsări libere, şi îi smulseră către lumină. Au găsit-o mai mult în lac decît în aer, căci însera. Arborii tremurau palete —, intrară pe un drum cu plopi, tăcut cum e o ruină de obeliscuri negre. Ei însă nu trebuiau să tacă. atît de singuri, şi Vlad fu nevoit să-şi audă glasul printre paşi, glumind asupra mizeriei şi a mesei de mîine, ea gîndindu-se la copiii meditaţi cu pă-

* **Omisiune .de tipar**; corectat după textul din periodice.

rinţi rău platnici. Băncile erau goale pentru ca ei să se grăbească, şi Vlad se gîndea cum sa împartă cu prietena sa cei patruzeci de lei — o taxă oarecare — închişi într-un plic din portofel. Din nou lîngă lac, trecând puntea de copac artificial cu balustradă de ramuri. Se opriră o clipă să privească apa. Un banc înzăuat ca un alai de feudali trecea pe dedesubt. Un peşte în odăjdii, solemn ca un arhiereu, o înveseli — ăstuia îi merge bine! Cel din urmă trecu un paj subţiratec, şi strălucirea se duse, pe sub unde, văl de cometă ce se şterge fîlfîind. Ei respirau acum greu, poate din pricina lemnului pe care apăsa pieptul, începeau să se desluşească, de pustiu, fîntînile, se apropi. vremea prînzului. Şi deodată se lărgi peste oraş, ca un nufăr, apoi un altul, glasul clopotului cel mai mare, făcînd roată pînă în cercul zărilor. Peste neliniştea oraşului, paze. în răstimpuri gemea surd inima bronzului. în două zile aveau Pastile ! Fata evocă locuinţa din provincie, masa în curte, printre fluturi, pahare şi felinare mici, grămezile de ouă roşii, lurnînările culoarea mierei. Iar Vlad, simţindu-se erou, se stăpîni, se aplecă, îşi culese de jos portofelul şi, bucurindu-se prefăcut, strigă :

— Uite ce-am găsit !... Bani, desigur... Iată ! (din plic două hîrtii şi cîţiva lei).

— O să împărţim frăţeşte, conchise, căutînd mulţumire în ochii fetei.

Răspunsul îl făcu să întrebe cu o privire cerul.

— Nu se poate ! Expunerea de motive : portofelul sărac, apoi banii într-un plic, cum plătesc burghezii delicaţi unui student pentru lecţii, unei profesoare de pian... Hotărîrea promptă, creştinească : să ducă totul la un comisar, afară de cei cîţiva franci, costul unui anunţ în ziare... Degete mate şi reci îi luară obiectul din mîini — împotrivirea l-ar face urît — el nu voia să fie bănuit şi-i ştia viaţa, pe încă o zi, asigurată.

Ieşind de la comisariat, domnişoara îşi exaltă interior cugetul limpede. Ora avea culoarea icoanelor, propice magnanimilor. Dar Vlad îşi prepara de pe acum durerea de cap ; — simula şi se plînse.

Cu regret si grijă, ea intră singură în restaurant,

Vlad ajunse şi urcă în odaia lui. Deschise ie-restrele.

Clopotul cel mare suna, sus, tremurînd stelele. Gindul ii vorbea mincinos despre a doua zi. Si veni noaptea, albă, ca un eîmp cu oseminte. Nu putu dormi. Simţi ameţeala. Mai tîrziu încercă in adevăr o mare durere de cap şi înţelese că numai un bun codru de pîine, cu ouăle roşii ale copilăriei, i-ar stinge-o. Pe de altă parte, îi era sufletul plin de clopote : degete mate şi reci îi luau inima din miini.

FLORI DE LAMPA

ABSENTA

Cîmpul fuse liniştit în liniile lui neclintite. Mă gîndeam lîngă banca sfărîmată pe care căutasem în van un loc sigur : neapărat, totul trebuia distrus aci, între arborii drepţi cari au adăpostit umezeala şi umbra, şi sub cerul acesta curat care curge în buchetele lor mari. Ramurile să zacă, frunzele să plîngă şi păsări să aducă zbor întunecat şi vaier împrejur.... Şi îngerul verde al. fîntînii secate pe care muşchiul se usucă, îngerul să se culce şi să moară în lacrimi, ca un copil.

Prea e totul ca altădată aici.

Şi nimic mai firesc ca dorul meu de nimicire, cînd vin şi chem din gînduii chipul absent, aici.

Cadru ţeapăn, din care lipseşte portretul, frînge-te, greu. peste mine...

Petic de azur în care steaua s-a şters, cufundă-te în beznă şi uitare. Crîmpei de viaţă cu pămînt. crengi şi aer, nesimţitor de smulgerea ce o văd în tine ca o rană î... Şi numai banca îmi spune semnul ei prăbuşit. Literele drepte de anul trecut au rămas, mărturie de moarte.

(Şi trebuie să fiu ascultat pînă la urmă. Ce-mi pasă că scrisorile nu încep aşa. Dar am cerut chinul, pedeapsa, urgia, vreau de acum o deznădejde zgomotoasă şi largă. Ce bine-i că focul şi salonul e departe, şi fotoliul adînc, şi glasul vostru, doamnă, aproape alb, mai mult ivoriu, care linişteşte.)

Şi m-am aruncat la marginea liniei de arbori, să privesc cugetarea calmă, calmul execrabil al zării.

Peste bălăriile spălăcite, iată, întîiul fior trecu Şi aduse destrămarea pufului lor argintiu în văzduh. Funigei cutreierau întinderea ca nişte legioane * de fantome, din ale căror trupuri ei sunt singurele puncte vizibile. Purtau spaima ca pe un stindard cu ele, prin aerul pătruns de o răcoare apoasă. Şi păsări, peste văzduhurile clătinate ţipînd, îşi tîrîiră doliul augural înspre fîntîna care se pregătea, metalică, în deplasări compacte, ca o escadră înceată şi ostilă în faţa unui port.

Deasupra-mi aerul se întrista străveziu, cum şi-ar stăplni o privire plînsul, un obraz suferinţa. Şi deodată, ca un mărgăritar^ obosit, se turbură. Ramurile în frig se strîng, se zbat, se leagănă, ca în curtea unui ospiciu, femeile cu prunc imaginar pe braţe.

Să vie pedeapsa acumulată în fund. Despletit, peisajul chiuie sub vîntul năpustit, sub fulgerul scurt. Dar sufletul meu ţine. O frunză de foc crcste brusc în lume, şi se adună-n virful cerului ca într-un pahar şi se topeşte-n el. în pădurile de sus, fiarele se plimbă urlînd. Ochii lor clipesc în fulgerări dese. Prada despletită pe pămînt, se roagă cu zbucium.

Să vie odată pedeapsa acumulată în fund.

Ca o torţă de aramă cu floarea de jar, trăsnetul se abătu sunînd, printr-o ruptură de nori, aproape. Ploaia rupse întunericul şi-l plesni de pietre în boabe de apă, pretutindeni. Paşi fantastici clipotesc în vînt. Aerul fuge de gura mea, aerul gustos şi dulce de furtună. Frunzele clănţănesc, şiroaiele îşi caută albie pe lîngă trunchiuri. Pe banca spălată, strălucesc în ţesătura lemnului literele, ca o muşcătură.

Peisajul se strâmbă şi devine oblic.

Şi fug cu capul gol, printre punctele calde ale ploii pe cari le simt prin păr.

Sorbind, plămînii luptă cu vidurile ce se formau în atmosferă. La poartă ani întîlnit turmele şi câinii.

*** In textul de bază *lighioane* {greşeală de tipar, corectată după textul din periodic).**

Şi după ce m-am ascuns de ai mei — căci asta-mi fu prima grijă, doamnă —, mi-am schimbat hainele şi mi-am uscat pletele. în răstimp, duhul cenuşiu, care pe şirurile ploii ca pe dinţii unui pieptene năpădise cuprinsul, se retrase. Pe zare se ridicau storuri. Soarele trimise în toate ferestrele privirea lui de asfinţit, şi nisipul aleii străluci.

Şi în linîştea supranaturală, un pui de curcă, doamnă, cu piuitul lui lichid şi trist, stărui să tălmăcească înţelegerea şi sentimentul naturii, al copacilor, al ierbii, al poiatei, care vuie, zvîntându-şi aripile, şi al meu.

SANATORIU

Pe terasă, un dezarmat, eu privirile sfârşite şi obrazul mort. Peste frunte, peste pumni şi salt", simte lanţuri grele şi îi pare că e o plantă copie-sită, căreia pământul îi retrage seva. Dinainte-i. munţii pun corturi lîngă văi şi gheţarii de oţel ridica vârfuri de corăbii în lumină. Curg peste bra/i sunetele soarelui. Vede pe trepte, pînă departe, dungile pâraielor, ca filoanele de lapte din noaptea marmorei. Respiraţia apelor e albă ca fulguirea unei legiuni de îngeri în zbor.

Nările lui îşi primesc trcmurul de dincolo de împrejurimi, undeva se joacă mieii, sar capre sălbatice, un călător cu ghete de munte îşi umflă pieptul sus pe stîncă. stăpânind prăvălirea priveliştilor pînă în zare, o bisericuţă cîntatoare ca un ceasornic, un han de lemn îmblănit cu zăpada unde sună tacâmuri şi talere şi fîlfîie ştergare albe...

Bolnavul priveşte un)"ir de soare pe mâini*. Ochii văd dincolo de orice şi se pierd. Părul e totdeauna împrăştiat în nelinişte pe tîmple. Urmăreşte în suflet acelaşi chip murind peste cartea deschisă sub lampă. Se adânceşte în contemplarea lăuntrică obişnuită. Inima-i se topeşte, şi cu ea tot trupul, cu gindurile. Se depărtează, se risipeşte ca fumul de ţigară. Nici n-a mai lăcrămat plânsul, care urcă în el din fundul vieţii.

lată, pe dealul din faţă a sosit, sol de la Dumnezeu, un şoim. Podoaba pietrei, trufaşă. E nemişcat şi inaccesibil ca o sabie trasă.

în U'xlu) *i\r* bază *de* pîj'n/. Corectat dupii textul *lin;* periodice.

Bolnavul simte în el ochii păsării, culoarea înălţimei aspre. Aripi şi gheare par sculptate în cremene. Simţurile lui ascuţite îl pun faţă în faţă cu freamătul ierbii unde mişună furnici slrguitoare, cu pădurile în care se precipită din vârfuri insecte în roiuri, păsările ţîşnesc dinspre pământ şi merg să-şi ascută pliscul de coaja copacilor.

Se gîndeşte să arunce întuneric peste chinul vechi, peste chipul care moare în el, respirindu-i puterile, şi să urce ager cărările, deschizând pleoapele putrede de cearcăn.

Chipul însă reamintit îl culcă în osteneala lungă, un sărut i-a topit inima, o lampă se aprinde în el, slabă, vedenia desăvîrşit se reîntocmeşte.,. Bolnaviii plînge iar, plînge fericit. Sunt fericiţi bolnavii cînd plîng.

TOACA

în străveziul lui Septembrie, dimineața s-a ridicat peste grădinile lumii.

în sat, verdele ascunde încă locuințele. O clopotniță se înalță în aer, mult deasupra unor plopi bătrâni, cu frunza rece şi elastică de frăgezimea ceasului.

Soarele n-a însulițat atmosfera. S-a îmbibat lin în ea, dinspre răsărit, aşa cum se pîrguieşte un fruct. Şi clopotnița din miezul vaporos al fructului a început să cînte dintr-un lemn. La început lovituri rare pentru a încerca acustica dimineață, apoi, cu o hotărâre treptat mai sigură şi accentuată, un cîntec de salut tineresc câmpiei, pînă la părăsirea deplină pe aripa veseliei mari, al extazului sănătos, al salturilor prin eter de bucuria aspră a vieții.

...Clopotnița cîntă dintr-un lemn bătrîn, scândură muzicală înaripată, în amețeala înălțimii, bătrînă, galbenă şi lucie, desigur, şi punctată pînă în miezul ei sonor de galeriile carilor. Să-i gîndim oare simțirea de a saluta, în agerimea efluviilor matinale, pădurile compacte, trezite cu pasări şi rouă la viață, pădurile din cari e ruptă şi ea ? Atunci glasul i se alterează de nostalgie şi trecutul cîntă undeva, mistic, şi e ca într-o amurgire lentă şi vânătă. Sau poate dascălul şubred, cu hainele roase şi genunchii umflați, e meşterul iluminat şi tainic, care şi-a pus tot sufletul într-o scîndură ? Suflet uzat şi lemn ros de cari, aceleaşi legi fizice le dăruiesc cu virtuțile viorilor bătrâne, cu sunetul unei stele căzînd ?

Ştiu, dascălul e un om simplu, obosit, şi are bronşită. îşi face meseria, toboşar al creştinătății, cu mîinile. Mîinile au vine tari, umflate de îngroşarea sîngelui.

Dar în dimineața lui Septembrie, peste oraş şi peste plopi, clopotnița ascundea în cuibul ei sufletul lemnului crescut din pământ şi din putregaiul care dă alt lemn şi cărbuni şi încheagă, cu vremea, prețioase.

Şi tot satul din lemn, şi toate grădinile ascultau, pe când lumina pătrundea, cu licoarea ei galbenă, pârguirea atmosferei.

Iar în cîntul variat pe un singur motiv, Pământul însuşi înainta ca o navă, fremătand din pînza măreață a pădurilor virgine, pavoazat cu fluvii şi cataracte, toate craterele munților sunând...

Şi era transparent de lumina lumilor şi de soarele lăuntric al zăcămintelor de diamante.

REGRET FUGAR

Autoritatea ia măsuri contra cîntăreților ambulanți.

Sunt cîteva. zile de cînd n-au mai urcat spre storurile cari ocrotesc somnul meu de leneş notele alterate şi triste ale linei voci femeieşti. Ele pătrundeau cele dintîi prin împînzirea moale a nopții în minte-mi, pînă în punctul unde mocnea conştiința. Era stridența şi asprimea datorată atîtor răguşeli, aceea ce înlătura cenuşa repaosului şi scăpară aspru în mine lumina crudă a deşteptării. Altfel, de n-ar fi fost decît acordurile obosit-metalice ale flaşnetei, acel vînt decadent şi armonic m-ar fi adîncit şt mai mult In dimineața trîndavă pe dulcele ritm care c al tristeții fără motiv şi redusă la starea de simplă senzație.

Deci nu te voi auzi de-acum, nici vedea, femeie peticită, cu voce falsă şi dureroasă, femeie a romanțelor vechi, expirate din cutia zugrăvită şt pusă sub paza pasărei verzi, cumințită de lănțug şi de obişnuința jgheabului de sticlă cu grăunțe.

...Purta hainele mizeriei, care e uniformă în diversitatea ei şi multicoloră. Fîşii împrumutate din toate stofele, de toate culorile, aşa cum poartă reginele în baluri şi cerşetoarele cînd cîntă în frig. Pe figură, frumusețea apunea în nepăsarea cu care o miluise meseria şi durerea. Ce-ar fi fost, femeie palidă şi brună, să pui în cîntecul tău pasiune ? Ai fi simțit ostilitatea cerului nostru cenuşiu, de peste streaşinele uliței înguste, şi stupiditatea câinilor îndîrjiți pe maşina în care se răsucesc sunetele aducătoare de trecut ? Ai fi chemat în suflet văzduhul plăpînd ? Ce zădărnicie bălăcită în literatură. Astăzi legea te goneşte, ca să pricepi că e vremea cînd şi cîntecele se vind, ca tot ce se unelteşte, în înjghebări menite să fie scoase numai cu toptanul. Trebuiesc fabrici şi uzine şi trebuiesc orhestre mari. Pleacă deci cu lada ta în care stăruie trecutul, ca în nişte măruntaie de metal țipînd a deznădejde şi a foame şi peste care papagalul secular se scarpină atît de plictisit. Du-ți paşii jalnici prin moina României în care ai apărut ca o demonstrație anacronică a începuturilor rătăcitoare ale artei. Erai blazată şi discretă şi niciodată n-ai venit în cartier mult înainte de amiază. Vecinii toți se arătau la geam. A fost singurul ceasornic deşteptător pe care nu l-aş fi sugrumat.

...M-ai ascultat ? Sau, galbenă, ațipeşti şi tu lângă păsăroiul moțăiat ?

DANȚUL PE FRÎNGHIE

Dintr-un tablou de Marcel Iancu

Crepusculul e trist în piața gotică, aceeaşi de sute de ani.

Printre casele ascuțite, lumina, destrămare moale, deasă, felurită, trece de la vînăt înspre străveziu.

Pîela pogoară ; desface în fulgi prăbuşirile brute, pînă în mulțimea care se întruchipează, masă, dintr-insa, tălăzuită între zidurile în înec. Singur adevăr pe care se bizuie ochiul, gloata violentă şi compactă, ca un unic girbov spate cu mii de capete, felinare în rnijire bolnavă şi pestriță — aşteaptă. Şi de sus cade vasta tăcere a minutului încremenit : prin ultramarin pasul saltimbancului supune coarda care face unghi. Trupul, o fîlfîire de scară, pregetă în avântul calculat peste abisul oblic. De bună seamă, piața e grea de un mare suspin, cu un val în suire. Mîinile pipăie în văzduh valul acesta, trimis de jos, în rugăciune. Şi mersul în destinderi infinite înaintează. Piața, crepusculul, gloata,-, sufletul suferă. Sufletul, pe frânghie, lunecă.

Şi iată, pe ulița lăturalnică, în aceeaşi linişte, un dric, din toate razele, se năluceşte. Ivirea lui de argint s-a întețit. Dar e numai un falnic minut, o speranță sau o presimțire care, pe lingă chinul cel veşnic din piața gotică şi seculară, descreşte.

D-rului N. Lupu

Dospesc pe străzile Bucureştilor cele dintîi noroaie, pe cînd la Paris răsar, în coşuri, violetele, şi la Roma primele rochii albe, iar la Petrograd, pe Neva, poate iarna se sparge în sloiuri de diamant şi a pornit, frenetică, spre mare.

Iată continentul voios, globul zglobiu purtînd truda oamenilor, luxul metropolelor, zbaterea steagurilor multicolore. Prin văzduhul sorbit de miliarde de guri, deasupra valurilor şi a crucilor, zi şi noapte, se caută, se pipăie şi se întâlnesc veştile. Radiograme vâslesc din aripi imateriale şi porumbeii lor diafani duc cuiburilor pregătite, de metal, mesajul din lumea toată. Stăruie în răstimpuri, peste noaptea apelor, înstelarea în ritm a farurilor.

Pe transatlanticele nocturne, ca o ploaie de constelații, splendoarea balurilor cosmopolite aprinde insula-i de aur în inima întunericului, şi vîntul se împărtăşeşte din suflul muzicii de pe bord, în somnul din zori le întâlnesc stolurile migratoare cari le schimbă în grădini dezmetice şi stridente pogorâte pe catarte şi pe funii. Şi viața pulsează analoagă şi aproape simultană : în cîmpuri au ieşit plugurile de lemn din Rusia şi autotractoarele gigantice din America. Fumul şantierelor din Nagasaki, al turnătoriilor de la Essen, şi al uzinelor de . la Bilbao. Edițiile speciale, escadrele, pavilioanele consulatelor, soneria cinematografelor, erupția sondelor, activitatea băncilor, consiliile de stat, parlamentele şi cele cîteva familii regale cu coroana pe izmene, pe hîrtia de scrisori şi pe cap. Şi vine ceasul, pretutindeni, al plimbării prin parcuri şi al

ceaiului în marile restaurante unde plastronul chelnerilor e la fel ; şi regimentele se întorc de la cîmp pline dc noroi, ca plugarii, şi alt popor iese din fabrici, plin de zgură. Se învălmăşesc luminile, sunetele, miresmele, cîntecul îndrăgostiţilor şi al desfătaţilor, şi al beţivilor.

Căci cazărmile şi forturile, şi temniţele, în care gravă sună stingerea, sunt pline şi mute, şi păzite. Cei ce purtau în toiul petrecerii o căutătură pizmaşă, un braţ fără greş, au fost strînşi laolaltă cu cei a căror privire era iscoditoare şi îndrăzneaţă şi al căror cuvînt, greu, cădea in suflete pînă în fund. Căci în tumultul marilor bulevarde, deasupra teraselor şi a lămpilor incandescente, şi vizibile numai cercetătorului deprins, atârnă şi se leagănă, de-a lungul trunchiului tenebros al spînzurătorii, hoitul gigantic al „Ei". Hoitul femeiei cumplite, cu ochi dc copil şi gura bestială, cu carnea fragedă şi pângărită, hoitul celei care într-o bună zi se iveşte, încălecind barierele, crescînd de-a lungul străzilor unde se îngroaşă o stranie suită de glotaşi, cărturari, soldaţi, derbedei, paiaţe şi proroci, învestmântată în trenţe dc culoarea purpurei. Despletita eu spini şi bijuterii artificiale în păr, cu obraz de lârfă şi eroină, cu formidabil glas de înger şi de slugă, care trece aprinzîndu-şi torţe din clopotniţe, metereze şi palate, pentru o supremă serbare în piaţa publică.

De curind, poliţia tuturor neamurilor a prins-o ca pe o prostituată, şi din steagurile a treizeci de naţiuni i-au ghemotocît căluş pestriţ, şi au spînzurat-o, pe furiş, noaptea, deasupra planetei. Şi ritmul, o clipă stânjenit, al balului unanim, s-a înteţit ameţitor, vinul şi sîngele, lacrimile şi rîsul au spumegat in cupa ispitelor, înălţată, la toate răspântiile, ca un altar. Legiuitorii au gîndit şi au săpat, peste tot locul, din nou, tablele legii. Şi nimeni nu vede, mijind în întuneric, cadenţat ca o pendulă, alb ca Di umul-Robilor, trupul „Ei". Nimeni nu prv~simte că, din nodurile plăpânde cari au înăbuşit-o, trupul „Ei" se desprinde, ca dintre fulgere un pisc ; nimeni nu se aşteaptă la clipa în care, pest* ospăţurile interminabile, pe marea moartă, ca cataractă de pestilente şi zămisliri spontane, se va nărui. Cine oare se gîndeşte la faţa-i vînătă şi crispată, la limba cinic turgescentă, deasupra baletului universal, la ochii ei care-şi holbează idealurile respinse, în viitor ; la sînu-i înţărcaţi de maternitate, la pletele-i violente ce-şi flutură nemărginit ameninţarea de incendiu ? Nimeni, căci ne-am acoperit feţele şi ne-am minţit gândurile, ca totdeauna, în faţa Inevitabilului iminent.

ZVONURI

După miezul nopţii Stan Gurău se furişează prin gard în curtea gospodăriei sale. Stufişul i se încurcă în oase şi scapă plesnind. Stan Gurău merge fără altă găteală decît nodul de cînepă de sub bărbia lui clămpănită, merge anevoie, căci la fiecare pas ţurloaiele goale i se împlîntă în omăt. Din cînd în cînd, şovăie în mijlocul bătăturii ca un soc desfrunzit, în vînt.

La peretele casei, Stan Gurău se aplecă, fără a scîrţîi, la toate ferestrele şi priveşte prin perdele înlăuntrul luminat de opaiţ. Nevastă-sa tresare în somn lîngă cellalt şi alungă cu mîna vedenii urîte. Atunci, între coastele lui Stan Gurău, sub coşul pieptului, o cioară trezită se zbate şi ţipă, şi aripile i se încurcă de coaste şi se fulguie. Şi el o găbuieşte ca într-o colivie şi o prinde cu degetele, şi îi răsuceşte gîtlejul să nu ţipe, să nu mai ţipe în zadar... Pînă nu-şi ia ochii de la opaiţ şi de la nevasta care tresare în somn. Apoi Stan Gurău se depărtează ca să stîmpere zbuciumul păsării şi i se gudură cîinele casei pînă la spărtura din gard. Şi se duce de-a lungul cătunului seîlciat de adună paiele din drum şi printre oase şi le petrece cu ajutorul unui fir de lună, culcuş cald să facă zburătoarei care se jeluie şi se izbeşte de zăbrelele galbene pînă aproape de zori.

SOARTA UNUIA

Focul sună în căminul ars : e ca o floare pasionată al cărui parfum se mistuie în explozii repezi. Atît. încolo, cei patru pereţi sterpi, şi masa de scris pe care zadarnic încearcă să pună. ordine : cărţile se amestecă, se prăbuşesc, închise sau rînjîte, schelete sufleteşti. Se mai aflau pe deasupra o zaharniţâ goală, creioane, cerneală, pagini albe sau însemnate. Şi printre toate, o lampă de petrol cu lumina galbenă ca arama, şi neclintită, o lampă insensibilă, mută, făcută să asiste la mari plictiseli, la deznădejdi nocturne, stinghere şi manifestate prin priviri reci şi ţigări peste ţigări şi părul niţel vîlvoi. Cine ar putea să spună nepotrivirea din aceste două fiinţe de aceeaşi esenţă : lampa lugubră şi focul plin de patosul unui tenor de operă ; lampa mizantropă şi nordică urăşte, desigur, cu o ură concentrată şi ursuză, pe tovarăşul petulesccnt dintre cărămizi. Cînd intră în această atmosferă de vrajbă, Stăpînul se interpune o clipă între efluviile lor nesimţite. La început încearcă un intim fior de siguranţă, asemenea jivinei întoarsă la vizunie*. E o apropiere care-] face voios aceea de a se şti atît de frate cu lupul, de pildă, şi departe de gîndul deşert al originei sale divine. Numai amintirea că sunt alte dobitoace cari merită mai deplin comparaţia cu cl, omul, îl readuce la melancolia lui profundă. Cîinele în lanţ şi calul înhămat, fără să se întrebe cum şi în ce fel, recheamă în el suferinţa. El are totuşi superioritatea sinuciderii, prin care

* In textul de baz5 *viziune.* Corectat după textul din periodic.

poate scăpa de corvoada de a face cauză comună cu cîinele şi calul. Şi iată-1 deci prăvălit cu fruntea la piciorul lămpii şi torcând 'firul negru al gîndului.

Din toate astea, cari sînt cele mai simple dintre toate, şi aşa de umilitor modeste şi umane, ar putea ieşi, îşi zice, o pagină de artă. Consolarea e relativă şi problematică, şi apoi, cînd intervine obiceiul imperios al publicării, urmată de obligaţia de a trage cu urechea la critici : e vorba să afle dacă s-a jeluit conform rcgulei stabilite.

Şi unele femei cari dau buzna, cu o curiozitate estetă, printre toate aceste hîrţiuţe ce le-ar interesa infinit mai mult dacă ar fi bileţele de dragoste... Pentru a sfîrşi pe patul soldăţesc din colţ, după ce au semănat pe podele pantofii scobiţi şi rochiile inutile.

Deznădejde crîncenă şi hapsînă cînd îţi oferă apoi sufletul să te consoleze. Stăpînul tocmai cufundă într-al său ciutura întrebărilor neumplute. Şi restul timpului trage de fringhia asta de care nu spînzură decît clipe, clipe după clipe. Şi figura lui îşi însuşeşte o expresie superioară şi magrianimă, deasupra propriei turgescenţe, lîngă fiinţa care-şi caută pretutindeni jartierele.

Singur. Au rămas lampa şi tezaurul spart în roşu al focului. Stăpînul suflă şi dă drumul întunericului. Un rîu sîngeros îl străbate, urcînd din gura rănită a căminului.

Acum începe vechea citanie în jăratec. Durează cîteva ceasuri pînă cînd cocoşii strigă afară plecarea primelor stele. Vatra e albă.

începutul şi sfârşitul e la fel, în fiecare seară.

CRAVATA DE CÎNEPA

lui Jacques

în bolta seculară becul îşi uza bucla-i incandescentă, ca o cochetărie blondă, în golul unui craniu uriaş.

Becul fusese instalat aci cu proces-verbal.

Faptul e stupid, dar adevărat.

Singur domnul cu umbrela cenuşie s-a oprit să citească afişele cu un rîs idiot, ca şi cum ar fi zărit intr-un panou produsele Academiei de Belle-Arte.

(într-adevăr, acest orăşel, rezidenţial, nu se administrează decît cu scandaluri şi cu bîrfă.) în cele din urmă, domniţa Silvia Logica s-a plictisit, a împins ferestrele şi a început să se culce cu toată lumea, inclusiv furnizorii Curţii regale. De aceea Neprevăzutul (tatăl domniţei) îşi dezlegă atunci ogarii, şi vînătoarea cea mai îmbelşugată răsplăti cornurile cari răguşiră in cor cu broaştele din şanţul castelului, comentând. Intre timp, domnul care descifrase acest punct de istorie contimporană, tare pe descoperirile sale şi şliindu-se într-o democraţie favorabilă meritului, se îndreptă spre castelul Logicei fără să bănuiască simbolismul nerod ce s-ar putea eventual adăposti în parcul seniorial de i'ier vechi şî monede şterse.

Chindia de as se înălţa în vreme, de culoarea melcilor bătrini.

Pe cîmpul cu crini, păştea cârdul gîştelor sacre, mînjite de polen. Talaz de lapte şi argint, priveliştea sili pe drumeţ să-şi puie ochelarii de fum cu chenar de baga şi cirligc pentru după urechi.

Castelana tocmai ieşise pe peron să primească omagiile păunilor cu cîte un japonez soare înfipt indecent la orificiu, îşi ninsese în plete flori de cireş.

iar în priviri sorbise apa verde a lunii din seara trecută —, şi-n pas puse toată sensibilitatea de care era capabilă talpa unei descendente legitime a opt generaţii de seniori autentici. Domnul se bîlbîi atunci, oprit în mijlocul aleii, în următorul fel :

„Sylvia, obsesie-mi precoce, pe coala simţirii
Reînvii ca o scriere secretă...
Oh, mîinile, oh, palorile, oh, atitudinile
Să te anini de zidu-mi, panoplie,
Să-ţi port cartea pe plajă ca cel mai frizat dintre dinii tăi.
Să fiu văzduhul care tremură cînd te pipăie şi-ţi « primeşte răsuflul
Cum primeşte ţearina ploaia,
Cum primesc puţurile luna,
Cum primeşte pruncul dumicatul."

Acest ultim verset, ca şi cum ar fi fost solid, i se opri domnului în gît —, el căscă gura de trei ori în continuare, dar nu emise decît rîşnitul unui gramofon care şi-a uzat placa... O armată de oameni-sandvişi defila, în toate culorile, pe sub ochii lui, prin spaţiile nedigerate de noapte, vestind publicului insuccesul, pe cînd Logica, emoţionată, ridică un pitic de teracotă şi-şi uscă lacrimile în barba lui colilie. Domnul încalecă pe umbrela lui gris, salută ceremonios cu pălăria-i înaltă, privirea îi fu de o tristeţă convenabilă, şi, de n-ar fi fost echipajul bizar, am fi de părere că s-a condus ca un perfect gentilom în catastrofa lui sentimentală. Ridicat de geniile diafane ale aerului, el trecu prin dreptul Academiei de Belle-Arte fără să mai hohotească, şi pe sub limbile rele ale târgului îşi notă numele proprietarilor cărora urma să le trimită a doua zi martori —, apoi merse de stinse becul, fără să mai arunce o singură privire îndărăt. Bineînţeles, uită să dreseze un nou proces-verbal care să-l anuleze pe cel vechi şi adormi cu sentimentul că a isprăvit cu tinereţea.

Aşijderi, Logica, exasperată de celibat şi de deznodămîntul elegiac al aventurii, plictisită de simbolurile cari răsar ca ciupercile pe azima şi celei mai curate dintre imagini, încercă să se sinucidă,, azvîrlindu-se între bătrânii crapi ai eleşteului.

Aci se ivi necesarmente Hamlet, infelicele prinţ al Danemarcei, care îi făcu tracţiuni şi o sili să deşerte conţinutul acvatic şi ventrilocvent în craniul sărmanului Yorick, scos în momentul oportun de sub pelerină. O, vă amintiţi, desigur, pelerina de pompe funebre pe care o agită vîntul în căinţă, înecata fu trimisă cu alai la castel, unde Neprevăzutul îi administra reprimanda paternă, nu fără a ţine seama de situaţie, dovadă stau cuvintele istorice ale seniorului : „Dar mai ales, fără simboluri ! fără simboluri, ne-am înţeles ?" Prinţesa Logica îşi făcuse un briu cu spasmul salvator din parc.

Cel mai dezolat fu prinţul Hamlet, străin, precum vedeţi, de toată istoria aceasta, şi mare amator de psihologie minuţioasă, de stil hipersensibilizat, de anecdote cu tîlc, de povestiri de caracter, de controverse pe cît de savante pe atît de sub-ti-le.

I se stricase ultima-i jucărie de preţ, pretextul sentimental al lirismului său princiar, apreciat de curte, critici şi popor : craniul lui Yorick, impracticabil de acum pentru degetele lui învăţate cu pana de raţă, floreta şi cupa premiului întîi la concursurile literare şi sportive.

Oprit în spanac pe marginea eleşteului destrămat în nuferi, alge şi mătasea-broaştei, el scrută balul de însănătoşire de la castel. Pulberea de puşcă, cercuită în putineie, bubuie, trimiţând în cer bucuria neputincioasă a oamenilor.

Orchestra executa un program de maeştri vechi ; o fanfară triumfală vestea sosirea oaspeţilor. Fiecăruia i se dădea la garderobă cîte un număr, adică un carton cifrat, adeverinţă că îşi lăsase acolo fetrul şi armura. Din cînd în cînd, servitorii schimbau pe peron faclele sîngerii de răşină. La porţi, poporul, stimulat de detectivi, behăia.

Prinţul zise : „Armes Land, armes Land !" (obişnuia, de la un timp, limba germană). Răsturnă, cu piciorul, craniul lui Yorick, se gândi, o clipă, la Logica, pe care o ţinuse, trupeşă, puţin umflată, în braţe, şi-i gîdilase cerul gurii cu degetul său serenissim, ah, pletele scurse, blonde, peste braţul lui ca peste butucul călăului, şi acea nobilă înfă-

ţisare jertfită —, gîndi apoi la în veci pierduta Ofelia, regret tăios şi pururea viu ca o aşchie sub inimă —, aruncă în sfîrşit o privire retrospectivă în propria-i viaţă, îmbrăţişa cu o căutătură singurătatea locului, fastul serbării din fund, deşertăciunea viitorului... Şi, ca şi cum îşi lipea toate acestea pe dânsul, îşi strînse pelerina, oh, tragica pelerină, în jurul trupului, oh, suveran şi inimitabil gest, şi neavînd pentru acea noapte nici căldură, nici adăpost posibil, se transformă- într-un palid felinar de alee.

Totul s-ar fi petrecut normal, chiar şi petrecerea de la palatul în jurul căruia garda se imbătase. (Garda comandată de un căpitan care repeta din cinci în cinci minute : „Ce frumoasă este Alteţa-Sa Prinţesa Logica astă seară".) Hamlet şi-ar fi epuizat în linişte uleiul şi feştila pînă în zori, cu acel sfîrîit* molcom care apropie în ştiinţa fericirii felinarele şi pisicile torcătoare. Dar lupta dintre Bine şi Rău voise altfel. Prinţesa Silvia-Logica persevera în planu-i funest.

In toiul dansului, ieşi din palat, pătrunse în parc.

Nu fără să tresară, o zări sensibilul prinţ în sosire, şi nemişcarea precipitând danţul cuvintelor nerostite, el gîndi modificând realitatea după legile literaturii :

„întâlnire dintîi, bancă de piatră.
Boschet nemişcat respectuos,
Aleea se pierde spre luna din capăt, spartă,
Decor cunoscut, suntem cum atîţi au mai fost...

Vii, cît de albă vii.
Cu iubire tîrzie şi cea dintîi,
Luminai a încremenit, fîntînile izbucnesc,
— Dacă eşti tu, poate că am să iubesc."

Dar Silvia-Logica se opri lîngă felinar şi se spînzură de braţul lui cu un fular de mătasă.

Hamlet trebui s-o suporte toată noaptea, atîrnată de braţ — ceea ce îi pricinui o durere grozavă

* In textul de bază *stlişit.* Corectat după textul din periodic.

la umăr — bălăngănită de vînt — ceea ce îl făcea să scîrţîio amarnic, căci lemnul din care se confecţionase' la iuţeală era de calitate inferioară - şi mai ales să o plivească în obrazul cu ochii holbaţi şi limba ieşită vînâta, îmbăiată, ah, ce spectacol pentru nervii unui prinţ. Cu revărsarea zorilor, hainele Logicei se îngreuiară de rouă. Apoi. se dădu alarma, sosi procurorul, fotograful, reporterii. Primul felinar, nebănuit de nimeni, acceptă totul, pînă şi anonimatul, din cavalerism. în cele din urmă se dresă proces-verbal, prinţul fu liberat de sarcina-i grea. Ea fu pusă de-a dreptul în sicriu şi convoiul se depărta pe aloc, spre cotitură.

Convoiul : cîteva cutii de pălărie, un peticar, buceole, paranteze, apostrofe, o spirală lirică, lacrimae renim şi trăsura Curţii în crep. (Crap.)

— Slavă Domnului ! îşi zise Hamlet, avem un proces-verbal în locul celui de la începutul întîmplarilor. Dar iată ! se întoarce procurorul ! Desigur, imbecilul ăsta punctual şi formalist vine să stingă felinarul. Numai dc n-a mâncat usturoi !

Apelul fu auzit de o brazdă de roze ce îşi exalară migrena într-o înteţire de alb şi roşu indescriptibilă.

Procurorul suflă în Hamlet, încercare, astfel, suportabilă — şi lumina zilei curse singură pc nisip, printre ramuri. Se întoarse în fugă după convoi. Felinarul făcu un semn cu braţul, ca şi cum ar fi vrut să-şi petreacă o mâneca, şi se transformă în Hamlet : fetru, pelerină, rapieră, ţinută nobilă, figură pală, a fi sau a nu fi... Dar cînd se privi în oglinda de buzunar, constată că la gît purta o cravată de cânepă. Era ştreangul cu care se spînzurase Silvia-Logica (această nefericită) şi pe care procurorul (acest imbecil) îl uitase de braţul felinarului.

Hamlet păstră cravata de cînepâ ca pe un doliu mai mult.

— Dar spuneaţi că Logica s-a spînzurăt cu fularul de mătasă ?

— Nu ştiu : în procesul-verbal se afirmă contrariul.

PARADISUL SUSPINELOR

PARADISUL SUSPINELOR

I

EU ŞI CELALALT

De doi ani nu mă mai cunosc vecinii. Pricina e că sunt mai vechi locator decît oricare din ei, fiindcă toți cei de pe vremuri, unul cîte unul, s-au perindat.

Arar mă arăt aici.

Curtea e aceeaşi, cu fîntîna de piatră, ca un mormînt spălat dc şuvoiul de argint al răcorii.

Vița-de-vie s-a risipit pe tot zidul din fund, rîisucindu-se, stearpă, în veşnicie.

Uşa locuinții mele are uscăciunea icoanelor. Se deschide pe scara pe care atârnă, ca şoaptele, umbra.

Deunăzi m-a întîmpinat din ungher un păianjen subţiratec şi înalt şi l-am ucis pe acest paj al singurătăţii, de nenorociri prevestitor. Pretutindeni sfîşiu soarele lui ţesut din raze de păr de ursitoare ce se rup între degete, cu un trosnet abia perceptibil auzului meu indiscret. Şterg în paşi urmii paşilor de ieri. Praful, măcinat zi şi noapte în tăcere, se reface peste aceste semne, ca zăpada. Sub toate pragurile culeg cheia încăperilor şi pătrund. Molii îşi iau zborul lor de flanelă prin amurgirea stătătoare, îmi place aici, fiindcă timpul zace ca o aşteptare pe urma unei tainice lipse. De cîteva ori pe săptămînă fac neştiut un popas în absurda fugă a clipelor de dincolo de storuri. Mersul zilei n-are nici o înrîurire înlăuntrul acesta în care a-Urnă ca un fulger rupt. Am încercat, din glas. rezonanța golurilor, supunindu-mi nervii la experienţa tresăririi în care credeam negreşit. Sunetul s-a poticnit însă printre obiecte, ca un ghem de

hîrtie pe covoare şi divanuri. Numai un căscat, spasm al urîtului, ar fi umplut, cu ecoul său, acest vas al monotoniei, pe care mi-l pregătisem. De obicei însă, la sosire, un miorlăit metalic forîeca liniştile.

Pisica neagră, cu ochii de chilimbar, făptura esențială a nopții care e aur şi abanos, pogora în salturi din muzeul cenuşiu al podului, să-şi resfețe de genunchii mei trupul uşure ca umbra. Dar curînd, stridența înceta, şi, pitulată în mine. forma lui Mitia se pierdea în troicnirea beznelor în care numai ochii săi planetari vegheau.

Astfel, străbăteam pauzele împreună, urrmlrind în deserturi cernerea prafului, prinşi între pietrele sterilității pînă cînd atenția răspîndită mă ridica într-un somn superficial de acute senzații interioare, iar mâna din blană îşi oprea dezmierdările, se scufunda... Şi mă trezeam, cu mina pe genunchi, singur, ca şi cum pipăisem o nălucă.

Deşteptările acelea nu mi le-am tălmăcit nici azi, pentru că nici somnul nu era dintre cele obişnuite. Trezirea normală e ca o revenire la viață, ca o înălțare în lumină, cu ruperea din mormîntul provizoriu al repaosului. Cealaltă, dimpotrivă, era un pas brusc în adine, o toamnă de diademă ce se scutură, o turburare a unei limpezimi întinsă ca o panglică prin minte.

Ca un altar sta casa încuiată, propice doar stării mele supranaturale.

De îndată ce intram în lumea ei desăvârşit despărțită de totul, încordarea şi ascuțirea simțurilor, deasupra încercărilor de rînd ale existenței, venea de la sine. Ciudată a doua ființă de nedescris cu posibilitățile atât de inferioare ale vocabularului şi care se cerea exprimată într-un material sonor, diferit chiar de al muzicii, prea senzual, rotunjit şi lipsit de plasticitate. Dificultatea de a smulge şi a închega în potriviri de cuvinte, în ciuda şerpilor sintaxei, fermecați cu degete şi descântece de maestru, totuşi, ceva din însuşirea mea de înger, mă arunca într-un misticism nebulos de frământări rezolvate lăuntric în rugăciuni fantastice.

Singurătatea, ca o cutie de violoncel, geme. Printr-însa viața imperceptibilă ascunsă în lucruri se revelă : sapa carilor în lemnărie, fuga prin seînduri a gîndacilor, pînda urechelnițelor ca o cusătură de gene şi, în sulița curgătoare a soarelui, trâmba de atomi ; de dincolo de tavan şoarecii fugăriți de Mitia, şi al căror zgomot mă neliniştise mult.

Pe pereți, portretele în ulei se înstrăinau într-o enigmă şi o linişte contrarie realității defuncte a celor pe cari îi înfățişează : însingurarea lor dăinuia ântr-o regiune plăsmuită din prestigiile amurgului turnat în raze de orgă pe fereastră.

Ghiceam pe gurile tăcute năluca unor cuvinte. Dar snopul de conştiință care mă contopea cu ai mei se risipise şi în zadar chemam, pentru identificare, amintirile, sub gândul lor schimbat. Arbore transplantat între păsări cu alt cântec, creştea statura lor de sfinți printre evocările mele. Calendarul răsfoit regăseşte anii în mormîntul lor de nicăiri.

îmi spun cu stăruință, iată, această femeie în crinolină este bunica pe care am eunoscut-o de-abia în bătrânețea ei cu ochelari. Ce s-au făcut acele icoane în platoşe, zaharnițele de metal suflat şi romanele foileton ? Slujbei mele pe lîngă dînsa, de lector benevol, îi datorez predilecțiile literare de mai târziu. Numai cetindu-i ei, destinele eroilor hărțuiți, mi-a dat prin gînd că ai putea să le schimbi soarta şi deci că aş închipui şi eu asemenea lucru. Se zice că femeia cea dintîi din experiența unui bărbat se întipăreşte în gusturile lui pînă-ntr-atît, că fără ştire el are să prefere toată viața un chip asemănător celui de care nici nu-şi mai aminteşte. Pentru mine cărțile dintîi s-au păstrat mai frumoase şi de-atunci trebuie să reprim în lecturi, în însemnări şi în viață, o statornică înclinare către emoția primară, dar sinceră, a situațiilor de foileton.

Bunica, îmi mai spun, povestea anecdote din timpul ocupațiilor ruseşti. învățase carte franceză într-unui din pensioanele pretențioase ale vremii. Tocmai de aceea, cu ajutorul bătrâneții, nu mai izbutea să urmărească singură foiletonul din gazetă. Nu izbutea să se libereze de obsesia diftongilor franțuzeşti în textul român, deşi uneori se străduia cu

C-da 292 coala 6

glas tare. Cuvintele se scllciau îndată într-o păsărească ridicolă din care o remorcam pentru a prelungi şezătoarea şi comentariile pînă tîrziu noaptea.

Cîteva săptămini pe an o însoţeam la Dunăre. Acolo îşi avea casa de zestre, cu zidul din fund surpat de un proiectil turcesc şi scara păzită de un muşuroi de ghiulele deşerte. în curtea profundă, plină de pomi roditori, cobora bunică-mea cu un cosor în mîini să tundă în jurul smochinului, zvelt ca un cerb înrămurit. De dincolo de cocleala fluviului, unde tăceau dealurile, sufla răcoarea bolnavă. Amurgul înjunghiat pe apele domoale chema bivolii de pămînt şi se tîra un cîntec fără loc în arşiţa dc o încetineală africană.

Astfel întîrzie, din trecut, cîte un zvon nedezbărat încă de emoţia care l-a însoţit odată şi coboară vrcmilc de somn, ca un călător într-o luntre.

Crîmpeie de imagini trăite se ivesc cu atmosfera lor anumită, păstrată neatins, ca văzduhul care însoţeşte planetele, ca blănurile în pulberea polară a naftalinei, ca bijuteriile în catifeaua cutiilor vechi.

Iată-le : toată copilăria cu priveliştile familiare, cu lacrimi şi chipuri răposate, o aduceam, spre confruntare, sub cadrul oval în care se absenta, în palori inalterabile şi nepăsătoare, portretul bunichii. Acvarium de priviri stătătoare, în care sunetele urcau lin ca mărgelele, cu aer, lichide, spre nemişcarea suprafeţii. Asemenea apelor şi privirilor, sunetele iau forma vasului care le conţine.

încercarea de a reface şi continua împreună o viaţă de amintiri da greş, la fel cu celelalte toate feţe familiare. Era neîndoios că în toate aceste figuri trăia de acum o nouă personalitate cu care nu puteam intra în nici un fel de legături. Regăseam, printre ele, impresia de copil uitat într-o împrejurare banală, în biserica zugrăvită cu sfinţi şi mucenici. Asemenea lunatecilor. oamenii din portret urmăreau un vis neclintit care le sorbea cugetarea ca pe un şipot. Zadarnic căutam să mă interpun.

Nu mă vedeau.

Un sentiment de singurătate mă copleşi.

Atunci sosea, ca o închegare de tonuri sumbre, păşind prin dezlînarea realităţilor, cu priviri de bufniţă sfinţită, Mitia, cotoiul plăpînd ca o pasăre, şi-mi începea, pe genunchi, torsul orelor negre.

Mitia. ultimul martor al vremurilor, călăuză de catifea, cheie subtilă a trecutului de -nocturne.

Prezenţa lui întrerupea primejdioasa plăcere a risipirii de conştiinţă.

Ca cioburile unui urcior vrăjit, simţirea se realcătuia în jarul conştiinţei unice, după vechea lege arhitectonică a insului pe care ni-l cunoaştem. Mitia era făcătorul de minuni în ciuda oaspeţilor stranii din perete. Mă deosebea, prin simpla lui privire, de toate cele înconjurătoare, de el însuşi, de clipele în cataractă.

Lăsasem, odată, reflexele unei după-amiezi întregi să treacă pe dinaintea fotoliului găzduitor.

O defilare cenuşie, fără muzică, aducea la urmă trofeele amurgului, cele cîteva colori, puţinul metal fluid ce precede carele de palisandru ale nopţii. Mitia îmi dormea pe genunchi. Mă cufundam.

Cine sunt şi ce fac aici ? mă întrebai în acea sală în care fiece obiect părea că duce un secret mut şi diferit de al celuilalt. Vrui să mă rup de toate acele enigme, să mă înalţ printre spectatorii ermetici din perete, dar spaima de neizbîndă precipită criza. Cine sunt eu ? întrebarea cobora ca într-un puţ. Ciutura nu mai spărgea suprafaţa-oglindă, să se umple de-ea ca înainte. Cine sunt eu, eu Darie, eu... şi mă crispai cu deznădejde de silabele numelui deşert şi care nu mai corespundea nici unei realităţi intime. Vrui să strig, dar îmi fu teamă de zgomot, teamă să aflu că glasul putea să nu fie al nimănui, din clipa în care nu mai avea nici un sens să fie al meu. Căutăturile rătăciră în van în odaia cotropită de noapte, iar gîndul, prin fiinţa devastată, scotoci febril şi fără folos. Un neastâmpăr mă cuprindea zădărnicind orice investigaţie. De bună seamă sunt prea singur, îmi zisei, şi acest „sunt" sună a pustiu •— nimeni nu mă mai conţine pentru că nimeni nu mă mai iubeşte şi de aceea nu mă regăsesc. (Fîntîna se adânceşte, întrebarea cade fără zgomot, fără sfîrşit, cade.) Darie, ai existat chiar ieri ! apostrofez pe acest dublu iluzoriu. încordate, minţile zgîlţâie gra-

tiile, ochii se zgîiesc, auzul nu percepe decît haosul cosmic dintr-o scoică. De amintiri smulse cu furie uitării mă agăț, îmi lipesc fața de ele ca orbeții și îmi spun : toate acestea mi s-au mtîmplat mie, în toate eu am fost eroul, eu, eu, eu ! Ajutor ! Gîndul mamei răsări atunci în conștiința istovită. Ea singură, de-ar veni, m-ar ajuta să mă recunosc. Vis necuminte, oprește chipul de dincolo de aievea. Să mă ridic, să fug din această ruină, lăsînd-o deschisă musafirilor întâmplători ai nopții. Un bocănit, pe dușumea, la picioarele mele. Era Mitia, adormitul, care-mi căzuse, greu, de pe genunchi. Deschiși, ochii lui ; țeapăn și nemișcat, cu ceafa rigidă, cu labele sub botul picurînd, cu privirile de gelatină. Mitia ! așteptai căutătura care avea darul să mă lege de existență ca de o faptă mîrșavă a sufletului. Luai în brațe demonul acestei pustietăți, semnul viu din cartea trecutului. îl simții sloi sub degetele-mi zgîrcite de refuzul de a pricepe.

De acum nimeni care să mai răspundă chemării, nici un tăinuitor care să împartă cu mine sarcina suspinului apăsînd în această casă, nici o zbatere, nici un ritm de-a lungul trecerii semănată cu relicve, nici un jude, nici un gîde, nici un tovarăș. Cine să-mi ațină calea înspre nimicire cînd țintele din capul lui înțelept s-au stins ? Se întâmplase o cădere dincolo de mine, dedesubt, în tainițele unde bîntuie liliecii orbi și unde chemările hăuie, rătăcind, ca într-o salină. Voința se cățărase la început, cu scrîșniri de tîrnăcop, ca un alpinist, și acum blestema în neguri ca un rege Lear. Părăsirea freamătă ca o genună. Mă repezii, prin întuneric, spre ușa închisă, mă împiedecai de obiecte, trăsei colțul unui covor peste mine, să aștept, dezmetic, zorile. Un leșin ? Cu dimineața de leșie, îmi recăpătai cumpătul. Odaia cea mare arăta ca după o luptă.

Am fost jucăria nervilor mei zdmncinați ; acum am să-mi fac datoria. Infășurai pe Mitia într-un șal scump și urcai hotărît, schingiuindu-mi groaza, scara podului. Pe gura deschisă aruncai trupul lui slab în praful de sus. Trăsei capacul. S-a sfîrșit. Orașul dormea încă. îmi amintii de cele întâmplate aseară,

de strania pierdere a eului meu, îmi amintii de lipsa de coeziune dintre toate amintirile și conștiința de mine însumi. Cînd oare să se fi petrecut această dezbinare între faptele mele și sufletul meu, adevărat că s-a pierdut el, sub creșterea lor, ca o tulpină între bălării ?

Dorul de siguranță și de certitudine mă împinse la această investigație, pe care, ca s-o întreprind cu ordine, o făcui în scris, amintindu-mi încet și însemnînd cu răbdare pe hîrtie. Eram calm și aproape fericit. în munca aceasta care ținu ceasuri după ceasuri, nu simții nici foame, nici sete, nici oboseală.

Ziua trecu, noaptea sosi iar, grea, ca un patrafir.

Cînd isprăvii de înnegrit colile pregătite în bibliotecă, întunericul mă strîngea din toate părțile. Adun filele în buzunar. Apoi, încet, scosei din cupa lor de bronz toate lămpile demodate și deșertai conținutul în toate odăile, pe coridor și pe scară. Dintr-un bidon împrăștiai pe covoare apele lucide ale benzinei, veninul fin al morții, prin veacuri, organice. Și uleiul, din candelele stinse ale iconostasului, îl revărsai. Apoi, minuțios, fără grabă, începînd cu rafturile de cărți, încăpere cu încăpere, dădui foc.

Cobor treptele, însuflețind pe urma pașilor duhuri.

La ieșire am încuiat ușa.

Străbătui nesupărat curtea de cărbune și pornii fără țintă, printre două rînduri de clădiri cu ferestrele în somn. Suspinam ușurat. De-un vînt umed vîjîiau stelele.

Inima împinge timpul înainte.

Apoi se chinuiră semnele roșii ale focului și pulpana străluci ca rubinul. Fluiere și goarne răzbiră pînă la mine.

o emoție cutreieră visul cartierului.

Focul se înteți și prinse deplin, ca o orchestră în avînt.

Și privind stăruința lui mistuitoare, înfiptă in oasele trecutului pînă la cer și fără greș, mă izbi ca un pumn în piept conștiința liberată a isprăvii :

Eu, Darie, eu am făcut asta !

II

(Memoriile lui Darie se precizează cu viața in gînd. Goluri ca între primul capitol și acesta mai sunt încă de-a lungul paginilor ce urmează. Sensibilitatea dureroasă a eroului s-a lăsat, desigur, condusă în povestire mai mult de acuitatea impresiilor conținute decît de ordinea cronologică și decît logica expunerii. I. V.)

Întâmplările somnului nu sunt fără însemnătate. Adevărul lor nu e mai puțin veridic decît al orelor de veghe. Cele două vieți, lumină și umbră, se obîrșesc in aceleași adâncuri. Imagini, senzații, emoții, somnul oferă de toate, asemenea vieții pe care ne-am deprins a o considera ca „propriu-zisă". Realitatea lui e mai de preț, căci e mai expresivă.

Povestesc doar pentru mine, de bună seamă, dar și pentru un cititor ideal, care ar găsi că sunt un interesant caz de umanitate.

În somn m-au urmărit multă vreme încă visele din copilărie. Le acceptam cu același suflet. Înțeleg asta din intensitatea fragedă a emoției care se repeta... Voința se risipește, plăpândă. Și sunt, deodată, pe un drum lat și pavat. O ploaie subțire albăstrește pietrele, alterează pînă la violet amurgul. Clădirile și grădinile mute de pe dreapta și de pe stingă sunt cufundate în cernerea infinită și monotonă a norului care se desface în pîlnii fine. Fug într-un ritm egal și neobosit. Fugă lină, aproape o plutire, singur, urmărit de o nevăstuică neagră care-și adaogă salturile tăcute tăcerii acelui oraș. Sclipesc zincurile lustruite de ploaie. Goana ține ceasuri, fără întâmplări, fără țintă, fără schimbare în acea teamă netălmăcită de jivina urmăritoare și de strania liniște înveșnicită sub stropi.

O zguduitură ; alunec și cad.

Dacă nu mă trezesc, visul continuă într-altfel Zac pe un pămînt negru și umed cu pete verzi de mucegai ca în pivniți. Lîngă mine, un zid de grădină cu tencuiala căzută, cărămiziu și fărîmicios. Aș vrea să mă ridic și nu pot. Văd o crăpătură între două cărămizi, duc mîna în intervalul acela și, iată, se rostogolesc de acolo bani de aramă și de argint cari se multiplică și cad fără zornet cu rit socotesc * mai mult. Sentimentul apăsător de adineauri face loc unei minunări pline de încredere. Deșteptarea mi-aduce deziluzia și regretul.

Alteori e un punct alb, imponderabil, în colț, în bezna din odaie. Îl văd cum sporește rotund, năpădind întunericul, cum se apropie ca un miez imaterial, mă copleșește, mă înăbușă. În zvîrcoliri, alung somnul și răsuflu.

Arar, acum, mă surprind aceste vedenii cari mă recheamă în anii dinții.

(Aci, din oboseală, din urît, sau din Umiditate, sau dintr-un sentiment de înstrăinare față de sine însuși, textul vorbește de același erou, la a treia persoană : graiul e un hamac comori *în care te întorci pc ce parte îți priește.* I. V.)

Teama dc vise rele nu urmărea pe Darie singură. Mai tirziu i se adaose frica de o melodie, care însemna pentru el, fără greș, o prevestire tristă. K *Träumerei,* a lui Schumann : suspin purces din adîncimi sufletești suie pe treptele doliului, se desfășoară vremelnic și curat peste simțire, ca un crin peste umbra pământului, și alunecă din nou în osînda pe care împletirea monotonă a isonului o eternizează.

Prin simțirea lui Darie această melodie cu influența ci denaturată și funestă circula biruitoare și implacabilă ca somnul. Cea dintâi despărțire, cea dintâi pierdere, regretul nestins al primei greșeli. conștiința păcatului ireparabil, mustrarea de a fi pricinuit cuiva un chin nemeritat, toate acestea îl copleșeau, cu grelele picături de amurgire sonoră

* în textul de bază ***socotesc.*** Corectat după periodic.

din *Trăumerei.* Deprimarea în care scăpata după aceasta era cuvînt destul să-i atragă toate neajunsurile. Cînd nu constituia, în ea însăşi, o nefericire întreagă.

Un vis nou spori mai tîrziu, ca portretul unui defunct în albumul familial, repertoriul nocturn al lui Darie. Rătăcea de data aceasta, cu paşi de pîslă, pe covoarele ruginii ale unui imens palat cu vitraliuri vinete. Lumina care pătrundea în uriaşele încăperi se descompunea funerar, ca într-un crepuscul de risipitoare toamnă, peste grupuri de doamne vîrstnioe şi cernite, cari în jurul meselor şopteau, nemişcat. O tăcere de seră stăpînea din prag în prag pe unde trecea Darie într-o misterioasă căutare. într-o imperativă şi inexorabilă căutare de care nu-şi dădea seama, care nu se preciza. Printre grupurile mereu absorbite în şoapte sterile, se strecura neobservat, căci nimeni nu lua aminte la cel care încerca uneori să desluşească taina-i ermetică, din cuvintele plutind fără înţeles. Fără înţeles, precum fără mireasmă sunt florile covoarelor de lină.

O mînă de gheaţă îi zdrobea brusc vertebrele şi se trezea palid în mijlocul somnului. îndată un ţigan aurar, cu lungi plete de smoală, îi vestea sfîrşitul visului. Alteori un stol de domnişori în frac, înalţi cît lăstunii, cotropeau în dungi întunecate scările sufletului, asemeni bemolilor dintre clape. Darie încerca să alunge aceste viziuni. Senzaţia dulce că e vară şi întuneric îl moleşea. Prin fereastra deschisă vioara din restaurant plînge după un lăutar spînzurat anul trecut. Tropote de cai. Un beţiv tărăgănat şi cîntecul lui, care îl urmează la cîţiva paşi pe trotuar.

— D-le Rosenthal, amator de rouă, cu pantofi de lac, pe pajişte, la ora asta ? O trompă de automobil : la o parte, la o parte. Tropicele îşi reiau abluţiunile torenţiale, argint-viu pe aripile verzi ale ferigelor uriaşe. Rochii roze. Aurelia şi copilul care nu mai doarme de focul bijuteriilor de stras. Maestrul Fascoli dezmiardă o elevă. O frunză traversează oglinda moartă... Şi somnul şi-abate ciocanul de puf.

UI

Multă vreme tovarăşele de joc, fetele, nu l-au interesat într-un fel deosebit. Pentru micul Darie nu conţineau misterul care l-a obsedat mai tîrziu. Tot ele însă îi sugerară primele bănuieli. Odată fu lăsat singur în casă, cu două copile ale vecinului. Cea mare împlinise cincisprezece ani. Darie vroia să asculte basme sau să se joace de-a caii. Fetele, insă, îl ţineau în braţe. El suporta toate săruturile, mulţumit că îi lăsau, cel puţin, loc să respire. Şoapte. Se pregătea ceva. O mină alunecă pe trupul băiatului şi dibui febril frageda tulpină a bărbăţiei lui viitoare. S-ar fi putut, după chipul lor, ghici că se găseau, pentru prima oară în faţa sc<n^tului, dezamăgite. Şi această dezamăgire se transformă, văzînd cu ochii, în dezgust. Realitatea banală nu corespundea plăsmuirilor indescifrabile ale închipuirilor şovăitoare. Cea mai mare îşi despărţi grabnic degetele precaute cari se încleştaseră, ca pe o şopîrlă, pe nevinovăţia lui Darie. Apoi un strop trivial de salivă manifestă ostilitatea eternă a fecioarei pentru semnul, neisprăvit, al robiei lor milenare. Fugiră. După ce plînse, Darie cugetă asupra celor întîmiplate : „trebuie să fie ceva neasemănător între mine şi ele". întru descoperirea acelui ceva porni tînăra lui imaginaţie şi forţele lui crude de explorator neorientat.

IV

Drum de surprinderi şi mici peripeţii obscene cu o prietenă de-abia mai grea ca o păpuşă. Drum infinit şi sterp, căci stăruinţa lor obosi fără să afle nimic. Cei doi călători se tolăniră din nou în muşeţelul alb cu mintea galbenă. Dar o presimţire de taine delicioase îl urmări pe Darie pînă în singuratate. Odată se dezbrăcă în neştire şi-şi răsfaţă pielea pe covorul îmbibat de soare. Iscodi, cu mînă stîngace, şuviţa neliniştii. O senzaţie nelămurită şi nouă trezi euritmia, îi disciplină, metronomic, mîngîierile. Bucurie vicleană, fără deznodămînt, care

îi pogorî în suflet o vină mai mult-, sau poate cea dintîi. Darie o descoperise singur. Fu isprava cea mai însemnată a vieții lui și corespunzătoare, pe scara istoriei omenirii, cu găsirea focului.

V

Tatăl său, Axei, fu de. tânăr țintuit în pat de reumatisme. își îndura suferințele și chinul de a se simți nefolositor în tăcere. Singura muncă îngăduită, doar traducerile pentru micul editor din localitate. La mari răstimpuri i *se* organiza un concert : Axei stăpînea pianul cu măiestrie. Aceasta însă nu însemna un mijloc de trai. Cu Încetul rămase în casă, în locul lucrurilor vechi, un mobilier de infirmerie.

Mama, în schimb, alerga toată ziua, la lecții.

Mai tîrziu, primi conducerea unei școli.

Serile. Axei cobora scările, dus dc subsuori, iar mai apoi sprijinit singur în două bastoane, pînă la trăsura care-1 transporta la club, unde juca, douătrei ceasuri, cărți. Cu asprimea crescândă a împrejurărilor, desfătarea aceasta ajunse o necesitate, adică un izvor de venituri dc la o zi la alta. Așa era mai cu seamă în vacanțele de vară, cînd școala nu-și mai retribuia directoarea. Dacă, printr-o soartă potrivnică, tatăl pierdea într-o seară, se ridica problema capitalului trebuincios jocului din seara următoare sau pur și simplu a taxei pentru birja care să-1 ducă la club. în căutarea unui prieten de vremuri bune și a unui împrumut. îl găsea mai degrabă printre bogătașii orașului, cari își ofereau plăcerea să plătească politețea unui scăpătat. In așteptare, mama își tocea vederile peste cîte o broderie menita vînzării sau loteriei pusă la cale prin mijlocirea câtorva caritabile doamne. S-a întâmplat, odată, spre mirarea lui Darie, să nu fie decît pîine Ia masă, pe cînd servitoarea a căpătat ouă răscoapte și zahăr pentru ceai.

Pe servitoare o chema Frosa. Un copil de țață pe brațe și unul în pînte-:e. Biblică situație, care o împiedica să-și găsească loc mai bun. De o lubricitate pasivă, se tolănea, ziua, noaptea. în pauză, dinaintea oricui. Scofîlcită, străvezie și distrată, atrăgea ocările și palmele mamei lui Darie, ca un paratrăsnet fulgerele. Două femei ce se suportau reciproc, ca două surori, ca două cumnate. Erau, una pentru cealaltă, imaginea persistentă a mizeriei. Cînd Frosa deretica prin casă, stăpâna îi păzea copilul. Copil rumen și răsărit, după tipul copilului-reclamă pentru ciocolatele elvețiene, pentru pastele alimentare. Se hrănea cu orice, deși nu fusese încă înțărcat. Era gol și cîtcodată vânăt de frig, dar pururea vesel și încântat. Contrast strident cu paliditatea icteriană a Frosei. Aceasta era regulat surprinsă, în toiul lucrului, suită pe ferestre și surind greu pe dușumele. Exercițiul îl repeta d^ cîte trei-patru ori în șir, cu recorduri, clasificate și depășite în înălțime și distanță. Erau simple tentative de avort. Mama lui Darie intervenea, cu răsunătoare palme, să împiedice crima. într-o zi, Frosa ridică pumnul. Stăpîna, urmărită, fugi în odaia de alături, în care copilul tocmai consuma ciucurul unei perdele ; mașinal luă copilul în brațe, îl aplecă peste fereastră, deasupra vidului. Servitoarea dădu un țipăt și căzu în genunchi. Seara, lîngă foc, femeile au stat de vorbă iar. Mama lui Darie învăță pe Frosa să-și facă fiertură de coada-șoricelului, să ia în cursul zilei leacuri, iar la culcare- chinină muriatică. Frosa totuși continuii să sară și să capete palme în ora dereticatului. Curând își scrinti im picior.

Axei îi zicea : Cornelia, mama Grachilor.

Căci nu mult după accident, Frosa născu doi gemeni. Grachii Frosei se făcură astfel trei. - Cu toată mărimea lor neobișnuită, moașa atestă că erau numai de șapte luni. Li se prescrise o anumită temperatură în odaie și scutece de vată neîncetat primenite. In odaie nu se făcu nici un foc, iar pruncii fură înveliți în cârpe. Mumei, de asemeni, i se prescrise repaus de o lună și interdicția de a fi doică. Era mai galbenă decît beteala de mireasă pe care o păstra lîngă icoană. Cu toate astea, a doua zi, se ridică la treabă și își alăpta, din belșug, gemenii.

Restriştea prin care trecea Darie i se lămuri mai tîrziu.

Rămase, din acea vreme, cu timiditatea inevitabilă celui ce simte că are ceva de ascuns.

In cele din urmă, servitoarea căzu la pat, în spital. înaintea sfîrşitului povesti vizita îngerului :

Greu-bolnava se lăsase în somnul cel aproape neîntrerupt. Trezirile scurte se ţeseau cu vedeniile în aceeaşi plăpândă pînză de viaţă ce se duce furată de un suflu mare şi cald. Apoi un vis rău se împlântă in nervii ei, ca un vultur, şi prada, cu pleoapele închise, gîfîia istovită. 8e făcea că, de pe fruntea cu părul uscat şi negru, creşte fără oprire un corn întunecos. înaintarea lui umplea încăperea, o piramidă cu temelia fibroasă năbuşindu-i gîndurile, speriindu-i neputinţa. Ar fi vrut să strige în singurătatea de flacără de lîngă fereastra sub care era tras aşternutul de zăcere. Un înger îi veni în ajutor şi bolnava îl zări, pe scaun, la căpătâi, deschizând ochii. Era privirea unei femei străine, în haine de oraş, pe care o simţi în coborâre, ca pe o atingere materială.

— Cine eşti ? suspină întrebarea, pe cînd cornul fantastic se destramă şi pieri.

— Sunt infirmiera cea nouă, sună lin răspunsul pe care bolnava îl înţelese şi-1 tulbură îndată, căci pe umerii străinei i se păru că vede zăpada unor aripi.' Tăcu şi-şi strînse pleoapele, zădărnicind, astfel, deosebirea visurilor de realitate, amăgire a fiinţei în fiinţă, deşertăciune care o ispitise pînă atunci.

Mahalaua îşi împărţi copiii ca un sat de pescari epavele unui naufragiu.

VI

- în locuinţa şcoalei directoarea trebuia să adăpostească un profesor de franceză, d-l Willy, şi o •începătoare în învăţământ, domnişoara Lia.

Părul acestei fete de 20 de ani avea însuşirea tulburătoare de a păstra îndelung miresmele cu care era îngrijit şi a le preface, prin simpla do-

goare a vieţii ei tinere, într-un fel de emanaţie animală proprie să o deosibească de toate celelalte făpturi ale cerului şi ale pămîntului. Domnişoara Lia avea atitudini modeste şi o sîrguinţă neîntreruptă, care la fiinţa ei siriană lua proporţiile unei cochetării. Zelul pus în îndeletniciri atât de nepotrivite cu aşteptările pe cari le trâmbiţa trupul, mersul şi vîrsta, era pentru cei din preajmă-i cea mai sfruntată provocare. Singur Darie nu-şi tălmăcea apelul insistent şi mut, desfăcut din simpla trecere a domnişoarei prin încăperi. Se bucura însă de privilegiile inocenţei, acela de a-şi săruta profesoara şi de a-i sta pe genunchi aproape de izvorul dens vegetal al părului. Apoi acela mult mai însemnat de a împărţi camera de culcare cu Lia. Iar în dimineaţa de lene a duminicilor, de a se strecura în aşternut lingă ea, într-o nemişcare plină de nedumeriri şi de fericire nedescifrată.

Misterul cel mai desăvîrşit faţă de ai casei sporea încîntarea complicităţii lor, peste care se sfia, ca o stea nehotărîtă, conştiinţa păcatului.

In casă, însă, două suflete prinseră murmurul surd al fîntînii de sînge încuiată în statuia ei vie.

Tatăl lui Darie şi profesorul de franceză, ca doi bondari catifelaţi în jurul corolei din codri, începură întrecerea, roitul multicolor, descinderile imponderabile pe marginile abisului sperios şi sensibil. Plantă, la început, ermetică, domnişoara Lia îşi înteţi mireasma şi culorile, în aceste împrejurări priincioase deşărtăciunii ei de femeie pîndită şi disputată, cu încrucişări crâncene de voinţi tăcute, de către doi bărbaţi.

Un cîntec de pasiune, cu stridenţe şi aiurări nestăpînite. străbătea pustiul lihnit al simţurilor, şi fiecare aştepta clroa să-1 reverse auzului Liei, încrezător. Axei îşi libera articulaţiile peste furtuna de sunete a unui pian vetust.

" 'D-1 Willy servea melodii la tot pasul. îşi ticluise, spunea tatăl lui Darie, o voce cavernoasă şi o figură de spaniol de operetă. Recitase sonetul lui D'Arvers de atâtea ori, încît domnişoara Lia, cu

toata augusta-i indiferență față de poezie, îl învățase pe dinafară. îi siluia atenția eu perorațiile lui socialiste şi îi citea cronicile provinciale pe cari ie trimitea *Adevărului.* Nu uita să-şi pună în valoare fizicul, făcînd cu uşurință echilibrul la paralele. In timpul acestei operații, i se umflau vinele tâmplelor, i se congestiona fața şi îi cădeau ochelarii, pe cari, reîntors la verticalitate, îi bîjbîia pe nisip, cu ochii inexpresivi şi şterşi ai miopiei. Momentul acesta isca bucuria rivalului. Tatăl lui Darie, care îi urmărea evoluțiile, cu țigara aprinsă şi un surîs ironic, nu pierdea prilejul să atragă atenția Liei asupra figurii jefuite de orice rază de inteligență, a d-lui Willy fără ochelari.

Deodată însă prestigiul lui Willy se înălță şi pluti ferm în toate conştiințele. Venise într-o zi de la gară cu vreo zece volume împachetate, pe cari le desfăcu şi scrise cîte o dedicație. Le distribui în primul rînd mamei lui Darie şi Liei, apoi cîtorva doamne din elita provinciei. Era im roman franțuzesc, editat la Paris, scoarțe albe, titlul roşu : *Passhn, şi* numele lui Willy, întreg şi vizibil, pe frontispiciu. De atunci, în fiecare casă Willy avu cîte o mică statuă în atitudinea deconstipant crispata a gânditorului lui Rodin. Fu citit şi comentat în localuri ; în grădina publica, femeile şi-1 arătau pe Willy şi fiecare căuta să-1 țină de vorbă. în zadar tatăl Iui Darie decretă, pe 'necitite, dar întemeiat pe cunoaşterea aprofundată a rivalului, că romanul e prost şi franțuzeasca în care e scris, aproximativă. Willy triumfa : privirile de făptură adînc impresionată, ale Liei, îl proclamau. Axei se întrista. Tristețea de altfel şi tăcerea făceau parte din mijloacele lui de seducție. Prin ele îsi valorifica paloarea * şi barba lui din alt secol ochii de strămoş, mîinile picturale. S-ar fi putut apoi servi de desfătările unei convorbiri alese. Dar o ştia pe Lia refractară subtilităților, cu atât deci mai inaccesibilă. Mila însă o covîrşise pe Lia pentru soarta unui om tânăr încă, deosebit prin purtări şi simțire de ceea ce pînă atunci cunoscuse şi

* In testul dc bază *valoarea.* Corectat după textul din periodic.

lipsit de o mîngîiere binemeritată. Problema lu; Axei : cum să transforme prietenia şi înduioşarea fetii pentru un nefericit, în dragoste pentru un bărbat ? Cariera de romancier a lui Willy zădărnicea neîndoios tranziția. Cu viclenia lui calmă. Axel alese o cale nouă : aceea de camarad în vîrstâ, de luminător dezinteresat, de confident înțelegător. Nu-i smulse nici o mărturisire relativ la sentimentele ei pentru Willy, deşi ei începuse să se înțeleagă din priviri, să-şi vorbească aproape fără cuvinte.

Discret, de vreo două ori, în fața lui Darie, martor tolerat de toți, Axei îşi şterse lacrimi romantice cu precauții în aşa fel dozate, încît să-i vadă Lia. Vanitatea ei creştea, dar Axei simțise că devenea pe nesimțite supărător. Dorința îi dase puteri noi în lupta cu boala. încheieturile îndărătnice, junghiurile cari îl abăteau în nemişcare cedau sforțărilor lui neliniştite de a se găsi pretutindeni şi de a afla ce se petrece. Cutreiera odăile în pantofi de flanelă pentru reumatici, sprijinindu-se în bastoane şi de mobilele din cale. Lia se refugia în fundul grădinii. De teama de a o lăsa singură cu celălalt. Axei îşi trimitea fiul să facă sub privegherea ei lecția pentru a doua zi. Darie era mândru dc această complicitate cu tatăl, de **pe** urma căreia trăgea folosul de a respira peste paginile cărții mai aproape de domnişoara Lia. Dar toleranța nelimitată a celor doi potrivnici față de prietenia lui cu Lia trezea într-însul sentimentul inferiorității lui neglijabile. Imperceptibil se amesteca aci şi conştiința unei dreptăți nesocotite. îşi spunea, în colțul lui cel mai sperios, că dragostea lor nu era atît de nevinovată pe cît o arăta dil'erenta de vîrstâ şi frăgezimea lui Darie. Duminecile lor se întețiseră. Se întâmpla ca Darie să se trezească. în zilele de lucru, cu un ceas mai devreme, pentru a-1 petrece în culcuşul profesoarei sale. Un desăvîrşit mister acoperea această fericire. La început, înfundîndu-şi fața în perne, au chicotit şcolăreşte de teama surprinderii. Şi-au povestit în şoapte întretăiate de sărutări o mulțime de lucruri. La răstimpuri Darie ei-a cuprins de ur-

rîs nervos dus pînă la suferinţă de strădania de a şi-l stăpîni. Lia îi lua capul şi-l înăbuşea în cămaşa ei parfumată. Pe urmă, un rit se stabili : nu mai aveau nimic a-şi spune. Darie îi săruta îndelung ceafa umbrită de bucle negre, gîtul şi îi sugea urechile. Lia suporta înţepenită de la călcîie la bărbie această dezmierdare neobişnuită. Dacă închidea ochii, Darie ştia că expresia Liei, intensă, nu e cea de totdeauna. Sfîrşea prin a-l ruga „lasă-mă". Şi-i explica : „mă gîdili". De ce oare amîndoi au tresărit groaznic şi s-au depărtat unul de altul cînd li s-a părut că umblă cineva la uşă ?

In fiecare seară, în iatacul lor, Lia citea scrisoarea nouă pe care Willy i-o lăsa pe masa cu oglindă. După aceea o adăoga teancului din sertar, într-o zi, cînd se gîndise mai mult asupra lui Willy şi a Liei şi a corespondenţei lor, Darie luă o scrisoare şi o duse tatălui. Axei vru să-l dojenească. „Du-o numaidecît înapoi", îi zise. Dar, în loc să-i restituie scrisoarea, „dă fuga şi ia mai întîi gazetele", se răzgîndi. Darie puse scrisoarea în sertar mai tîrziu. Nimeni nu cunoscu trădarea. Axei devenea din ce în ce mai agitat, ceea ce îi grăbea vădit vindecarea. Ajunse să se plimbe **şi** o jumătate de ceas neîntrerupt. Circuitul secretului se înteţea în cele patru suflete.

Singură mama lui Darie nu bănuia nimic, căci nu-i da nimănui prin gînd să o avertizeze.

El îşi simţea fericirea ameninţată din toate părţile. Avea uneori mîndria secretului său imprecis. Alteori suferea ştiindu-l nesocotit şi iluzoriu, adică supus interpretărilor. Adesea Lia părea că-i spune : „Cu un copil ca tine totul e îngăduit **şi** fără gravitate ; jocul nostru îl întrerup **Şi**-l reiau şi-l conduc după plac". Aprehensiune care adîncea sub ochii lui Darie aceleaşi cearcăne săpate de agonia erotică sub pleoapele lui Axei.

Intr-o după-amiază, la cafea, de faţă cu două bătrîne domnişoare, Axei scoase din buzunar un volum franţuzesc galben şi-l întinse surîzător lui Willy. Acesta, cu ochii aţintiţi la volum, păli, i-l

smulse şi-l trânti la pămînt, şi-acoperi faţa cu mîinile şi fugi fără să mai tragă uşa după el. Axei izbucni în hohote. Pe fereastră, autorul fu zărit străbătând în fugă grădina, cu capul între mîini, ca şi cum ar fi fost lovit de insolaţie. Se făcu tăcere. Axei, cu o vervă triumfătoare, lămuri cum hazardul unor frunzăriri prin biblioteca cercului **îi** aduse în mâini romanul lui Willy sub iscălitura însă a unui francez autentic şi într-o ediţie anterioară cu 20 ani. Willy nu făcuse decît să comande cîteva zeci de coperte cu un titlu nou, cu numele său deasupra, şi să camufleze astfel lucrarea obscură şi gloria unui uitat.

Willy se înapoie seara tîrziu scuturat de friguri, pîîngînd ca un copil. Fiindcă leşina din sfert in sfert de oră, ai casei trimiseră după doctor, iar doctorul după bromură. Mama lui Darie îi schimba compresele reci pe frunte. Axei îi făgăduia, **în** clipele cînd putea să se facă înţeles, că totul are să rămână în familie. Singură Lia nu-i dădu nici o atenţie. Afecţiunea de pînă atunci se spulberă ca un fulg de păpădie.

în schimb, prietenia cu Axei deveni un acord pasionat de viori chinuite. Sunete împletite în aer premerg fuziunea răsufletelor, înlănţuirea trupurilor pentru marea cascadă efemeră.

Şi veni ceasul nocturn cînd Darie fu trezit **de** un suspin înăbuşit dinspre patul Liei Candela, deasupra pernelor lui, lumina ca o mireasmă. Sari pe covor şi se apropie de culcuşul tovarăşei sale. La vederea lui, suspinele sporiră, Lia îi făcu loc, îşi apăsă pleoapele pe trupul mic şi plânse sub dezmierdările stângace, plin* zbuciumat, întrerupt **de** sughiţuri, revărsat în gemete adânci, înrăit pe aceleaşi şoapte : „Ce-am făcut, Doamne !"

Darie nu înţelese, dar simţi că nu trebuie să întrebe. Simţi de asemenea tristeţea că sărutările şi mîngîierea lui şi întreg misterul care-i învăluise dimpreună luase, nu ştia de ce, sfârşit.

Axei mergea de acum pînă la club pe jos.

VII

De ce nu mă mai iubeşte ? suferea Darie.

Poate domnişoara Lia e bolnavă. A slăbit şi e mai palidă. E neliniştită şi nu doarme bine, de aceea noaptea lipseşte din odaie... Gîndul îl mingile, dar nu-l astâmpără.

De câteva ori pîndi plecarea nocturnă a Liei. dar somnul îl biruise.

în sfârşit, un trosnet îl trezeşte. O vede cum se ridică din pat, cum îşi lunecă picioarele cu vine albastre în pantofii brodaţi, mişcarea îi descoperă genunchii, şi cum se îndreaptă în cămaşă albă, cu părul în două cozi grele, spre uşă. A ieşit. Darie sare din aşternut, alb ca rufa, şi se avîntă în coridor la zece paşi de Lia, urmărire de îngeri. Lia c numai o fluturare albă care face să pregete întunericul dinaintea ei ; coteşte şl dispare fără zgomot în camera lui Axei. Uşa întredeschisă se **în**chide acum şi se aude gîlgîitul de fier al cheii **în**toarsă cu precauţiune în broască. Aerul s-a răsfirat în jurul lui Darie, căci pieptul lui se luptă anevoie să respire. Un gînd i s-a spart cu împroşcaturi roşii în creier, căci c ameţit şi se împleticeşte în noapte.

Şi iată altă arătare lăptoasă, cu pasul lui JSUE pe ape.

Traversează iluzoriu coridorul şi se topeşte m camera lui Willy.

Darie e năbuşit ca într-un sicriu cu garoafe.

_ **stafii ?**

Bîjbîie pe perete drumul înapoi şi se ghemuic în aşternutul rece ca luna de la fereastră. Friguri îl zdruncină şi-i clănţănesc dinţii. încet, conştiinţa se regăseşte pe sine. şi-şi reia tic-tacul alene, ca un ceasornic urnit după ani de tăcere.

E cu el în pat, îşi dă scama Darie. Braţul auriu înconjură un grumaz, şi barba parfumată ,i lui Axei se amestecă în pletele ei cînd ii sănjlă urechea. Arunci Lia se crispează ca o punte şi genunchii ei şlefuiţi se ating de genunchii reumaticului, tămăduit prin nesimţirea pe care nunr.i avântul aprig ţi-o dă.

Şi pe urmă ce ? Mintea âşl întinde tentaculele fluide să soarbă taina din realitate. Pe urmă ce ? întrebarea mistuie nopţile lui Darie.

Ochii lui nu mai privesc pe Axei şi pe Lia de-a dreptul. în ochi i s-ar putea ceti ceea re ştie. Privirea lui îi uirnăreşte pieziş. La început încearcă să-şi ia'partea lui din Lia de altădată.

E resemnat şi consimte în sinea lui la împărţeală.

Cu inima mică, într-o dimineaţă de duminecă se apropie de patul Liei. Dormitează ? îl lasă lîngă dînsa. Ii face chiar loc. Darie încremeneşte de bucurie şi de teama de a nu risipi, ca un vis, totul.

O arşiţă, frumuseţea iubitei aproape.

Vremea s-a oprit cum şi-a ţinut Darie suflul.

Clipele roiesc pe loc.

Darie riscă timid o sărutare.

— Pleacă de-aici, sună strident răspunsul. Nu înţelege, dar păleşte. Pleacă, n-auzi ? şi cu o mişcare a umărului LLa ii îmbrânceşte afară din pat. Te-ai obrăznicit rău ! străpunse un ultim comentai- inima lui plină de plîns.

Prăbuşiri lăuntrice nivelează stufişul de flăcări şt podurile de jar ale copilăriei, în cenuşa care va năpădi totul. Surpături delicate, trosnete imperceptibile, Darie şi le ascultă plecat deasupra căminului său interior. într-un tîrziu, din cenuşă, se aude un şuierat. Dacă ar spune mamei lui tot ? O nouă dezbatere începe, ţine zile întregi. Dacă ar spune, Lia e numaidecât alungată şi nu va mai fi a nimănui. Dar nici el nu-şi va mai pregăti lecţiile cu dânsa. Nu va spune deci, nimănui, nimic.

Viaţa într-insul se dezbină.

Afară, jocurile, şcoala, lumea.

Inlăunitru, Lia cu tainele din jurul ei, mic trecut de fericiri mocnite, de umilinţe vii şi redutabile. Aci era existenţa lui adevărată. Pentru a şi-o trăi, Darie avea nevoie de singurătate şi tăcere. Ocoli deci copilăria care-şi oferea hohotele, colorile, coroanele şi dobitoacele carnavalului fraged

în care nu găsea decît măşti şi umbre. Tot ceea ce^l înconjura erau umbre şi nu le mai dete a]tă luare-aminte decît aceea care se dă umbrelor.

Cu timpul, privirea însăşi cu care întâmpina lucrurile ajunse privirea unei umbre.

Paloarea lui atinise ca o mană grădina, r^r^e fîntînile, încetini ritmurile.

Apucătura de a trece printre oameni ca printre stafii ţine tocmai de atunci. Relaţiile cu creaţiunea lăuntrică îi fură mai lesnicioase, decît cu cealaltă, care nu era decît o răsfrângere : ceva, deci, mai depărtat şi mai mincinos.

Curând Lia căzu la pat. Era- galbenă, buzele de cretă, ochii striveau flăcări' negre, dinţii părură mai mari, osul nasului îşi încorda uscăciunea, umbra din jurul ei pluti verzuie.

Ca dintr-o floare de carne, se resfiră în odaie o mireasmă de sînge putred, ce nelinişteа nările şi suia pînă în creştetul capului.

Sticluţe cu leacuri amare şi bocale cu lichid colorat se rînduiră pe masă. Apă caldă se cerea de două-trei ori pe zi, cînd venea o femeie să dea îngrijiri. La plecarea ei, servitoarea deşerta bucăţi mari de vată înroşită, ca păpuşi neizbutite. şi petece de pânză pe care tinctura de iod lăsa urme de colorea zahărului urs. în camera Liei fumega oţet de trandafiri sau hîrtie poroasă cu miros bisericesc.

Darie fu strămutat în odaia mamei sale, care merse să vegheze bolnava.

Febra se înteţise, obrajii şi buzele Liei străluceau de o viaţă indecentă, şi delirul, în vîrtejuri concentrice, adâncea desigur lucruri prea interesante ca să fie îngăduit oricui să le audă.

Frigurile ţinură cîteva zile.

într-o noapte, ca de obicei, Darie se trezi ; nu mai era singur în odaie. Glasuri lîngă el se certau. La şuviţa galbenă a lămpii, îşi zări părinţii : două forme palide cărora doar sunetele le dădeau viaţă. Vocea lui Axei tremura : vorbele la început nu sedeosebeau, luate de torentul intonaţiei care cerea iertare.

— De cerai minţit ? îl întrerupse imputarea pasionată şi brutală a soţiei, — de ce-ai dat vina pe celălalt, laşule, nenorocitule...

Din vocea bărbatului se alegea, ca mai nainte, tonul de protestare formală şi de juruinţă eternă.

— Minţi ! pornea, ca un brînci, răspunsul, mi-e scîrbă de tine, scirba şi de ea. N-a găsit altul mai întreg la care să se uite ! Am să o dau afară, se răstea femeia înăbuşinidu-şi izbucnirile vocii ca • să nu-î deştepte pe Darie, am să vă las pe drumuri şi pe tkie şi pe ea. Don Juan ! Nici nu bănuiam că ai atîta trecere !... O iubeşti de mult ?

întrebarea îl zgîlţîia ca pe o uşă.

— îmi jertfeam tinereţea pentru tine, visele. mama. viaţa...

Criză de lacrimi, hohote şi sughiţuri o abătură cu faţa în aşternut. Darie îşi oprise răsuflarea, şi se lupta să-şi ţie pleoapele strin.s lipite. Acum şoapta lui Axei stăpînea linişteа, tremurând :

— Mara, dragă Mara... sunt un păcătos... iartă-mâ... te iubesc, ca înainte, jur...

— Pleacă de lîngă mine — creştea exasperarea în furtuni năbuşite — du-te !

— Mara, ascultă-mă, Mara — vocea lui Axei rămlnea din ce în ce stăpînă şi fără răspuns nu mai plînge, M^ira. mi se ruipe inima... să-ţi şterg lacrimile... aşa... ai să-ţi strici ochii... da... da... suflă-ţi nasul, nu mai plînge, sunt cu tine, uite, ca înainte, îţi sărut mîinile... îţi sărut picioarele... îţi sărut pleoapele... Mara, să te legăn... Mara ! Cîntecul grav continuă, lărgindu-se ca zumzetul unui clopot, fără cuvinte.

Sărutări punctau acum pauzele, lunecând strivite ca fructele în mustul lor. Auzi truda respirărilor cu foaie de mătase peste un cămin întunecat. Cîte un cuvmt fosforescent ca un sfînt peste gheena, cu gemete în cari se înţelegea elasticitatea chinului şi a plăcerii ; ritmul apoi recurbat pe o suprafaţă împletită din răchită trosnitoare şi amintlndu-i de coşul cel mare pentru rufe de afară. In reţeaua genelor a furat privelişteа de ivoriu a corpurilor zbătute ca două fulgere încopciate.

O rouă fierbinte îl învăluie.

Pentru prima oară secretul i se descoperă în amănunt şi pe de-a întregul. O jale de veacuri ii potopi iluziile, îi coborî închipuirile, pe cînd cei doi stăruiau să-şi rupă, cu gesturi pasionate, cu hohote ascuțite de păsări marine, cununa lor prestigioasă, deasupra furtunii.

— Cum am să mă uit în ochii lor, plînse gîndul în Darie...

Mare îi fu a doua zi uimirea cînd văzu pe Axei liniştit şi distins ca întotdeauna. Nici pe figura, cercetată pe furiş, a mumii, nu descoperi vreo urmă din obsesia pe care ar fi trebuit să i-o imprime păcatul scabros al trecutei nopți. lk'-acura însă Darie le sta dinainte ea la doi îngeri cărora le-a smuls aripile...

Prestigiul albelor pene se spulberase,..

Lumea întreagă, de altfel, îşi pierduse aripile.

Lia de asemeni.

Lia, care se lasă la fel îmbrățişată şi se dezveleşte bărbatului şi-1 prinde ca un forceps, în avînturi de victimă nebună.

Gelozia îşi desfăcu evantaiul de imagini serişnite.

Gemetele dc agonie captivă în inelul voinței dilatată înspre moarte, tenebroasa orchestrație a şoaptelor şi a freamătului animal, dansul sucit al concordiei smulsă din vrăjmăşii piezişe, toată sarabanda în hăț ținută, poate țâşni la fel de răscolitoare şi de absolută din lunara Lie, transfigurată în blestemul pletelor ei asmuțite.

Cît de sfruntat în dragoste* țipă contrastele : gelozia, în ocheanu-i viclean, ațâță ascuțişul ritmurilor lascive şi frîntă e puritatea liniilor ; arătă descompunerea colțuroasă a formelor, senine altfel ; şi, sub zigzagul ofensiv al senzațiilor, creşte încordarea grotească a ființei spre punctul polar al păcatului.

Cum oare vocea, supranatural de limpede a iubitei, a găsit acel accent drăcesc scâncit dintr-un gîtlej care nu, nu-nu-nu-e al său ?

Şi cum, apoi, din chipul Precistei se alege masca în care frica şi nesațul se schimonosesc ?

Unde sunt privirile caii. pipăiau sosirea diafană a cocorilor ?

Dirz s-au rostogolit în albia lor de foc şi apar două ceruri albe pentru paradisul suspinelor.

Şi paloarea unui extaz ce-şi ia talazul de la şolduri, şi cazna de a-1 ghici cu putință sub dezmierdări străine.

Musculaturi înăduşite şi păroase, spinări exagerate de fauni se boltesc asupra iubitei pălită de pătrunderi teratologice, chemată la plăcere, ca un violoncel de preț devastat de arta rudimentară a unui harap.

Minut în care Lia nu mai e Lia, cum nici o femeie n-ar mai răspunde cu sinceritatea nrmelui ei ce se scufundă sub îmbrățişare ca un momiînt în anonimat. Adevărul i se impunea cu reprezentări infame în care Lia întîrzia tolănită în satisfacția ei de animal biruit. Nici o uimire, nici o pudoare nu o smucea dc pe aşternutul voluptăUlor în cari tocmai potrivnicul ei era ordonatorul. Timiditatea virginală, pe care i-o crezuse veşnică, n-a fost decît un uşor polei, sub ferma patină a iubirii. Ceea ce altădată i-ar fi speriat chiar gîndul, acum înfruntă în faptă împărtăşită cu un complice : un bărbat cu sîngele îndreptat spre ea.

Sub asemenea obsesii, castitatea lui Darie ceda ca un bloc de zăpadă în care pătrunde sîngele scurs din înjunghierea pe loc a unui animal. Talazul gîndurilor şi al experienței impuseră iubitei noi degradări. Constatarea că viața ei e supusă aceloraşi reveniri cotidiene alcătuite din aceleaşi arderi şi evacuări îl jignea mai mult decît erotismul ei de universală banalitate.

Tenace supliciu, ideea că grația ei zveltâ se poate cocârja în grotescul tic al naturii şi cel mai catifelat pintec nu e decît un înveliş al infernului cloacal, pe care, iară excepție, îl purtăm cu toții. In contra acestor sabaturi mintiile, Darie lupta ca un bolnav cu propriile lui halucinații. Noaptea, împotrivirea înceta şi palida oaste a sucubilor ieşea din grotele tainice.

Răpit dc un zburător, Darie pica în brațele Liei de odinioară, care-1 adincea în pofta-i dc jar.

Plăcerea îşi scurma drum tăinuit. Dar în locul Liei se căsca trupul Marei de care copilul căuta să se desfacă, fără ca sentimentul penibil ce-i însufleţea voinţa să anihileze şi voluptatea păcatului mortal. Dimineţile aduceau dezgustul şi căinţa, următoare aventurilor de sub ceilalţi aştri.

Ca sfinţii, fugi de oameni.

Villa, căţeaua ondulată ca Stixul, cu dinţi de un alb feroce şi gingiile brune, cu labele de polen şi limba de un ţesut de purpură vie, îi oferi prietenia ei frenetică şi suflul cald ca simunul. Darie se precipită în paradisul regăsit al dobitoacelor. Jocuri şi mîngîieri de tovarăşi pe care nici o deosebire specifică nu-i desparte. El nu învăţase încă mândria neghioabă de a fi om. Ea nu ştiuse ce-i smerenia de a fi câine. într-o zi însă, o zări tîrîtă lamentabil pe labele dinainte, cu privirea îndobitocită, de crupa unui zăvod, ca trupul iinui troian la carul de triumf al lui Agamemnon.

Un suflet şi o tristeţe pentru un singur animal cu două frunţi.

îi fuse dat lui Darie să reîncerce deziluzia şi gelozia de nu demult, Villa se întoarse ca de obicei la joc. De ciudă, prietenul o lovi şi căută mai apoi, cu o firească nevinovăţie, să o violeze. Un mîrîit plin de ameninţări răscoli, în rana proaspătă încă, refuzul indignat al Liei.

Femeile, cînd nu iubesc, sunt la fel de neîndurate toate, fără îndoială.

(Aci se cască din nou un mare gol în însemnările lui Darie. Mi-c *greu să reconstitui amănunţit toate întîmplările din acest interval. Notiţele rămase şi memoria mea şovăielnică nu-mi îngăduie s-o jac decît în linii mari. De altfel, paguba poate nu e atît de însemnată de vreme ce chiar el a dat, de bunăvoie, o parte din copilăria lui, uitării. Nu tot astfel însă judecă cetitorul, care cere, la tot pasul, harta locului şi a împrejurărilor. De* aceea fac *completări sumare, cu grija continuă de a nu altera caracterul descusut al însemnărilor şi a nu da impresia unei cola-*

borări pe care, hotărît, Darie ar fi respins-o.

Drepturile prieteniei sunt mărginite, ale prieteniei noastre şi mai mult. Despre ea, prietenul meu a lăsat *cîteva rînduri care îmi liniază un fugar portret. Ce pot înţelege, cît pot pătrunde, cu ajutorul acestuia, in dragostea ce mi-o purta ? îl intercalez aci, deşi nu e locul cuvenit. Simt însă nevoia unui passeport valabil în această călătorie de-a lungul sufletului străin. închid deci paranteza, deşi cetitorul mă va regăsi mai departe în adnotările acestea din cari am durat firul Ariadnci.* LV.)

Dorinţa do a fi puternic, sigur şi continuu. Prietenul meu : figură limpede şi simetrică, ochii lui mă privesc fără uimire, expresia lui arată cunoaşterea scopului de care se apropie zi cu zi. Niciodată, de bună seamă, nu s-a îndoit că e făcut pentru altceva anume decît pentru ceea ce face.

Ce timiditate şi ce prejudecată păstrează neatinse lacătele ferecate peste visteria plină a sufletului ? Porţile prea ermetice pot fi sparte cu pulbere. Voinţa e gata, întâmplarea trebuie să fie scânteia. Atunci bolţile se vor prăbuşi peste zornetul comoarei întemniţate. Vreau să o arăt nevăzută, goală, fără pregătiri, ca pe un luptător în somn.

Sinceritatea în artă este un prost sfătuitor. E o socoteală a neputinţei acea pornire de a obţine arta prin cit mai multă sinceritate, prin sacrificarea vanităţii, a ruşinii şi a amorului propriu, pentru a cădea în cealaltă vanitate, a realizării artistice. Confesiunile sunt cea mai josnică literatură. Jurnalul în sine e o scîrnăvie a omului pentru ambiţia de a fi scriitor.

E mult mai greu să minţi decît să spui adevărul. Dificultăţile cu cari ai de luptat sunt cu totul de altă natură. Cele puse în calea minciunii sunt adesea de neînvins.

(Nu pătrund rostul acestei însemnări. Poate cedez vanităţii de a mă şti amestecat

în viața ciudată a unui adolescent. Avem cu toții asemenea slăbiciuni, și cetitorul are au *mă ierte.*

Teatrul noilor îniîmplări — dacă s? pol numi astfel schimbările încete şl lipsite de senzațional pe cari vremea le înlesneşte, pînă şi celei mai fără de interes vieți — s--u *strămutat în Bucureşti.*

Mama lui Darie luase această, --inițiativă energică.

Să fi fost silită de zvonurile scandaloase cari n-au întîrziat să devasteze sufletele caste, puțin după vindecarea Liei ? Concedierea lui Willy să fi stîrnit comentarii ? Nimic, totuşi, în purtarea directoarei n^a îndreptățit defăimarea. Lia îşi reluă postul -A îşi păstră odaia pînă la sfîrşitul anului. Astfel Mara îi arăta o prietenie crescută în apropierea prilejuită de îngrijirile şi veghea din timpul zăcerii. Axei continuă să. meargă la club încă vreo două luni. E drept că părea un alt om, dar mulți atribuiră neastîmpărul său vindecării care ii descuia treptat încheieturile. Un prieten de altădată îi propuse în. fvne tovărăşia pe o moşie.

îi lăsa o cincime din venitul exploatării cu singura condiție de a se aşeza la țară şi a-i trimite banii la Paris. Axei îşi relua unica meserie pe care o cunoştea bine. îşi recîştigd independența materială şi vaza în lume. Prietenul său, cu ajutorul actelor de asociație abil ticluite, scăpa de neplăcerile situației d? absenteist şi, bizuit de acum pe un om de încredere, pleca să-şi cheltuiască veniturile în cetatea în care-şi cheltuise tinerețile.

Axei se resemna să plece. Se zice însă că avu cu Lia încă o întrevedere. în fața stăruințelor lui, în care îi oferea divorțul, plecarea la țară şi căsătoria, ea rămase neînduplecată, în acea clipă Lia se gîndea mai degrabă să răscumpere mărinimia -prietenei sale față de ăînsa, prinir-un superior act de sa-

crificiu şi generozitate, decît să-şi orlnduiască noua viața.

Acestea sunt zvonurile şi comentariile publicului. Mara şi Lia rămaseră împreună. Se îmbrăcau la fel, ca două surori tăcute. Curiozitatea lumii le izola în aceeaşi prietenie ermetică. Numai vacanța mare le despărți. Sa ştia că Lia nu se mai poate întoarce la toamnă. Paloarea şi' zăcerea ei chemau linişti şi îngrijiri îndelungi. Trecu încă un an fără veşti.

Axei nu se mai arătă multă vreme. Arar soseau din parle-i scrisori şi cîte un ajutor. Aci se intercalează o notiță redactată in felul titlurilor de cinematograf, lat-o :

UN MINUT DE ÎNTRERUPERE PENTRU A PREGĂTI CAPITOLUL DE ÎNCHEIERE. PORNIREA : CÎT MAI LITERARĂ. TITLUL : CASA DOMNIȚEI.

LA PERSOANA l.

Redăm aceste indicațiuni subliniate in iext, pe. un colț de manuscris, cu majuscule. Nu ne oprim însă de a mărturisi cetitorului fiorul care ne străbate la evocarea aceasta a sărmanului amic, oprit în munca sa dc тссотıstruire, *placă după placă, a unei personalități, ca un sobar răsuflînd o clipă în fața lespezilor de teracotă.*

InuLginea lui Darie, plimbîndu-se un minat prin sinistra sa locuință, pentru a-şi organiza amintirile şi a le găsi din cuvinte un timbru, şi o melodie, ne mişcă şi azi. I.V.)

...Mi-amintese, Ritmul unui destin sfios m-a purtat pe mine şi pe ai mei, cu stăruință, printre paragini.

De-a lungul zidului bătrîn, salcâmi.

în curtea plină, altfel, de chiote, vacanța îşi statornicea eternitatea de soare şi miresme printre coroanele cari zgomotau acolo ca torentele.

Spre seară, între clădirea mîncată şi împrejmuirea de iederă, se făcea răcoare ca într-un puț. Ferestrele, în cadrul lor plăpînd, căpătau adîncimi

în cari strălucea un miez inconsistent de aur. Vrăbii se abăteau, cu o veselie ciudată, în nisipul verii, dar baia lor nu ţinea un minut. Singurele vietăţi credincioase erau guşterii, cu freamătul scurt al fugii lor sub ierburi, şi broaştele peronului de piatră. Un bazin spart, cu o privire de venin pe fund. Din rumoarea oraşului nimic nu pătrundea aici. Poarta ferecată a casei se deschidea pe peron între două schelete de felinar, cu un lung sunet care întrista. O scară de lemn cu rampa de catifea, de demult roşie, trecută prin inele galbene, suia la etaj. Cea dinţii încăpere, cu tavanul pictat, cu multe ferestre, a fost o sală de recepţie. Lampa imperială, pe patru lanţuri, atîrna din vremuri, mărturie a serbărilor cu malacoave. Dacă umblai pe scîndurile nesigure, un zvon armonios plutea, ca un vis, în odaie şi desăvârşea iluzia de trecut : în colţ, pianul şchiop rînjea, din praful său, ca o dihanie ştirbă şi înfiorările lui magnetizau liniştea. Aici ghiceai că era locul recreaţiei de iarnă a internatului. Aşa spunea devastarea sărmanului instrument. Pe ornicul din perete încremenise un minutar ciung, ca braţul unei sperietori. La bătaia lui, elevii formau rândurile şi porneau pe străzi, spre localul şcolii. Acolo locuia Mara, directoarea internatului. Mă despărţeam de tovarăşi şi-<mi continuam singur drumul pînă la şcoala statului. Astfel hotărise directoarea, în interesul disciplinei. Acum, aici aşternuturile sunt strînse şi toamna interioară întindea scheletele paturilor *de* fier, printre cari treceam, biruindu-mi frica : joc aţîţâtor şi plăcut nervilor de copil. înţelegeam de ce nu se poate locui între aceşti pereţi de cetăţuie, sub coperişul de olane căzătoare, cînd larma zburdalnică a copilăriei se retrăgea. Nimeni în tot cartierul nu-şi amintea când a fost clădită locuinţa, unică aproape, chiar de pe atunci, în întregul Bucureşti. I se zice „Casa Domniţei", şi directoarea şcolii obţinuse de la comună dreptul de a-şi instala internatul într-însa fără să mai caute pe ultimul proprietar, dispărut de aproape treizeci de ani. Pe aceste amănunte şi pe denumirea vetustă a clădirii, închipuirea migălea poveşti neprecise. Răscoleam

coridoarele şi ungherele şi mai ales cămara în zidul căreia se închidea, ca o uşă, scara podului. în praful aşternut se măcinau moliile moarte, cu aripa de bal. Sus numai bîrne ciuruite şi enorme şurupuri de fier mă strămutau cu gîndul într-o corabie de piraţi, captivi, sub vuietul de afară. Alteori ciocăneam pereţii, în căutarea unei comori. Şi totdeauna teama de stafii, care alarmaseră de cîteva ori dormitoarele, îmi încorda atenţia. De trosnetul lemnului bătrîn îmi tresărea sîngele. Odată, am auzit din nou paşi. îmi aţintii auzul cu nădejdea că va fi fost, ca de obicei, o părere. Nu credeam cu tot dinadinsul în stafii şi nici în curajul lor de a vătăma pe cei în carne şi oase. Arătarea domniţei cu păr despletit şi chip de ceară şi ochii strălucitori, dar orbi, aşa cum ne-a fost descrisă de slugile pensionului, singurii noştri prieteni, mă nelinişti o clipă. Dar paşii răsunară din nou şi nu era umblet lin de fantomă în bătaia lor largă. Cine ar putea să intre în acel tîrziu de după-masă în Casa Domniţei ? Cineva, desigur, mai cunoştea spărtura zidului înspre maidan, prin care numai trupul meu subţiratec se furişa în căutarea liniştii stranii, rămase, ca într-o albie de rîu, deşartă, pe' urma unui an de şcoală. Pasul se apropia. Fugii prin bezna unui coridor în cămară, urcai în pod şi închisei, ca pe o pagină, scara, tencuită ca peretele în oare intra. De acolo, la pîndă, cu inima zbătută. Din pod, mă puteam refugia uşor pe acoperiş, pînă la ramurile unui salcîm înfundat într-o curticică dosnică, uitată de mult şi cu solul îngrăşat de gunoaie.

Fără îndoială, trăia cineva în casă ; auzeam uşile, paşii, apoi,, fără grabă, înaintarea lor prin coridor. Voi avea, oricum, vreme să fug, şi aşteptai, hărţuit groaznic de spaimă şi de curiozitate. Vizita se anunţa înspre cămară. Uşa, în sfîrşit, se deschise de perete. O femeie se opri în prag şi privi, cu o privire de statuie, în golul dinlăuntru. N-am ţipat. Recunoscusem pe domnişoara Lia. Aceleaşi decolorate panglici la pălăria de paie şi vestmintele din mătasă galbenă care sfida, ca o flamură de muzeu, timpurile. Faţa, cum o ştiam,

frecată cu sulimah roşu, din foiță ; ochii lungi, de un verde sever, în chenarul lor artificial de funingini. Vălul scurt pînă la sprînccnele plăsmuite cu artă, după un model apus.

Purta pînă-n cot mănuşile odinioară albe, cu degetele forfecate, şi umbrela ca o floare băirînă şi evantaiul de ivoriu, cu petala de spumă şi de atlas. Rochia lungă, ca o cortină, îi ascundea în**câlţămintea»** ceea ce îi sporea statura şi-i accentua portul măreţ al capului. De aproape, i s-ar fi zărit părul îmbelşugat, unghiile de chihlimbar, dinţii luminoşi, gura veştedă. Oprită în faţa pereţilor suri. între gătelile cari o copleşeau ca-un amurg de culori muribunde, sub fardul ţipător de pe figură şi cu acel surîs crispat ca o foaie moartă, — ce vedenie pentru simţirea mea dilatată parcă spre acea tragică prezenţă...

Şi deodată, cu un glas pe care nu-1 ştiam, pîin de intensitatea unei patimi reţinute, un glas aşezat, printr-o depindere îndelungată, just, pe tonul nostalgic de contraalto şi care excludea orice gest, o auzii rostind înteţit, din simpla ei înălţare :

— Eşti aici ?... Vino,.. Vino...

După o pauză, în care simţii timpul şi singură-* tatea curgind împreună, chemarea stărui, cu o tremurare stăpînită :

—- Am venit... Vino...

Priviri zădărnicite.

Stăpîneam acum secretul care scăpase curiozitaţii noastre de copii : cuvintele pe care le rostea Lia, singură prin sălile şi dormitoarele internatului.

Ne-o adusese Mara, directoarea, într-o zi, în ora de repetiţii. Era după o lungă, o foarte lungă absenţă a Liei, într-o casă albă de linişte şi dc îngrijiri. Scurt şi poruncitor, Mara ne-a recomandat să dăm ascultare noii şi totuşi vechii pedagoge. Locul acesta era vacant de cînd ultima titulară, o fată tînără care îşi scria pe catedră scrisorile de dragoste, fusese grabnic îndepărtată.

Doamna directoare rămase cîteva clipe printre noi, să consolideze ordinea şi tăcerea exemplară din clasă. Dar de îndată ce părăsi încăperea, toate ca-

petele, aplecate făţarnic peste pagini, se ridicară. Era o şcoală dc băieţi şi fete. De bună seamă, fetele începură să hohotească cele dinţii. „Toaleta" noii profesoare le impresionase îndeosebi. Fiecare amănunt stîrnea, în şoapte, o mică veselie înăbuşită. Lia însă nici nu lua cunoştinţă de existenţa noastră. Se plimba printre bănci, fără zgomot, cu pasul celui obişnuit sa asculte la uşi. Părea mai preocupată de cele ce se petrec în sălile vecine de unde se auzea o poezie, în cor. De cîte ori suia din stradă uruitul unei trăsături sau clopotul tramvaiului cu cai, se precipita la fereastră şi se apleca mult afară. Aruncă o privire sub catedră. Cîteva clipe în urmă, nu-şi mai luă ochii de pe dulapul cu arhiva şcolii. Se învîrti prin încăpere pînă ajunse, ca din întîmplare, după dulap şi încercă, neglijent, să-1 deschidă. Era încuiat. Atunci, sc adresă, cu glas cît putu mai dulce, unui băieţel din capul băncii...

— Spune, puiule, ştii tu ce e în dulapul acesta ?

— Registre.

O privire neîncrezătoare. Dar o dată cu tăcerea se nărui şi restul de autoritate a d-rci Lia. Larma cresccu, felurită, poznaşă, din toate ungherele. Printre paşii profesoarei, se rostogoleau, tot mai îndrăzneţ, ghemuri de hîrtie, sîmburi, coji de fructe. Ştiam mulţi arta de a imita glasurile poienei, ale ogrăzii şi ale pădurii. Domnişoara Lia îşi astupă urechile, îşi aţinti ochii în tavan şi rămase ca **o** stană peste care hohotul nostru crescu puhoi.

Doamna directoare se ivi în prag.

Ca în ziua cea de-apoi. se făcu o linişte marc.

— Domnişoară, poftim, te rog, în cancelarie, răspică directoarea. Şi către noi : sunteţi liberi zece minute.

Domnişoara Lia nu mai ţinu clasă. Dar din ziua aceea o văzurăm foarte des. Personalul internatului şi directoarea o îngăduim pretutindeni. Se spunea că era de neam bun, dar scăpătat. Un tutore bătrîn îi risipise averea la cărţi şi acum **o** ajuta pe cît putea. Povestea Liei avea si alte file. şterse de vreme. Niciodată nu lăsa din mînă punga de mătase, în care, susţineau nemiloase fetele, păstra scrisori primite demult. Această părere le-o sugerase

însăşi purtarea Liei : în fiecare zi, pe primul întâlnit îl întreba, cu politeţea ei blinda :

— Vrei să-mi spui, te rog, dacă am primit o scrisoare ?...

Ii pregăteam, din vreme, cîte un plic închis, cu expresii pornografice şi ilustraţii obscene. O curiozitate invincibilă o făcea să ia plicul, bănuitoare totuşi, să se depărteze, să-l deschidă. Nu mi-o amintesc supărată. Atît numai că într-unele zile era mai tristă. Cîteodată cutreierul ei era mai agitat, iscodirea mai febrilă, vocea mai aspră. îşi făcuse din internatul nostru un punct de plecare, un centru, un post de comandă. Rătăcea prin străzile dimprejur, staţiona pe la colţuri, răscolind, din căutături, vehiculele. Trăgea cu urechea la spusele trecătorilor. Auzea uneori cuvinte de o deosebită şi obscură însemnătate pentru dânsa, căci se întorcea cu cea mai firească încetineală posibilă şi urmarea, ceasuri întregi, pe cîte un trecător. Apărea, pe neaşteptate, între jocurile noastre din curte.

— Este cineva în cancelarie ? suna blândeţea ei, crispată în viclenie...

— E el, e el! răspundeau fetele.

Şi Lia surîdea a îndoială. Ştia prea bine ea că, de ar fi fost adevărat, fetele nu i-ar fi spus-o. Toată lumea se înţelesese în această privinţă. Dar fără preget mergea să bată la uşa cancelariei. în obraji şi în ochi o flacără se înteţea. Şi după ce-şi da seama că cel aşteptat nu sosise :

— Vă rog să mă iertaţi — implora Lia, cu un surîs umil — vin altă dată. Nici o stăruinţă nu izbutea să o reţde. „Vin altă dată", răspundea cu o bunătate îndărătnică tuturor întrebărilor. Pe urmă inspecta grabnic dormitoarele, sălile, bucătăria, podul şi curtea din dosul casei. Acolo se deschidea gura unei pivniţe fără trepte şi două cămăruţe dărăpănate.

într-una din aceste încăperi obscure îşi aşternu Lia culcuş. îl închidea cu lacăt, lua cheia şi ieşea pe portiţă. Dispărea uneori zile întregi. Altă dată se încuia în celula ei cîte o săptămână şi nu răspundea nimănui. în cele din urmă am fi uitat-o cu toţii, şi însăşi Mara, dacă la răstimpuri Lia nu-i cerea bani. Mara încercase să-i dea să lucreze cu acul,

în zadar. Din ce în ce mai rar se ivea printre noi, în căutările ei deznădăjduite, dîrză însă în a-şi ţine portul mîndru şi a nu-şi trăda secretul. Din ce în ce mai rar, pînă uitarăm de dînsa. Zilele alergau spre vacanţii, ca riurile în lacuri, şi treceam şi prin ele. De mult nici Mara n-o mai văzuse. Deodată, şoaptele cele mai ciudate pornite din odăile servitorilor şi din bucătărie, şi de care eram cu dinadinsul ţinuţi departe, ne răscoliră viaţa obişnuită. întreaga luare-aminte a pensionului se îndreptă din nou spre chilia din curticica uitată a casei. Cu toată tăcerea ce domnea acolo, se spunea că Lia nu-şi mai duce traiul singuratic de altădată. A fost zărită ieşind noaptea, în cămaşă, în curte şi vorbind cu umbre cari dispăreau cînd se apropia cineva. Lia însăşi se făcea nevăzută. Era tâlcul povestei cu stafiile, şi a domniţei, vechea stăpână a casei, rătăcind prin coridoare.

Mult mai târziu mi-am dat seama cum se petrecuse schimbarea ruşinoasă din viaţa Liei. A fost în timpul rătăcirilor ei febrile. A urmărit pe un trecător şi pe altul, în absurda nădejde că paşii lui o vor duce la cel, fără încetare, căutat. Sau poate l-a luat drept acela. I-a vorbit sau l-a întrebat, cum întreba pe copiii de şcoală. Cineva, în fine, s-a introdus în delirul ei — experienţa mea ulterioară mi-a dovedit ce simplu lucru este —, şi a mistificat-o. Sau, pur şi simplu, a atras-o în cursă ? Lia îşi regăsi astfel visul şi se părăsi în voia lui. Deşteptările trebuie să fi fost dureroase şi scurte. Chiar dacă şi-a dat seama de iluzia trivială a cărei victimă fusese, starea ei nu-i mai îngăduia nici dezamăgire, nici remuşcare. Maşinal, organismul se supunea obiceiului obsedant ; în fiecare seară a ieşit Lia în căutarea lui şi, de la un timp, în fiecare seară l-a găsit. Mă gîndese la tragicul avînt cu care forţase realitatea ; cum transfigura pe fieştecare, cu o nestrămutată încăpăţînare, în cel aşteptat; cum împăca o mulţime de realităţi înjositoare cu poezia tristă a vieţii ei lăuntrice ; cum plăsmuia o fericire dincolo de orice atingere, din materialul întîmplător al omenirii, din gesturile ei cele mai de rînd.

Iubirile multe şi anonime s-au perindat în umbra şi în tăcerea din acea curte neumblată. Lucrători, soldaţi, vagabonzi, fără nume şi fără mască, au îmbrăţişat şi au plătit şi n-au ştiut nici unul ce prestigiu i-a transfigurat, ce feerie i-a înălţat în chilia prostituatei, ale cărei vorbe n-aveau, toate, un înţeles. Iar pentru noi, totul se transforma în poveşti cu stafii de domniţă. Cu suspine, de avînt sau de plîns, de-a lungul coridoarelor, cu apariţii fantastice şi triste, în zona ireală dintre vis şi viaţa.

Veni în sfîrşit descinderea ; poliţişti pătrunseră în odaia Liei.

îmbulziţi la ferestre, am -zărit-o, ultima dată, ureînd în trăsura închisă între doi agenţi. Ţinea capul in sus, ca într-un triumfal supliciu de martiră şi nu privea nicăieri. în acea clipă, toate faptele îi pieriseră din minte. îndura noi chinuri pentru ştiuta, neuitata şi unica iubire. Palidă, Mara asista fără cuvînt.

Lia fu dusă la spital, unde, vreme de trei luni, urmă regimul semefnelor ei. Făcu desigur cunoştinţe noi, care o atraseră în cercul lor şi o ajutară, la ieşire, să-şi găsească o locuinţă în cartierele suspecte ale oraşului. Aşa a fost. Mi-am lămurit peripeţiile acestea mai tîrziu.

Intîmplarea deci mi-a scos-o în cale după doi ani, în acea după-masă dc vacanţă din Casa Domniţei. Şi înţelesei că domniţa Lia îşi purta veşnic şi pretutindeni obsesia, precum fetele bătrîne încearcă, în singurătate, diadema veche, purtată numai o dată, odinioară, la singurul bal.

Casa era din nou pustie. Auzii iar vîntul trecSnd în ropot peste coroanele copacilor şi prin gurile uscate ale podului. Coborîi cu teamă în curtea dosnică şi grasă, plină de ciuperci şi de somnul melcilor. Era ca un mormint uitat, ca o fmtînă încuiată, împinsei uşile de perete : coşuri cu fulgi, sticle goale, cioburi dc oglindă. în pămîntul umed şi în praful scândurilor, urme proaspete de paşi mici. îmi sună în minte fraza din Robim'on Crusoe : „într-o dimineaţă zării urme de paşi pe nisip". Dorul meu de aşteptări ciudate se împlinea. Lia trecuse în pelerinaj pe aici.

Mă gindii acum la Axei, la steaua lui fixă în destinul femeilor. La farmecul lui, care nu se uită. îl asemuiam cu eroii din romane. îl pizmuiam pentru această faimă şi rivneam să-i semăn lui şi la chip şi la soartă.

Toate zilele scurse s-au adunat ca într-un golf în această zi de spaţiuri imense.

Tălăngi se auzeau dogit. Vîntul le scutura pînă la pridvor sunetul, ca un parfum. Asfinţitul slei cu aur câmpurile şi vibra în văzduh din antene străvezii, în tăria de sînge, zborul porumbeilor roti delirul lui de zăpadă şi se spulberă în cer.

Ascultai.

Prin depărtarea lucidă şi pe sub pămîntul sonor, nici un uruit şi nici un ropot. Axei întârzie la arie. „Să văd apusul pe Prahova. N-am mai văzut gîrla de cînci eram copil."

Se alcătuia un concert mistic de ape şi mătase în spaţiu. Un cîntec se tîra jos, printre mărăcini, glasuri de copii, un chiot urmărind pustiul, ţeseau încâlcit realitatea ceasului. In lacrimi grele, tălăngii.

Mă notării prin luncă, spre gîrlă. La poartă, un cioban şi un cîine.

— Muşcă ?

— Pe mine nu mă muşcă...

— Dar pc mine ?

— De un' să ştiu eu ce are el de gînd ? Pe mine nu mă muşcă.

,..In sfîrşit, mă îndrept spre. gura nevăzută a tălăngilor.

Doi copaci deschideau îneîntarea de trunchiuri argintoase şi dc coroane purtate ca nişte capete de arhanghel în aer. Deasupra, freamătul se rostogolea ritmic spre soare, într-o creştere care, ajunsă la margini, tresărea.

Sorbii avîntul măreţ al luncii păgîne. Simţeam prisosul de viaţă pe care, altfel, îl mistuia oraşul.

— Dancotro, domnu Darie ? — mă opri melodia acestei întrebări lîngă rădăcina fantastică a unui plop bătrln.

In alb, Oprana se ivise, contrast de subțirime și strălucire printre buștenii reumatici cu părul verde.

— La Prahova, să văd apusul soarelui.

— Du-te mai bine la iazul morii, că acolo e mai frumos.

Convorbirea se împletea fatal. O pasăre se smulse fîlfîind dintre frunze.

— Să mergem la rîu. Nu cumva ți-e teamă ?

In drum, fata rupea ramurile atîrnînd deasupra lor. O susțineam de mijloc, cu o falsă indiferență sportivă. Forțele mele cele nouă nu se dezlănțuiau decît în imnuri confuze și în expansiuni nedefinite. O întrebai dacă nu se simte într-adevăr deosebită ca simțire și ca gusturi de semenele ei. Ea, fata cu ochii de străină, cu obrazul tras, cu gleznele turnate pentru brățară. Oprana se incinta pentru prima oară de asemenea cuvinte pe care în clipele de oglindă aproape că le gîndise. Acum străbăteam ca niște pînze singurătatea și ne feream de frunzare, fiecare cu singura mînă liberă. Lunca obosise, copacii scorburoși, din ce în ce, se răreau.

Cînd ajunserăm la un stejar trăsnit, arătarea neașteptată a rîului ne năpădi privirea, ni se lipi de pleoape. Opriți, —auzirăm adevăratul freamăt al apelor zbătute între două țărmuri înalte, peste secretul adîncimii lor. Larg se desfăcea un șes devastat de ape retrase. Se zăreau, dincolo, căruțe și oameni stringînd pietriș. Arbori jalonau pe rîpă cursul repede care se îmbulzea cu fior rău în copci nenumărate, căci era o apă vie și amenințătoare, vîjîind la eoturi.. de argint între marginile galbene și dîrză în năzuința ei către mare.

Alergai spre țărm.

— Bagă de seamă că se surpă malul, — strigă Oprana.

Mă oprii la doi pași de prăpastie și socotii de-a lungul țărmurilor abrupte ravagiile undei haine și stăruitoare. Rupturi se deosebeau în dantelarea pământului din care mușcase, cu o gură brutală, rîul. Prăbușiri noi se pregăteau pe alocuri, pe unde terasa, ca un trapez așezat pe baza lui mică, își depășea reazimul sub care se insinuase valul viclean. Și o tăcere imensă înainta, ca un ghețar, spre el, pe

strălucirea curgetului care se smucea vrăjmășește dintre blocurile împădurite cu -sălcii roșii.

Eram luat de înaintarea aceasta a însuși neantului mut. Să privesc paralel cu rîul, în direcția lui, să-1 văd cotropind fără scăpare cîmpul inundabil pe care privitorul ar căuta zadarnic un punct de sprijin unde să statornicească un sens. Mă străduîi să trag margini priveliștei de pieire, și cerul, zarea, vegetația să însemne hotarele trecerii fără de început și fără de sfîrșit. Dar depărtările se înecau, haotic, în culori și umbre, din totul se prelungea foșnetul aspru al rîului, ca și cum, pe oglinda-i fugară, se războiau duhuri neîmpăcate. Mintea nu se putea reculege fiindcă nu cuprindea ceea ce nu încăpea în suflet. Copacii, grotești și muți, așteptau în soarta obișnuită.

...Un dor de fugă dezmetică, o chemare către un tovarăș primitor și viteaz. Să mă smulg contopirii care mă amenința cu valul ei nalt și necontenit. Să ajung unde viața e veselă și măruntă, între garduri, între case, în fața unui tufiș de liliac. Acolo unde răsună oamenii și cîinii, și răvășirea nopții se stăvilește cu storuri și lămpi, și lumina dinăuntru se reazimă de părul și de privirile femeii.

Atunci des<x>perii cu dragoste, între plopii albi, pe Oprana, cu obrazul și picioarele palide. Ochii ei negri pluteau în reveria feței.

— Ce faci ?

Cu un avînt și cu o îngenunchere romantică, îi îmbrățișai genunchii, îmi afundai chipul în adincimea pulpelor abia ocrotite de o țesătură de in.

— Te iubesc, îngînam, sărutîndu-i mîinile aspre care mă respingeau, vreau să rămîn aci... unde ești și tu ! nu mai pot pleca... rămîn cu tine... Cu tine... îmi pierdeam respirația. Oprana mă sili să mă ridic, mă scutură de țarină. Din nou, înlănțuiți, coborîm în fugă poteca. Să fugim din aceste locuri, un duh rău le locuiește ! întrerupeam fluxul cuvintelor să o sărut cu o patimă care mă cutremura întreg și pe urmă îi povesteam planurile mele subite. Gîndurile țîșneau ca liliecii într-o turlă. La marginea luncii, cîmpia ni se dezveli, cenușie, și vîntul ne izbi. Un foc se spărgea la marginea pămîntului.

Prin linişte, lătrau cîinii. înaintarăm strâns spre fericirea noastră nouă. întinderea filfîia prinsă în stele şi punctul de sprijin pe carc-1 căutam pe Prahova se găsea, de acum, în noi.

Un uruit de roţi pe drum. La cotitură se ivi docarul boieresc, cu elegante de insectă, pe arcu: Înalte, muiat de însuşi Axei, venit să-şi culeagă fiul. Mă reped spre calul alb din exaltarea violentă :> serii, cu prada în braţe :

— Veste mare, tată : nu mai plec !

Dar vântul îmi readuse, poate, cuvintele în faţa.

Axei opri, cu o sforţare care îi descheie copca mănuşii de piele.

— Aţi fost. la Prahova ? stăpînul întrebă fără să ne privească, pentru a ne da timp să ne despărţim. Oprana cea dintîi se desprinse de logodnic, îuînd depărtarea cuviincioasă. Axei se trase în pernele băncii, pe dreapta ;

— Suie, zise, şi arătind spre cal : mină tu... mi-a rupt iruinile...

Docarul se urni legănîndu-se graţios, prins eu ulubele de pieptul calului înalt.

Din zbor, Axei îi strigă fetei, salutînd-o cu degetul la pălărie :

— Miine dimineaţă la plevilă.

Privii înapoi : o siluetă sidefie, cu picioarele în praf, se topea în prăbuşirea de stele.

Nu l-am mai revăzut pe Axei. Aflai mai apoi de criza de conştiinţă care l-a împins pe acest om tare pe urmele Liei, în ajutorul ei, şi la devotamentul ce l-a cuprins şi l-a dus pînă aproape de pierzare. Se izolase pe un ţărm deşert în Dobrogea cu iubirea lui bolnavă. Dar dezlănţuirea instinctelor era să facă din tămăduitor o biată victimă. N-am mai revăzut nici malurile Prahovei. Şi printre gînduri mi se reinalţă aceeaşi imagină neuitată, însoţindu-mă, cii un cîntec pe un drumeţ fără de scop.

...Toamna, marea moale izbea în stânci culori spălăcite de plante putrede. Ţărmul scâlciat ridica movile cît casele ascunse într-o vale şi cari de trei ori pe zi fumegau în cor. Populaţia. Erau turci cu turbane şterse şi cu femei descompuse. Unele îşi vopseau unghiile şi gura. Dar vopseaua pălea cum păleşte creasta unui hoit de cocoş ; surâsul se întindea peste dinţi de iască ; gingiile sunt ca stofele vechilor tapiserii ; surâsul este dureros.

Portul adormea cîteva bărci negre. De muşchiul prins pe pîntecul lor se ciocneau,' vii, cuţite multe, fine, cu dantele de argint şi ochi mari ca cerceii. Ricoşau şi pe deasupra lor se săgetau pentru aceeaşi ciocnire alte boturi căscate şi rotunde ca un anus dc sidef. Cînd apele sunt negre, jocul lor luminează uneori printre stele.

Cheiul. Lespezile miros a soare şi a peşte.

Acum cîţiva cîini hrăniţi cu uleiuri şi grăsimi dorm. Din lîna lor iese negură. în ape se trenţuiesc reţele din caice. Zvonuri proaspete răscoliseră această singurătate.

Căci de peste Dunăre sosise domnul bătrin cu ochelari şi palton cu pelerină. Un copil care fusese la şcoală spunea că i-a mai văzut chipul, într-o carte de cetire. Plete tunse la hotarul obrajilor, gura seacă, privirile bune din păinjenişul ridelor. Desigur, un învăţat sau un artist.

De şase luni locuieşte în singura casă mare. Fiica lui — cum o socot pescarii — cîntă noaptea dintr-o cutie închisă cu trepte albe ca luna. Cîntă foarte frumos, imit şi sonor, sau izolat pe un singur fir ca greierul. Şi sunetele le amplifică vîntul.

Domnul bătrân se uită nemulţumit prin golful deşert, pc zare şi dincolo. Nici o corabie cu pînze şi mateloţi, cu mărfuri şi cântece din Trebizonda şi de aiurea. O să urce îndărăt scara de var ce duce pe terasă. îl va vedea singur la întors, amanta lui, Lia. Domnul bătrân îşi periclita ultima lui dragoste. Lia îl urmase fericită şi supusă în paragina pietroasă. Aci aveau să compună o viaţă nouă, în liniştea sărată şi salubră. Cînd nu făceau plimbări îndelungi, se ascultau, în lecturi comune. Pe acoperiş trei aripi de metal se învîrteau vertiginos, şi toată casa scuturată de grinzi, în furtună, era o orgă în zbor.

Locuitorii sunt duşmănoşi ca în faţa oricăror străini. Asta le întări singurătatea pregătită de

mai înainte. Bărbatul visa mult lîngă geam, pc genunchi cu femeia supusă, cu mîini mate şi odihnite. Uneori urîtul îi copleşea. Ore senzuale urmau orele de cetire sau de cînt, orele ocrotite de covoare calde ca un miel spintecat, de mătăsării de biserică, de dogoarea jeratecului, gurile se apăsau hermetic, se ofileau ca florile şi, cînd retrăiau. nota continuă a vântului prin horn bocea. Axei îşi istovea cele din urmă puteri. Din întuneric, căminul îi lumina, ca o moară zdrobită. Axei se înălţa ca un trunchi de copac prinzând în braţe seculare stana de lumină de pe aşternut. Ziua se ruşinau, ascunşi ca nişte păuni despodobiţi. Gîndeau că locuitorii le ştiu nopţile. Vrăjmăşia lor intensă şi pasivă îi înspăimînta. Pe întuneric, controlau dc zeci de ori zăvorul. îi deştepta ploaia cînd puneUi brusc geamurile. Aşa că insomnia le aţîţa orgiile. Cîteva clipe de somn, şi apoi veghea le alunga doi vampiri grei, prin bezne, din suflet. Neputinţa îl^ goli ca pe un sfeşnic din care a mâncat flacăra pînă la urmă. începu să se tînguie, să se mînie, să leşine, să se pedepsească. Şi începu de atunci Lia, iubindu-1, să-1 bruscheze, apoi să chiuie şi să rîdă. Scara asculta hohotul şi sfatul oamenilor la circiumă. Se apropia, ascunsă. Voia să plece din sat. Era veselă exagerat, pînă la lacrimi, cînd auzea tamburinele. Improviza dansuri violente ca o roată de culori în mişcare. Pianul tăcuse. Părăginit, Axei cugeta şi îl săpa vremea.

într-o seară lumea discuta schimbarea de obiceiuri din casa mare. Stăpînul fusese pe chei la sosirea unei corăbii depărtate. Se întorsese însoţit de un matelot bronzat. Şi amintirea zilei prime din seria de mai tîrziu îl mişcă încă pe învinsul Axei. A intrat după miezul nopţii în odaia Liei. Străinul plecase. Lipsea un ceasornic. Ea veghea, într-o cămaşe galbenă, slabă, printre perne de tron, veştedă şi roşie ca o impură.

Axei se îndeletnici de atunci să coboare pe chei. Pândea, singur ca un naufragiat, sosirea corăbiilor. Şi îi fură oaspeţi de vară marinari de toate neamurile orientului, tătari scurţi şi tari din Crimeea şi bărbaţi frumoşi din Caucaz, italieni

violenţi şi murdari, şi piraţi greci, mulţime îmbibată de vin şi de muncă. Sfiala dintre el şi cuplu se şterse, domnul bătrîn părăsi broasca uşii ca să asculte lubric în penumbră, şi cântecele ridicară din nou tavanurile scunde şi loviră feţele locuitorilor.

Vara trecu peste ei, ca un steag peste cîmpuri. Vînturi dîrze asaltau aripile corăbiilor. Ameţeau în larg albatrozii. La intrarea portului se căscau copci. In curînid corăbiile nu mai sosiră. în sufletul lui AxeiL *se* cuibări tristeţea. Aşa, liliecii într-o ruină. Şi femeia începu din nou să chiuie. Se gindea la moarte, la viaţa viitoare, la iad. Uneori i se părea că duhuri rele o bat cu vergi încinse. Ţipa.

Un rest de ruşine şi multă teamă îl împiedica pe domnul bătrîn să plătească pe cineva din. sat. Toamna îi răcorea pleoapele. Cobora neîncrezător spre chei, scrutînd zarea, aşteptat de Lia. Lia murea ca o pasăre... Cine să-i încălzească trupul ud de şopîrlă ? Axei socotea (şi cînd clătina capul a îndoială, i se deplasau ochelarii) : să mai vie o corabie, una singură, cu o singură zi şi noapte frumoasă în pînze. Lia va aştepta slabă şi înaltă în mătasă galbenă, ofilită şi aprinsă ca o impură, printre perne de tron. Şi un matelot cu umeri largi din flanela albastră dungată cu alb şi cu gura arsă de rachiu. Să-i pună pe braţe, ipe sâni şi pe gât vînătăile ca nişte bijuterii de tuci. Şi să-i înfigă în zori cuţitul în pîntecele neted, ca pe o cruce în pămînt.

Domnul bătrîn premedita şi vorbea tare făcând gesturi expresive.

Şi după Axei începură să se ţină, cu ţipete şi pietre, copiii din sat...

(Fragmentul care urmează şi care e atribuit Liei e scris în întregime de mina lui Darie. Manuscrisul trădează o atenţie deosebit de lentă, efortul meşteşugit al cuiva care vrea să-şi apropie felul de a vorbi al altuia dimpreună cu gîndul şi sentimentele aceluia. Fără îndoială, e un text din care orice în~

chipuire a fost cu dinadinsul înlăturată, pentru a plăsmui cu mijloacele sobre, cu grija de preciziune a biografului, un personaj care a existat aievea. Ar fi vădit, pentru oricine ar fi avut sub ochi documentul, că autorul s-a întemeiat nu numai pe aducerea-aminie şi pe mărturisiri trăite, ci şi pe scrisori de-ale Liei, din cari a copiat fragmente întregi, ceea ce iar se poate deduce din aspectul grafic inegal al rlndurilor ce urmează. N-am găsit urme îndestulătoare ale acestor epistole cari ne-ar fi desluşit, pînă în amănunt, povestea întrezărită a lui Darie, şi a Liei. a lui Axei şi a Liei, din nou ă lui Darie, şi a Liei. şi, într-un sfîrşit, iară şi iară a lui Axei şi a Liei. Scrisorile au fost, pesemne, adresate Marei, al cărui rol de înţelegere, de dispreţ poate şi dc sacrificiu, reiese* cu *limpezime din toate aceste peripeţii sentimentale. Au fost adresatc de departe, din depărtarea in care Axei, îmbăirînit şi pocăit,* o *dusese pe Lia cu iioiurirea de a-î reface viaţa şi sănătatea sufletească devastată de gheara Venerei. Dar nu pot avea siguranţa absolută că au fost scrise pentru Mara. Din toate aceste scrisori. Darie s-a străduit şi s-a priceput să facă una singură, în care să rezume toate spovedaniile cari îl chinuiau* şt *pe care, din sentimente **ji**reştl, nu se încumeta să şi le vorbească fără ocol, nici chiar sieşi. Adevărul, astfel, lunecă sub poleiul străveziu şi anevoios al aluziilor. Ghicim reîntâlnirea tardivă a lui Darie, chemat fără cruţare de steaua palidă care i-a suris in cele dintîi tresăriri ale. inimii. Reîntâlnirea lui cu imaginea emoţiunilor lui piezişe, cu Lia trecută prin atitea noi şi aspre îa-tîmplări, cari o hărăziseră cu o învăţătură simplă şi cu deprinderi sumare în ceea ce pri. veste ştiinţa şi surprinderea iubirii. Dar toate cele ce au urmat aproape că nu se lasă nici bănuite. Poate că o flacără a izbucnit din pornirile **atu** de deosebite ale celor doi şi a mistuit totul pînă la cenuşă. Poate a fost numai*

o dezamăgire, sau poate o remuşcare, urmată dc hotărîrea dc a renunţa. Iar după aceasta, viaţa lui s-a retras, fără putinţă de reîntoarcere, dintre vieţile celorlalţi, a lui Axei şi a Liei.

RîndurUc de mai departe se intitulau : „Dintr-o vestire obscură").

...Am să a.ştcpt. Am să aştept. Am să aştept.

Astă-noapte, m-a bătut iar. Dormeam greu, ca de obicei, istovită de truda zilei. îngrijesc singură de casa noastră mare, pe care o mătur, o şterg de praf, îi frec parchetele... In care spăl vasele, după ce am gătit şi ani luat şi am servit masa, stăpână şi slujnică în acelaşi timp. Dimineaţa fac baie copiilor noştri adoptivi, ai mamei lor străine. După amiază trebuie să ies cu ei în grădină şi, pe cînd pieptăn şi stropesc aleile, nu-mi iau ochii de la jocurile lor. Seara picotesc de somn peste cărţile lor dc şcoală şi îi ajut să traducă sau să socotească, aţintită la întrebările ce-mi pun. S-a întâmplat o dată să nu aud şi să nu răspund. Poate că aţipisem, poate că eram cu gîndurile duse. Se vede că băiatul mi-a repetat încă o dată întrebarea. Şi tăcerea mea îndărătnică, pesemne că l-a neliniştit, fiindcă a ţipat cu un tremur în glas :

— Tată, Lia nu-mi răspunde.

El citea gazetele în odaia vecină.

Am auzit foşnetul paginilor mototolite cu minie şi mi-am venit în fire. Deşi ştiam ce mă aşteaptă, simţii cum mi se strînge inima şi cum mi se încleştează fălcile. S-a ivit în prag, înalt şi roşu de furie stăpânită. Vîna groasă şi albastră de pe tîmple se umflase de parcă îi dezlipea de pe os pielea.

Prin sticla ochelarilor privirea i se întunecase ca ametistul. Părul lui cărunt şi răvăşit de ură. Pare frumos cînd mă urăşte aşa. îl zăresc, dincolo de trăsăturile lui, pe celălalt, de mult, de departe. Respira greu. Creştea groaza în mine, dar mi-era frică să nu i se întâmple ceva rău. Aş fi vrut să-i amintesc că doctorul * nu-i dă voie să se supere. Nu puteam vorbi. „De ce nu le răspunzi ?" m-a

întrebat răguşit şi tremurînd din tot trupul lui gros şi mare. Tăceam. „Şi mie, scrîşni el, de ce nu-mi răspunzi ? De ce taci ?" Mă uitam la el, fără să-mi pot descleşta gura. Cred ca oricare altul ar fi cotit pe faţa mea efortul de a răspunde şi deznădejdea că nu pot. El vedea în asta un semn de dispreţ şi de resemnare orgolioasă. Poate chiar o duşmănie. Poale numai o încăpăţînarc maladivă. Mi-a spus cândva că nebunii şi în general bolnavii de nervi erau vindecaţi altădată cu lovituri date pînă !a epuizare. Eu, care vin dintr-un sanatoriu, unde ştii ce împrejurări triste m-au condus, nu se cade să am o părere în chestiile de terapeutică sufletească. El, care nu şi-a pierdut niciodată vigurosul bun-simţ şi echilibrul, îşi justifică în conştiinţa lui izbucnirile, cu această intenţie nobilă de a-mi fi de folos.

Văd că mi-am îngăduit să mă uit în sufletul lui. Dar pentru mine e sigur, e hotărît, că toată pornirea asta asupra-mi nu e decît suferinţă. Nu se poate ca pumnii ăştia grei, palmele astea, de mă podideşte sîngele pe gură, să fie din cruzime. El e un om chinuit. îl exasperează gemetele mele şi atunci dă mai tare, dă din răsputeri, să tac. Am încercat şi atunci să tac, să nu se sperie şi copiii cari se ascund de groază între perdele. Fetiţa îşi acoperă faţa cu mîinile, să nu vadă. Gem înăbuşit ca o vită. Aud cum icneşte respiraţia lui, ca a unui ocnaş izbind cu tîrnăcopul în sare. Şi glasul lui îndârjit : „Vrăjitoare blestemată ! Vrăjitoare !" Şi-mi caută ceafa cu degetele.

Mă face vrăjitoare, fiindcă nu ţip şi nu plîng în faţa lui.

Tăcerea mea e un semn că nu mă doare. Mi-e trupul insensibil ca al vrăjitoarelor din trecut. O fi vrînd cu pumnul lui masiv să-mi trezească sensibilitatea, în părţile unde e amorţită. Ştiu că în orele cînd îşi numără remuşcarile se gîndeşte în treacăt şi la asta. Dar îi place mai mult să nu se gîndească. Cînd nu lucrează, fuge la club, între prieteni. Prietenii lui mă compătimesc. Sunt străinii din partea locului. Sunt pentru ei un exemplar ciudat de umanitate, adus tocmai de la Dunăre, o făptură aproape exotică, instinctivă, brută, în lumea lor spălăcită şi cumsecade. Străinii sunt buni cu mine. Dar şi el e bun. Czteodată, cînd lucrează» mă cheamă. Scurt şi puţin răstit, cum îţi chemi cîinele favorit. îmi face semn să şed pe unul din blocurile de lemn cari ţin loc de scaun.

— Fluieră-mi ceva, Lia *, îmi spune, fără să mă privească. Şi-şi vede de lucru. îi fluier un cîntec de la noi. N-ai uitat poate că fluieratul e singurul talent, pe care mi 1-a dat, nu ştiu cine, ca să mă pot umili. Mai ţii minte ? şi el, adică celălalt, mă. ruga, serile, pe întuneric, să-i fluier. îi mai păstrezi prietenia ta egoistă şi tenace ? Dacă te întreabă de mine să nu-i spui că ţi-am scris. Să nu-i spui ce mi se întîmolă. Doamne, de ce i-ai mai spune ? Zece ani au trecut de atunci.

Dar îţi scriam că noaptea trecută... Vine nopţile, tirziu. Dimineţile doarme, pe cînd eu am sfîrşit, de mult, de îngrijit prin casă. încep să muncesc din zori. A hotărît că munca mea grea îmi face bine şi sunt aproape doi ani de cînd nu mai aducem, nici în timpul dinaintea prânzului, o femeie să ne ajute. Somnul nostru comun nu trece de două-trei ore. Cînd se întoarce de la club, mult după miezul nopţii, i-aud paşii pe scară, grei. Mă trezesc, dar zac încă în perne, cu ochii închişi, şi parcă trag încă, prin timp, somnul după mine. Cînd ajunge în vestibul, dorm încă, deşi îmi dau seama că a venit, că sunt trează, că am să mă scol din pat, să-1 ajut. Deschide uşa şi răsuceşte de cheia luminei. Tresar, cu ochii orbi şi strânşi. Lumina, bruscă, îmi pălmuieşte retinele. El se lasă de obicei pe fotoliul de lingă uşă. îmi mormăie un salut. Sunt încă îmbibată de somn şi mă mişc precis, dar în neştire, ca o lunatecă. Iau de lîngă pat pantofii de casă, mă aplec la picioarele lui, îi scot ghetele şi-i pun pantofii. Nu fac asta din servilism : doctorul i-a spus să nu se aplece, să nu-i vină sîngele la cap. De atunci, îl îngrijesc eu. în fiecare noapte.. Mă îngrop apoi în perne, fără o vorbă, şi adorm, cum te-ai da de-a fund. Uneori, lucru acesta se

* In textul dc bază ***Maia.***

întâmplă atât de maşinal, încît dimineaţa nu-mi amintesc cînd a venit. într-un rând m-am trezit singura, în mijlocul odăii. Era trei după miezul nopţii. Nu venise. Dar fiinţa mea, ca un ceasornic, marca deprinderile vieţii. A fost o simplă întâmplare, întârzierea aceea neobişnuită.

La felul acesta de viaţă nu poate renunţa. Poate că eu sunt de vină. Fiindcă la început nu-şi petrecea în oraş toate nopţile. îşi dă seama că acest trai nu e îngăduit nici chiar unui om tânăr. într-o scară se culcase devreme. Eram în odaia copiilor. Le-am stins lampa şi am mai aşteptat ca de obicei, la uşă, câteva clipe : nici un zgomot. M-am dus în dormitorul nostru. Citea o carte, culcat în părul lui cărunt, ca într-o coamă, şi în perne. Cu toată diferenţa de vîrstă, m-a izbit, încă o dată, asemănarea de care ţi-am mai vorbit.

— Ce te uiţi aşa lung la mine ? m-a întrebat blînd.

— Nu-mi dau seama, i-am răspuns. Semeni cu cineva pe care l-am cunoscut demult. (Tu ştii...)

Dintr-o mişcare, m-am dezbrăcat de rochia de casă şi mi-am petrecut cămaşa de noapte. îmi plac cămăşile colorate în cuîori mate, de toamnă : liias, orange, ametiste. în noaptea aceea mi-am pus o cămaşă de culoarea sângelui închegat. Am căzut în pat. în clipa cînd dau să intru în aşternut, mă desen brusc de toate puterile, mă destind ca un joc de apă căruia i-ai închis izvorul. Sunt atât de trudită, atît de Istovită, că odihna mă doare. Adorm însă aproape imediat. Adorm ca şi cum aş pleca, în lunecare, pe o linie orizontală. Am mai auzit că mă întreabă : „eu ţi-am făcut vînătăile celea ?" Mi se pare că i-am şoptit un răspuns, sau că am vrut să-i spun : „m-am lovit din nebăgare de seamă".

Dar nu mai ştiu. A stins lampa şi a aprins luminiţa albastră.

Foarte încet şi anevoios, m-am trezit. Cu impresia că ceea ce simţeam durează de mai multă vreme. O mină îmi trecea prin păr şi-mi acobora, mîngîietor, pe umăr. Alta îmi dezmierda cald pielea, pe sub cămaşă. Eram lipită de el, îmi îngîna nu-

mele cu o voce adîncă, bărbătească, îmi spunea cuvinte de dragoste şi de răsfăţ, şi mă întreba, pe acelaşi ton, aproape muzical, de rugă şi de mângâiere, dacă pot să-1 mai iert pentru cruzimile lui necugetate. I-am privit faţa, cu trăsăturile idealizate de o pornire lăuntrică. Şi m-am pitit în îmbrăţişarea lui mare. Atunci mi-a prins gura şi m-a sărutat îndelung. Iar mâinile lui uriaşe îmi frământau încet muşchii. M-a străbătut un fior uitat şi care s-a oprit în mine, precis, încordat ca un arc, cu un capăt simţit în călcîie, cu celălalt în creştetul capului. Corpul, ca un pod, mi se arcui, pe acest fior, peste o prăpastie, invizibilă, de aşteptare. In clipa aceea, bărbatul meu mă părăsi încet ; şi se trase, fără un cuvânt, în culcuşul lui. Mă învălui deodată un cearceaf de gheaţă şi o spaimă. Aprind lumina cea mare. Era izolat intr-o tăcere ostilă, şi încruntat.

— Dc ce aprinzi ? sună vocea lui dură. Culcă-te. că eşti obosită, se face ziuă.

Dar pentru întîia dată, de ani de zile, nu-1 mai ascult.

— Fii bun cu mine, îl rog, ia-mă lingă tine, lasă-mă să dorm lipită de tine...

Mîna lui mă opreşte brutal şi mă aruncă în aşternut. M-am ridicat, m-am înfăşurat într-o manta, în toiul nopţii am ieşit în culoar, apoi în grădină. M-a strigat. Porunca lui nu mă mai supune. A deschis fereastra şi m-a chemat rugător, prin întuneric. Ruga lui mă ajungea ca un dezgust. îmi simţeam tâmplele încinse, întinse, ochii arşi roşii,, ca şi cum îmi luase foc părul. Mi-am pus nădejdea în aerul nopţii, pentru plăminii mei striviţi, în spaţiul pînă îa stele, pentru suspinul care se rupea din mine. Arborii familiari îmi sunt străini, şi cerul, dintr-alte locuri. îmi dau deodată seama de toată depărtarea şi exilul în care mă aflu ; de toată singurătatea în care, cu voinţă, m-am adîncit. Nici . un colţ, aci, nu e pentru mine. Aş vrea să am aproape mormântul mamei, care zace, undeva, dincolo de toate zările. (El a cunoscut-o. cîndva. Dar nu mai ştiu nimic, nu mi-a mai spus.) Chinul meu cere un pelerinaj lung, pe jos, şi mă îndeamnă

gîndul să plec într-acolo, zile şi nopţi, pe ploaie şi vînt. Mă cuprinde dorul să mîngîi piatra mută care mi-ar odihni, în sfârşit, fruntea. Mă cuprinde un dor de nesimţire şi moarte.

Parcul nostru sîirşeştc la marginea lacului, de care-1 desparte o şosea. Am ieşit prin portiţa dosnică a zidului. Luna se revărsa cu putere. M-am apropiat de marginea cheiului, pînă la unda întunecată a lacului. Dintre blocuri, se ridică o umbră. Era paznicul de noapte. M-a recunoscut. Părea neliniştit. Mi-a ghicit gîndul ?

— Vă rog să vă retrageţi, doamnă : nu e voie noaptea aci.

De ce m-am supus poruncii lui ? Se vede că trebuie să mă supun tuturora. Nici nu-ţi închipui cit mă dezmiardâ gîndul că sunt cea din urmă făptură pe pământul acesta. Tot ceea ce mi se întâmplă, îmi spun, e drept şi binemeritat. Şi cît pot răbda nu mi s-a dat încă. Partea mea este cea mai rea şi, pînă să o capăt, toate celelalte sunt cruţări şi favoruri. E un sentiment care mă urmăreşte din fundul copilăriei, unde îi stă şi izvorul. Mult mai tîrziu, cînd începe pentru tine povestea, şi când mi se păruse mie că va fi, în sfîrşit, altfel, ştii bine care a fost părerea lui : a celui de acum zece ani. Am cetit adevărul şi osânda în caietul în care îşi ascundea gîndurile, în grabă, în fiecare seară, ţînsemnîndu-şi astfel zilele, ţinea să şi le trăiască de două ori ?) Cu un tremur am deschis caietul —, lasă-mă să-ţi povestesc, fie şi de o sută de ori, întâmplarea — şi am găsit îndată cele ce mă privesc pe mine, iubita. Era scrisul lui, erau cuvintele lui : „îmi displace Lia, pe de-a-ntregul... Cînd mă priveşte cu dragoste sunt consternat. Mi-e milă, şi-mi vine, totodată, să-i întorc spatele. Ştiu că are un suflet curat şi frumos, dar pînă şi gesturile şi graiul ei mă dezgustă. Mă iubeşte şi mi-o spune din toată făptura ei, care e numai un jurământ, şi din toate privirile ei, care-mi dăruiesc, cu dragoste şi cu teamă, totul. Iar mie atingerea ei mi-e nesuferită, şi o singură vorbă blândă mă doare, ca un sacrificiu. Poate că îşi dă uneori seama de asta de se întristează deodată, fără pricină.

Şi toată fiinţa mea se apără, cu nu ştiu ce respingere, de elanul ei de iubire, de tristeţea ei agresivă..."

Şi recitîndu-mi în amintire trecutul, m-am reîntors, pe aceeaşi potecă, în parc. Alb de lună, bărbatul meu, cu gîtul gol, cu părul argintiu şi răvăşit, asculta în cadrul ferestrei.

La ivirea lui, din nou m-au izbit asemănările. El, cel de acum, celălalt, pe care-1 ştii şi care e mai aproape de vîrstă mea. Eu, în cele din urmă, şi trecutul nostru nedezlegat, plin de întuneric, trecut de oameni fără obârşie. Un gînd fulgerător mi-a luminat atunci şi ispitele, şi impulsiunile. Un gând pe care mi-e frică să-1 adâncesc şi să-1 aştern. Un gînd pe care îl ascund de mult între tîmplele lui cărunte şi el... Şi pe care trebuie să-1 înăbuşim noi între noi, fără să ni-1 spunem, şi să-1 trăim, scîrşnind, pînă Ia moarte. Numai eu şi bătrinul să-1 tăcem astfel, chinuindu-ne pe marginea păcatului, ca pe aşternutul de pământ din gura mormîntului.

(Aci sfîrşesc î.isemnările lui Darie. N-am mai găsit nimic care să salveze vreun detaliu, să lumineze sau să încheie povestea lux şi a celorlalţi. Intilnesc, pe alocuri, pe margini, câte un cuvînt, fără-ndoială menit să-i amintească unele fapte şi *să-l* oblige *la dezvoltări. Sunt unele pe care mi le suflă nu-mi dau seama ce tovarăş lăuntric şi ce sentiment de viaţă visată asemenea visului de care-ţi aminteşti într-un vis. Este poate efectul* puternicei *sugestii ce se degajă, pentru mine numai, din paginile prietenului care mă cheamă de dincolo de hotarul indescifrabilei lui dispariţii. Ceea ce mai înţeleg, fără să pot argumenta neverosimilul, e că ultima locuinţă a lui Darie, aceea unde şi-a început şi terminat manuscrisul în noaptea bizar de nesfîrşită de la început, nu este decît Casa Domniţei, în care se strecura să trăiască orele de* pubertate *exaltată, pe urmele Liei, aşteptată şi reîntîlnitâ o singxirâ dată, pe ur-*

mele defunctei larme a roiului de pensionai peste care s-a abătut o vacanță veșnică. Prin ce subtilitate obscură, prin ce abilități mașinale a izbutit să se adăpostească luni după luni, neștiut de vecinii indiferenți, în ruina încuiatei a nimănui ? Ghicesc încremenirea lui solitară, tovărășia cu umbra și cuvînttiK viața lui ocult organizată înspre tăcere și evocare, înțeleg de ce urma lui palidă o *șterge lumina, de ce se destramă cînd îl pipăie vîntul. De n^ar fi aceste file galbene, cu scrisul înfrigurat, împletit cu deslușirile mele, m-aș îndoi de o existență de care, de altfel, nimeni nu-și mai amintește din" cîți i-am întrebai. Privirea lor ațintită în gol, cînd le vorbesc de cel absent, nu regăsește nici o imaginii, și apoi, un surîs forțat, o ridicare din umeri,* o *strîngere de mînă... In zadar îmi sfîrtec memoria în căutarea preciziunilor banala, a indiciilor de pașaport, de care în cele din urmă curiozitatea noastră e setoasă. Absența lui e departe și în același timp atît de aproape, încît am impresia fizică a iminentei lui apariții. Răsfoiesc cu o supremă speranță caietul descusut pe care numele Liei aruncat de sute de ori în neștire, pe care același profil desenat cu efort, cu stîngăcie, îl întîlnesc ca o pecete a unei neistovite obsesii. Numele xl mai rostesc, nu fără un fior intim, numele, singur ecou de dincolo de zidul straniu care mă desparte de cel care s-a rătăcit și s-a pierdut atît de timpuriu, în paradisul suspinelor.*

Caut o stea ochilor, un clopot visului. Fiece stradă e o piatră de mormînt, fiecare pas o adîncire în moarte. Pînă cînd aceleași temeri vor întrista sufletele ? Reazimă-ți fruntea pe mîinile efemere ale iubitelor. Î.V.).

1924

LUNTRE ȘI PUNTE

Trebuie să te faci luntre și punte să scapi de sărăcie.

Mi-am pus nădejdea în Domniil^cu-Servieta. E uscățiv și înalt ca un șcic și-și poartă mărul lui Adam între două clape ale gulerului scrobit și mat. Gulerul acesta face parte dintr-o duzină de surate fibroase și albe în care anii și amidonul, clorul și atmosfera dulapului au înțesat, prin chimia lor fină. o paradoxală durabilitate. Aceeași însușire s-a propagat și asupra manșetelor cu luciul plesnit* ca smalțul unor dinți în declin. Prin contagiune, întreg costumul și demipaltonul victimei noastre s-a împăcat cu timpul vrăjmaș printr-o fuziune cu dînsul. Coloarea lor primitivă se alterase, dar numai pentru a-șx găsi adevărata față spălăcită și eternă. Asemenea lui Siegfried, scăldat în sîngelc balaurului pentru a căpăta o piele invulnerabilă, stofeSe acelea, din chiar contactul, dus pînă la contopire, cu intemperiile și sezoanele, și-au asigurat nemurirea. Firele au rînjit, periate și lucii, în lumină, dar pentru a dobîndi rezistența specială a sforii care a tăiat săpunul. Purtătorul unor asemenea vestminte nu mai are, pe bună dreptate, nici un interes să le schimbe pentru altele, pe care vremea nu le-a pregătit și trupul nu le-a integrat printr-o îndelungă osmoză. Luate, cu limbă de moarte, în groapă, ele vor opune umezelii acea impermeabilitate care ne-a păstrat, prin mUenii, augusta formă a faraonilor sau rămășițefle anonime ale răposaților din subsolul sec al Chaldeei. Cutremurele de pământ nu m-au surprins nici-

'odată în rătăcirile mele pe acele tărâmuri. Altfel, spasmul planetei care se eliberează uneori de cimitire întregi, închise ca nişte păcate nemărturisite într-însa, mi-ar fi îngăduit să iau cu mine, în ţară, unul din acele trupuri cu ciudată mireasmă de nisip putred, de culoarea brună a tutunului caporal şi de consistenţa fragilă a vaselor etrusce sau romane. Numai Domnuî-eu-Servieta, graţie vestimentelor sale gudronate de uz, mi-ar fi împlinit această veche şi, poate, ciudată dorinţă. Trebuia oare să-i aştept decesul, pentru a-i răpi din sepultură lamentabila rămăşiţă înăjţată în rîndul operelor de artă ? Dar ce interes poate avea omul acesta, evident fără nici un -păs pentru cele de după dînsul, să-şi asigure înhumarea în costumul său păstrător şi impermeabil ? Cînd ceasul îi va fi sunat, familia, desigur, îi va îngriji haine noi, prinse în cusături de undrea grăbită, cusături ca în cearşaful plăpumilor, ori ca în pînza bagajelor, căci defuncţii sunt grăbiţi ca bagajele. Şi ghete cu talpa de un lustru cernit îi vor aduce mortului ras, tuns şi spălat cu oţet de cel bun. Şi toate clopotniţele îi vor trimite cîte un vibrant înger din volatilizarea bronzului, să-1 însoţească în trecerea-i salutată de birjari opriţi pe capră, cu pălăria în mînă, pe cînd mortul singur nu-şi va lua de pe tâmplele scobite tichiuţa de velur şi fir.

Adevăr zic, chiar de pe atunci Domnul-cu-Servieta semăna uimitor cu viitorul său cadavru. Ai crede, confruntând cele două imagini, doi fraţi gemeni, dintre oare unul a zăcut, iar celălalt a decedat. Din fericire, aici e vorba de una şi aceeaşi persoană. Fenomenul nu e posibil decît cînd moartea insului e iminentă, sau e un bolnav incurabil sau, în cazul cel mai fericit, căzut Ia pat, şi la cîteva ceasuri după împărtăşanie. Dar Domnul-cu-Servieta e pe picioare. Trece zilnic dinspre Banca Universală, pe cheiul Dîmboviţei, pe lîngă anticari şi apoi pe străzi dosnice spre casă. 8—12 şi 3—6 sunt, invariabile, orele lui de pedestru, pe drumul dintre locuinţă şi slujbă. Merge corect şi stins, pe lîngă ziduri, nu numai din modestie, ci şi din pricina bronşitei care îi zgîlţîie inima ca pe

o paiaţă în aţă. De treizeci şi cinci de ani e slujbaş, soţ şi părinte. Fără pată şi prihană în toate aceste misiuni, s-a impus în cîteşitrele, printr-o tăcere posomorită, agravată de ochelarii lui de prezbit, în cari doar jocul soarelui îşi îngăduia să aprindă, arare, grădinile suspendate ale Semiramidei. Toanele sarcastice ale întîmplării au vrut însă ca tocmai excesul de scrupul să-1 abată pe acest funcţionar model de la stricta lui datorie de casier. O abatere nevinovată, fără îndoială. O abatere cunoscută tuturor colegilor şi şefilor săi, a căror toleranţă vădeşte înalta încredere pusă într-un prob ca dînsul. Se ştia anume că Domnul-cu-Servieta era maniac. De cîteva ori pe zi, cu o atenţie istovitoare, „îşi făcea casa". La fiecare nămiezi şi seară, lua cu sine întreg conţinutul. Dimineaţa ducea comoara îndărăt în casa de bani, pentru a o transporta din nou, la ora dejunului, pe scaunul din sufrageria căminului şi pentru a o duce încă o dată, pentru ceasurile de seară, la Bancă. Noaptea dormea cu servieta doldora sub căpătîi. într-adevăr, Domnul casier n-avea nici o încredere în blindajul camerelor de fier, în complexitatea cheilor cu cizeluri, în paza straşnică a birourilor, în răstimpul de repaos. Teamă bolnăvicioasă şi fără leac. împotriva obiceiului acesta nelegal, directorii şi directorii generali au încercat să procedeze, cînd cu binişorul, cînd cu autoritate. Domnul-cu-Servieta a opus o intransigenţă de catîr şi şi-a înaintat demisia. De ce s-au intimidat oare d-nii directori şi directori generali ? I s-a răspuns că pînă la primirea sau respingerea demisiei, trebuie să rămînă la postul său, pe care urmează să-1 predea cu de-amănuntul şi în regulă. Treabă de două-trei zile. In intervalul acesta casierul fusese silit să lase banii în casa lustruită ca un automobil de lux. Superiorii nădăjduiau să-1 obişnuiască astfel cu regula, iar ei să-şi păstreze un om deprins şi folositor. Dar el rămase în pauză la birou, lîngă sepulerala casă ermetică, şi ar fi stat şi pînă la miezul nopţii să lucreze la predarea, dintr-o trăsătură, a gestiunii sale, dacă unul din directori n-ar fi venit să-1 elibereze cu bani cu tot. „Un ma-

niac ! facă-şi de cap ! la urma urmei, e pe răspunderea lui... Noi nu ştim nimic"... Nu-i convenea, fără doar şi poate, Băncii, să se lipsească de un atît de sigur şi precis funcţionar. Sau îl credeau, pesemne, mulţumită vechimii şi situaţiei sale în instituţie, posesor al cîtorva din acele taine cari confundă pe toţi părtaşii unei întreprinderi într-o fără de divorţ complicitate. Temere neîntemeiată ; fie şi nedreptăţit, socotim pe omul nostru incapabil de şantaj sau delaţiune. Prudenţa maimarilor faţă de subalternul lor cu pueril suflet de premiant posac şi scrupulos era injurioasă. Să nu cad însă într-o pledoarie. îmi dau bine seama că indignarea mea are un tîlc. Printre cei dintîi am păcătuit cu gîndul împotriva nevinovatului. Căci povestea, repede răspîndită în tot cartierul, a casierului care, cu toleranţa tacită a şefilor, duce zilnic în servietă averea momentană a unei instituţii, mi-a trezit bănuieli şi curiozităţi de det+retiv. Să fie într-adevăr vorba de o simplă apucătură a unei conştiinţe slăbite şi fricoase — şi atîta tot ? Sau cine ştie cc întunecată maşinaţie se ascunde sub aparenţele unei originale manii şi cc drăcesc calcul fruntea lui smeadă adăpostea ! Poate. mi-am zis, să fie la mijloc vreo speculaţie fulgerătoare, bunăoară între ora dejunului şi a siestei, la bursa clandestină, iar după orele opt seara la celelalte burse nocturne, ştiute numai de infractori şi de poliţie. Să fie cu putinţă ? Nu ştiu, nu mă pricep in afaceri. Zile întregi l^am urmărit, i-am clasificat mişcările, i-am pîndit locuinţa, pînă m-am convins de onestitatea lui desăvîrşita. Urmăririle acestea m-au iniţiat în viaţa lui de cămin. Tot ele mi-au înlesnit pătrunderea sufletească a personajului. Ajunsesem să ne recunoaştem fără să ne fi văzut de aproape feţele, fără a schimba nici vorbă, nici salut, fără a ne da unul altuia nici un semn. Nimic nu se schimba în înfăţişarea lui la cronica mea apariţie. îl petreceam acasă, la cîţîva paşi, cu seara pe urmele lui. Mă lua poate drept un spion plătit să-1 supravegheze sau să-1 păzească. Firea ştearsă a Domnuîui-cu-Servieta nu era lipsită de filozofie ; mă tolera cu nepăsare. Nu-i păsa

de temerile superiorilor şi nici nu-i da prin gînd că l-ar paşte vreun alt fel de pericol. Linişte neîntemeiată, cînd peste o mic de funcţionari ai Băncii Universale şi un întreg cartier ii cunoştea povestea. Nu o dată mi s-a părut că mai sunt muritori pe cari soarta vecinului meu îi interesează. Pasămite, pe urma paşilor săi se aţineau, neîndoielnic, şi alto umbre. Iar el nici nu-şi strlnse, cel puţin, mai tare, servieta sub braţ. Căci îl cunosteam pînă într-atît, că un amănunt mărunt ca acesta nu mi-ar fi scăpat. Poate mulţimea competitorilor era pentru dînsul un motiv de linişte, ca pentru Turcia lui Abdul Hamid. îi cunoşteam sunetul paşilor cum recunosc îndrăgostiţii paşii iubitelor. Ştiam tuşea care-1 oprea, la răstimpuri, lingă ziduri, şi-i da, o clipă, în ochii străinilor, aspectul grotesc al necuviineioşilor. Atenţia mea încordată asupră-i îmi părea că statorniceşte între noi legături invizibili? care regizau emoţiile, impresiile şi gîndurile amîndorora.

Avui această certitudine într-o seară, cînd îl pîndisem. Pe poarta cea mare de fier ieşise. St? îndroplă, de data asia, prin Smîrdan, spre pasaj, fără să mă vadă. O dată cu mine, două umbre se desp-rinseră de ziduri şi începură urmărirea. Pe uliţa pustie se tăvălea negura şi fiecare căuta să-şi înăbuşe mersul sonor. L-am lăsat pe el şi pc urmăritori pe acelaşi trotuar. De peste drum ii cercetam ,pe' tustrei. Mă, întrebam : „Pentru mine sau pentru el să fi venit ceilalţi doi ? Să mă fi trădat şi pus sub observaţie el însuşi, tacitul şi tainicul meu prieten?" Atîta fluidă intimitate se statornicise între noi, încît cuvîntul trădare nu mi se păru că spune mai mult decît trebuie. în ace-istă clipă, şi fără nici o nevoie, omul meu traversă strada ca şi cum urmărirea celorlalţi l-ar fi stînjenit. Trecură şi ei pe trotuarul nostru. La o nouă răspîntie, traversai singur pe trotuarul pustiu ; făceam o probă. După o clipă, Domnul-cu-Servieta îşi purta din nou paşii în faţa alor mei. ca un semn de înţelegere, de preferinţă şi de alianţă.

întâmplare neînsemnată şi cu înţeles contestabil, dar care, în conştiinţă, mă învesti cu un drept şi o datorie de protecţie faţă de subiectul meu.

De atunci m-am întors fără preget la pîndă, ca la un post de onoare. Ghiceam în umbră ochii urmăritorilor, ochi de fiară lihnită Făgăduinţa servietei înţesate le întreţinea răbdarea şi stăruinţa. Dar m-am scrutat de la o vreme, să văd ce mă mai duce aici şi mă scoate din deprinderile mele de a nu mă amesteca în destinele altora, Rîvna, foarte discutabilă, de a împiedica o agresiune şi un jaf, sau poate chiar un omor, aş fi mulţumit-o pe deplin dînd de veste, simplu, poliţiei. Nici dorul de mistere şi de aventuri nu-mi tălmăcea propria-mi purtare. Pe vremea aceea nevoi stupide îmi încătuşau închipuirea. Iar neîndoielnica simpatie pe care mi-o inspirase eroul mediocru şi ciudat al preocupărilor mele nu îndrituiau un zel exagerat şi precar ca acesta. Vitejeşte afundai întrebarea în mine. Aflai, într-adevăr, că nu numai grija de zilele urmăritului mă aduce regulat pe acelaşi drum absurd în fiecare seară.

Ci soarta servietei şi a conţinutului ei mă interesa cu deosebire. Nu-i priveam pe necunoscuţi numai ca duşmani. Se iscase între noi o oarbă rivalitate, o întrecere obscură şi nepătrunsă.

Un fior deschide calea noii întrebări. Hotărît, eu nu puteam săvîrşi asemenea faptă, oricare ar fi ispita.

O gelozie dîrză mă îmbrânci de-a curmezişul rivalilor, nu cumva să smulgă ei ceea ce mi se cuvenea mie. Era un drept întemeiat, deopotrivă, pe aspiraţiile mele înalte, zădărnicit de nevoi, cît şi de simpatia mistică pe care urmăritul o semnalase într-un fel atît de misterios şi cu o feminină discreţie, tinereţii mele. Cercetasem totuşi bine limita isprăvilor dc cari eram în stare.

Somnul îmi tălmăcea natura preocupărilor de atunci.

Se făcea, de pildă, că rătăcesc pe o pajişte ân întâmpinarea propriului meu chip. înainta mai adevărat ca într-o oglindă, trezind în mine o stranie

curiozitate, care îmi sorbea conturul şi trăsăturile recunoscute. Avea un trup mai tânăr puţin şi o faţă severă, dar indescifrabilă. Pe măsură ce imaginea se apropia, o nelinişte, apoi o spaimă se zvârcolea în mine şi dam îndărăt treptat, sub teroarea dublului, care îşi mărea definitiv paşii, până ce îmi strivea privirile zgîibe, cu pecetea figurii lui intense şi mute. Cu lovituri de inimă, spărgeam somnul rău.

Păzeam deci casierul şi comoara, cu un platonism gelos, ca un îndrăgostit fără noroc, consolat de gîndul că iubita lui nu se mărită nici cu el, dar nici cu altul. Fapt nou : unul din cei doi rivali părăsi teatrul luptei. Nu se mai arătă, pînă uitasem de el.

Rămase însă celălalt, tot aşa de anonim şi de ameninţător în stăruinţa lui biruitoare.

Ramasem doi vânători, tăcuţi, pe urmele vânatului. Simplu ar fi fost să-l răpun —, simplu ar fi fost să ne înţelegem...

Dar nu se împiedică o crimă printr-alta. Iar, într-altfel, prezenţa mea zădărnicea intenţiile necunoscutului. De o înţelegere cu el nici nu putea fi vorba. Firea mea paşnică striga din răsputeri. Omul, ştiu, nu-i decît un mamifer, ca şi urangutanul, gorila, babuinul cu şezutul albastru şi cimpanzeul cu uneltele dragostei de culoarea purpurei. Dar de taina vieţii. îndeobşte nu mă pot atinge. N-aş fi ucis nici un fluture. Unde mai pui preferinţa nedezminţită pe care mi-o mărturisea purtarea casierului ? întotdeauna se afla în faţă-mi, pe trotuarul meu. Repetasem de zeci de ori experienţa cu traversarea străzii, şi veşnic urmăritul trecuse de partea mea. Înalt, corect şi stins ; îl văd mereu. Imagine posacă a datoriei mediocre, a zilnicului sacrificiu mărunt, fără eroism, fără răsunet. Imagine a vieţii normale şi fericite, a ceea ce mă aşteaptă, poate, dar cu preţul răbdării şi al stăruinţei. Totul accept, totul, afară de o asemenea ursită —, se strângea voinţa în mine, ca un pumn. Frică nu-mi era. în Bucureşti, poţi asasina în centrul oraşului, fără să fii prins. E nevoie numai de îndrăzneală. Domnii asasini n-au decât să încerce. Pe mine, sensibilitatea mă abate,

tară preget, de la rele. Aş fi consimţit, cel mult, să-i smulg servieta. S-o rup, apoi, la fuga. Dar cum ? în prezenţa celuilalt ? Şi casierul ar fi atunci arestat, familia lui ar rămîne pe drumuri.

Asta n-ar fi nimic. Aş ajuta-o eu pe sub mînă...

Lipsa de ocupaţie mă aruncase în asemenea speculaţii sterpe. Ziua întreagă aşteptam ora de seară a întîlnirii. I-aş spune rivalului cînd ar încerca să mă oprească : „prostule, hai cu mine" — şi m-ar înţelege, pe cînd, într-un colţ de stradă, strangulat dc emoţie, casierul s-ar prăbuşi în eternitate, cu coardele inimii plesnite.

Sincopa care-1 ameninţă, de altminteri, neintrerupt ar netezi întîmplările. Cu totul altfel se cercetează o hoţie cînd păgubaşul trăieşte. Casierul meu ar fi un simplificator genial dacă ar consimţi să sucombe înaintea oricărui atentat. Şovăielile şi opririle lui, sprijinite de zid, îmi sugerează posibilitatea morţii lui subite. Gîndul acesta fuse, de asemeni, subit. Mă năpădise ca un talaz de radio, ca o veste de pretutindeni. îngenuncheat Hngă cadavru, cu mina pe pieptul său rece, aş privi de jur împrejur să nu fiu văzut. Esenţialul e să rămân şi cu o conştiinţă liberă şi clară.

Celălalt va ceda. Trebuie să cedeze.

Trecu o vară, trecură primele săptămîni de aur bisericesc al toamnei.

Intr-o seară, nu mai sosi necunoscutul. Zadarnic îmi rotii privirea, pîndii prin neguri. Colţul său pe trotuar îmi păru palid, ca un loc dintr-un perete din care s-a scos un tablou. Care va să zică, îmi zisei, mareşalul Nogi avea dreptate : izbânda e a celui care ţine un sfert de oră mai mult. Acu-i acu: bucuria mea străluci o dată cu felinarele, printre sfâşierile ploii. Nu luam seama la tristeţea asfalturilor ude, la înflorirea funebră" a umbrelor, la trăsurile lugubru acoperite. în faţă-mi, la cîţiva paşi, mă boxa tuşea bătrânului. Se oprea să-şi prindă răsufletul şi viaţa care-i pregeta pe marginea dc prăpastie a buzelor. O scuturătură, şi pasărea de ceaţă poate părăsi, pe vecie, cuibul

ei scorburos. Mă simt păşind agresiv şi mai iute Cheiul e pustiu, dulapurile anticarilor închise. Un şobolan curge de-a lungul trotuarului. Casierul îşi întoarce faţa, palidă ca o stea, spre mine. Scapă servieta, duce mina la piept, se leagănă eroic în aer. Alerg şi-i uşurez, pe braţele mele, căderea pe trotuarul plin de frunze.

Nici emoţie, nici impresii. Mă mişc automatic sub porunci anterioare. Totul fusese prevăzut cu o minuţie cinematografică in reprezentările mele din trândavele după-amiezi de pe divan. Am în mîini servieta de piele cu miros de tutun. Departe, un ritm de lanţuri : convoiul de condamnaţi *in* drum de la tribunal spre închisoare. Apariţia îmi iscă un fior de presimţire rea. Mă înfund în pîcJă. cu prada încleştată, şi lupt din răsputeri cu pol'ta de a o lua la fugă. M-am depărtat la pas. cu auzul proiectat îndărăt, cu atîta violenţă, încît mă dureau minţile.

Aşteptai zorile cu ziarele. Noapte de lună cu descărcările nervilor, cu niagara inimii şi a tiHipiclor. Tresar la orice zvon de paşi, de roţi. de glasuri. Număr bancnotele iar şi iar. mă întrerup, le ascund cu spaimă : n-a fost nimic. Le scrutez. le compar apoi cifrele, nu cumva să fie bilete noi şi în serie, caz în care pot fi uşor anulate. Cazna dc ceasuri. Am văzut cîndva un bătrîn maniac cum prindea musculiţe imaginare la geam şi le da drumul deschizînd fereastra. Reîncepea, vânătoarea de sasezeci dc ori pe ceas, stereotipic. Astfel m-a surprins lumina dintîi, strecurînd degete cadaverice pînă la mine, pe covor, între bilete. Nu sunt în serie ! Certitudine de o clipă : reîncep. Numărătoarea întreruptă, reluată, dusă la capăt, repetată, ţinu pînă în noapte. N-am mîncat nimic. Ziarul sosit cu poşta, deschis cu frica şi precipitarea dc a afla o osîndă, m-a întărit în ce ştiam că se va întâmpla : bătrînul casier, ridicat, cercetat, e deţinut în infirmeria închisorii preventive. Dar ce-mi pasă de el acum ! Creierul se istovise numărind şi. cu toate că închisesem banii într-un sertar, el număra, vîrtelniţă, înainte, suind himalaia fantastică a milioanelor, fără călăuză, fără opriri retrospective

peste aridele privelişti dinapoi. Tot astfel, în copilărie, cînd învăţam şah : jocul mă pasionase pînă într-atît, că-1 reconstituiam în vis şi-mi chinuiam somnul în partide sleitoare. Acum, somnul, ca un liliac, îmi da tîrcoale, şi nu-1 puteam abate sub căciula nopţii. Tăcerea era cîteodată atît de desăvârşită, că putea fi auzită. O fanfară trecu pe stradă şi-mi trimise şerpii exotici ai unei compoziţii sonore, cari mă căzniră ca pe Laocoon, încolăciţi pe viaţa mea jupuită, şi se retraseră apoi prin geamul închis, lăsîndu-şi mult timp cozile să mi se zbată în suflet, ca într-un vas cu vopsele. între cei patru pereţi mă plimbai cu o iuţeală mereu crescîndă. De la o clipă mă aflam simultan în cele patru unghiuri, deşi îmi dam seama că nu puteam avea o viteză atît de absurdă. în fine, fiinţa mi se dilată în toată încăperea, umplînd-o ca un amurg sau ca o glorie. Zăceam pe divanul meu de premeditări. *„U faut reagir contre la folie",* spuse gîndul, ca un necunoscut, în franţuzeşte. Trebuia cu orice preţ să dorm, să hotărnicesc rachetele nebuniei în zona de întuneric a somnului, din ?are nimic nu răzbeşte pînă în vitrina conştiinţei. Insomnia însă îşi aprinse în mine sărbătoarea ei uscată, lampa ei de magnezium adîncitoare de contururi, luciditatea ei cetitoare de taine. Prezenţa mea se istovi trăind timpurile, silabisind spaţiul pe cristalele lui arbitrare. încerc să mă adun, însemnând sensurile fulgerului încremenit din mine. Dar cugetul, ca o pasăre dincolo de praful văzduhului, a trecut de cuvinte şi le-a uitat. Mîinile se frămîntă, pe chip se alcătuieşte, ca cercurile pe apă, slova trecătoare a spaimei. Deznădejdea şuieră, ca dintr-un horn furtuna. Vîntul se abate cu mase de aer şi lichid pe rezistenţa mea zdruncinată, apoi, cu o năpustire de milioane de trîmbiţi, cu finaluri apocaliptice de clopot, cu izbiri infernale de tobă, pe când ţiuie iureşul întregii orchestre în cari se desluşesc chemări şi hohote şi mă surprinde în plină stradă. Se înfundă în umbrela mea deschisă şi mi-o întoarce pe dos. Jobenul meu lustruit saltă de-a lungul trotuarului ca o pasăre tăiată. O ajung şi o opresc cu piciorul

la poarta sinagogii unde apare Sfîntul Petru şi-mi spune : „mă iertaţi, domnule, dar pălăria d-voastră n-a fost decapitată ritual".

Aţipeam fără izbutire, de zeci de ori, şi trezirile reeditau în epigastru rezistenţa ştiută a opririlor cu ascensorul. Trebuie, trebuie să adorm, se exaspera laitmotivul în mine. Trebuie să adorm —, întreaga orchestră uraganatică îmi amplifică porunca. Şi mă îndrept din pat spre sertarul cu medicamente. O tăcere lunară în odaie. Nu-mi aud paşii. Am văzut odată, între peştii roşii circulînd într-un acvarium, o asemenea desăvârşită tăcere.

Sertarul : gama de veronal, bromură, valeriana, adalină, alonal, luminai, scopolamină, pantopon, pînă la floarea de tei şi de portocal, le cunoşteam ineficacitatea, din încercările altor nopţi, când le ceream să mă sustragă exagerărilor disperării de amor. Şi rărnîneam totuşi pradă flăcării albe a insomniei, ca un misionar pe care nu l-ar mistui rugul. întocmai ca odinioară, poţiunea, savant preparată din toate elixirurile uitării, nu-şi făcu efectul.

Cu capul în perne, cu ochii în gol, cu simţurile aţintite înlăuntru, auzeam şuvoiul sângelui trecînd cu freamăt prin scocurile vieţii. Deodată, o strălucire metalică din fundul unui fotoliu din dreptul patului, mă ţinti ca o privire. O fixam de cîteva minute fără să-mi dau seama. Servieta, mai precis, lacătul nichelat al servietei, mă pîndea ca un ochi mort. Mă adîncesc în oglinda lui minusculă, vreau să-mi aduc aminte de tot ceea ce se leagă de acea placă de metal magnetic. Timpul bate mai rar, trenul său se opreşte. Ochii deschişi sunt prinşi, prin căutătură, de strălucirea cea metalică şi care e ca o prezenţă certă în odaie. Curînd, cugetul întreg devine o privire prizonieră şi tot atît de fixă ca trîmba de lumină a unui proiector.

Găsisem ! Un fel de pumn fluid îmi încleşta senzaţiile şi mi le trăgea prin ochi afară, ca pe măruntaiele unui supliciat. Nu era somn, nici odihnă, ci numai piedică pusă vîrtejului de mişcare sufletească scăpată înspre moarte din ritmurile ei fireşti. Un mijloc de evadare din realitate, un joc de-a v-aţi-aseunseîea cu noaptea şi cu amintirea,

dintr-o simplă rugăciune a privirilor la metalul absorbitor. Fiindcă nu-mi puteam întrema forțeio eu un somn de piatră sau măcar de undă, zădărniceam risipa lor prin această licențiere a simțurilor torențial prăvălite în abisul enigmatic al unei pojghițe de nichel. Săptămâni întregi am recurs la chirismul acesta care-mi reținea existența cum îți stăpânești respirația. Anulam, în astfel de absemjvoluntare, cursuri de timpi insuportabili, zile și nopți în care conștiința trează s-ar fi epuizat c;.: <• lampă, puterile s-ar fi sfîrșit ca niște panglici smulse de o viteză fantastică.

Apoi existența mă constrinse la relațiile cu **ui**mea exterioară. La început, bătaia în ușă a serv'.-toacei etajului în care locuiam m-a zguduit ca o somație supremă de a mă preda. Față de cuvinteU ei puține mă baricadam într-**o** tăcere gata la touU' apărările. Renunțasem la hrană, dar foamea nu ma răpuse cu una, cu două, acum cînd nu mai era *o* triată osîndă, ci toanele unui bogătaș.

...Să ies, să descopăr ulița, libertatea, văzduhul, cu emoția unui liberat din spital.

Raite mari la marginea orașului, pe undo nu întâlneam cunoscuți, nici întrebări. îmi recunoșteam prietenii de altădată, la mari distanțe și în cea mai deasă gloată și, înainte de a fi fost zărit, mă și iăceam nevăzut după colțuri sau în mulțime. O dată însă mă cuprinse o amețeală, dintr-**o** simplă lovitură pe umăr.

— Ce-i cu tine ? Vocea cunoscută a unuia dintre cei mai stăruitori și. mai indiscreți persecutori mi se relevă în aceasta interpelare familiară. Era unul din acei ce se interesează de toate" amănuntele vieții tale, îți dau îndrumări și sfaturi, îți scotocesc inima și buzunările... Te întreabă încotro, cum și ce fel, te opresc din drum cu interogatorii esențiale, dar cari pot fi aminate și se oferă la nevoie să te însoțească acasă sau la punctul de destinație, numai pentru plăcerea, poate bine intenționată, dc a te mai iscodi cîte puțin.

— Ce-**i** cu tine ? **Se** mai înfipse gheara lui în umărul **hainei** mele, **— te-ai** dat **la** fund ? Cum

stai ? ești tras la față și cam palid... Hai ? cc duci în servietă ? Un manuscris ? Dă-1 încoa să-1 citim... Sau te-ai decis serios la avocatură ? Era și timpul !

Mă străduiam să-i dau a înțelege că sunt cîi se poate de ocupat și că ne-am putea întîîni altădată.

Păstram un zâmbet de plăcere crispat pe figură, pentru a nu-1 jigni. Dar prietenul era un om care nu crede în graba și in datoria altora... Cu neputință să mă smucesc, mai ales cînd întrebarea lui îmi prilejuise o revelație și o teroare fără seamăn. De-abia mi se lămurise imprudența smintită de a ieși zilnic și pretutindeni cu servieta casierului la subțioară. Nesocotința de a nu o fi distrus îndată după săvârșirea faptului.

— Hei. cc ești așa de aiurit ? Uite la el, ce mutră face ! Din ce trăiești acum ?

Exasperarea îmi dădu energia să mă dezbar de individ. în definitiv, acesta nu era un fel de a acosta oamenii. Bădărănia iscoditoare are o margine, chiar și între prieteni. Ar trebui să-și dea seama, înainte de a i-o spune alții, mai puțin binevoitori ca mine. în sfîrșit, viata noastră nu c la dispoziția nimănui și, pînă una-alta, sper că-i va face destulă plăcere, și am chiar onoarea să-1 informez că, deocamdată, sănătatea mea o minunată. Iar cinstea de a-1 satisface cu alte amănunte — de pildă, conținutul servietei melc — mi-o rezerv pentru altădată : momentan sunt foarte grăbit și rmii am și o strașnică poftă să rămân singur. — la revedere !

î! văzui cum, oprit, mă urmărește mult timp, cu priviri perplexe.

Către seară, îmi aduc aminte cu milă și remușcări de familia casierului. îmi pun ochelari mari, negri și îmi ridic gulerul. Am bani într-un plic pecetluit. Pândii un comisionar, mai la întuneric. Ce număr are ?

•— Dacă nu găsești pe nimeni acasă, te vei mai întoarce de cîteva ori, pînă vei încredința plicul, în care sunt acte importante, în rnîini sigure... Și-i. dădui locuința casierului.

Ce imprudență ! (mă depărtai grabnic). Una ca asta poate răscoli din nou întreaga afacere ! Sunt un romantic fără leac, un sentimental sortit înfrîngerii. Resorturile animalului primitiv din mine 5-*ru frînt. Slava şi biruința sunt numai pentru cei aspri şi cutezători. Eu merit temnița şi defăimarea î

Totuşi, satisfacția că am îmbunătățit traiul unei familii năpăstuite mă urmări ca un rest de prostie infantilă în apucăturile bărbăteşti. Altă satisfacție, drept vorbind, nici nu aveam. Aceeaşi viață de c5r~tiță ca şi înainte. Sărăcia mi se agravase din dlipa cînd devenise o necesitate şi un certificat de inocență. Singurătatea mă apăsa ca o lipsă de aer.

Uneori se popula cu fantome. Serile, pe aleile neumblate de la Şosea, copacii conspirau aplecîndu-se, pe cînd freamătul li se depărta ca o veste. Rătăciri febrile : niciodată nu păstram pasul de plimbare. Acceleram pe nesimțite umbletul pînă la fugă şi mă opream, gîfîind, în cine ştie ce cartier întortocheat al Bucureştilor. Intr-o întârziere de ceață, odată, două siluete se desprinseră dintre trunchiurile dumbrăvii şi trecură pe lîngă mine. Pasul nu li se auzea pe brazda moale. Glasul unuia dintre necunoscuți insinua celuilalt o frază pe care mi-o repetasem mintal de sute de ori : „trebuie să te faci luntre şi punte să scapi de sărăcie" ! Deşi nu cunoşteam vocea, siluetele nu-mi erau străine. Fără îndoială, semănau straniu cu urmăritorii de pînă mai ieri ai Domnului-cu-Servieta. Ah î obiceiul blestemat de a purta geanta cu pricina pretutindeni. Dar nu m-au recunoscut, absorbiți de preocupările şi de rătăcirile lor fără odihnă.

Dacă le-aş şti culcuşul, le-aş uşura viața cu un teanc din comoara care nu-mi foloseşte Ia nimic. Să risipesc în cale-mi binele dezinteresat !

Trebuie să răscumpăr puțin din prestigiul compromis de atîta sentimentalism, cu o mărturisire .- niciodată nu mi-a dat prin gînd să renunț la prada mea, să o restitui, sau să mă predau, cu o spovedanie zgomotoasă, bună de povestirile ruseşti. Nici la fața locului n-am mai rătăcit, prevenit de lecturi, împotriva ''' i impulsiuni proprie delicvenților de rînd şi eroilor de roman.

Dar izolarea mă înfiora ca noaptea veşnică. Am organizat la început între cei patru pereți şi fereastra lor spălăcită un război spiritual sistematic. Mă amenințau personificări obositoare. In lăuntrul fără dimensiuni al cugetului se desfăşura filmul închipuirilor absurde. Vizite imaginare, romane polițiste în cari trăiam consolarea unei priviri de femeie sau groaza de a fi capturat. Auzeam suflul, şoaptele făpturilor din cari îmi alcătuisem o tovărăşie. Intensitatea iluziei îmi smulgea replici rostite. Asemenea colocvii durau ore întregi. Din rândurile societății mele, am distins şi am reținut, în raporturi felurite cu personajul central, cîțiva eroi şi eroine. Regăsite seara la întoarcere, reluam convorbiri întrerupte, situații nedescurcate. Unii dintre aceşti prieteni s-au bucurat de privilegiul de a ieşi cu mine la plimbare. Altora le dădeam întîlnire de-a dreptul în oraş, şi o porneam împreună, de la locul hotărît, pe străzi. Fecioara blondă mă aştepta, de obicei, lîngă fmtîna unei grădini publice, dimineața, la 11 ceasuri. Dar nu venea decît pe soare şi, ca să fiu drept, virginitatea ei timidă îmi părea lipsită de interes. Către acelaşi punct, serile, grăbeam pasul pentru a scuti de aşteptare o enigmatieă şi esențială ființă arămie şi felină, cu gestul imperios şi rapace, o melodie înşelător de calmă şi de mată pentru nervii mei de rezonanță. Cîtă dibăcie întrebuințam ca femeile la cari nu puteam renunța să nu se întîlnească niciodată. Lucru anevoios față de blonda fecioară, care descifra cu tristețe, pe încheietura mîiniîor mele, misterioase urme de unghii exasperate. Trecătorii zîmbeau şi întorceau capul după mine cînd gesticulam şi-mi înduplecam tovarăşii convorbirilor mele peripatetice.

Acasă, încuiam uneori uşa şi pustiam în odaie, gonind vizitele ca pe nişte fluturi. îmi impuneam un subiect de meditație : timpul, spațiul, liberul arbitru. Pe nesimțite şi pe cărări tainice, cădeam iarăşi în centrul lumii mele neştiute... Nici scrisul nu m-a pilotat între alte larguri. Nici vizita unei femei în carne şi oase, o neobosită şi bizară tîrfă aflătoare în toate localurile şi pe toate străzile, din zori şi pînă-n miez de noapte, şi pe care o

introdusei, cu sentimente sacrileje, în lumea graţioasă şi plăpîndă a frămîntărilor mele. Hohotul ei aspru, rîsul trivial, apucăturile de matelot beat, în odaia mea cu două zone suprapuse pentru calitatea privirilor care le oglindesc : cameră mobilată, pentru dînsa... seră suprasensibilă, pentru mine... Tocurile ei scâlciate striviră, de la început, cîteva flori în sîngele lor albastru. Gesturile ei de cîntăreaţă sfîşiară reveria fecioarei de lingă fereastră. Fumul ţigării otrăvi fantoma diafană a unei prezenţe neidentificate. O părere de rău mă îngenunche. Priveam consternat cum calcă totul în picioarele ei materiale, cum măcelăreşte, sub rotunjimile ei lăbărţate, flora, luni după luni selecţionată, a realităţilor superioare.

— Ce-i cu tine, băiete ?

Primăvara, exalări seminale, mireasmă de coji de copac şi de vint umed. Sîngele se subţiază, pe feţe lunatice apar vine albastre, ca pe tâmpla mea slăbită, — pe batiste flori de agonie. Sezonul înaintase : de la ghiocei şi'violetei la lăcrămioare. De la caişi şi vişini, la castani. Apoi la înzâpezirea dulceagă şi epuizantă a salcîmilor.

în sfîrşit, teii toţi izbucniră în conspiraţia unei nopţi şi revoluţia suprimă limitele dintre suflete şi miresme, aruncând în lume o confuzie fără seamăn. Oamenii leneveau în mers, dilataţi de o fericire insuportabilă. Parfumurile alterau sunetele, culorile şi peisajul, puneau mai ales surdină mişcarii, aşa cum ninsoarea vrăjeşte oraşele, încremenite, printr-însa, intr-o tăcere feerică.

Astfel, amiezile albe secau peisajul industrial ca pe o plăsmuire de hârtie, şi ochii poporului arborau seceta acestei ore, prăfuită ca o mansardă. în odaia încinsă, îmi oct~otcam ţeasta cu batistei udă. Arşiţa *îmi* fulgeră peste pleoapele învinse. Chemam toropeala resemnată a fiarelor în cuşcă. Un tablou alpin cu lacuri violete şi năluciri de gheţari pe hîrtic velină... Reclama unei viie în munţi cu stockuri de reoaos,__f''

Nici o digresiune statornică pentiia chinul meu plutitor pe o marc roşie. —*

Sunt pe ultima treaptă a singurătăţii şi răbdarea mă bate cu vînturi de nisip. Pe ce hotar să-mi ţintuiese voinţa căzătoare ? Unde să-mi caut nădejdi şi mijloace de rezistenţă ?

Nu niai pot luneca prin timp in carcera mei de var. Chemările melc de greier m-au istovit.

Scăparea spre care năzuiesc există totuşi şi trebuie să coriste într-o idee de ultima simplicitate. Oul iui Columb undo să-1 găsesc ? Oul îmi readusa senzaţia dc uscăciune şi de lumină stearpă. îşi găsi apoi loc nesprijinit în mijlocul îndoielilor mele şi depăşi de cinci-şase ori mărimea lui naturală.

Să fug ? Unde ? şi apoi ideea de fugă nu-mi venise, aşa cum nu-i vine nici iepurelui prins noaptea pe şosea de snopul orbitor al unui far de automobil.

Vara umplea e-i un cor văzduhul. De la fereastră, privirea gonea pe scuturile acoperişurilor, se tolănea Ia poalele cupolelor albastre.

Vîna mea. umflată pe tîmplă. mă obseda. Şerpuirea ei fără contur şi fără sens avea totuşi un desen precis. Nu-1 vedeam în oglindă ; nu-1 puteam ceti cu degetul. Dar senzaţia interioară îmi afirma răspicat : era un profil de femeie. Cine să fie necunoscuta reprodusă în efigie pe soclul frunţii mele ? In mai multe după-amiezi îmi explorasem zadarnic taina. Deodată, o uimire mă înveseli. Mă lovesc cu palma peste frunte : cum de nu mi-am dat mai devreme seama ! Minervă, erai ? hohotesc — Minerva ? Desenul vinii mele congestionate era profilul înţelqptci zeiţe...

Sunt însemnat cu un semn bun şi soarta mi se va îndrepta, fără greş...

...în aceeaşi clipă, o bătaie în uşă. Inima-mi spori de emoţie.

în cadrul uşii, în flacăra sălii prăfuite, mi se ivi un om a cărui vedere îmi stîrni minţile ca păsările speriate într-o poiată şi închisei ochii orbiţi de rotilele sorilor concentrici, năvăliţi în încăpere. Vestmintele roase şi lucii îi înconjurau înaltul trup, tot atît de strîns ca benzile unei mumii egiptene. Intre clapele gulerului ţeapăn şi vechi, mărul lui Adam juca suveică, în sus şi în jos. Arătare us-

cată şi zimţuită ca o gravură în lemn, în cadrul de colb şi soare, cu ochelarii incendiaţi de irîngerea unei raze. Ţinea o mîna adusă lîngă buzunar şi braţul lipit de corp, ca şi cum ar fi purtat o servietă imaginară. Făcu o plecăciune corectă şi birocratică, o înghiţitură care îi zgâlţâi gîlea grumazului ca pe un Ludion, şi vocea lui sfioasă şi aşezată îmi articula cîteva cuvinte. Zise, şi întinse mîna...

Numai cîteva cuvinte, înţelesul lor sosi abia după o pauză să ricoşeze pe sunetul lor călătorit, înţelesul lor simplu se întoarse apoi ca un ecou, încă şi încă, trezi amintirile "în masă, desfundă tainele, incendiind ca într-o peşteră întâmplările, cu o lumină sprintenă şi subită.

Vieţile noastre s-au fost înţeles, pe dedesubt, precum copacii se îmbrăţişează prin rădăcini ? Cum de n-am presimţit cele ce se întâmplau, încă de pe atunci, din orele urmăririlor mute, din clipele corespondenţelor tacite ? Şi acele cuvinte, simple şi timide, începură să joace în slove strîmbe tontoroiul, în jurul meu şi al vizitatorului cu mîna revendicatoare întinsă la mine. Făceau hore elastice în jurul nostru, modificându-şî conturul, stilul şi expresia. Se agăţau pe funii solare, ca maimuţele în spaţiu, ca rufele întinse la uscat —, ne încoronau ameţitor, clădeau arcuri de triumf peste spetele noastre rigide, realcătuind în ordinea firească sau inversă, cuvintele Domnului-cu~Servieta :

— Am venit să-mi dai partea mea !

AM VENIT **SA-M1** DAI **PARTEA** **MEA**

CU INIMA-N CAP

Iar Laurenţiu se gândea la Diana : — şi sfătuim pe cetitor să sară pasajul acesta cu italice, incoerent în aparenţă şi a cărui explicaţie n-o va găsi decît în povestirea ce-i urmează.

...Iar Laurenţiu se gîndea la Diana :

„Ai acceptat deci rol mediocru în existenţă, tu care ai vrut sa pluteşti în slava ei.

în adumbritul sat ardelenesc, iată-te, cu mîini poruncind luminii, totuşi, cu rochia limitind aerul, cu pantofii mutilînd nisipul, cu veninul verde al ochilor minţind resemnării din suflet, atît de îndîrjit.

Că pentru mine, desigur, smeritul fapt al existenţei tale în orice buzunar de ţară e o nelinişte şi o îngenunchere.

Cum pentru orice credincios, o candelă arzînd, de aur, într-un altar străbun, ce însemnătate mai are ?

Cînd *cine ştie ce vag administrator de fonduri populare şi-a însuşit zestrea conciului tău de foc !*

Diana, ce de plîns călăreţ zvîrlitu-s-a pe oblîncul destinelor tale sircpe, cori pasc *zadarnic acum, în simplicitatea popasului consimţit !*

Cîteodată, de bună seamă, revolte reci te cuprind, pe tine, asemenea unui hanger cu pietre si fidgerări, pe un ros postav de panoplie, în chip de inimă roşie, *zăcînd.*

Atunci viperile privirilor tale înţepenesc heraldic în sfidarea depărtărilor indescifrabile.

*Atitudini, o, atitudini! Urc spre măreția voastră oglinda realității sfruntate, cu un gest stăruitor *i cinic, și trist.*

De ce ne-am intîmpinat și am trecut unul de altul ca două steaguri în larg, care se salută cu- o rigidă curtoazie internațională ?

Ridicu.se cortina iar pe același act. Să bisăm, pentru altfel da reușită. Încă o dată toată scena • Reia părăsirea capului pe umărul meu, descuie izvorul făgăduința filtrat printre gene.

Așa ! Observă acum spovedania chipului meu —, dă-mi curaj, gîndul îmi tremură, Diana ! Diana ' la tîrnăvopul voinței și sparge ireparabilul ca pe un stei de sare ! Ce peisaj polar, trecutul, între noi ! Doar cîteva șuvoaie sub argint și sloiuri *lucide :-\ poteci trosnind, stelar... fă citiva pași... sosesc... sur... îată-mă ! Dar vînătorul păros de-a prins în brațele lui, pe cari minecile, de piele de focă Ic exagerează, șl le-a răpit, albă pradă suspectă. •*

Blestem ! Incendiu străbătut de a ori An jerba țipetelor tale, văd cuiele cizmelor lui zgîrund. lespezile iernii.

Astfel, nehotărirca mea nc.-a despărțit. Ți-aminteșli ? Pentru a doua oară un străin mi-o lua 'înainte /•

(Paranteza aceasta se petrece cu capul mirt miini. Laurențiu retrăiește cu o precizie cinematografică, în fragmente esențiale, episodul fatal vieții lui. La răstimpuri face incursiuni explicative, înzorzonînd cu zodii verbale întimplările, pentru a le prezenta ca pe niște episcopi tineri, mai luminos.)

...Noapte pe cheiul Dîmboviței. Din când in cînd, rosteam : „Diana", atît și nimic mai mult. căci mergeam după rit. mină în mînă. Mina ta. stea de răcoare, senzație știută. Mă pricepeam să mi-o trec, fără să-ți dai seama, pe inimă (fior). Inima c învăluită într-o membrană, ca mielul crud cînd vine pe lume. Simțeam deci o excitare ciudata cînd îmi treceam, astfel, mina ta, chiar peste inimă. Și cu unghiile tale roșii ca ochii iepurilor de casă mă jucam. Le împleteam în simțirea mea, îmi zgîndăream nervii, îi ciupeam cu îndemînări.

de harpist care își încearcă instrumentul. Și cînd sîngele îmi năbușea creierul, mîna ta îl storcea ca pe un burete de gîde. (Buretele de la 93 cu care gidele ștergea coșnița de capete.) Diana, nume de cristal, Diana... Chemare la vis pentru amant ! Astfel, împreună tremoîizam. Puneam în pronunțarea numelui diverse inflexiuni pentru a-l ricoșa în simțuri mai cu intensitate, pentru a-l învălui mai muzical, pentru a-i epuiza toate ecourile pe cari le urmăream în labirinturile melc. Ghiceam silabele în exaltarea lor către buclele tale, în inelarea printre miresmele anotimpului, în contopirea cu nuanțele ceasului. Printre dezmierdările acestea vocale, îți răsfățăm vanitatea, ca o nacelă fragilă peste amurgurile iarmaroacelor. Culoarea de catafalc a riului nocturn, ecoul hamletic al pasului sub piatra podului, veghea paznicului de noapte în cite o poartă, apoi. deodată, surparea tuturor sufletelor albe din salcîmi. O povară fluidă cobora pe fibre ; făcu să pregete mersul nostru împreună : apăsare cît a umbrelor pe ape, cît a cântecului pe aștri. In tine s-aprinseră corole noi, căci mijlocul tău de plantă se leagănă lenevit. Ezitare în cuvînt și în avint. Trecuse vremea silabisirilor dubioase, Diană cu închise .pleoape, pe cari se tolănea imaterial, leșinul clipelor. Rămîneam, totuși, cu secerișul lor vînăt în preajma noastră încântată, o, mănoasă recoltă de vîrtejuri subtile. Ți-am zis : pe Unia dc margine a prăpastiei, pipăind adierile patimii, luneci, umbră dc jar, lunatică Diană. Prețuiești trufia pasului fără greș, căderea miraculos eludată, dansul cu acest apaș distanțat și sfiit. Pericolul ? E în purtarea noastră cu el ceva nobil și ordinar totdeodată, de aceea trebuie să aducem ținutei noastre, prea elegante, un corectiv.

Strădania aceasta de a lega o frază de un sens și un sens de o realitate, ajutîndu-mă să-mi stăpânesc emoția, adăugai cu impecabil mondenism . ~- „de aceea, cred că e oportun, Diană, să fumăm o țigară..."

Surprinderea imperceptibilă. Diana deschise ochii și alungă dintr-înșii vraja. Luă țigara, îmi mulțumi și aprinse aproape fără să-i tremure mina.

Apoi risipi fumul cu un gest care alunga din juru-i stafiile erotismului.

Atunci, dinspre Cotroceni o goarnă desfundă adâncurile, stîrni sufletul căzut într-însele, crescu apoi sfîşietor şi-l răstigni tragic pe crucea însîngerată a nopţii. Ţi-am tălmăcit goarna, ţi-am zis : acum, din toate turnurile cad, ca discuri de bronz. orele, desprinse atît de transparent din tipsiile lor. că noi trecem prin ele, pe nesimţite, şi ne asemuim o clipă lui Saturn în bereta-i planetară. Eu văd, Diana, discul orelor cari ne-au încoronat.

Zadarnic. Diana tăcea într-alt fel decît înainte. Ce depărtare, deodată, între noi.

Te văd, te văd, foişor inaccesibil. Totuşi, numai eu sunt cel în măsură să mă apropii, aşa cum numai un virtuoz se putea de un Stradivarius atinge, şi ghicesc prea bine că tu ştii aceasta. Şi nu ştiu nimic despre tine. M-am mulţumit pînă acum că te cheamă Diana şi imaginaţia mea unică a dedus totul de aci. Da, în privinţa asta sunt ca un zaraf care sună un taler şters de aur şi-i ghiceşte epoca emisiunii. încep însă a mă îndoi. Cine eşti ? Mă rog, hîrtiile d-tale ? Eşti placidă ? Eşti pasionată, eşti senzuală, eşti ? în definitiv, continuai cu brutalitate, trebuie să ne explicăm şi să ne apropiem... Arpegiai pe aceste cîteva fraze un hohot forţat.

în privirea ei cetii, poate : eşti un prost ! Iar glasul, sunând pentru prima oară în această noapte, zise:

— Prefer să plec decît să mă apropii prea mult...

Răspunsul căzuse ca un pumn de grindină într-o fereastră. Simţeam că numai o întâmplare neobişnuită putea năpusti, prin stridenţa ei, cacofoniile momentului. Mă cuprinse * o teamă de lungul drum ce-l aveam de străbătut înapoi. De un sfert de ceas nu mai întâlnisem nici un trecător, nici un vehicul. Să exploatez, îmi zisei, singurătatea locului. Asta va reînvia intimitatea noastră.

* In textul de bază *cuprinde.* Corectat după textul din periodic.

Să nu pierd din vedere scopul meu viril. Limpede îmi porunci răspunsul : să ne întoarcem.

...înapoi, pe sub saîcîmi, spre oraş. Ea îşi lasă mîna să alunece pe balustrada de fier a cheiului.

Din nou, expedientul ţigărilor. Savuram, fiecare, fumul, cu cea mai multă artă cu putinţă. Cine ştie ? Ar fi fost bine să tac, să aşteptăm untul ca pe un greiere care schimbă iriiaţia în tristeţe.

Dar în fund strălucea oraşul şi o părere de rău mă cuprinse că ne întoarcem într-însul ca nişte Urne deşarte, din plimbarea care ne înviase cu izvoare şi flori. Fără preget mă întorsei către aceea care tăcea ca un sarcofag, decis să-i smulg taina ermetică, nestimatele vechi ce-i împodobesc moartea. Cine eşti, Diana ? Ochii noştri vegetali s-au cunoscut şi te-au trădat. Ştim, de atunci, că am privit în copilăria noastră acelaşi fluviu puternic dintre două ţări. Văd în pielea ta palidă praful malului natal, din care ascultam uruitul in larg al vasului de dragaj. Ţii minte, noaptea, focurile roşii care chemau ţînţarii cu vaierul minuscul, şi răsfrângerile de amurg pe valurile în cari spinarea bivolilor boţea un ostrov noroios. Ziua Vedeam şlepuri coborând, cu cereale, şi steamere străine, al căror pavilion se colora ca fluturii de iulie. Si negustorii de apă suiau anevoie cu sacalele pline spre grădini, în cari locuitorii întind laţuri pentru sticleţi. Din cafenelele joase ale portului se tîrau melodii lungi de amiază şi sunete înăbuşite de tamburin.

—• Ce tot cînţi acolo ? fu răspunsul aproape răstit pe care regionalismul meu sentimental îl iscă... Tăcui. Iar &ufletu-mi se întoarse spre consolările prompte.

— Te-am pierdut deci, unică, aleasă, incomparabilă, tu, care ai fi putut să fii tu. Să acceptăm dezastrul, să-l contemplăm ca pe un cîmp de bătălie. O, tot ce zace pe el ar fi putut fi trofeu. Insigne, maşini şi caruri dc asalt şi pure legiuni hidos mutilate. Ce de morţi cu corbu-n piept. Ah, amazoană crudă, ai dezlănţuit toate femeile din tine, cu ordinul întocmit ca la Pharsala, să izbeas-

că numai în figură. Unde-i însă Ducele ? Vai ! *A* fugit.

Părăsisem într-adevăr orice speranţă şi mă resemnam la rolul de însoţitor simplu, pentru a elabora mai tîrziu, în linişte, fişele nenorocirii mele. Pe vremea aceea, împinsesem autovivisecţia oînâ la sadism. „Ţi-u frig ?" O întrebai curtenitor asupra unui mic suspin reţinut, de plictiseală. „Prea fumezi mult", îi observai ca să astup prăpastia tăcerii ei aproape sfruntate.

Gîndeam : „dar e aproape necuviincioasă. Dacă trece prin deşertul acesta o trăsură, i-aş încredinţa pe loc graţioasa povară"... Abia treceam pe sub primele felinare cu opaiţ. Nici o nădejde să pot utiliza salutul ceremonios şi cvasi-funebru pe care-l studiam mintal, de cîteva clipe. Rămîne să desâvîrşim catastrofa cu fiecare pas laolaltă. Aşa cum eram numai doi, formam totuşi cortegiul.

Exasperarea se încleştase în gîtlejelc noastre. H simţeam indescriptibila voce gata să irumpă.

— Nu-i aşa, Palido, că ai vrea să urli, să miorlăi, să nechezi, să latri, să faci cucurigu, toate deodată ? Să preferim însă, încordarea aceasta, clipelor suave cînd inima plescăie de delicii, plescăie...

— Ah ! şi convulsiv, mă prinse de braţ.

în faţa noastră un bărbat. După şapcă, după bluza verde. îl identificai lampagiu. După Jigura-i spînă, ciupită ca un flaut, şi după pipa stinsă din gura-i de iască, părea un matelot. Avea ochii tineri ca bobul de smarald într-o agrafă veche. Din lemnul unui felinar se ivise, ca o driadă din copacul său ; coborîse. dintr-un salt, pesemne, de pe scara rezemată pe felinar. Neaşteptata lui apariţie, iar nu triviala mea tiradă, a smuls acel irigat sticlos tovarăşei mele..

Să-1 ocolim fără a-1 pierde din ochi. Iată-1 propttit în faţa noastră. (Mă împodobeam cu un prestigiu nou de protector.) Dar omul ne ceru voie, eu un glas pe carc-1 despotmolea penibil din răguşeala gîtului, să-şi aprindă pipa, şi arătă, clătinindu-se, felinarul palid ca un sflnt. pierdut *in* mari înălţimi, şi scărieica asemănătoare pentru ei

cu scara lui îacob, ori cu treptele din epilogul *Faustului* de Gounod.

— Slavă Domnului, eşti un cetăţean pacific, şi pipa d-lale va fi o pipă aprinsă, zisei, întinzîndu-i ţigara.

El însă mi-o refuză prea de tot camaradereşte şi făcu semn că năzuieşte la cinstea de zile mari de a primi focul chiar din mîinile vestalei care fuma cu ciudă. Propunerea, vizibil, o măguli. „Eşti un idol, Diana, care acceptă orice fum", îi zisei privind degetele complezente, cari îndesau ţigara, ca pe un creion prea scurt, în pipa trecătorului. Aşteptam. Deodată, omul îmbrăţişa pe Diana şi începu să o sărute, sonor şi des, pe faţă, pe gură. Trunchiul ei se zbătea; un cuvînt nedesluşit îmi păru o chemare, pe nume, în ajutor.

Desigur, clipa era unică, şi înainte de a o strivi ca pe o luminare aprinsă lîngă carte, în pat, să o pătrund şi să o simt în întregime. Iată, acesta e Avîntul care, de teama veninului tăios al ironiei, pregetă în mine pînă azi. după două luni de emoţii şi sterpe împărtăşanii. Avîntul, Acţiunea, pe care am legat-o cobză, dar care din bruta aceea de lampagiu ţîşneşte, ca un dulău asmuţit din cuşca lui. Orgoliul Dianei s-a frint, ca o tulpină de soc, şi plînge. N-a presimţit oare nici un mister într-însa, nu 1-a înfricoşat liniştea ei felină pe beţivanul odios şi admirabil, care-mi întoarce spatele şi mă uită cu atîta superioritate ?

Trecură cîteva clipe, în cari, ciudat joc al închipuirii, avui vedenia unui prinţ, pe o bancă de piatră, oferind porcului, ca hrană, crinul de la butoniera de velur.

— Ah ! ajunse pentru a doua oară la mine suspinul acela pe care, pentru o zi pregătită ca o toamnă de vânătoare în fundul pădurilor, îl aşteptam, ah, răsunet din iubirea ei !

...Nenorocită pasiune spectaculară, amator pervers, degenerat diletant, asişti cu nervi de metal ultragiul acesta ? Răcnetul meu : „Destul" ! Şi simultan, saltul la beregată. O spaimă tâmpită pe faţa lui, cate scoate limba la mine. îl scutur ca un hingher, îl scutur ca un ţîrcovnic funia clopotu-

lui. Aud pe Diana : „lasă-1", şi-1 îmbrâncesc cu putere prin deschizătura balustradei, peste blocurile cari pogoară în rîu.

Se prăvăli. Apele mici îl luară. Cu privirile şi auzul săgetate cu deznădejde, prin noapte, amindoi, i-am urmărit sfîrşitul. Şi acum, nu-i aşa ! „Nu mă învinui, Diana. Aş fi putut preîntâmpina totul, sau, cel puţin, azvîrlirea în Dîmboviţa era de prisos. Am săvîrşit fapta asta pentru tine („merci"), uite, eşti atît de palidă, că deşi e întuneric, te ve?i lămurit, uite, rotind ochii în jur cuprinşi de aceeaşi teamă, fii pe pace, nu ne-a văzut nimeni. Nimeni ? Ai auzit şi tu un zgomot slab — fuse un pas ? Să fugim, Diana, cît mai e timp. Nu tremura, mă descurajezi, haide, vine poliţia."

Cursa începu, cînd mai iute, cînd mai înceată,, cu opriri pentru a răsufla, cu spaime de un pas şi de o umbră năzărită îndărăt. Un vînt dezlănţuit printre ramuri, sau capetele noastre trecînd pe sub ele, stîrneau vuietul. Fugeam, mînă în mînă, asemeni lui Adam şi Eva, asemeni lui Cain după crimă, asemeni lui Avesalon după înfrîngere. Praful paşilor noştri se amesteca, suflul gurilor noastre se contopea înainte-ne, într-o atmosferă de fatalitate comună.

încetinim. Locul era pustiu. Diana se spiijini de un arbore şi-şi revărsa pletele prelung în mîinile mele. O pecete de singe ne însemnase deopotrivă, şi frunţile noastre se căutară sub povara unicului destin. Desigur, cu mai multă luciditate, recunoştinţa noastră ar fi mers chiar la sărmanul lampagiu care cobora rîul în urmă-ne; pe spate, căci cu mult îl depăşisem, fugind.

Deasupra însă, plutea minutul cel simplu, în care ca într-o apă se rostogolesc bătăile inimii dezlănţuite, în care ca un clqpot de miresme se zbat glodurile bete, care îţi culege, ca un potir, şoaptele muribunde şi-ţi închide pleoapele, cu un deget sfînt.

Binecuvântată fie şovăirea care a pregătit acest deznodămînt unic. Nărav hamletic al analizei, fii preamărit ! Să pregetăm. Diana jucă puţin, înainte de a umple prăpastia vremelnică dintre noh

Pe urmă vom vorbi de flori, de lună, de terase,, de parcuri în care înnebunesc jocurile fîntmilor, sau nu ! nu vom vorbi nimic.

Mi-e sete de viaţa ta, mi-e foame de trufia ta ! Te voi răscoli ca o hienă, te voi legăna ca, o corabie. Şi vom pleca după singurătăţi de-a pururi.

Mă aplecai, în sfîrşit, spre gura care aştepta vie ca o albină, profundă ca un fruct. Şi încă, lăsai în spaţiul neînsemnat care despărţea gurile noastre o prăbuşire infinită de îngeri.

Ha, ha, ha...

Cine a dat hohotul ăsta ? Ne-am rupt unul de altul, pălmuiţi în suflet de cascada trivială a rîsului necunoscut. Să fie Mefisto ? îl căutai din ochi prin noaptea blestemată. Lumina unui lampion electric se abătu şuvoi asupra noastră, şi se stinse. Atunci zării statura-haltă a unui domn într-un demodat *pardessus* cu pelerină. Purta o pălărie tare, o bărbuţă căruntă, un surîs voluptuos şi ironic.

— Tinerilor, zise el, cu o sonoră voce virilă, de mai bine de un ceas vă urmăresc. Sunt inspector de moravuri.

Tot sîngele ni se scurse în pămînt. Ţineam mîna Diahei şi o simţii răcindu-se.

— Veţi avea bunătatea să treceţi pe la inspectorat să regulăm această chestie. Fiţi încredinţaţi că aş fi preferat să nu văd nimic. Dar sunt în razie. Urmaţi-mă.

Ramaserăm locului, în neputinţă de a face doi paşi. Drumul nostru ducea, de acum, la temniţă.. Mîna Dianei tremura.

— Domnule inspector, cutezai, sub privirile lui, care ne măsurau rînd pe rînd, aţi văzut cred că am fost în legitimă apărare.

— Legitimă apărare ? şi inspectorul, după ce hohoti din nou, ca de un lucru cu totul neprevăzut, adause : hai, luaţi-o la picior. îmi vei explica d-ta de ce te-ai aflat în legitimă apărare. Haide, nu te teme, nu sunt aşa de rău pe cît par (şi iar trînti hohotul său obraznic, în noapte). Să vedem,

doamna e de aceeaşi părere cu domnul în privinţa cazului de legitimă apărare ?

— *Parfaitemertt,* răspunse Diana, întorcîndu-şi chipul supranatural de palid către inspector. Acesta o privi uimit.

— Hai, tinere, grăieşte... Şi nu vă agravaţi situaţia.

Povestii în cîteva cuvin fie cum *n*e-a atacav, scoţînd un cuţit, lampagiul de care n-am scăpat decît zvîrlindu-1 în apă.

— Dacă aş fi ştiut că sunteţi în apropiere, d-le inspector, l-am fi putut salva şi, în urmă, aresta...

— Cazul de legitimă apărare, răspunse inspectorul, aşa cum se prezintă lucrurile, e foarte greu de dovedit şi pentru moment sunteţi arestaţi voi doi. {Ne tutuia.) Veţi sta în prevenţie, pînă unii-alta, cîteva luni.

îl izbii puternic cu pumnul în faţă şi încercai să-1 dobor. Strig Dianei : „Fugi !" şi o văd, în învălmăşeala luptei, cum ia avînt.

Inspectorul era foarte puternic. Dintr-un singur pumn mă ameţi. Apoi se năpusti, tăcut, pe urmele Dianei şi o ajunse la ghereta Sf. Elefterie. Alergai acolo :

— Ai să înfunzi puşcăria rău de tot, gîfîi inspectorul. Cu purtarea d-tale complici situaţia doamnei, care, pentru moment, ar trebui să se legitimeze : mă rog, îi zise, hârtiile d-tale ! Diana îşi întoarse înspre mine privirile suferinde. îi dau mîna, cad în genunchi, i-o acopăr de sărutări Hîrtiile d-tale ?

— Nu e nici timpul, nici locul, observă implacabilul inspector.

— E nevasta mea, bîlbîii, amintindu-mi că e vorba să se legitimeze.

O furtună se abătuse asupra noastră.

— Am să vă vin în ajutor, dacă sunteţi cuminţi, reluă călăul nostru... Haide, lăsaţi-1 dracului de lampagiu, nu se poate ca doamna să nu aibă un act asupră-şi. Mi-1 va arăta, aci în ghereta. E şi o bancă, pe care îşi va odihni nervii. Dumneata vei aştepta la intrare, adăugă el cu un ton im-

perios şi împinse, cu amabilitate, pe Diana în interiorul gheretei, aprinzându-şi lampionul. Rămăsei pe cheiul deşert. Un suflu lung trece-a printre arbori.

Mă simţeam într-un vis nesigur şi chemam somnul să-4 desâvîrşească. Acum simţeam nevoie de somn ; din gheretă auzii glasul coborit al inspectorului. Ca un miez de aur, lumina lampionului zăcea înăuntru. Era cald. Lumina se stinse deodată. O fulgerare roşie îmi trecu prin creier. Căldura se înteţi nesuferit, arborii crescură uriaş, apele se umflară. Viziuni de tropice îmi asaltară mintea.

Amurgul strălucise în pădure. Toată ziua am fost urmăriţi de războinicii tribului vecin. Către seară, eu şi iubita mea am fost prinşi şi luaţi robi de şeful vrăjmaşilor.

Am fost legaţi la intrarea colibei lui, la marginea apei. Noaptea, duşmanul ieşi din coliba lui dezlegă femeia şi o târî in culcuşul său de frunze. Am rămas afară cu chinul, cu gîndurile, cu neputinţa, cu vîntul care-mi ştergea sudoarea rece de pe frunte.

O, de-ar veni moartea, ca o izbucnire de sînge sub ţeastă. Diana e în patul vrăjmaşului. Cu preţul acesta ni s-a dat viaţa. Legăturile acestea sunt de fier, carnea mă doare, nu le pot rupe. Să strig -

— Diana !...

— Uite-o aici, răspunse inspectorul, aprinzîndu-mi lampionul sub nas. Apoi întoarse lanterna spre dînsa : o faţă purpurie brutalizată de firele bărbii.

Cearcăne de plumb, profunde.

— Diană !! şi căzui la picioarele ei.

— Ce noapte exagerată, rosti cantabil duşmanul —. toate simţurile se dilată... Fericire ! Cîteodată cred în tine... Auzul mi-e plin de îngeri... Disting însă vocea dumitale, doamnă... solo de heruvim. ,

...Iar dumitale, tinere, dâ-mi voie să-ţi rmuţumese şi să-ţi mărturisesc părerea mea că ai într-adevăr stomac. Aceasta echivalează cu un ^viitor strălucit. Dar ce eşti d-ta de vină că m-ai luat drept un flic, drept un *mouchard,* când ţi-am spu^

că nu sunt decât un „inspector de moravuri", adică un diletant, un observator, un artist...

— Sunteți liberi —, se depărta inspectorul.

Aş fi vrut, de acum, să rămîie cu noi. Aş fi vrut să continue supliciul. într-o celulă murdară, lingă un codru de pîine şi un urcior de apă, sub pînda unui ochi rotund în uşă, viața cu Diana ar fi căpătat o urmare firească. Preferam o nenorocire mereu simțită, mereu vie şi nouă, ca o fiară abătută peste prada ei, libertății acesteia perplexe. Mărinimia inspectorului era de un rafinament în cruzimea ei de care singur hu-şi dădea seama. Şi acum ce să fac cu Diana ? înaltă şi tăcută, părea că un doliu o lovise, la care nu se mai jgîndea, dar ale cărui ravagii îi luase orice simțire şi orice luare-aminte pentru viață. Din nou, în genunchi, la picioarele ei, pentru că am fost nemernic şi slab şi artificial în toate împrejurările. Ea se deipărtă cîțiva paşi, dezastruos de osebită şi de absentă. „Diana, lasă-mă să mă tîrăsc după tine... Dă-mi mîna" (o mînă rece, fără vrere, inexpresivă...). „Mizerabilul acela !" amenințai, şi deodată se lămuri în mine ridicolul amenințării mele.

„Rîzi de mine, mă dispreţuieşti", continuai, deşi părea că nici nu-şi dă seama de existenţa mea în preajmă-i. „Ce~ai făcut din viața noastră, Diana... Ai vrut să salvezi libertatea, onoarea noastră" — apăsai cu amărăciune melodramatică pe cuvîntul onoare.

_ Am fost un laş şi un fățarnic şi un curios morbid, şi acum mă scufund în ridicol ca într-o latrină, puah ! sfîrşit scîrnav. Şi tu, care taci, cu tăcerea ta suspectă. „Opreşte-te !" o zgîlțiii de braț şi se opri fără să mă privească, fără să mă asculte. „Crezi că nu te bănui, că nu te ghicesc ? Crezi că nu ştiu că accepți orice, că eşti a orişicui, că nu poți opune împrejurărilor decît inerția asta perfidă de care cei brutali îşi bat joc într-o clipită ? Ah, de ce mă apropii de viață ca de o grădină ; în loc să-mi leg nasul ca vidanjorii, pentru orice eventualitate, ha ! îți plac dumitale vidanjorii, lampagiuL inspectorul, am văzut bine."

Diana îşi liberă brațul şi-şi continuă drumul, dreaptă, lină, plutind parcă într-o zonă proprie, liberă de grijă şi dc gânduri...

— Diana, iartă-mă... nu-mi dau seama ce spun. Sunt gelos, într-un chip abject, şi tu, Diana, eşti o sfîntă, bună să fii soția mea. Da, cu toate cele întîmplate. Nu ! Nu s-a întâmplat nimic ; ai să primeşti să fii soția mea şi ai să uiți totul. Răspunde : nu-i aşa că primeşti ? Dacă nu, eu nu mai pot trăi : voi muri de ruşine, de căință. Dacă na mă vrei, Diana, am să mă omor.

Ajunsesem în dreptul Cişmigiului. Bulevardul era luminat puternic. Cîteva trăsuri copleşite, cu vizitii gârbovi şi cai adormiți, aşteptau într-vn colț. Diana făcu semn. Un birjar trase lîngă noi.

— N-ai nici un cuvînt pentru mine ?

O clipă şovăii să sar lîngă ea în trăsură, să poruncesc destinului să ne ducă într-altă parte, de-a lungul acestei nopți către zorile cari risipesc visurile urîte, cînd existența se reaşează în liniile ei clare : la gară, la mine, la hotel poate ! Diana păru că aşteaptă ceva. într-un tîrziu îmi atinse mîna. Se aplecă sub coşul trăsurii. Se întoarse însă şi-mi aruncă, pe mîini, o fluturare albă. Dispăru 5„ întunericul trăsurii. Caii porniră, într-un trap înviorat de frigul nopții.

La lumina felinarului examinai suvenirul dăruit.

O batistă, proaspăt punctată cu sînge. înțelesei. Intre timp se depărta, în curând, n-o mai puteam ajunge...

Şi acum înțeleg, Diana, îşi zise Laurențiu, dumirit, la capătul acestei recapitulări, scoțmdu-şi capul dintre mîini, cine e străinul stăpîn pe hergherla sufletelor tale... şi cari pasc acum la marginea satului ardelenesc, în monotonia unei mediocrități consimțite...

înțeleg că această mediocritate e ultima victorie la care trufia ta, dezamăgită, a năzuit, şi cea mai tristă. Ghicesc chinurile care au urmat mult timp, poate zadarnice, pînă la descoperirea primului amant, mediocrul cutezător al acelei nopți, şi

lupta de voinţă şi de vicleşug pînă la înduplecarea lui în căsătorie.

Dar eu nu primesc o soartă astfel croită. Nici nu mă plec ameninţării care se poate ridica orictnd din partea lui, cunoscătorul tainelor asupra noastră, nici de cadavrul umflat între noi nu mă împiedic, nici umorul teribil al întâmplărilor comune nu mă dezarmează.

Ci te voi chema şi din răsputeri, Diana, mâ voi strădui pină ce se va împlini dorinţa cea deşartă.

Astfel termină Laurenţiu reamintirile acelei zile, şi faţa lui mistuită şi incoloră căpătă o expresie nouă : căci, pasămite, luase o hotărîre.

1924

DIN PERIODICE

TATIANA

Divagaţie inspirată de romanul ***Gcnovcva de Brabant*** sau ***Triumful nevinovăţiei***

C:i alunecarea de trăsuri şi omnibuze, întreaga stradă goneşte la deal spre statuia înălţată solemn ca umbra unui păstor pe o stînică.

Dar cîteodată e tăcere.

Atunci trotuarele au sonoritatea lespezilor de templu.

Ceata de fete înainta liniştit, în pas de procesiune. Pelerinele uniforme şi largi le încetineau parcă şi mai mult mersul. Era în amurg, luna nu le spăla faţa, şi totuşi chipurile străluceau de o limpede paloare, iar apele ochilor erau adînci ca pustiul marilor dormitoare. Profesoarele păşeau pe urmă cu buzele supte şi cu ochelarii străvezii şi reci, lipsiţi de viaţa privirilor. Totul era reglementar, pînă şi farmecul străin al cearcănelor verzi era acelaşi. Grupului sorbit de învălmăşeala cetăţii parcă-i lipsea sunetul unui clopot de şcoală monastirească.

Şi poate că într-un tîrg cu zidurile de var şi poduri de lemn pe rîuri în neastîmpăr — gîndii — mai trăieşte încă Tatiana. Iar gînidul acesta m-a făcut s-o văd din nou, cu o zi de a ei întreagă, în odaia de culcare, largă şi spoită de curînd. lumina zorilor abureşte geamurile înguste şi voalate de perdele albe şi subţiri. Pe păreţi sunt ţintuite covoare groase zugrăvite în roş, verde şi portocaliu ; cîte o scenă de veche baladă : răpirea unei nerăbdătoare — desigur fecioară — între glastrele unui balcon de care s-a agăţat iedera unei scări de mătasă ; se vede o mînă bărbătească pe coardă

şi bordurile unei pălării mari acoperind ceafa, căci capul a fost dat pe spate din sforţarea şi bucuria ascensiunii ; pe alt covor, un lac albastru cu maluri înflorite, cu iarba aşternută pământului ; într-un loc, copoiul a încremenit cu pasul cunnat, cu laba sus şi nările atente ; iar la margine, gata să părăsească pluşul moale, o becaţă cu aripile, desfăcute şi picioarele zgîrcite sub pînter zboară de cîţiva ani de zile spre nourii cari nu se văd şi cari poate că au culoarea ochilor Tatianei.

în patul larg, pernele învoalte sug trupul fetei. Pe jos, scoarţele vărgate duc la uşă şi la spălătorul contemplat de oglinda aplecaţii din sus. Un vas cu apă, o carafă, pahar, ştergătoare, nişte scaune, şi, lîngă pat, un vas ca un craniu rotund şi gol albesc în umbră şi completează mobilierul. Dar încă un lucru îşi trădează fiinţa : ornicul arătînd şase jumătate : sfîriic, şi o grindă de sunete limpezi ciuruiesc tăcerea. Tatiana s-a deşteptat. A deschis fereastra trezind prin scuturătură crengile teiului care o salută cu stropi de rouă. Părinţii dorm. Fata, cu un şal pe umerii voinici, iese în sală, înăbuşind în palmă clinchetul legăturii de chei. Soarele e mai cald şi placardează duşumelele vechi ; afară arborii strălucesc ca nişte palete. Şi acum, casa întreagă răsună de glasul Tatianei, slugile aleargă precipitat, în curte Azor iese măreţ din cuşcă scuturîndu-şi lanţul cu zgomot, porumbeii rotesc văzduhul ca nişte evanta'lii luate de vînt ; în ograda din dosul casei s-au trezit păsările pentru rugăciunea de dimineaţă. Tatiana pare Jana d'Arc în ajunul unei bătălii ; coboară din tindă cu şorţul plin de boabe de lumină. Ajunge la păsări. O clipă, mîna sa moale, mare, frămîntă voluptuos porumbul şi, gonind un cocoş năuc, cu aripile ca două frânturi de curcubeu, seamănă străluciri pe pământul umed. Un norod de înaripate ţopăie ciugulind în jurul ei. Dar neastâmpărul muncii o zoreşte. Şi cînd Tatiana străbate din nou grădina, albinele zboară vibrând, ca nişte jucării plăsmuite din raze. Servitoarea tunde pomii. Scânceşte portiţa : precupeţi. Tatiana târguie. Apoi, pe ferestrele deschise, slugile aşază aşternuturi, perne umflate — cozonac... Sosesc clipe de scurtă odihnă ; fata şi-a uns cu miere o felie de pîine şi acum visează sub umbrar într-un jilţ ; ochii ei sunt violeţi ca umbrele de amiază. îşi aduce aminte că în curînd mobilele vor trebui scoase în curte, aşternuturile bătute, aruncate în căruţe, şi totul pornit la moşie. Vor avea mulţi invitaţi. E vorba să se mărite...

S-au deşteptat de-a binclea vecinii. Lumina se scurge printre frunzele de viţă şi cade jos în picături largi şi tremurătoare. Havuzul ţîşneşte sprinten şi se înmlădie coloritor ca o împanglicare de flăcări. In nemişcarea ceasului zece, rozele ard, crinii par tăiaţi în sidef. Deasupra fetei atîrnă struguri blonzi şi străvezii ; ea culege la răstimp cîte un bob şi se gîndeşte : va merge la biserică, va intra pe uşă, matroanele se vor întoarce şi vor zîmbi familiar, — dar azi se va duce la cealaltă biserică : dincolo, la preotul cel nou, i-a fost teamă — de ce ? - - când îa spovedanie barba lui neagră a gîdiîat-o pe grumaz... Tatiana se ridică deodată.

Şi în lumina de aramă a neaşteptatului asfinţit. chipul cu care mă familiarizasem visând, păli. obrazul şi buzele i se subţiase, şi ochii cei mari fură calcinaţi de vraja viţioasă a cearcănelor verzi. In locul costumului de lină. Tatiana purta o pelerină largă, ce-i armoniza mersul. Tumultul de oraş mare se tălăzui între zidurile străzilor sonore... Urmărisem, fără să ştiu, ceata cvasisacerdotaiă a fetelor de mai nainte. Luna le-nvăluia acum în limpezimea ei banală şi vestalele flăcării enigmatice, pe care fiecare o poartă în ochi, păreau mai frumoase ca oricind. Mă căiam. Le stânjeneam cu apropierea mea —- ce caută un bărbat lîngă dînsele ? Şi simţeam o pornire politicoasă de a~mi cere scuze pentru visele mele reacţionare.

POVESTE DINTR-O CARTE DE CITIRE

De la o vreme, vizitatorii -o vedeau pe plaja Carmen Sylvei sau prin aleea de plopi ce dădea în terasa de deasupra mării —, fină şi palidă prostituată, care nu rezistase un an de zile vieţii de bulevard.

Pretutindeni o urmărea mila burgheză a trecătorilor. Căci era mică şi cuminte şi avea înfăţişarea tristă a unei tinere captive.

Cînd a început să şovăie în mers şi să se reazime de zidurile străzii, dimineaţa, la spartul fcstinelor, ca să tuşească şi să geamă, a scris cîteva rînduri mamei de lingă care — fireşte — fugise.

Şi mamă-sa a părăsit în grabă orăşelul de cretă din provincie, a alergat, aducînd cu dînsa bani, cuverturi şi flanele.

A trimis-o doctorul la mare.

Acum, sub fruntea-i netedă de brună, cugetul mistuie un singur gînd : să se întremeze. Şi pentru asta va fi rece şi înţeleaptă, va dormi singură, mult, până la ceasul coborârii pe plajă.

...Pantoful alb şi subţire îngropa in nisip un pas anevoios.

De obicei se izola pe o stîncă în delirul viaturilor.

Poalele mantalei galbene, încheiată la toţi nasturii, pluteau pe adieri repezi. Şi adierile parcă se aureau. De departe părea o sirenă rătăcită, stăpânind jocul mării linguşitoare. Câţiva artritici bătrâni, văzînd-o, se aventurau greoi spre ea. sprijinindu-şi mersul în baston. înaintau în Hnie dreaptă, ca şi cum voiau să însemne o coardă fină pentru curba orizontului. Iar ea, de teamă ca obişnuinţa sau banul să n-o atragă, îşi istovea privirea pe cîte o pînză ce trecea, diafană ca un gaz în aurul largului. Poate că nu pricepea nimic din frumuseţea priveliştei ; la fel cu tovarăşul ei, un cîine bolnav care-şi opintea întruna .grumazul slăbit, vroind parcă să-şi oprească sufletul ce sta să-i scape.

Somnul o cuprindea după dejun şi murea pentru cîteva ceasuri.

Se deştepta împuternicită. Şi cobora din nou pe ţărmuri, cu şaluri groase pe umerii plăpînzi, căci vîntul sufla mai îndârjit, mvîrtejind în văzduh puncte dese şi saline de umezeală.

Asfinţitul ofilea grădina orelor în zare ; din cînd în cînd, trecea o boare rece cum e fiorul morţii. Soarele cobora încet ca o nacelă obosită. Vîntul lenevit se pleca pe luciul apelor enervate şi ea lua aminte la jocul coloritor al mozaicului mării.

Mai departe lumea se retrăgea spre vilele albe. resfirate pe coaste ca nişte altare vechi de-a lungul unui drum. Şi la urmă, desprinzîndu-se din noaptea şalurilor negre, pantofii ialbi, rătăicitori de plajă, păreau nişte alegoni întârziaţi.

*

Dar odată, pe înserate, pe terasa înaltă din faţa mării, ploua o atmosferă de roze. Cuprinsul era verde-închis, ca o catifea veche, şi şoaptele ce se ridicau din jurul meselor dezmierdau ca un sărut imaterial.

Valurile lascive se alipeau de stâncile ţărmului.

Bolnava neliniştită şi vioaie şedea pe o bancă. Privirile se aninau de luminile depărtate ale Constanţei - se simţea pornită să se culce în nisipul moale ca o blană şi să-şi îngroape în el braţele goale.

Plopii, mai sus, se încovoiau ascultători şi moleşiţi, căci cerul era tot mai cald şi vîntul înnebunit se tăvălea pe suprafaţa apelor.

Un pas înăbuşit ca de covoarele unui alcov. Peste speteaza băncii se apleacă un domn cu pălăria în mînă.

O clipă se rostogoliră pe măCasa liniştei sunetele unui motor şi undeva un automobil fu smuls greoi nemişcării.

Ea nu prea înţelegea, — uitase. Vedea doar gestul şi surîsul necunoscutului arătînd înspre Constanţa.

în acelaşi timp maşina aluneca pe terasă, cu ochii orbitori ca de himeră ; se opri ; se auziră glasuri de argint şi hohote tinere.

Viteza îi risipea şuviţele revărsate pe perinele trăsurii. Şi cerul părea ochilor ei, largi şi aţintiţi, un catafalc pătat de crizanteme.

DOI

In grădina cu bănci verzi şi lacuri gătite cu stele şi cu panglici de lumini de felinare cintă muzica într-un chioşc pitit pe insula de castani. Lucrul acesta farmecă pe îndrăgostiţi, căci au venit dinadins ca să viseze, şi muzica ascunsă împrăştie taină locului. Iar u:i poet care şovăie pe alee, cu mîiniîo în pustiul buzunarelor, se plinge de dureri de cap şi—şi ascute zadarnic auzul spre grindina cisternelor de sticlă.

Liniştiţi, cu acelaşi pas de plimbare duminicală, de ducere la vizită sau la înmormântarea unei rude... S-au îndreptat spre aceeaşi bancă, pe care soţul a şters-o mai întîi cu batista. (Ea şi-a burdufit sînii grei într-un pieptar strimt şi şi-a pictat pe gît negii unui vechi colier de mărgean. Şi-a făcut buzele, ochii şi obrajii de patruzeci de ani. graşi)... El joacă în nisip vîrful unui baston scurt, mai subţire însă ca degetele sale.

S-au aşezat pe bancă, pentru că şi ei veniseră să viseze *cu dinadinsul.*

Mîinile lor s-au dibuit cu nedibâcie şi privirile li s-au căutat cu greutate. Au oftat împreună şi au privit luna plutitoare pe virfuri de plopi şi pe rîuri de muzică militară ; când au vrut să-şi surîdă, gura lor a fost sarbădă şi moartă ca în faţa unui bine-merci.

Atunci s-au îndîrjit, s-au strins unul lîngă altul dc s-au alipit, şi-au dat s-asculte. Au dat s-ascultc prelung ca nişte puncte de suspensiune puse

de banalitatea poeților după versul care scrie că moare un corn, undeva, departe. Dar gîndul lor curgea în albia de rufe de acasă şi se colbăia în sertarele cu registre de la minister. Noaptea fredona prin flori şi pomi. Veniseră să viseze, ca de demult. Şi priviră cu necaz la îndrăgostiții ce treceau pe aleele pline de poezia umbrelor. Vremea trecea leneşă, greoaie ca somnul unei negrese. Şi ei, încet, încet, îşi întoarseră spatele, fiecare plecat pe cîte un colț de spetează de la capătul băncii. Şi spate în spate, tăcură prelung ca de obicei.

SOCIALISTA

...Luna care filozofează la fereastră.

Fluturii de noapte ca nişte frunze uscate se bat de iconița linsă de anemia candelei. Vîntul adie prin geamul spart şi zvîntă trupurile goale de pe cele două paturi alipite. Sunt cinci la număr, băieți şi fete, cari şi-au făcut rugăciunea în cor, s-au bătut ca să-şi facă loc dezveliți şi să doarmă cu spatele atins de păretele răcoros. Şi-s risipiți pe suprafața cenuşie, în neregulă, ca nişte gunoaie de vrabie pe un coperiş calcinat de lurnină.

Mama doarme între ei cu cămaşa mototolită mai sus de genunchii ce-i strîng mîinile încleştate. Spatele se încovoaie uşor, urmînd tensiunea brațelor.

Tăcerea rîşneşte între tavan şi duşumele.

De pe scînduri s-a ridicat bărbatul, sugrumat de căldura nesomnului. A băut apă din carafa de pe fereastră, a tuşit şi s-a culcat îa loc. Fluturii pîlpîie în valul respirațiilor. El tuşeşte, oftează şi se ridică. Nevasta doarme ca mai nainte, între copii, cu genunchii goi şi pumnii striviți între ei.

Cînd a deşteptat-o, ea a oftat şi s-a tîrşit mai lîngă el. Nu se întoarce, nu-l priveşte... Acuma cască... Dorm copiii ? Şi-a tras cămaşa sus de tot, instinctiv, şi d-abia mai luptă cu somnul.

Groparul îngroapă zgomotele-n aşternuturi : urcă.

își afundă gura în sinii ci arămii, moi ca niște poame putrede, ca să nu-l audă copiii. Se înghesuie ca să nu-i lovească.

Cu dosul palmei ea și-a șters fruntea spălata de nădușeală și suflă greu sub povară. Și iat-o în sfîrșit că se trezește și întinde mîna întreagă, iar cu arătătorul atent șterge pe cearșaf o ploșnița iscoditoare. Rîcîie urma cu unghia.

Un copil plînge prin somn.

PESTE UN AN-

Fereastra odăii dă într-o stradă murdară și îngustă ca un canal. Dar și odaia e murdară și îngustă ca un closet. într-un colț s-au ghemuit doi-trei copii strențerosi și stau neclintiți, cu fața la părete, ascultînd. Afară e viscol.

Pe un pat, dezbrăcată și slabă, cu obrajii adânciți și pleoapele strînse, o femeie se zvârcolește cu genunchii ridicați ca două suluri de htrtie naște.

Moașa, liniștită și blazată, șade pe un scaun, Bărbatul, cu tîmplcle albite, așteaptă și veghează ca nu cumva copiii să privească ânapoi, se gândește, face socoteli, își mușcă buzele, și se ântreabă : n-o ieși mort ?

Tăcere... Se aude gîfîitul unui ceasornic vechi. Deodată, femeia întinde ceafa, strînge sprâncenele, desface genunchii și țipă îngrozitor : un țipăt comprimat ca un fluier de tren.

Copiii au tresărit și s-au întors, moașa s-a ridicat oftînd, tatăl s-a repezit și i-a îmbrâncit furios spre părete.

CONVALESCENȚĂ

Albia cu apă albastră aștepta în odaia de alături.

Vremea, prin țevi ascuțite de aur. revărsa bucurie în casă și-i învia trăsăturile întinse de boală ca niște gumelastice. Virgule lucioase cădeau pe fruntea tare și pe tîmplele uscate. Ședea pe saltea cu spatele adus, cu gleznele, oțele de pușca, în pantofi largi, iar mamă-sa, vrednică și încruntată, îi trăgea peste cap cămașa. Coastele apărură ca un împletit de doage de lemn, cu șanțuri de umbră între ele. Cînd se privi, strînse din umeri și surise în fundul orbitelor și din buze, în vreme ce mîinile-i atîrnau între genunchi ca niște mănuși goale de unde a fugit aerul prin turtire.

Dibui primul pas pe covor.

Crezu că și-a purtat singur spinarea lungă cu vertebrele pronunțate, pe cari îți vine să-i numeri, ca pe un răboj, cei douăzeci de ani bolnavi. Ajuns lîngă jeț, scăpă bastonul și, proptit la subțiori de palmele mamei sale, se așeză. Și, clipă cu clipă, se incovoie nesimțit, ca o păpușă marc de cîlți.

Iată și bunica intrând pe ușă, înceată și discretă ca orice servitoare bătrână. El ar vrea să se ducă lingă fereastra mare și joasă, să zâmbească unui smochin prietenos din capătul cărării, dar îi dă zor mama să se dey.brace, că se răcește apa.

Fu deci gol de tot și—și acoperi sexul cu mîinile pînă ce Marta și Magdalena îl așezară în albie. Bunica îi inundă necontenit spetele. E leneș, vrea să se întindă, să-nchidă ochii, să alunece departe, lins călduț de vălurele. Simți pe mamă-sa cu un săpun

care-i înspuma parul cu un freamăt cunoscut. Bunica urma să-1 ude uşor. Ziua se lumină mai tare — parcă o perdea fu trasă — lărgind încăperea albă ; geamurile străluciră, smochinul se gudură la soare, cîinele clincheti scuturîndu-şi lanţul. Copiii vecinului năvăliră în grădină, prăvălindu-se lîngă piticii bărboşi de Suedia. De bună seamă că alţii stîrneau lumină şi praf în drum, căci se auzeau ţipînd.

Şi-i veni să plîngă, fiindcă-şi amintise de zilele când nu putea să se scalde decît ajutat de mamă şi de bunică şi cînd se temea ca săpunul să nu-i dea în ochi. Iată că faţa-i bolnavă se acoperi de linioare şi paranteze, genele i se umplură de diamante prin cari privirea vedea lucrurile mai frumos. Şi acum, îacrimile-i tăcute cădeau de-a dreptul în apă, dese şi dureroase, pe cînd mîna aspră a mamei îl aplecase de ceafă şi celelalte cinici degete îi frământau părul...

POETUL

Aprinsese luminarea cât un deget de mănuşă, se aşeză la masă, cu coala albă dinainte şi cu frântura de creion în gură.

Nu mîncase nimic. (Dar asta nu e ceva nou.)

Il durea capul, visa o supă şi o femeie caldă, şi un pat cu cearceafuri noi. Dar trebuia să scrie cu orice preţ o poezie pentru *Flacăra,* ca să-i dea zece lei. îşi aminti de Locusteanu, şi aşternu o înjurătură pe hîrtie, continuînd apoi să-şi sugă creionul-hrană, creionul-ţigară.

Deschise fereastra şi privi spre cer.

Luna bucălată şi rotundă cu un bonet alb pe ţeastă părea o cvadragenară blajină care-şi primeşte amantul cu un surîs. în faţa veşniciei iubitei, Poetul simţi foamea mai crudă şi dorul mai nepotolit ; şi calculând distanţa din ochi, exclamă (teatral) : „O, imposibilul hymen !"

O durere-1 duse la masă (birou şi lavoar). Dintr-un sertar scoase un injector şi o sticlă cu leac pentru o boală veche, banală şi îndelungată. Pe stradă fluiera un vardist. O cişmea, cu robinetul uitat deschis, la vecin, poetiza liniştea. Un fluture nocturn intră pe geam şi pudră aerul zburând.

Şi luminarea, cu limba roşie, agoniza brobonată de stearină, parodie mtim-prietenoasă a părţii bolnave.

ARMONICA

A fost...

O casă cu mobile vechi şi dereticate la vreme, . Stăpinei, după datina strămoşească, i se zicea „ţaţa" şi de cînd auzea mereu această strigare, aproape că-şi uitase de adevăratul nume. Fetele erau cinci şi însufleţite de cea mai filială iubire pentru bătrâna care le ocrotea, oarecum din dragoste şi oarecum din interes. Luni seara aveau voie să-şi primească amanţii la ceai, în salon. Se dănţuia, se făcea muzică în două voci, dar niciodată nu s-a auzit la pian *Trovatore*^ ca-n poeziile lui Macedonski. Certuri, deloc. Şi dacă vreo altercaţie se ivea între ţaţă şi fată, fata nu leşina de inimă rea. Ziua, glume şi rîsete pe aceleaşi motive : 1) mai anţărţ, un preot naiv şi tînăr, mutat de curind în parohie, intrase de zintîi cu Bobotează în casa lor ; şi ceva mai tîrziu 2) Elvira, cea mai mică şi mai zăpăcită — cu puţină cultură fetele ar fi calificat-o de originală — disperată că nu găsise muşteriu, se căţăra pe genunchii statuii lui Rosetti, de unde o culese extazul unui sergent.

Era şi instruită. Ştia să întrebuinţeze cuvintele ; are talent în chipul următor ; amantul ei se numea Roberto, italian cu privirea ca păcura, cîntăreţ din armonică. Şi în serile dc repaos, cînd flacăra lămpii, ca un petic de lună, tremura deasupra mesii, iar fetele şi apaşii tăceau, cu sufletul greu, italianul umfla burduful, crispa degetele-i uscate pe fildeşul clapelor şi inunda încăperea cu armonii tânguitoare.

Iară ţaţa, tinerii şi convivele, ca nişte cutii de rezonanţă, înapoiau, după ce melodia expira, cîte

un suspin de jale nestapmită... Elvira pironea asupra lui Roberto ochi-i somnoroşi de creolă.

Are talent !

Tăcere... Nemişcare. Cloşca cu puii de aur.

Fotografiile din părete, militari (majoritate), civili şi clerici, parcă priveau.

Gelozia însă ciupi inima tuturora. Şi de la o vreme fiecare practicantă, după ce încercase zadarnic să înduplece fidelitate;! cântăreţului, începu să-şi sîcîie amantul. Curind, curind, toţi junii cu fular propriu şi şapcă moale se capătuiră cu armonice de gură. Seara, dacă treceai printre casele galbene şi strîmbe ca nişte dinţi stricaţi, cu puţină fantezie te puteai crede în Neapoli. Părea că legioane de pisici se abătuseră asupra mahalalei.

Străzile vuiau. Era o discordanţă ţipătoare care gonea spaţiile şi întărită isteriile. Bagheta lui Dinicu plană în văzduh. Ţaţele neliniştite nu-şi mai găseau locul pe taburel.

întâmplarea însă împacă lucrurile, restabili egalitatea şi puse capăt urgiei. Căci unele se gîndcau la blestemul părintelui cu Bobotează.

Tot luni seara : vin, cîntece, sindrofie... Unul lîngă altul, Elvira şi Roberto se priveau languros, Mioara făcea pasienţe. Rona scria unei prietene din spital, Lenuţa fredona... „valse brune".

Cam tîrziu : două fete picoteaţi. Singură ţaţa, cu părul negru şi lins adus pe lîngă ochii cerniţi, părea dusă pe gînduri. Cu coatele pe masă, sorbea din paharul cu vin, înrourîndu-şi puful buzei. Sub bluza veche, sînii grei, ca nişte saci cu lest, se aflau într-un continuu flux-reflux. Ţigara-i se stinge sfîrîind în fundul ceştii cu nămol de cafea. Şi cu privirea depărtată şi istovită, păstrînd în colţul gurii un surls fin ca o coadă de sprinceană, exclamă, clătinând din cap :

— Am fost frumoasă ! ştiam şi franţuzeşte...

Fetele nu luară seama. Doar ochii ţaţei se piron iră obstinat pe gura italianului. O apăsare pe picior îl făcu să ia aminte la bătrână : sînul uriaş se

opinti sub haină într-un suspin cu înțelesuri. Elvira simți o arsură, ca de sărut, pe mucoasa inimii. Celelalte, curioase, înălțară frunțile. Atenție ! Fiecare simțea o mică mulțumire şi dorea izbînda proxenetei. Roberto gîndea : n-are haine, n-are ghete, n-are tutun.

Se sculă... întinse mîna.

Țața zîmbi oblic şi strînse dulce din gene...

în clipa asta, țin minte toate fetele şi pot fi mărturie la nevoie, Elvira a țipat şi a căzut...

Au părăsit-o sub copaci, pe o bancă, în Cişmigiu : vîntul pianota pe frunze. Iar lacul, între malurile-i negre, părea ochiul de țiplă al unui cuptor vulcanic în care ard făurindu-se stelele cerului.

Elvira avea temperatură.

DE PROFUNDIS

(însemnări găsite într-unui din tranşeele ce vor înlesni mai tîrziu dresarea sistematică a regiunilor brăzdate de sapele armatelor din 1915.)

Azi-dimineață, cînd mi-am tras cizmele pentru ca să le curăț de huma şi de rimele ce se subtilizaseră în ele, am constatat cît de mult prieşte regimul subpămîntean plantațiilor de regimente şi batalioane sădite în calea tunurilor vrăjmaşe. Pe genunchii mei umezi ca nişte rădăcini crescuseră două gutui galbene şi mari, moi şi aburitoare, semn că devenisem, în sfîrşit, fructifer şi eu, în ciuda tovarăşilor de cenaclu din vremurile sterile ale păcii. Desigur, un surplus de sevă, filtrat în vinele noastre prin contactul palidelor tălpi cu sînul maternei al solului, favoriza această subită eflorescentă de mucegai pe pielea unui camarad, de ciuperci prin urechile şi nările altuia, de gutui pe genunchii mei..., şi cum şed acum în capul oaselor, cu pantalonii lăsați spre glezne, picioarele mele sunt două linii frînte, şi au căpătîiele îngropate, ca două tulpine seci şi noduroase de viță de vie, încovoiate sub un muşuroi ce le apără de gerul iernii. în poza asta mă puteți găsi totdeauna în zori ; şi dacă prietenul meu, Marcel Iancu, m-ar vizita, ar creiona un desen destul de interesant, atît de concentrată mi-e expresia sprîncenelor ; ele alcătuiesc acolada ce înfățişează

clipele £n zbor ale unei păsări siluetate ; şi în hruba-mi cvasicirculară, cum stau cu spatele boltit, semăn mult cu Diogene în bolobocul său cavernos. Ca si dînsul, pentru cîteva clipe, nu port pantaloni. îmi ating cu un deget prudent umflăturile încheieturilor ; şi, privind la urma albă ce se lărgeşte o clipă şi apoi se restrînge, ca şi dînsul, cuget.

Din vreme-n vreme (vorba vine, intervalele sunt foarte dese...) ţîşneşte din vreo cută a rufăriei mele saltul curb al cîte unui bob de mei. Da, da, teoria generaţiei spontanee c adevărată. Asta c concluzia fecundelor mele contemplaţii din zori de ziuă, cînd îmi îmbib paşii cu aer de pivniţă. Boabele de mei au apărut aşa deodată şi s-au înmulţit vertiginos, în toată oştirea. La cea mai mică atingere pc coafura cuiva, ele ţîşnesc nenumărate, şi cad în gol, ca nişte broaşte — o, hiperbola asta ! — ce sar în apă, cînd vreun pas inoportun răscoleşte ţărmul.

...Vreun recrut sau voluntar soseşte : în mai puţin de cinci minute, pot verifica asupră-i teoria reabilitată a generaţiei spontanee. Dacă voi scăpa cu viaţă, de bună seamă că voi face vilvă. Deocamdată să-mi opresc bulbul acesta care în alte împrejurări s-ar putea numi cap şi care suferă — admirabilul ! — de heliotropism. Aerul curat şi lumina plouă cu gloanţe.

E stupid să puşcăşeşti atîta ! Două-trei ore pe zi trebuie să te rezimi de cîte un parapet şi să faci exerciţii de tragere la ţintă. Ţinta e vie. Ea se numeşte „armata duşmană" şi e la o distanţă de 300 de metri. Din cînd în cînd, cade cîte unul, aşa ca să se odihnească, ca să procure subiect literatorilor : mama de acasă, copiii, soţia sau iubita aşteptătoare.

Dar plictiseala cea mare e efind trebuie să fii de faţă la o îngropăciune. Cîte un ofiţer tînăr sau bătrîn — asta depinde de gradul răposatului — se urcă pe movila de pământ de lîngă mă-nţelegi, şi ţine un panegiric. Oamenii ăştia ne vorbesc neîncetat de patrie şi datorie.

Pe locotenentul meu, foarte june, mereu congestionat, îl sugrumă gulerul înalt al îngîmfării. Locuieşte într-un tub de fontă, e elocvent şi foarte

deştept. în interesul disciplinei de fier, şi-a osîndit ordonanţa, vinovată de nu ştiu ce delicte, să-i sape în fiecare dimineaţă cîte o miniatură de latrină, — « latrină personală. Un fel, dintre atîtea, de a-ţi manifesta neţărmurita dragoste de pămînt ; să-ngraşi cu fecalele tale ogorul străinilor ! Pildă extraregulamcntară, abnegaţie nouă, realistă !

Am făcut o plimbare, pe soare, pe o potecă mascată de un cring, printre hoituri de cai, de boi şi de oameni. Buna-cuviinţă mă sileşte să pun la sfîrşitul acestei onumeraţiuni numele speţei din care fac parte. Puţintică politică şi reverie acolo unde n-auzi decît porunci şi totul e livid şi rece ai un vis urît ! Mă gîndeam deci, cu o dulceagă înduioşare, la iubita mea dintr-un oraş de la frontiera invadată, o domnişoară cu trăsături pure şi cu ochelari rigizi pe nasul doct şi alb, ceea ce-i dădea o înfăţişare şi mai doctă cînd ne aplecam pe opera filozofului Lao-Tsi (Tao-te-King).

Şi deodată :

„Rappelez-vous i'objet que nous vîmes, mon ârne.
Ce beau matvn d'ete si doux :
Au detour d'un sentier une charogne infame
Sur un Ut seme de cailloux,
Les jambes en Vair, comme une femme lubrique" *

Vai, asexuată intelectuală, năvălitorii au respectat oare întârzia ta virginitate ? Ochelarii tăi rigizi i-au oprit — sau tu ţi-ai adus aminte, încet, că eşti femeie, ca semcnelc tale dispreţuite ? Iată, te văd. ca pe acest indecent *„tes jambes en Vair".*

Şi le întrevăd fine, prin tensiunea ciorapilor.

* „Ţi-aduci aminte, scumpo, ce ochii ne văzură
In vara-aiceea-n zori pleeînd:
Un stîrv la cotitura cărării, în coptură
Pe-un pat de bolovani zăcînd.
Cu coapsele în aer, ca o femeie-n desfrînare..."
(Charles Baudelaire, ***Une chaiogne*** — Un ***stîrv,*** în ediţia bilingvă ***Les JleuTs du mal — Florile răului,*** E.P.L.U., Bucureşti, 1968, Traducert' de Şerban Bascovici.)

Cum vei roşi când mă voi întoarce, — poate-ai murit, păcat, un prilej minunat de observaţie pierdut î Şi-n schimb, un prilej de poezie :

„Et pourtant vous serez semblable â cette ordure,
A cette horrible infection,
Etoile de mes yeux, soleU de ma nature,
*Vous, mon ange et ma passion \" **

Şi deranjînd nişte corbi înfipţi în coca dospită a unui pîntec-cozonac, m-am aşezat pe un bolovan din apropiere şi — coatele pe genunchi, fruntea între mâini — am meditat pînă cînd zbîrnîie, în întuneric, un tambur întărâtat.

' »**Şi totuşi, tu, asemeni cu-această** scîrnăvie,
Ca stlrvul hid vei fi clndva,
Stea ochilor mei, soare, lucindu-mi numai mie.
Tu, Înger şi iubirea mea."
[Charles Baudelaire, op. ***cit.).***

DE PROFUNDIS

Alte note

De sub pămînt simţim seva primăverii urcînd în rădăcini uriaşe de arbori cruţaţi. Satul lîngă care locuim e părăsit de mult. Casele albe au rămas pustii, ziduri izolate arată ca nişte dinţi crenelurile brodate de bombardamente. Acoperişuri pletoase de tufă zac decapitate pe cîte o movilă, iar când vîntul suflă, moara singuratică se exaspera şi cheamă.

Corbii s-au rărit.

De teama obuzelor cari roiesc pretutindeni ca nişte cărăbuşi plictisiţi, nu ne mai părăsim mormintele noastre anticipate. Doar caii sunt scoşi cîteva ore pe zi şi lăsaţi pe cîmpie, şi nimănui nu-i prieşte pînă-ntr-atît viaţa de biurocrat a războinicului din 1915.

S-au lenevit de îngrăşare şi goarnele nu le mai înfioară coama şi urechile erectile... Rezultatele regimului se cam asemuiesc la cai şi oameni. Noi însă nu ne-am îngrăşat. Din cei ce ne vom întoarce acasă, mulţi arătăm încheieturi răsucite de reumatisme, ci nişte rufe umede şi stoarse. Şi, în şale, purtăm resorturile in spirală ale unui lum•ago incurabil.

Dar ne-am vindecat de unele achiziţii obligatorii de învăţămînt primar. De-acum, ofiţerii ştiu eă-şi îmbărbătează mai mult soldatul cu o ţigară, cu o cămaşă curată, decît cu vocabulele ce-i alcătuiesc repertoriul educativ. Ca şi pe cai, trompetele ne agasează ori ne lasă reci, cum ne lasă reci privelîştea pîlniilor de gramofon într-un oraş de provincie. Insignele şi steagurile sunt de prisos cu de-

săvîrşire ; filfiirea lor coloritoare dă de veste duşmanului. Stegarul însă le strînge cu grijă, ca şi cum ar fi păstrătorul unor fâşii de curcubeu.

Iată că şi luptele încetează. Ce mai aşteptăm ? Cu venirea primăverii, prin trupurile noastre mu~eczite mai trece un fior pe care-1 tălmăceşte frenetic şi sonor nechezatul cailor de-afară. Odinioară treceam prin sate şi oraşe prietene ori duşmane, săream uluci şi forţam uşi, pe cînd Ei poate treceau frontiera prin alte puncte şi se răzbunau. Şi sunt foarte calm cînd mă gândesc la siluirile reciproce — nu-i oare cel mai firesc mijloc pentru asigurarea păcii între popoare încrucişarea lor' Războiul — cel mai minunat prilej. Mîine vom avea o generaţie franco-gerrnană oii gCTmano-rusă •— ce via frumos î — care nu va fi purtată în războaie.

Deci regret lunile trecute, cînd după marşun şi lupte deschise, muşcam din sinul unei femei învinse, cum. muşcă părrantul cei răniţi de moarte, şi cînd prada se zbătea ca zguduită de tetanos.

Şi cum stau pe un bolovan de glod înţelenit m fibre de rădăcini, văd ochii bărbaţilor flămînzi strălucind ca nişte flori de funingine în penumbră. întunericul ne-a înfrumuseţat tututor ochii. Cearcăne violete ne îmbolnăvesc poetic pleoapele şi pupilele s-au lărgit ca şi cum ni le-am hrăni eu beladonă. Suntem trupe de prima linie şi cînd tăcem simţim care c gîndul nostru intens şi anxios. Şi în somn. cînd mtredesehidem genele, coifurile de fier iau rotunjimi poleite de şolduri, şi-n Ieşi,'; semiobscurităţii, stegulcţele par pînze muiate în sînge virginal.

Escadronul nostru e poate uitat. Fiecare sentinelă, fit-care unitate covîrşită dc singurătate îşi închipuie, în război, că e uitată. Şi unde ne-ar fj minat plictiseala sau deznădejdea dacă nu descopeream împrejurarea de roman banal pe care <: voi povesti, fără, fără literatură.

Puţin din tonul 1830 :

... Micul voluntar D. Pe faţa lui se curbaseră cele mai elegante şi mai delicioase cearcăne. Noua ne explicase cu uşurinţă glasul său clar şi făptura-;

fină şi străvezie : era bolnav de piept. Bineînţeles că la ordonarea mobilizării — motivul e vechi — nu putea el singur să rămână în oraşul părăsit de oamenii valizi.

îl crezusem. Ne plăceau gesturile şi mişcările sale. talia subţire. Cînd se încingea cu centironul, părea că pune mîna pe o zgardă luxoasă pentru un ogar nordic şi zvelt. Umbla cu puşca sau cu sabia, minuţios, ca şi cum ar fi fost vorba dc pile şi foarfeec pentru unghii. Chiniul şi-1 aşeza cam brusc pe capul cu plete tunse. Şi atunci, privirea lui căuta în faţă o oglindă absentă. Şi era spân. Nu se împrietenise cu nimeni dintre noi. Ne răzbunam cu ironii tainice asupra raporturilor nenaturale d; prea dulce prietenie între voluntar şi căpitanul C. (vă spun : asta e o întâmplare mai autentică decît un roman dc senzaţie -— ce-mi pasă dacă discreţia mă obligă să fiu misterios în numiri, ca într-un roman de senzaţie !)

Cît timp a plîns D. moartea vitejească a ofiţerului, glumele noastre conteniră. Durerea lui excesivă — în campanie te obişnuieşti cu moartea rudelor sau a prietenilor — ne confirmase bănuielile. Şi într-o seară de melancolie enervată, pe cînd stam mai mulţi trântiţi într-un şanţ cu noroi şi iarbă proaspăta, simţeam cum ne gîndim împreună la voluntarul inconsolabil.

Ziua, fumând, ori jucînd cărţi, ne disputam pe tăcute Şi cu nepăsare locul de lîngă D., în jurul tobei rotunde. Când cineva-şi trecea braţul prieteneşte pe după talia lui, priveam aiurea. în orele de puşcăşire. cei doi vecini ai săi, rezemaţi de malul pâmînto'î, uitau să încarce şi să mai tragă. Amabilităţile înfloreau, ca-n preajma unei cochete : se ofereau ţigări, după încetarea focului i se aduceri apă ca să-şi spele mîinile mici şi faţa înnegrită.

La întorsul lung în tranşee, pe înserate, ne înlăturam, căci fiecine căuta să-i ţină singur tovărăşie. Şi apoi gândeam la fel : De bună seamă, aveam de-a face cu o femeie exaltată care-şi urmase logodnicul, ori amantul, pe câmpul de război.

Şi odată furăm deşteptaţi pe la miezul nopţii de un ordin. Sergentul-major alcătui patrula. Trebuia să trezim şi pe D., să-l luăm cu noi. Un soldatul apucă de braţ, şi ochii noştri văzură cum 1 se înfundau lenevos degetele în carnea moale. în aceeaşi clipă alte patru-cinci mîini se întinseră asupra adormitului : „aide, scoală, vino cu noi !" Mai mulţi camarazi ridică creştetele, înţeleg că e vorba de o recunoaştere, şi înţelegem că sunt neliniştiţi, că sunt geloşi. Iată că unul exclamă : „lăsaţi-l, săracul, e obosit şi bolnav**. Dar se răsteşte la ei sergentul, iar somnorosul D, sare hotărît în picioare.

„La femme est faite potir le deîassement du guerrier." *

în noaptea aceea, cînd ne-am depărtat în cîmp. D. fu trîntită lîngă o movilă de către cineva din patrulă. Nimeni nu se împotrivi — furăm pe dată complici. Şi acum, din subiectul acesta povestit fără emoţiune, cine vrea să facă literatură ?

*** Citat din memorie după Nietzsche, Textul exact este: Bărbatul trebuie crescut pentru război, femeia pentru ostenirea războinicului — orice altceva este o nebunie" (Friederich Nietzsche. *Aşa grâit-a Zarathustra. Edinter,* Bucureşti, 1991. Traducere de Victoria Ana Tăuşan).**

CHRONIQUE VILLAGEOISE

Cinci dimineaţa. Observ că aseară am făcut către sfîrşitul însemnării mele literatură, şi încă din cea mai proastă.

Literatura mă persecută. îmi e iremediabil antipatică.

' Vreau ca jurnalul acesta să fie ferit de literatură.

M-am sculat de dimineaţă ca să văd răsăritul soarelui.,.' (Această mărturisire nu sună a început de compoziţie literară ? Nu ! — pentru că intenţia mea sinceră şi blamabilă a fost să văd răsăritul soarelui. Dar cauza ? n-am mărturisit-o : nişte purici, stelniţe, sau alt gen de asemenea insecte. Dacă, providenţial, aş seri o poemă Hrico-discriptivă prea frumoasă, Poezia ar datora recunoştinţă puricilor. Asta e o constatare cu o mărgea de filozofic într-însa.)

în sfîrşit, pe cînd mă îmbrăcam tremurînd — frigul a început şi mi-s extremităţile îngheţate — soarele, grăbindu-se mai mult decît mine, şi-a zbîrlit capul de după deal, ca un copil ce priveşte pe deasupra ulucilor într-o grădină cu fructe.

Am pierdut un prilej de contemplaţie. Descrierea unui răsărit sau unui apus e primul subiect al începătorilor.

Prilej mereu reînnoit de însemnări mi-literare.

Doamna Mironescu — gazda — s-a deşteptat dc mult. *

O văd in curtea ei pătată de nori şi soare tînăr de zece minute. Dă de mîncare păsărilor cari ridică spre zeiţa lor domestică imnul lor cotidian

dc slavă şi recunoştinţă. Cineva strangulează popoare de cocoşi, căci din patru puncte cardinale se înfig în auz strigăte gîtuite şi pierdute de deznădejde.

Cînd strigă un cocoş, cineva îi smulge întins gumeîasticul limbei din laryrrx ; şi el întinde capul cu ochii pe jumătate întinşi, după trăsătură.

Bisericuţa de departe e muzicală cu clopotul ei vibrant şi intim ca un ceasornic de perete. Are sonorităţi de salon.

Totuşi, pe acest sat planează duhul lui Coşbuc ; copiii doamnei Mironescu ţSică şi Aurel) îmi aduc o vacă în ogradă, căci la mine e mai multă iarbă. Ugerele sunt fragede şi pline şl botul se rumeneşte în rouă. Să umbli toată viaţa cu nările în umezeală, — iată de cc guturaiul ierbivorelor e veşnic. Lunecînd botul în pămînt cu noroi sau cu praf de lumină, ochii adinei ai dobitocului privesc totdeauna spre cer. Asta e poezia atenuată de urmele ce scapă cu zgomot flasc dintre spatele ascuţit.

Şi acum toată figurantura : cîinii la gardurile împletite, mugetele, ca răcnite de guri de pivniţă, în parlamentare intorgospodărească ; pe drum, carele idilice cu vite de var murdar ; femei cu noroi crăpat pe călcîie şi ţăranii neprimeniţi sub brîul dc sînge vechi —, astea într-o lumină de Norvegia. Şi între pomi, fardat uşor în violet, satul de cărţi de joc, ciugulit la interval de cumpenele puţurilor ; căci cumpenele sunt gîturi de păsări enorme. sau de girafe, ce se apleacă încet, *scîrţnnd* (poporanism ! ah ')

... Ce citesc astăzi ?

Nenumărate pietricele rotunde se freacă în palme invizibile şi imită minunat cântecul sterp al vrăbiilor — zgomotul &crîşneste într-adevăr din ramuri.

Trece moş Vasile Ivaşcu, îmi aduce poame şi mă va întreba desigur despre războiul european. —• Ei, asta-i acum !

Am neglijat : guiţă un porc. Persista ! Mi-amintesc de definiţia unui profesor : „porcul e un animal care mănâncă de toate".

Profesorul meu nu generaliza niciodată.

ANUL PATIMILOR

Departe, la oraşul plin de oşti, mă gîndesc, la noaptea care-i înghite turnuri şi coperişuri, la parcurile suflind ca o turmă de fiare, la pasul patrulei duşmane pe asfaltul ştiut.

La casele cu storul tras, mă gîndesc, la lampa robiei aprinsă-n năuntru, la frunţile lor gîndind la un loc, la tatăl, cel mai cuminte şi mîhnit dintre toţi.

Uşa e încuiată, şi nici o bătaie de-acum nu sperie ora tîrzie, şi-n toate casele, ca şi la voi, e un ceas ttrziu, o lampă arzind şi, pentru acelaşi gînd, o liturghie.

Ca o mînă bună spălînd fruntea de griji, fie Pacea cu voi, mame şi fraţi.

Ca o slavă din cărţi vechi, ca o nebunie cuminte, fie linişte în sufletul tatălui, în ceasul cel tăinuit, în liturghia lămpilor.

Mîntuirea o chemaţi de sus, şi Dumnezeu a trimis pe fii, în patimi, ai Ţării.

Şi nimeni azi, răstignit prin El, n-a fost, cu stele de sînge în palme, în picioare şi-n coapsă, cu spini pe cap şi cu storsul buretelui in gura albă.

Ci-n fiecare zi, Fiul Omului moare în Fiii noştri căzuţi ;

Ei au gura în surîs căci au muşcat fructul acru al durerii ;

Şi cununa din foi, care o darul mâinilor ce nu luptă ;

Şi patul din crengi, din care li se face o cruce : şi urma de sărut roşu pe piept, care le împietreşte o linişte atît de ciudată, pe chipuri.

CARELE

Simți șovăirea primăverii aci

Drumurile sunt desfundate și duc încet în tristețea depărtării peste pânze rari de apă, cari strălucesc ca niște lacrimi mari.

Și carele se chinuie amarnic.

Să fi pornit de veacuri oare să-și îndeplinească osînda, de năzuiesc așa de anevoios spre zidirea mută pe care noaptea o înalță în fund ?

Carele trase de boi se chinuie ca niște dricuri.

Sufletul pe ele apasă greu.

Boii se leagănă-n jug de o parte și de alta a drumului

Păcatul apasă și îngroapă roțile. Roțile gem. Vitele suflă și plîng întinderea, ochii lor tremură.

Cîțiva oameni sar lîngă juguri și strigă, pe cînd se întunecă tot mai mult.

Desigur, se vor chinui așa mereu, și pedeapsa lor e veșnică.

Lumini au înflorit departe, ca să arate că sunt foarte departe, și stele curate au sclipit sus, ca să arate că sunt foarte sus.

în prăpastia drumului desfundat, carele cu boi se chinuie domol și adaugă suferința.

Chinul omului se smulge, pleacă în nesfîrșit.

Și simți șovăirea primăverii aci.

CASA ALBĂ

Casa din care stăpîna lipsește a rămas în plin cîmp în paza păsărilor de curte. Efle-și duc din loc în loc petele albe sau colorate la două palme de pământ, căci nu sunt mai înalte decît iarba, care le depășește și le îmbrățișează ca o carte între-deschisă.

Pridvorul are scânduri albe și sonore. Ziua din el se umple de răcoare și de umbră străbătînd prin iedera de pe stîlpi și vița sălbatică.

Uși încuiate, ferestre închise, perdele albe ca în școlile de fete, ca în spitalele de copii.

Soarele se întețește în grădina pătrată, peste pomii sădiți la depărtări măsurate, peste păsările cari și-au risipit paza de jur împrejurul locuinței, și vezi cîte una ațintită înspre zări, cu vis în ochiul spălăcit, pentru ca mai deplin să asculte zvonurile cîmpiei.

Stăpîna casei încă nu s-a întors. Viața pe care a lăsat-o dăinuie în numele ei între laturile gardului pătrat, dăinuie cu ferestre, cu storuri, cu pridvor, cu păsări, cu lumini, cu umbră.

Stăpîna casei s-a dus să cumpere, poate, ceva. E veselă sau e mâhnită, sufletul ei se împart? în potrivnice năzuinți, cari își caută, pnn chin. împăcarea, pe cînd crește în gîndul ei învățătura că timpul se sfârșește in zadar și lung ca un VUUM*.

Dar viața ei e casa de var, cu iederă, cu fântână, păsări și soare. Stăpîna ce lipsește și-a părăsit taina pe care o dibuia fără să **o** vadă.

Un stol de vrăbii se abate în cerdacul unde se găsește mei, și vin așa de sus, încât se crede că le-a trimis Dumnezeu.

PORUMBARUL

Vrei poate un porumbar înalt ca un trup, din care să plece porumbeii în bu*chete ? Cînd ai sa-i priveşti, am să-ţi văd lumina ochilor şi are să fie două pete de culoare mai mult în aerul albastru ca o panglică pe care o purtai anul trecut.

Vrei să mergem lîngă fîntîna de metal verde vechi ? Apa are să curgă, sunt sigur că o să-ţi placă şuvoiul spart pe lespezi şi risipit printre pietriş.

Vrei poate să odihneşti pe banca de piatră ? De ce nu-ţi mai chinuieşti puţin picioarele mici şi nu mai asuzi în rochia ta ?

SALCIA

Salcia tremură poşte apa încropită.

Tremură ca, o fată uitată de dragoste şi care a venit să moară aci —, peste apele moarte unde împărătesc broaşte.

Şi fiorii o scutură cînd ies bivolii din baltă şi-şi freacă de coaja ei spinarea scorţoasă.

Salcia, are în trunchiul ei, puse demult, o icoană ştearsă şi o cruce.

BIVOL

Pe netedul drumului dogit, copita lor pipăie, şi le tremură genunchii, fiindcă pasul lor păstrează deprinderea pămlntului nesigur şi fugace al celui dintîi început.

O agonie neîncetată le gîfîie plămânii, şi ochii de întuneric răsfrâng din orice rază durerea unui suvenir atît de vechi că s-a uitat. Atflt de vechi că mintea lor inertă păstrează doar simţirea ei prin chin. Şi totdeauna au o lacrimă în privire, grea.

Şi nicăieri nu-şi presimt ei moartea mai plăcut decît în mocirla fecundată de soare a fluviului. Nicăieri spinările lor de tuci nu se contopesc mai fericit ca în bruma amurgului şi a bălţii.

Soarele vaporaş şi haotic apune peste noroaiele roşii. E o clipă din zămislirea nesigură a lumii dintâi : un suflet se trage din pământ şi urcă malul, tîrîndu-şi pulpana de lut ud, smulgîndu-şi trup puternic din diformitatea primitivă. Bivolul priveşte jalnic zările, ca în minutul cînd verva greoaie a naturii 1-a înfăptuit. E ceasul lui, e ceasul ales al simţirilor confuze, al amintirii ce se precizează, neînţeleasă, în tristeţă. Planeta se afundă în umbre, sunt câmpii acvatice şi întunecoase, sub declinul soarelui pătimaş. Cirezile stăpânesc prin smircuri şi vor stărui cu puterea celui dintâi gest al vieţii în căptuşeala elementară a naturii.

In chip de bivoli, timpurile s-au ridicat de a~tunci şi au pornit încoace, dureros, pentru că fiece rupere din repaos este chin...

GREŞEALA LUI AMEDEU CU ANNE-MARIE

începusem să-1 cunosc cînd, ca miezul de banană, ai strălucit între două stânci, adormită. Atîta vreme depărtat de lume, începusem să-i uit făpturile şi să nu le mai dau lor nici o însemnătate, întrebările îmi clădiseră trepte pînă aproape de El, şi de sub El tot ce vedeam era foarte mic, şi nimic cu neputinţă. Linia zărilor, bolta, pata blănoasă a lunii şi pumnul de stele zvîrlit pe mătăsării erau un cadru foarte simplu şi mă învăţau cum trebuie să fie cugetul' omului, viaţa lui, şi cum orice ciudăţenie de amănunt este cuprinsă în limpezime şi măreţie. M-am apropiat deci fără mirare şi emoţie de tine, Sirenă, şi poate că nu vroiam nici să te privesc, căci amiaza urca şi arcul meu nu culcase încă nici o vietate. Nu ştiu de ce frezui- că eşti şi tu o naufragiată de pe pachebotul care într-o noapte de pământească spaimă s-a cufundat, ca o gură într-un sîn, în ape. înnebunire pentru cei de pe bord. dezbrăcaţi şi buimaci chcmind nădejdea Pe cînd dacă acel căpitan alb, sculptat la postul său, ar fi privit înecul de la o demarcare de unde frământarea şi chinul călătorilor" se şterge, corabia tragică, lovită aspru de valuri, s-ar fi părut că piere foarte lin în respirarea mării, un bloc de fier şi lemn mai mult pe funduri. Căci bărcile febrile, cari sar ca broaştele de pe nufăr şi pipăie pe talazuri calea către uscat, sunt doar pentru ochii unui observator apropiat groaznice, şi numai întrucît acesta nu se dezbăra de străvechea minciună : că omul e măsura tuturor lucrurilor.

Tc-am deşteptat — pescăruşii ciugulitori de hoituri nu te înspumaseră cu aripile lor —, ţi-ain făcut semn să mă urmezi spre pădurea cu vînat dulce, şi foarte nefolositor a fost că tc-aL ':nfăşurat mai strins în văluri, să nu ţi se mai vadă carnea. Şi mi-ai spus că te cheamă Anue-Maric

A doua zi izbucnise soarele cînd te-arn găsit, goală ca o larvă, pe plajă, cu gleznele goale în sare şi pescuind stridii. Valvele apucate cu degete moi în cari se îngropau zimţii le doschid<xii şi lipeai gingiile de acea pulpă vie. smuQsa cu nesaţ sidefului. Am băgat de seamă la genunchii rotunzi ca pietricelele de prund, cari se înţepeneau de cîte ori rupeai prada, şi ttchii tari cei*cetînd bancul. Şi rideai. Deasupra era faleza de pe care mă rugam.

Paşii tăi care se apropiară goi şi tainici — îi aşteptam.

Lîngă mine, trupul tău de viespe, Ungă braţele mele înălţate încordat, lianele braţelor ude ; păreai plămădirea biblică din coasta mea, ca să simt orgoliul omului. Ţi-am zis psalmii mei, şi ruga în doi era mai arzătoare. Dar gîndul te întreba, rătăcit de azur, ca un cerb care dă târcoale locuinţelor din codri ; ştii tu cui nc rugăm ? Crezi câ o cel chemat şi prezent în biserici şi cel din cartea de percepte şi aştepţi de la mine cuvîntul ori privirea care linişteşbe şi leagănă extazul isteriei ?

Şi pentru că nu ştii ceea cc sunt pe cale să ştiu, de ce n-aş fi eu profetul veacului nou ? In norul zării, cînd e multă lumină, se vede granitul altor insule — de bună seamă că într-o zi vom trece printre popoare fără credinţă, ori cu templele mucegăite de arama idolilor. Dar pînă atunci, dacă aş încerca să stârpesc, cu zgomot de icoane sparte in praf, în tine, credinţa veche, să dobor pe Iehova, ca pe o pasăre împăiată dintr-o firidă, te-ai inspăimînta şi ai fugi, şi poate că de acum n-aş mai putea trăi singur.

Să te atrag deci şi să te stăpânesc, şi în preajma mea, în noaptea caldă sub lună, să vorbim îndelung şi întrebat.

Şi pentru o vreme, în locul divinităţii mizerabile răsfrîntă din tine, de ce n-aş fi eu Puternicul şi Prorocul ?

Gindurile mele cădeau cu înduplecare şi aprindeau, in ochii cari mă ascultau, diamante. Dar odată te-ai agăţat dc mine ca de o cruce, şi un pîntec moale îmi acoperi coapsele — trebuie, mi-am zis slăbind sub pletele tale, trebuie să devii soţie liniştită şi mamă, ca să mai poţi înţelego. Şi apoi : un copil crescut în religia mea ?

Astfel mi-am minţit slăbiciunea.

Şi de-abia mai regret zilele cînd nu-mi împărtăşisem puterea şi singurătatea cu o muiere. Ea îmi aprinde mîna, noaptea, când paşii trosnesc pe vreascurile pădurii, să ascultăm freamătul umbrelor şi suflul jivinelor, acolo unde urcă prin parfumuri flori grele, acrimea crupelor în rut.

Şi în creierul meu covîrşit, suie cu sîngele aceeaşi pornire din vremea cînd rătăceam stingher. Dar avîntul şi evlavia se preschimbă şi sfîrşesc in palmele moi cari aşteaptă, neîndurat aşteaptă, cu dezmierdarea lor aşezată pe creştetul supus.

GLASURILE VIEȚII

Toată noaptea duhurile, bune sau rele, au cutreierat, căci pe la ferestre, tîupă perdele, se merinda vag ultimele rochii.

Şi deodată, ca dintr-un mormint, din patul alb te deştepţi.

Răsună în tine zguduirea pămîntului : un vehicul greu s-a urnit pe caldarim, cel dintîi.

Şi la geamuri înzorirea se spălăceşte.

E ca o toamnă în care alburesc funigei.

E ca o cămară uitată, în casa de la moşie, unde s-au strins, pentru perne şi saltele, fulgii care tresar, puzderie, din coşuri, cînd împingi uşa.

Alte roţi : se deşteaptă oraşul. E încă foarte devreme, numeri scurt pe bătaia unui orologiu. Ca în faţa unei revelaţii, asculţi viaţa, o asculţi.

Se adaogă o voce, paşi —, s-a schimbat sergentul de noapte. Şi de-abia te dumireşti că în arborii din curte şi de pe stradă au ciripit, de un ceas, vrăbiile.

Iei aminte acum la cîntecul cocoşilor şi simţi că e atît de veşnic, încît l-ai auzit fără să ştii, ţîşnind din toate cutele nopţii.

S-a contopit în tine cu prima impresie izbită de pojghiţa somnului.

Din curţile întunecate, strigătele lor roşii au pornit, legînd firele fiinţei, întrerupte, închegînd, într-o mişcare de sunet, spaţiul desfăcut în bezne, şi inert.

Cocoşii ; puncte de veghe în moartea emisferei, şi de raliere.

Pentru arborii cu păsări, pentru iarba cu vietăţi, pentru pămîntul plin de corturi şi de dormitoare.

Faruri sonore şi minuscule ale existenţei naufragiate în somn, cuvintul vostru înmiit scapără pe tăcerile planetei ; din grădini în grădini, pînă la barieră şi către el, răspunsul cocoşului rustic, din ogradă.

Şi de aci, din fermă în fermă, satele se leagă şi comunică pînă într-altă margine de altă cetate.

Şi astfel, sub stele, peste cîmpuri, ape şi păduri în cari cîntă cocoşul sălbatec, cîntecul lor se opreşte cu ţipăt de valul oceanului.

Şi pămîntul prin văzduhurile surde se rostogoleşte tăcut.

Auzi, Sabaoth, echipajul lor, sernnalînd o constelaţie în zare, o cometă în zenit, un meteor, sau etapa unui nou răsărit de-a curmezişul călătoriei dezlănţuite către ziua de apoi ?

Presimte cineva în ei pe trîmbiţaşii judecăţii din urmă ?

Undeva, desigur, în penumbrele vegetale de la ecuator, lîngă o cataractă, pe vîrf, ascultă Cocoşul Alb, căpitan trufaş, semnalele ostaşilor înaripaţi ce duc corabia cu prora de gheaţă, prin golul roşu al lumilor.

(Ceilalţi, din jumătatea însorită, aşteaptă ora schimbului, cu nepăsare.)

Cocoşi eterni, veţi suna din gîtlej şi aripi, destul de tare, lîngă mormîntul meu preacreştin ? în pieptul vostru cu platoşă de aur cîntă aspru melodia vieţii.

Căci pe urmă de-abia vin clopotele, uzinele, roţile, oamenii...

PREUMBLARE

Ce subţiri se ţes ramurile pe adîncul cerului. în parcul comunal numai trunchiuri tăcute şi bănci putrezesc.

Caută.

Aci, sub zăpadă, sunt frunze şi o carte lăsată dinadins. Ştiu bine că cineva, dinadins, a uitat astătoarnnă o carte, aci.

Vino unde încep potecile. Gardianul aprinde felinarele, în zidul din fund găsim o portiţă. O cunosc. Dincolo de ea e cîmpia de la marginea oraşului, îţi speli privirea în mai mult spaţiu.

O stea palidă se limpezeşte în apa văzduhului. Ca un cimitir se prăvale iarna prin care răzbesc mărăcini.

Vino. Uită manifestele de înfrăţire şi îndemnul să te cufunzi în viaţa veacului. Am să te învăţ cît suntem de singuri şi cum creste restriştea din noi.

în zări, iată, se ivesc beznele.

SFÎRŞIT DE VACANŢA

r>-nci Smaranda Florcscn

Ieri au sosit, în trăsura grea şi-nnoroiată, doi copii de şcoală. Sunt mai mari, mai negri de cum au plecat, o ştiu, deşi nu-i cunoşteam. Sunt poate prietenii mei, i-am văzut de demult, şi le-am uitat de nume şi de chip, de cînd eram laolaltă închişi de după acelaşi zid.

String pleoapele, să-mi aduc aminte. Cei doi fraţi întorşi în trăsura grea de ţară, şi cari privase cu ochi proaspeţi oraşul, şi li s-au ars obrajii, şi le-au crăpat buzele de ger, merg să-şi regăsească tovarăşii, dormitorul, cărţile, poveştile. La fel se întîmpia şi altădată cînd îi aşteptam pe tovarăşii mei, cari erau alţii, desigur, şi erau totuşi atît de duios aceiaşi. Aveau asupra noastră, copii de oraş, o definitivă superioritate, ei cari plecau în fiece ajun do sărbători, în trăsuri încăpătoare şi ferecate, către vreun sat de lingă cite o mică gară.

Era în noi toţi o nostalgie de cîmpuri, de zări, de păduri, şi de aceea îi însoţea închipuirea noastră nelămurit melancolică şi geloasă.

Aveau cai, şi le ştiau porecla şi apucăturile. Trăiau aproape de păsările curţii şi dc dobitoacele casei. de vite şi de turme, şi le cunoşteau năravul şi îngrijirea... Dulăi i'ioroşi păzeau cu veriga de-a lungul unei sîrme. Cîini ciobăneşti umpleau cerul nopţii cu alarma lor. şi ageri îşi sfîriiau pe poleiuri urmărirea lupilor fugăriţi. Jivine rele ocoleau locaşul de vacanţă, căci se zvonea despre urme de urşi, ori de o scroafă mistreaţă, cu ceata ei de pui colţoşi. Hoţi atacau târziu hambarele, pîndari trimeteau pocnete în noapte, logofeţi cu ceas şi chimir călăreau buiestraşi

hăt-în-cîmpuri, pe margini de zare. Fete în strai colorat şi flăcăi, apoi cîrciumari şi hanuri unde se întîmplau înjunghieri şi răpiri. Şi totdeauna, în vacanță, sosea pe lume un mînz nou, sau un vițel cu abur în bot. Aşa băsmeau la focul ofticos al dormitoarelor cei ce se întorceau din răgazul din sat, nouă, celor ce nu cunoşteam nici cîmpul, nici cerul, nici animalele cari ispiteau vîrstâ noastră prietenă decît din spusele lor.

Şi acum, cînd alții povestesc la fel, m-aş duce lîngă fețele lor luminate, în micul cerc atent şi minunat. Dar s-ar face tăcere la ivirea mea.

ÎN TRENUL 121

Umbra îndărătnică a unei dimineți de iarnă între catifelele vagonului. **In** tavan, văpaia plăpîndă, ca o buclă uitată într-o biblie neagră. Cei doi frați, față în față, mă obsedează. Sunt la fel de mari, în vestminte străine încheiate strîns, de călătorie. Şi-au atîrnat scurteicile îmblănite şi le văd gîturile ocrotite de linuri, pieptarele din păr de cămilă ivindu-se de sub mînecile hainei peste încheieturile pumnilor, împodobiți cu brățări de piele pentru cămeşile de aur ale ceasornicelor.

Ghetrele lor înalte sunt tot atît de fine ca şi pielăria colorată ca o floare, a valizelor. Două volume, puse la îndemînă, amintesc ațipirea sub lună unor pleoape, cele mai grele, într-o țară din Sud. Cei doi frați poartă pe brațul voinic o fîşie de doliu, şi pe umerii largi un gît strujit şi două capete albe, fără sex. Părul lucios, dat pe spate, precizează perfecțiunea sferică a țestelor mici. Trăsăturile decurg, conform unei geometrii stricte, una dintr-alta, către un ansamblu comparat de tinerață inexpresivă. Dacă îi scrutez, descopăr deosebiri — frații desigur nu sunt gemeni. Dar ceea ce îi confundă şi îi amestecă fără crutare e atonia indescriptibilă a privirii lor care nu priveşte, e simetria fără viață a efigiei lor de monedă sau mai curînd de vitrină. încerc să-mi reprezint chipul unuia îmbătrânit cu douăzeci de ani. Sînge pe opacul scleroticei. scobituri în tîmple, cuperoză pe obraji, osînză sub bârbie, o îndestulare scîrbită.în.colțul buzelor. Dar celălalt va fi la fel.

Călătoresc, fără îndoială, către moşia moştenită pe care o exploatează amîndoi. Nu schimbă cuvinte, ca oamenii cari pornesc la o corvoadă cunoscută, fără incidente şi fără surprindere. Nu se uită pe fereastră la priveliştea indiferentă ca apa dintr-un lighean.

Mişcările sunt conţinute şi depline ca ale unui jucător do biliard. O, fraţilor, să nu fiţi decît nişte meşteri în ale biliardului ? Cum leagănă trenul capul vostru preţios şi fără grijă \

Superbă e liniştea făpturii voastre bune de prăsilă. Dar puneţi oare patimă în asta ? Nimic nu se răsuceşte şi nu roade în mărul vieţii, neruşinat ?

Vreau pentru arătarea lor amorfă aspra inconştienţă a vînătorului, vreau cruzimea dispreţuitoare a boierului, pofta de stăpînire şi priapismul leneşului puternic, sau cel puţin setea de bani, darul beţiei, ori un viciu viclean, autoflagelaţia, scatofaglsmul, necromania, homosexualitatea, orice, în afara gimnasticii saloniere a biliardului, în afara moţăielii statuare a capetelor păpuşăreşti din tren.

Fraţilor, îi interpelez mintal, în inspiraţie bruscă, şi-mi înfig căutăturile în ei, poate alta e taina vieţii voastre, învelită în piei de şopîrlă şi sobol, căptuşită cu aur şi platină, stropită cu apă de păr. deseîntată cu valsuri pe cuvinte... Un cataclism sentimental, desigur, le-a strivit sub greutatea renunţărilor corola suavă a simţirii, şi numai tinereţea lor supravieţuieşte, ca o faţadă, în care s-au stins ferestrele.

De aceea privirea lor nu mai visează, nici nu se. uită, dc aceea stau neclintite firele de păr peste fruntea netedă ca gheaţa. Cei doi fraţi iubeau, negreşit, aceeaşi femeie, şi din dragostea lor au făcut un rug şi o flacără, şi au risipit pe urmă cenuşa în vînt. De atunci se întorc mereu în părăginitele grădini strămoşeşti cari le-au turnat în suflete marea lor tăcere, şi laolaltă rătăcesc pe năpăditele cărări, drepţi şi mândri încă, pe sub frunzarele unde, singur, aiurează cucul...

— Aveţi un chibrit, vă rog ?

Surprins, îmi caut amnarul, scapăr şi aprind corectei figuri ţigara :

— Mersi...

Deodată mă cuprinde regretul că pierd cel mai bun prilej dc-a intra în vorbă. Mă precipit:

— Aveţi poate o ţigară ?

— Mă rog !

Conversaţia cădea iremediabil. Cu încăpăţânare, continuai :

— Mă iertaţi, d-le, aş vrea să ştiu dacă volumul legat de lîngă d-voastră nu e cumva un exemplar din *Les Regrets,* ediţia unica, numerotata şi intruvabilă a lui Van Rauk, Amsterdam, 1672.

— Vă înşelaţi, domnule : e noul *Indicator de căi ferate şi maritime,* Bucureşti, 1921...

Souvemrs de voyage — nimic mai mult docît, din goana trenului, stîlpii cari se culcă, de telegraf, cu_ încetinitorul de cinema. Şi cantoniera, faţă aspră, cu steagul înfăşurat, cu genunchii de bronz, la bariera battată, cantoniera, — idolul acestor ţinuturi, ,e care, un minut, în altarul sufletului, îl, slăvesc.

Pe malul Dunării albastre, faţă cu Bulgaria, în praful farmaceutic al drumului, bivolii mari ca bărcile, şi ţăranii cu brîul roşu pe cămăşi, şi soarele cu spiţe care duce toate această privelişte la păscut...

în pustiul palatului moldovenesc, după ceasul al 12-lea, bâtrîna prinţesă împăiată se iveşte tuturor oglinzilor în podoabele ei demodate. Paşii subţiri de sub malacov o poartă, cu pene, perle şi mătăsuri, în ritmul unor acorduri imaginare pe sub candelabrele de bronz în cari timpul nou a cuibărit becuri electrice. Astfel, după fiece utrenie; copleşită în argint şi bijuterii ca un ospăţ, evoluează cu opriri de păun. să recheme balurile cu ofiţeri ruşi şi consuli străini, de altădată.

într-o noapte, a intrat pe uşă gîtuitorul adus de nora pizmaşă şi de urită baştină, ţiitoarea tînărului principe degenerat. Şi a pus capăt. Continuarea în *Curierul judiciar* şi la ceaiul doamnei Carapano.

Printre suliţele grădinii de iarnă, valsul orchestrei militare, în ce adîncă unire cu vîntul, cu mireasma, cu sezonul, cu lumina la marile ferestre ale palatului, înteţită.

Iubesc muzica de alamă a balurilor colorate ca o pădure exotică, consimt serbărilor necunoscute, pentru afirmaţia lor paradoxală, pentru conţinutul lor de fericire certă şi ostentativă.

Pianul îi izbutise. Sluga lăhuzi în aceeaşi noapte şi oră cu stăpîna, tînăra şi nobila Zenaida. Şi e în acest eveniment un fenomen bizar de autosugestie pe care-1 recomandăm cu stăruinţă psihiatrilor şi apostolilor voinţei. Servitoarea îşi urmă hipnotic gîndul pe care de mii de ori, cu minuţiozităţi de film, şi-1 reprezentase. Coborî din mansardă cu fătul gol sub cămaşă, pătrunse în ietacul Zenaidei adormite şi schimbă pruncul. Săvîrşind fapta, nu reflectase decît : „cel puţin de l-ar creşte în idei democrate". întoarsă apoi anevoie în mansardă cu odrasla de stăpîn în braţe, se culcă deasupră-i şi o înăbuşi.

Accidentul fu atribuit febrei puerperaie.

încolo lucrurile se petrecură normal .din. lipsa oricărui denunţ şi din lipsa unui rege Solomon cu demonstraţii înţelepte.

Eu singur cunosc taina servitoarei, dar nu vreau s-o spun.

Bivolul se legănă pînă-n centrul oraşului, ccoli peluza înflorită şi, pe sub portalul Operr., pătrunse în sala de spectacol pustie. înainta printre cele două rînduri de scaune pluşate, în acea tăcere.care e altfel decât în catedrale şi piramide, şi către, scena goală se opri şi întrebător mugi.

Un zvon armonios răspunse din instrumentele lăsate în orchestră...

*

Copilăria mea, — începui, fără să observ întunecarea chipurilor din jur şi acel fel de atenţiune sub care, cu puţină luare-aminte, ghiceşti constrîngere şi politeţă, — copilăria mea e povestea portretului în ulei al străbunicului. Fără îndoială că aceasta e amintirea de căpetenie, dimpreună cu o

anumită clipă cînd, într-o sală deşartă, plină cu soare şi de ceva praf, mi-am dat seama deodată că intrasem în lunga vacanţă de vară. A î dar asta n-arc nici o importanţă pe lîngă portretul în ulei al străbunicului meu, căzut din cadrul daurit şi uitat într-un colţ, simplă pînză ţintuită pe patru speteze subţiri —, ce neglijenţă !

Era o pată palidă şi triunghiulară, pe un fond negru lins, şi priviri reci de un verde coclit şi un guler înalt pînă peste bărbie, ţinut, după moda timpului, într-o înfăşare dc mătasă de care gîtul părea mai lung.

Pe zidul suvenirului stăpâneşte azi acel portret, ca într-un fund de biserică un sfînt care transpare de sub cojirea pricinuită de umezeală ; stăpîneşte poate tocmai pentru că l-au părăsit râzimat în ungherul chiar al camerei mele de joc. Acolo, printre paiaţele carne şi urşii de pluş, printre soldaţii de plumb, caii de lemn şi velocipeda cu trei roate, pata lui isoscelă şi gălbuie, ca o faclă în noapte, vă daţi seama cit era de severă ? Ai casei au încercat să creeze între mine şi El o atmosferă sentimentală : „ia uite cum saimeni tabloului**, îmi ziceau : „ai să fii leit el**. Şi, spre a mă convinge, însuşi tata poza, alăturat, pentru a-mi înlesni verificările pe această scară genealogică. Toate acestea nu m-au determinat să nu mă joc, ca pînă atunci, cu spatele la portret, din teama de a nu-i întîlni privirile reci, intense şi invariabil suverane.

Dar în toate robiile, în cele mai depline, în cele mai consimţite, mocneşte un gînd de revoltă. Al meu se încinse în tăcere, miji şi prinse flacără şl crescu deodată incendiar, cînd sub coiful argintiu şi cuirasa de carton presat, şi cu sabia goală în mînă, am dat buzna în portret şi i-am spart ochii. Fu primul meu gest de independenţă, şi cine ştie dacă-1 regret chiar azi. Am petrecut deci •> adevărată după-amiază de liberă joacă, o după-amiază frenetică, revoluţionară, în care căpătasem un ascendent vertiginos asupra ursului de pluş, al armatei de plumb, al cavaleriei şi al paiaţelor sulemenite şi ţeapăn servile în a mă desfăta. De atunci însă portretul sc răzbună şi persistă în colţul sufletesc din care simt punctarea privirii lur verzi ca vasul de bronz vechi al fîntînii de orişiunde — toate îîntiinile adevărate au un vas pe umeri de îngeri; totul în bronz vechi. Iar portretul faimos[1] — pe care mi 1-a făcut Marcel Iancu în 1922 — seamănă strană*! ca tonalitate şi expresiecu defunctul chip pictat acum mai bine de un secol, cu toate deosebirile de procedeu şi dc temperament dintre celebrul pictor şi meşterul necunoscut. Din locul lui mă priveşte şi îmi impune o. personalitate,. de aceea' o să-1 înlătur sau îl voi dărui lui N. D. Cocea, care mi-1 cere. Bine ar fi fost totuşi să«i pot sparge ochii, gestul ar însemna liberarea faţă de respectul lucrului de artă, — ce victorie vreţi mai echivalentă cu a săbiei de lemn' de demult ? Iar despre viaţa, sărmanului străbunic, aflaţi că a fost romantică, fiindcă a murit tînăr şi fiindcă a suferit la urmă de o boală a măduvei. Desigur, anii cei lungi în fotoliul.cu.roate şi cochetăria nedezminţită a fularului de mătasă i-au dat acea paloare şi acea privire de încordare dispreţuitoare şi de reţinere mândră în faţa sorţii...

Cele două fulgere mari peste beznele sonore şi-au cusut membrana de sidef, ca două fîlfîiri de flutur, pe trupul îngust, de lemn vechi, al vasuluifantomă. Vîrtej. Ivire. Simţi mireasma electricităţii în larg. Un val blestemat se boţi în noapte, criispîndu-şi parapetul sub pasul acelei prore putrede ca o moară şi-ntraripată de cel mai supranatural azur ce s-ar fi nălucit ochilor tăi, obsedaţi totuşi de arhangheli.

No înspăimântarăm de răsfrângerea acelei clipe în noi. Binoclul tău, cioburi pe covertă. Matelotul din vigie încremenise şi gîndi : semn rău, vom avea furtună. Numai staţia de fără fir înregistra intraductibile senzaţii pe nervii metalici, sensibili ca ghitarele. Iar în depărtările cari sc deschideau lunatec, vasul-fantomă se căţăra ca un nod de pă-

[1] Vezi în Baudelaire, prelata la ***Pctiles Pocmcs en*** Prose,. accepţiunea cuvîntului ***(n.a.).***

ianjen în propria-i pînză polară şi cu înteţirea cursei crescu-n aripi şi se slei în lumină, ori în tensiunea ochilor noştri zgîiţi.

— A fost, da, chiar el, vasul din poveştile corăbierilor.

— A fost, da, chiar el, vasul simbolurilor sublime şi nule...

— A fost, da, chiar el, vasul lui Edgar Poe, vasul evocat de orchestre, vasul sticlelor astupate cu smoală şi cu sfîşietoare rînduri de adio în burtă, vasul nostalgic, vasul lugubru, lebăda, caii albi de la Rosmersholm.

Şi ne-am întors, printre emigranţii clasei a treia, risipiţi în somn ca excrementele, spre cabinele noastre de lux, cari închid o atmosferă de pluş şi Cotty, în văzduhul sărat al largului.

Şi noaptea aceea n-a fost prima noastră noapte, pentru ochii fulgeraţi, pentru minţile chemate de imposibila transbordare.

*

Puse peceţi pe ultimele dorinţi, în liniştea odăii cunoscute şi care nu era decît prelungirea vieţii lui. Se apropiau astfel de miezul nopţii, ora trenului gătit cu arme şi flori. Dincolo de uşă simţi veghea şoptitoare a alor săi. Rîndui încă o dată totul pe masă, ca pentru o lungă absenţă sau poate pentru totdeauna, şi puse scrisorile în cari închisese cuvintele de bun rămas, în văzul celui ce va pătrunde întiiul acolo. Apoi luă lampa şi trecu la ei, deodată. „V-am adus, le zise, încă o lumină, poate aveţi nevoie de ea, eu trebuie să mă duc". Ţinea lampa ca pe un şoim, pe pumn. înainta, o puse pe masa din mijloc, cu acea siguranţă care îi încremenea pe ai săi, ca în faţa unui şef ierarhic. Şi din pragul uşii, cu vocea netedă, „rămâneţi sănătoşi, le zise, poate ne mai vedem".

Pasul se depărta ferm şi grabnic, bătîndu-şi loviturile surde în ascultarea care nu putea pricepe şi deci nu va presimţi secretul duios al plicurilor de afaceri lăsate in grija celor rămaşi, de mintea lui limpede şi prevăzătoare, atîta tot.

TIMP

în fundul gîndurilor — stătătoare — privirea femeii, albastru închegat.

în grădinile părăsite, în bazinele ploilor, în mătasuri vechi, broaştele îngână amintirea cucului, în cumpănire magnetică pe somnul vertical al apelor.

Aerul e încins şi dens pe unde are să fîlfâie plecarea berzelor. Aici şi rugina şi fiorul lînced al sevei izbucneşte încă în viitori de iunie. Nici un mormSnt nu se vede, deşi aştept ca un cioclu ^ pe bancă, între musculiţe de aur, şi scriu în nisip numele, cu semne mari, sortite vîntului şi frunzelor şi umbrelor. Pe toată întinderea, sufletul alungă pe bazine un alfabet de **o** şi *o*. Simplu efect optic, acest urît mut al grădinii, care, cu litere de gumă, cască văratec, poate fiindcă citesc prea de sus, şi numai dintr-o latură, gura flexibilă a fîntînilor.

T

ALILUIA

(A se ceti eu peria de dinți)

Invoalata doamnă purta pelerina nopții dc culoarea aripilor de liliac. O persecutam circular în jurul cimitirului cu zidul scund, cimitirul din Drăgăneşti, pe lîngă care se afundă un drum, ca un tren, care s-ar îndrepta spre adâncul cu stele, cu stele astfel dispuse încît cuvântul *niciodată* se poate ceti pe ele.

Aventură — ciudata aventură. Stelele se angrenau ca dinții unei maşini agricole peste acoperişuri albastre ca zincul — în vale căpițele de fîn din cari un bot de căprioară a smuls mănunchiuri. I-am zis atunci doamnei care înainta pe parchetul lucitor al lunii :

„Să dezmierdăm trifoiul fraged cu lapte suspendat, să ne ascundem trupurile în carimbul cizmei de marochin fermecate, să ne înălțăm în tramvaiul cu cai, să jumulim cântecul cucului în cutii dc lemn, să facem muntelui Ararat un cucui..."

Dar fiindcă nu primeam nici un răspuns şi păşeam în fluturarea ampOelor văluri —, „cum te numeşti**, o întrebai instalat în. fața ei în barca de beton dresat, barcă fără lopeți, ca un sat fără clini.

Mi-a zis : „Tu nu eşti poet, nici tuberculos, nici măcar *poet-tuberculos* şi eu numai pe el îl vreau. Adio."

Pe băncile şcoalei nu avui mai mult succes. Rămăsei cu băncile goale puşcă.

Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul îmi arată cu gestul de bronz direcția idealului național în care să caut de acum apariția ei hidraulică, vocabularul ei insensibil, umbrela ei rotativă, poetul ei tuberculos.

Imposibil să-i ciocănesc şoldurile cu mîna, să-i identific surâsul, a cărui claviatură aşteaptă degetcle lunii, şi nici să urmez linia diamantină pe care patina ei mi-o scapă printre paşii pierduți.

Păsări au coborât desfăcute sărutări pe aceste urme efemere. Suita mea a tras în ele şi a făcut focul şi friptura. Toți poartă haine de piele unse cu ulei de focă. Pe aci contrabanda de blănuri este aprig supravegheată de cazaci sovietici. Au surprins între altele o ladă cu *Jc sais tout,* revistă mondială ilustrată. în acelaşi moment trecu însuşi adresantul. Era exploratorul Amundsen, pedestru, purtând la subsuoară steagul menit să fie împlântat pe pol. „E jidovul rătăcitor", strigă unul din suită. Gârbov şi obosit, nu vedea pe nimeni şi se încuraja pe sine mestecând un cîntec de drum lung. Un cântec suspect. Cîntec din Românîa-Mare. *La Moară la hirta...* întâlnirea m-a viu impresionat.

Doamna împodobeşte în treacăt cu clopoțeii unei voioşii subite coarnele primitive ale unui ren. Surâde unui vânător negru pe amurgul roşu. îşi pierde în urmă tot misterul, dar îşi lipeşte urechea de prora stîncoasă a Scandinavieî, să-mi asculte prin subteran magnet bătaia inimii.

„Doamnă, i-am zis, vreau ca povestea noastră să se numească — sincopa ; romanul nostru n-are să înceapă niciodată. Escapada, mea s-ar sfârşi sub tălpile d-tale gîdiloase. Sărutul meu ar lipi timbre jubiliare pe unghiile incandescente."

La intrarea în peşteră am zărit monumente megalitice. Eram in Bretania lui Felix le Dantec —, asociația de idei o recunoscurăm facilă. Pamfletarul Arghezi surîdea cîineşte — ați observat cîte surâsuri absurde se interpun fericirii noastre. în cele din urmă, brutalitatea mea dezlănțuită de încăpățânarea imposibilului ți-a strigat : „Afară ! Afară !" Şi ai dispărut din înălțarea mea şi noaptea mi-a rămas curată, ca o boltă de cristal vînăt în care zboară în creştere mistică o bufniță de aur.

Atunci propusei şi timpul poveştii noastre :

n

Ciorapii de mătase i-a uitat pe bemolii pianului, iar numele şi l-a scris cu roşul de buze pe lemnul buricului. Poartă la gît lemn sfînt de la Ierusalim, unde are rude. Inventează vorbe fără înţeles pe care şi le murmură sieşi sau mi le» picură ca pe un venin de sunete, In ureche, in clipa de dragoste.

Pianul e negru, afară ninge. Fulgii pasionaţi. Bal de zurgălăi.

Aşa a fost ucis bătrînul rege Hamlet de soţi;; care i-a distilat esenţa de năpârcă în tubul acustic. De ce mă persecută gîndul acesta ? Fu întâia noastră noapte.

Casa e veche, panoplia e roasă de molii, iataganul, cucerit de tatăl ei, căpitanul, la 77, a ruginit, cămaşa roşie a bunicului ei, garibaldianul, se decolorează, pavăza purtată în cruciade de strămoşul ei...

Ii plac violoniştii în carne şi batistă şi maeştrii vechi. întinde picioarele goale pe castelele de cărţi de joc şi se joacă cu rotatele genunchilor. Detestă' supapele.

Afirmă că *Tatăl nostru* nu e decil o poveste de aventuri şi totdeodată cel mai complet roman care s-a scris vreodată. Neagă stilul, stiletul şi stilografuî, ca amănunte ale unei epoci perimate.

De-a lungul şinelor tramvaiului electric porneşte seara la vînătoare, decimând păunii de ninsoare cu snopul de lumină al farului de automobil. E la volan.

Convorbirile noastre le-am conservat în mărul lui Adam fiert. Menajul durează de şapte mii de ani, şi în ciuda rugăciunilor, nu avem nici un copil. Cîinii de vînătoare îi înlocuiesc prea bine in orele de *jet d'eau* şi de imobilitate sub palmierii artificiali. De jur împrejurul Escurialului care ne adăposteşte, văduvele pescarilor presară zilnic ce-

nuşă şi sare, pentru a zădărnici vegetaţia şi a ne sili să plecăm.

Din naltul ferestrei le privim cu indiferenţă.

Da, cu indiferenţă.

Corpurile lor răspîndesc un miros de cotoi văpsit.

III

Citim în Monitorul oficial ;

Glasul ei mă subjugă îndeosebi prin lenta presiune a prevestirilor lui, atenuate cu depărtări unde clocesc ecouri.

Are să-mi pună otravă m cafea, căci imaginaţia ei a ostenit premeditind, şi poate ura ei nu-**mi** hărăzeşte o soartă mai puţin banală.

Ordin a dat roabelor să umble desculţe, ceea ce îmi pare semnul unui doliu anticipat, al unei văduvii subconştiente.

Căzuse odată pe gînduri, cu ochii la porumbarul nebun care jonglează cu zborurile.

Frins-am brusc mîna ei şi i-am privit sub frunte. A tresărit, a ţipat şi a fugit.

Am pus porumbarul în cămaşa de forţă majoră.

III . bis

Am ţăcănit aceste cuvinte prietenilor mei din lumea întreagă, pe aparatul Morse, ca o chemare în ajutor. Prietenii mei au toţi aceeaşi sinecură : de a neglija lucrurile în farurile diverselor coaste şi de a face farse vapoarelor în primejdie de naufragiu, prin semnalizări intenţionat greşite. Am primit o mulţime de reclamaţiuni în această chestie.

Atît de intensă şi strindbergiană e reciproca noastră aversiune, încît ne refugiem unul în podul cu atlasuri vechi şi cu vechi instrumente de optică şi de geografie, cellalt în pivniţa boltită, plină cu doage uscate, cu lanţuri şi instrumente de tortură. In pivniţă e umezeală. Are să capete reumatisme.

Dar n-ar vica ca prin aceasta forma genunchilor* şi a gleznelor ei să fie vătămată.

Primăvara a spart sloiurile peste cari se fugăriră îngeri cu săbii de Harap Alb. Era o desmormîntare veselă. Ea şi-a pus, pentru solemnitatea întoarcerii cocorilor, ochii cei mai albaştri, picioarele cele mai albe şi şi-a limpezit glasul pe primii ghiocei. Popa veni din sat cu sfeştanie. Hergelii s<x}iTOoniră cîmpia şi asurziră soarele: Ea îşi umplu baia cu agheasmă.

In curte, ţiganii cositoreau vasele de aramă. Ea se tolănea pe pămîntul ud în boschete şi lăsa melcii vîscoşi să-i lunece de-a lungul trupului. Semăna kilometri verzi cu note muzicale şi se întorcea seara în sufragerie, unde ardea anevoie un foc marc. Căuta desigur o aventură primăvăratieă în pădure : poveştile cu haiduci ale copilăriei. In fundul pădurii trăieşte» un morar bătrîn care macină coaja copacilor pentru clienţii iluzorii. Ne-am dus să-1 vedem. E morar ca toţi morarii, dar n-aude, n-a vede.

Pe iubita mea o cheamă Aliluia. Pe tatăl ei 1-a chemat *AU,* deşi era turc, iar pe mama ei *Luia.* De aceea fructul nunţii lor a căpătat numele de *Aliluia..* Numele acesta e comod, căci îşi găseşte aplicaţia în toate împrejurăiile. De pildă : *Aliluia,*

în fond, e fată bună şi aş trăi cu ea pînă l;: adînci bătrineţe.

Dar poetul tuberculos pe care-1 păstra, încă dinaintea căsniciei, în garderobul rochiilor demodate ?

Sfîrşisc prin a se îngraşă din pricina atmosferei de naftalină pe care o respirase cîteva milenii şi a cozilor de evantai de baga ce constituLseră o viat-a întreagă unicu-i şi strictul regim. Deplorabil. Cîte zile, atîtea cafele cu lapte, Amin.

VICTORIA SĂLBATICA

Eroul acestor texte se numeşte Dorimedont. Pseudonim ridicul contractat în .paginile unei reviste bulevardiere, la care colaborase în tinereţea dinţii. Pentru Dorimedont viaţa nu e decât un şir lung de tinereţi. De atunci încercările toate de a scăpa de un nume care i se potrivea ca o tinichea de coadă — două-trei volume de poezii, un raft de nuvele istorice şi de romane psihologice şi sociale — au fost cu dinadinsul zadarnice. Pentru familie şi prieteni, pentru femei şi pentru public, Ion Pîrvu, ilustru pe ţărmurile Dîmboviţei şi ale Danubiuiui, a rămas Dorimedont, sau, scurt şi simplu, Dori. Avea o slujbă la ministerul artelor, era membru în comitetele câtorva tovărăşii profesionale, scriitor oarecum cetit şi câştigător credincios a două-trei premii anuale dc proză şi poezie.

în culmea carierii, reuşise să-şi cumpere o vilă, în rate, într-un cartier nou şi pitoresc, întreprins de o societate de construcţii, în rămăşiţele unui parc de la marginea oraşului.

Nedumerirea lui începe tocmai de aci. I se împlinise visul de a trăi sprijinit de câteva balcoane, prelungit de cîteva poteci de nisip, pînă la zidul împrejmuitor, pînă la plopii cristalini de lingă poarta de tablă, pe care înscrisese cu răsfăţ: *cave canem.* Ştrul, o jumătate-lup, isteţ şi năprasnic., pe care cele două brazde cu gazon şi un şirag de brazi pitici dintr-o curte avară nu fac decât să-1 întărite, îndreptăţeşte acest avertisment individualist de stăpân neprimitor al proprietăţii sacre şi inviolabile.

Dorimedont trăsese un cerc sever în jurul liniştii sale în care mai adăpostea o soţie, o soră a soţiei şi, cum văzurăm, şi pe recenta noastră cunoştinţă, Ştrul. Nimeni nu putea străbate, nevestit, în singurătatea lor confortabilă şi civilizată, căci Dorimedont, om sîrguitor şi priceput, ştia să-şi valorifice munca. Nici zgomotele nu prea răzbeau în acest loc îmblănit de teii cruţaţi de planul de parcelare. Numai undele subtile ale lui Herz veneau să trezească strunele unui radio pe care-1 chinuia Dina, cumnata, în sufragerie. între soneriile telefonului însă, o foaie de hîrtie sugativă paraliza stridenţa chemă-' rilor inoportune. Iar patefonul jiu era îngăduit decît în lipsa lui Dorimedont de acasă. De vizite îi ferea depărtarea. Jeannot, singur, se încumeta de cîteva ori pe săptămînă să deschidă poarta şi să urce dimpreună cu Ştrul, ţinut prieteneşte de zgardă, treptele' micului lor peron. Era colegul şi poate pretendentul Dinei. îl primea în salonaş. Adesea, Dorimedont se minuna de această prietenie între două vlăstare ale aceleiaşi generaţii sportive. „Noi am fost mai sedentari, dar mai nervoşi, explică el soţiei sale. Astfel de amiciţii se sfîrşeau mult mai reoede, pe cît mi-amintesc. Generaţia e sau mai frigidă, sau mai făţarnică, adăugă... ri-am eu timp să aprofundez asemenea mistere..."

Dorimedont avea treizeci şi opt de ani. Dina. douăzeci şi unu, Jeannot, douăzeci şi doi, Florance, soţia, treizeci şi cinci.

Cu toate măsurile lui de izolare, Dorimedont e azi nedumerit şi nervos. La masa de lucru, strică pagini albe cu desene şi linieri inepte. Peretele de la spatele lui filtrează, destul de limpede, sunetele unui pian. El ştie că dincolo de acest perete e un culoar şi apoi cîmpul, şi alt, nimic. în vilele din vecinătate nu e nici un fel de instrument muzical, iar pianul casei stă încuiat şi mut. Sunetele totuşi trec prin zid şi îl ajung, îi pipăie auzul cu o stăruinţă aproape materială. îşi dă bine seama că e o părere, căci a verificat şi melodia şi ştie astfel că nimeni nu o poate cunoaşte la noi. E reîntîmp'Lirea minuţioasă a unei senzaţii adevărate, din trecut, la Paris, cu, cinci ani în urmă, fusese vecin de odaie

cu un muzicant rus din Simbirsk. îi despărţea un perete destul c\e gros -— casa era de construcţie veche —, însă notele artistului sunau desluşit, cu acea idealizare pe care o capătă pianul cînd e auzit prin mijlocirea depărtării, sau a unei plăci, sau a unui obstacol, şi ades această muzică îi turbura gîndurile. încercase să se sustragă obsesiei cuceritoare a sunetului. îl cunoştea pe siberian, dar din convorbirile avute nu ajunsese să-1 preţviiască, ci numai să-î stimeze. Muzicantul era un explorator al necunoscutului artei sale, de. care căuta să se apropie prin mijloace noi. Se lăuda că le^-a şi găsit, iar ca dovadă i-a cîntat lui Dorimedont compoziţiile pentru pian. Nu 1-a înţeles însă, şi chiar i s-a părut că ar putea şi el crea în muzică în felul acesta, trecînd doar cu palmele şi cotul peste clape, de-a valma.

O ultimă lucrare, neisprăvită şi nefixată, i s-a impus însă, prin. puterea repetiţiei. Dorimedont o auzea zilnic prin perete.

Pe. încetul, acordurile împrăştiate şi potrivnice s-au aşezat în mintea lui în alcătuiri arhitectonice^ după o lege necunoscută şi clară. Rolul difuz al sunetelor şi vasta lor dezarmonie i se lămuri că urmează o linie ascunsă, asemenea direcţiunii Nord-Sud a marelui magnet subteran; Deosebi chiar o . melodie plutind ca. ţipătul pescăruşului peste furtună. Un puhoi pogora într-însul, şi în retragerea lui răscolea fundurile sufletului. La început, poemul stăruia cu alterări iscusite într-un imn banal de orchestră municipală. Exaltarea se obîrşea vulgară ... din această bucurie de sărbătoare publică, fără pitoresc, fără exotism, efect de restrişte stîrnit de mizeria inspiraţiei şi de cea. mai geometrică platitudine. Totul se destrăma într-un clipocit cacofonic de copil lăsat să căznească nebuneşte instrumentul. Pe urmă, valurile sonore se căutau din nou, şerpii - fluizi se încolăceau în noduri vibrante, albia se re- • făcea sub motivul de ieftină bucurie al fanfarei reamintite. Puteri dîrze se liberau în acorduri întunecate. Fîntîni explodau pe rînd în coroane.sonore. Copci aprofundau pîlnia lor vertiginoasă, elanuri agresive sparg-frontul* lor răguşit de cerbicia meta- • lică a laitmotivului, o coaliţie dezmetică se reali-

-zează, în sfîrşit, în cavalcade planetare, într-un tangaj cosmic, pe talazurile eternităţii, pînă cînd această apocaliptică năvală se rezolvă în distrugeri totale de catapetesme luminoase, în prăbuşiri de blocuri clintite din boltii lor milenară, în zornet de fulgere descătuşate din vechea lor peşteră : cântecul s-a ales, în zbor planat, din arpejul dc fanfară purificat, ca o statuie liberată din stâncă, aur trudnic extras din minereu. Un ţipăt final de lişiţă în ton minor...

Bucata se numea *Victoria sălbatică,* şi de cîte ori o ascultase, Dorimedont a simţit în adâncul său forţe, vitejii neîntrebuinţate, răzvrătiri în aşteptarea unui semnal, pe cînd voinţa lui, atît de cumpănită, sc destrona de hotăriri infernale.

I-a fost de atunci, compoziţia rusului, descântec şi rugăciune. In virtutea ei, cu cele mai ferme bucurii, calcă peste cele dintîi porunci de nieăirea. Un îndemn de acţiune şi înfruntare, în ciuda lucidităţii iui ordonatoare, îl purta pe căile absurdului, plin de o vrajă muzicală care U înzestra cu apucături eroice.

Dorimedont începu să observe că nimic nu-i mai scapă, şi tot ceea ce i se păruse himeric se transforma în îndepliniri aievea, pentru că învăţase, în sfîrşit, să nesocotească şi să cuteze. Poate că povestea lui s-ar fi împodobit cu isprăvi minunate dacă Dorimedont ar fi ştiut şi ce trebuie să vrea, şi ce nu. *Victoria sălbatică* nu cuprindea sfaturi practice precise, ci se lăsa interpretată de fiecare ascultător pe măsura puterilor şi a idealurilor lui. Posedatul se dezbăra de obiceieîe lui cele mai stăpâne. A fost, de pildă, în viaţa sa un timp pe care şi 1-a pierdut numai cu dragostile. îşi împărţise toată patima şi puterea între femei, iar luarea-aminte i-era ţintuită de socoteala migăloasă a întâlnirilor, a minciunilor şi a mîngîierilor repartizate, cu dărnicie în cele pătai puncte ale oraşului. Crezuse că poate fi astfel mai liber cu gîndul, fiindcă în sensibilitatea lui devastată de o idilă tragică nu se mai statornicea obsesia unei singure femei, cînd atâtea imagini se certau într-însul pentru întâietate. S-a întiîmplat mai rău decît aşa. Fiecare fiinţă dezmierdată i-a impus

cazul ei deosebit, enigmă sau şaradă, o adunare de întrebări felurite cari îl solicitau pînă la istovire. Senzualitatea şi simţirea nu se uneau la fel în fiecare, deci şi purtarea lui Dorimedont trebuia să difere. Studiase fiece temperament prin plăcere. Trupul de aramă nu se aseamănă cu-trupul de sidef nici în figuri, nici în suspine.

Una e avântul Dianei, şi alta valul Venerei. Un rit deosebit sărutul, îmbrăţişarea şi leşinul fiecăreia. Iar gîndul pe care ţi-1 dăruie e şi-el altfel, căci asemănătoare e doar aparenţa identică a firelor de iarbă pe oceanul câmpiei. Viaţa în ele se alege fir de fir. Dorimedont alerga de la un loc la altul al haremului său risipit, ca un medic la vizite. Era nenorocit în diversa lui fericire. Succesele-i amoroase, din ce în *ce,* semănau cu biruinţele lui Pyrus. Cu neputinţă să se sustragă prăzilor cari ofereau de pretutindeni trofeul zîmbetului lor imperios. Reclama e sufletul dragostei, ca în negustorie. Mulţrumită formei sale, ticluită din exagerări, întreţinută dc nevoia de anecdotă şi foileton a lumii, Dori se simţea încins şi cotrobăit de priviri cari dezmierdaseră toate închipuirile despre dînsul, pînă în clipa întâlnirii lui aievea. Fiecăreia se istovi să-i întipărească o amintire de flacără. Vîrtejul acesta îi smuci zilele şi nopţile cu o viteză din care nu se mai putea reculege nici în zorile de nesomn pe aşternutul mereu altul, lîngă o răsuflare necunoscută. Căci legea voluptăţii îi poruncea să vegheze cel din urmă, lângă tovarăşii răpusă de roata senzaţiilor şi legănată de priceperea lui în dezmierdare. Astfel se simţea el sfîrşindu-se, ceas de nisip care nu sc mai umple, căci totul, chiar şi diversitatea, devenea monotonie. încercă, într-un târziu, tezaurul public al unei curtezane cu surâsul de portret celebru şi care 1-a găzduit cu o politeţă de-abia profesională, într-un rînd. Plăcerea mecanizată, de care uitase în lunga şi migăloasa lui carieră sentimentală, îl recrea. Deschise ochii în paradisul regăsit. Femeia nu-i cerea nici cuvinte, nici duioşie. Iar plata era un gest secret, pierdut în schema jocului, ca un fior în perdele. Dori se dădu nepăsării cordiale a acestei femei, şi se întoarse la ea şi stărui cu atâta rescu-

noştinţă, încît poleiul dintre cele două fiinţe se topi şi sîngele lor fraterniza într-un ritm acelaşi. „Cînd mai vii ?" îl întrebă ea, într-o încleştare de bun rămas anevoios, lîngă uşă. Privind-o, îşi dete seama cu o uimire îmcîntată că şi de data asta avea în faţă-i o făptură vie, caldă şi chinuită, ca toate făpturile din pădurea neliniştită a omenirii. Păşi într-o poveste nouă, in micul apartament de hotel, printre prea multe flacoane cu miresme, umde Gysele citea romane de senzaţie cu coperta roşie şi unde orarul era încărcat şi migălos ca indicatorul oficial al mersului trenurilor. Se măsură cu sentimentul echivoc de măgulire şi umilinţa de a fi amant de inimă. Vârtejul însă îl năpustea cu hotărâre pe marile distanţe ale Parisului, între regrete şi compătimiri sau, supt de pofte neaşteptate, printre chipurile muzeului său viu. Dori îşi explica pornirile care-1 goneau de pretutindeni prin gândirea încărcată de dorinţă a iubitelor sale. Credea că se află oricînd in stare dc comunicaţie mintală cu ele. N-avusose vreme să studieze mijlocul de a întrerupe, prin voinţă, fiorul telepatic, eare-1 ajungea ca un *lazzo*. Gysele suferi de dorul lui. Când el reapărea, învins în apelurile ei de insomnie, palid de sacrificii şi cuceriri, găsea în perini o lamentabilă curtezană sensibilizată de aşteptări fără ecou. Glorioasa cu brăţări la gleznă se frămînt?. într-un hohot de plîns. Lacrimile ei erau tot atît de sărate ca şi ale unei doamne adultere ori ale unei fecioare din lumea mare. Căpătase toate slăbiciunile unei femei virtuoase : scria scrisori de învinuire tristă sau de blesteme, punea întrebări, cerea socoteală de timpul lui liber, făcea scene dc gelozie, simula resemnarea : „nu mă mai iubeşti ! mai bine spune-mi".

E prizonier între coloanele femeilor surpate pe inima lui. Ii trebuie vigoarea lui Samson să dărâme templul iubirii sau să-î susţie. Cu fiece şuviţă de păr lăsată în paginile unui album, coama lui s-a risipit; şi nu-i rămîn puteri nici pentru fugă. Nopţile îl înspăimântă şi nu le mai poate trece singur. Cu beznele, alunecau în tăcerea somnului trupuri goale. Se tolăneau prin unghere, pe covoare, în jurul patului în care se odihnea. Nu le vede, nu vrea să le vadă, dar le simte trăind. Respiraţia lor adie cu parfum de colonie şi lavandă prin odaie. Parfumul îl dezgustă pînă la greaţă, pieptul îi gîfîie. Trupurile sunt din ce în ce mai multe Zac în toată odaia, se înghesuie, ca într-un lazaret. Se încarcă unele peste altele, ca în groapa comună. Intens, mirosul de lavandă şi sudoare. De mulţimea lor goală, intunericul păleşte, iar valul cadaveric şi despletit a crescut până la ânălţimea patului. Arcuite, le simte, două din ele, că se vor rostogoli chihotind în aşternut. Dori se opinteşte în spaimă şi, învingându-şi gîtlejul îndărătnic, dă un răcnet de moarte. E treaz. Ferestrele larg deschise în vară, peste un scuar, lasă lumina unui felinar electric.

Un glas din stradă întreabă :

— Cine-a strigat ? Parc-a fost omorât cineva !

Trecători întîrziaţi s-au oprit sub ziduri. Pe culoarele etajului său răsună paşi în covorul care Ic-a pus căluş. Dori se înfundă în perini de ruşine. Dimineaţa, în oglindă. îşi cercetează pleoapele palide şi umflate, ochiul tulbure.

Nu mai merge. Un dor de odihnă şi libertate protestează cu hotărîre : Aşa nu mai merge ! Bate cu pumnul în masă, pentru a îndupleca şi convinge onor auditoriul. într-adevăr, în faţa tribunei improvizate ascultă, mişei şi nehotărâţi, o mie de Dori. Şi, de mânecile lor inerte, se zbate cu despletiri de sălcii plângătoare mulţimea sculpturală a ispitelor alarmate. Exasperat, Dori se plimbă la tribună, ca şi cum ar fi fost singur în odaie. Ce e de făcut ? Atunci din încăperea vecină se strecură la dânsul, în procesiune dezordonată de flăcări albe, *Victoria sălbatică.* Rusul îşi dresa iar pianul nărăvaş.

Hipnotic, împacheta şi fugi la gară.

Osiile ritmice ale trenului au umplut câmpurile cu accentele liberate din mansardă, zi şi noapte, în drumul spre ţară.

II

(Plingcrea către Ygor)

Să nu te fi înțeles, maeste Ygor ? Stolul tău de păsări metalice și de păsări umbre îmi cotropesc grădina din spatele casei, și toată noaptea ramurile țipă sub ghearele lor înstelate. Trimisu-le-ai de pe țărmurile de diamant ale lui Ienisei de vuie atît de prădalnic^ și de plăpînde, cu asprul lor cântec răzbit de nostalgii ? Plin sunt de sunete ca un urcior de undă și întuneric, dar cum și unde să mă revărs cu prisosul meu de puteri topite în melodie ? Poate că nu e decât o vestire de primăvară, — iată o tălmăcire poetică, simplă. Cred în puterea tămăduitoare a unei metafore, a unui aforism, a unei strofe. Literatura se înscăunează tot mai demn pe tronul lumii și leacurile sunt înlocuite, din ce în ce, prin cuvinte. De aceea socot că invazia ta sonoră la mine în creier și în casă ține locul unei flori, a celei dintâi flori care a violat așternutul feciorelnic al zăpezilor, și mai ține locul primului lăstun pe care l-ai fi trimis să-mi bată în geam.

Știu însă că pe țărmurile lucide ale lui Ienisei niciodată nu coboară lăstunii, iar noaptea din brazi și din pini apasă încă asupra nămeților, cu toate că viforosul fluviu și-a sfărâmat coșciugul său de gheață.

Mi-ai povestit cândva, la Paris, sub jocul pe cer al reclamelor luminoase, dezghețul năprasnic al lui Ienisei în zbaterea răzvrătită sub titanii de stîncă încoronați cu luceferi și sori. Atunci e carnavalul viitorilor, cavalcada vânturilor, hohotul gerului de sloiuri ce se sparg într-o moarte voioasă, pe cînd naintarea de apă tună și bubuie înspre soarele despicat și urlă astfel, încît oceanul buimăcit își retrage în derută arhanghelii de cristal și corăbiile-fantome.

Siberia răsiină de această nuntă cu tunete de șampanie polară, si în noaptea descrierilor tale, meștere Ygor, în pianul tău cu coadă s-a întrupat una din acele șopîrle preistorice, al cărei glas zadarnic se încearcă să-1 imite claxoanele cirezilor de automo-

bile aglomerate la peronul weunui bal al Societății Națiunilor.

Hotelul nostru cu cinci etaje a vibrat pînă în zori, bântuit de armonii apocaliptice, și pașnicul cartier n-^a adormit decât târziu, cutreierat ca și mine de senzații de naufragiu, trezite în gînd tocmai din epoca lecturilor cu Robinson Crusoe.

Val, de atunci, — gem sub mîinile tale mînioase de Neptun, stăpîn al uraganurilor muzicale.

– *Ce˜ai* devenit ? Presa mondială nu te-a consacrat, orhestrele ți^au tăgăduit imperiul, desigur că prin fugă, altfel nu-mi închipui tam-tam, trombon sau violină care să fi înfruntat, o clipă, urgia baghetei tale de foc.

Sau să fi preferat puterilor derizorii ale acestor unelte dntecul total și scurt pe care H iscă glontele năpăstuit ca un meteor prin constelațhurile verzi ale capului, *cette boite ă musique ?* Atunci mesajul de azi îmi vine de dincolo de mormânt, de pe cine știe ce țărmuri pe care le-ai răscolit, trecător nocturn printr-un sat cu prea mulți câini. E un sfîrșit acesta. Intoxicat de respirație și voință, apropierea ta era ca adăpostul unui copac electrizat sub furtună. Paloșul abătut de sus ar trece azi și prin scrumul meu, cel adăpostit. Lamentabil sfîrșit totuși. Eu însumi, în slăbiciunea mea nemernică, nu-l accept fără răzvrătire.

Ce poate oare, maestre Ygor, o cetate cu milioanele ei de lămpi și de robi față de cruzimea ochilor tăi asiatici, înțesați de fulgerile albastre ale dezghețului pe Ienisei, a ochilor tăi oblici, sti*iviți între bolovanul frunții fără de sprâncene și pomeții abrupți sub pielea lor palidă ?

Rîsul tău, răsturnat, de femeie desfătată, glasul de păzitor de herghelii și stomacul tău care se mulțumea cu zahăr și ceai trei zile în șir, colții și măselele bolșevicului, cu lama în dinți, din placardele de contra-propagandă, și tonul acela hotăritor, care părea că zice: „plătesc!" în discuțiile de artă, și talpa ta nr. 46, să te fi trădat toate acestea ?

în nopțile din urmă vîntul a suflat în hornurile caselor ca într-un nai. Un zvon mînios, dincolo de ferestre, sinistru ca vîntul la teatru.

Ai observat ce bine joacă vîntul la teatru ? în ultimul act al pieselor mele acest personaj nu lipseşte niciodată. E de un efect sigur şi distins, care subliniază situaţiile, înteţeşte conflictul, clarifică şi facilitează deznodământul, contribuind, negreşit, cu adaosul său de poezie, cu fiorul său de mătasă vie, la efectul estetic.

Vîntul, totdeauna l-am aplaudat la alţii, de aceea mi-a dobîndit şi el triumfuri mie. îmi place să lucrez în atmosfera pe care o pricinuieşte trecerea lui pe uliţi, după ce s-a pieptănat în păduri şi s-a jucat cu lupii leoarcă şi a făcut să fileze stelele clătinate.

Am încercat.

Pagini albe, cuvinte împrăştiate, ca inscripţiile pe un mormânt şters. Eroii mei înţepenesc asemeni strigoilor de ceară şi catifea, mutre celebre din muzeele de iarmaroc.

Sunt o vastă respiraţie între stele şi pietre, sunt străbătut de tot fiorul şi freamătul anotimpului nou. t oarele, într-o dimineaţă, s-a ivit cu spiţe proaspete într-un văzduh în care s-ar fi văzut şi chiotul, săgetat din deal în deal, al vreunui precupeţ.

în penumbra sălii de baie luceşte nichelul şi porţelanul, în murmurul maur al robinetului deschis. Mireasma de vegetal crud şi de pământ umed, adieri" palustre şi sărate — Dunărea şi marea nu sunt prea departe, — au încins oraşul în care roţi, cai, motoare şi oameni se avântă în lumină cu aviditatea unei căderi prin spaţiu.

Femei şi-au descuiat sîngele şi i-au dat foc în culori bete, şi acum rugurile lor necugetate gonesc prin amurgul fanatizat,

Mi-amintcsc climatele filtrate prin inima dezmetică : zăpezi şi valuri de şofran, plete şi caravane, şi îndeosebi acel pas năpustit prin toate împotrivirile afrodiziace ale lumii.

Ce mi-a rămas de cînd cu *Victoria sălbatică* prin care am pus stăpânire, ca Sfântul Ignaţiu, pe mine însumi ? Un telefon, un radio, câteva lespezi de ceramică şi mozaic, o casă, covoare de Persia, o nevastă, un Ford şi un <^ine-lup.

De ce m-am mânjit pisiceşte de toate polenurile femeii dacă pornirea nu mi-a fost îndeajuns găzduită şi setea mea ţipă încă după fîntîna neîntîlnită prin păienjenişul potecilor ce mă ademenesc ?

Să caut încă.

Aproape sau departe aşteaptă aşteptarea şi simt, uneori, că pot merge drept la ţintă cu ochii închişi, îmi bate în tâmple o chemare străveche, darabana unui trib exasperat de întârzierea serilor roşii.

Să fie într-un bordel, să fie într-o grădină ora întîlnirii fără de care viaţa s-a istovit posac ? Mă tem să-mi joc la întâmplare ultimele daruri, căci steaua nerăbdătoare se poate opri pe cel mai întîmplător acoperiş.

Fiece pasăre îşi strigă dragostea şi fiece jivină tuturor celorlalte păsări şi jivine... Numai noi ne dibuim la lumina ofticoasă a balurilor, pe cînd cerbul din codru trimite chemarea lui gravă să umple întunericul sexual.

La fel vreau să-mi fie auzită vocea : afişe mari pe vespasienele metropolelor, oameni-sandviş, cu proclamaţia mea pătimaşă, litere plimbate pe cer din ordinul agenţiei Morse, manifeste plutind din faruri pe mări să dea de veste că, la Bucureşti, Dorimedont Pîrvu, în etate de treizeci şi şapte de ani, aşteaptă femeia pe măsură : iubirea nouă pe măsura jertfei lui eterne. Aviz ! Aviz ! Amazoanelor !

— De ce lucrezi pe întuneric ?

Cuvintele îi luminară în aceeaşi clipă în care, peste pleoape, i se aşternea o noapte fragedă. Sunetul limpede şi atingerea proaspătă se contopiră în el, ca imaginea unui clopoţel de argint cu clinchetul însuşi — elemente inseparabile a căror unire are întotdeauna deplinul nostru consimţământ estetic...

INSOMNII

In. sezonul ferestrelor deschise, oraşul, noaptea, *c* numai o tabără in care răsuflu! adormiţilor se amestecă. Spre nord, cetatea Bucureştilor e în plina creştere. Linii largi, trase de municipiu, pe hartă şi pe sol, i-au fixat dezvoltarea ca într-u lege fiziologică subordonată tipului specific. Capitala va creşte asemenea celorlalte capitale. îşi păstrează numai pitorescul şi personalitatea, lucru îngăduit, în cele din urmă, fiecărui ins. Sunt pe aci ziduri neterminate, clădiri roşii, provizoriu acoperite cu seînduri, vile clare cu afişe de închiriat.

Nimic nu seamănă mai desăvârşit cu o cetate moartă decît o cetate nouă. Salahorii dorm sub schele de stejar, ca supravieţuitorii unui cataclism, şi cîntă, dis-de-dimineaţă, dintr-un vaiet de fier — chemare în ajutor sau rugăciune, mulţumire şi afirmaţie de viaţă.

Temelii începute şi pivniţe căscate închipuie galerii pentru căutarea trecutului. Tencuiala proaspătă de pe o arhitectură încă umedă e, desigur, încercarea de restaurare a unui stil dispărut.

O locuinţă se înalţă, asimetric, spre îndeplinirea ei. Cucuvăile şi liliecii au luat-o drept păraglnă, şi şi-au ales într-însa cuib nocturn.

Sacadat şi strident, ţipătul pălării urmărite. Elegiac, apelul bărbatului, stăruitor şi persuasiv în tragica lui melancolie — cum se şi cuvine. Cucuveaua, zburătoare veche, păstrează în iubirile ei tradiţii defuncte de romantism întristat. Pînă ce le alungă stingerea, fără semnal, a stelelor, cu paliditatea lor de strigoi, la stolul, apropiat, al zori-

lor. Şi chiotul, săgetat prin răcoare, al precupeţilor, şi larma de papagali a lăptăreselor.

...Dar mult înainte de acestea, s-a depărtat, pe şoseatia fără praf, turma de oi. E vremea cînd cîobanii trec dinspre munte spre cîîmpul sărat al Dobrogei. Popasul de noapte le-a fost pe un maidan parcelat de o societate de construcţiuni. Zodiile le-au recunoscut : sunt aceleaşi, şi ele, şi oile, şi ciobanii, şi măgarul, şi cîinii, de cîteva mii de ani. Spre frigul dinţii, oile au prins a tuşi sec cu botul în iarbă. Zvon delicat de sanatoriu fin, în Alpii tuberculozei. Mai tîrziu, sau, pentru noi, mai devreme, o mişcare lină de trezire a înfiorat turma, presimţită. Tălăngile şi clopotele preistorice au prins să sune.

Fără îndoială, în acest freamăt sonor de metal concav şi ruginit trebuie căutată origina doinei. Zâmbetul acela multiplu îngînă din toate părţile doina, la ncsfîrşit. Distinct însă şi fără greş se precizează motivul ei minor, se împletesc într-o vrajă confuză variaţiile ei nesfârşite. Fluierul, îţi dai seama, a trebuit sa reproducă şi să fixeze accastă armonic, discretă şi amplă, de care, prin veacuri, auzul şi sufletul era plin.

Cintec fără limite şi cu legi trase din singurătate, apă de sunete pentru ţărmul zărilor, pentru fundul împietrit cu stele al cerului şi pentru firmamentul de rouă al şesidui. Greierii l-au învăţat, nu pe de-a-nlregul, şi-1 reduc La două simple note, p. scripca lor neisprăvită. Streşinile îl ştiu şi ele pe ploaie şi pe furtună.

Tunetul participă cîi codată, din orchestră, cînd vîntul şi pădurile îşi dau concursul, sub accente finale de fulger. Carpaţii sunt atunci o morgino de rezonanţă, Dunărea o rampă frământata. în gînd, spaţiul se limitează astfel, cu imagini, infinitul e mutilat ca pe un crochiu ingineresc.

O înviorare, vesteşte aurora. Copacii încep a scrâşni de agitaţia exagerată a vrăbiilor. Fcnomenul cu degete trandafirii, deşi le-a fost tălmăcit de la Homcr încoace, le surprinde, la fiecare douăzeci şi patru de orc, ca un fapt încă neînttmplat. Comentariu dezordonat, dezbateri zburlite şi anarhice.

Unele cad în extaz mistic şi delirează cîteva minute. Un automobil cu tineri palizi şi fete veştede. Lamentabile pe două voci, în tînjala răsăritului, în căinţa nemărturisită a chefului răscumpărat prin nostalgie... *Morgervro-ot... Morgenro-ot* — sughiţ şi modulaţiune. înteţire apoi treptată de lumină.

O pagină diafană de soare se încheagă în metal arzător. Arşiţa ne-a copleşit brusc, ca şi cum zările, cerul şi pămîntul au luat foc. Arde văzduhul pînă în umbra boschetelor. Zîna arşiţei — o fată pe care am cunoscut-o — goală ca o paparudă, cu o rochie de rafie, cu dinţi albi într-un hohot de ris, cu buzele şi unghiile mânjite de mure, cu piele ca paiul, cu pletele .prăfuite, s-a refugiat, printre trestii, în albia noroioasă a unui pîrîu uscat. Acolo, va sorbi puţină răcoare în trup, prin tălpile-i avide.

E neîndoios că un bici de foc ne încearcă. Să ne căutăm alte paradisuri. Ţara se deşartă de fii, ca o pădure incendiată de jivine. Poporul s-a refugiat pe marginile ei de stînci, la munte sau la mare. Statul e desfiinţat, guvernul e absent, poporul, în pielea goală, trăieşte, ciudat, fără ele. Trei luni de utopie deplină. Dacă n-ar contrasta cu soarele vehement, am înălţa în văzduh steagul negru al anarhiei. Că n-a mai rămas printre mausoleele încinse ale oraşelor decît sergentul de stradă —, pe lîngă negustorul de limonada —, în ţinută de vară. Nici nu e nevoie de mai mult.

AL DOILEA

Un vînt înfiora sălciile şi apele. Aşezată pe trunchiul răsturnat, Clara juca o ramură mlădie pe suprafaţa verde. Boarea se înteţi asupra părului furat în aerul de umbră şi de aur. Obrazul străluci mai palid şi punctul lichid al ochiului mai negru.

— La ce te gîndeşti ?

Un tînăr puternic îi sta în faţă. Era îmbrăcat în haine de vara, cu grumazul gol în gulerul răsfrânt, cu pletele căzând în lumina ceasului. Aştepta parcă răspunsul care întîrzia pe buzele fetei şi se împrăştie vag. tulburător, în căutătura ei infinită. El căută să citească ceva, dar era prea puţin făcut pentru astfel de descifrări. Toată fiinţa îi fu atrasă de asfinţitul care resfiră glorios în aer. îşi umflă pieptul şi spetele uriaşe, într-un suflu de fericire şi desfidere, ca şi cum avea să susţie pe umeri tot aurul văzduhului. Viaţa de lîngă el era însă o presimţire, un fior, o pată ca o lespede de omăt rămasă pe brazda verde a primăverii. în singurătatea arborilor nemişcaţi peste cari soarele aluneca, în dumbrava ţărmărită de eleşteul vechi, între zările pustii, era stăpînul suprem al întâmplărilor şi păzitorul tînărului trup de lângă el. Atît şi nimic mai mult.

— La ce gîndeşti, Clara ? La un la fel sfîrşit de zi cînd celălalt, cel dintîi, plecase ; sunt de atunci doi ani. Cel dintîi ! Clara fu surprinsă şi jignită de acest fel de a gîndi care implica situaţii şi fapte ce nu sunt încă, şi nu trebuie să fie. Privi la însoţitorul turburat şi reţinut. Cît e de respec-

tuos, cugetă Clara pe cînd un chin îi stimse inimii. Dacă ar şti adevărul, toată dragostea asta poetică, stăpânită, s-ar preface în dezgust şi ură. Ar pleca, fără să-i spună un cuvînt, fără să-i pese. C) durere neînchipuită i sc împlîntă în minte, ii usca gîtlejul, îi răscoli sîngele. Regretul îi altera trăsăturile pe cari o rază pogorî jalnic. Singură însă în sufletul ei tortura acestor gânduri simple şi tragice : nu mai sunt ca înainte ; nu mai sunt dintre cele pe cari tinerii le aleg pentru logodna lor... O clipă vru să se revolte contra nedreptăţii. Faţa i se crispase ca o frunză desprinsa. Nu mai pot fi decît amanta lui, şi a celorlalţi^ îi zise cugetul neînduplecat. El s-ar număra a! doilea... şi s-ar duce. Pe urmă, al treilea, al patrulea, la nesfârşit, ca orice fiinţă fără părinţi şi fără mândrie. Clara îşi apăsă pumnii pe gură. Dacă ar şti !

Şi o cuprinse un dor de osîndă, de lacrimi, de destăinuire. Trebuie să curme minciuna dintre dînşji. Poate că va găsi în el un ajutor şi un prieten. E poate omul superior care înţelege şi iartă şi îi va călăuzi paşii. Se hotărî brusc.

— Ştefane !

— ? ?

— De ce ai tăcut ? Vorbeam despre căsătorie.

Ştefan căută să-şi amintească.

— A... da ! prejudecăţile sociale. Dar ce importanţă au toate astea ?

Pe dînsul tema convorbirii îl preocupa foarte puţin şi discuţiile îl atrăgeau mediocru. Dar Clara urmă cu linişte :

— Ce iinportanţă are ? Iată : tu, de pildă, ai lua o fată care a greşit ?

Vocea era cît pe aci s-o trădeze, gîtuită. Tînărui se opri în faţa ei, mirat. Desigur, găsea subiectul foarte necuvenit şi întrebarea fără nici un rost.

— De ce nu răspunzi ?

— Fiindcă... de, fireşte că aş lua-o... Cum îţi vine să mă întrebi astfel de lucruri. Ajunge să o iubesc. Hai să mergem.

— Mai stăm, sunt obosită. Ascultă, Ştefan, zise Clara, care lunecă pe iarbă, făcînd semn tovarăşului să ia loc pe trunchiul doborât — tu crezi prin urmare că şi pe mine mă mai poate lua cineva, dacă mă iubeşte... atitudinea ei era provocatoare şi umilă.

În acelaşi timp, tînărul sări în picioare :

— Ce tot spui ?

— Nu păli aşa. Am pus o ipoteză. Şezi.

Îşi ascunse capul între braţe şi—şi sîngeră unghiile în scoarţa buturugii :

— Nu. socoti tu că totuşi e ceva necinstit în situaţia de care vorbeam, şi ceva drept în prejudecata socială ? Căci iubirea voastră începe în presupunerea că domnişoarele sunt fete, şi e surprinsă în toiul (î cînd aflaţi contrariul.

Ştefan se ridică din nou, decis să schimbe vorba şi să plece. Dar la vederea chipului devastat al Clarei, ceva îl ţintui locului şi-l făcu să strîngă mîinile mici cari i se ofereau.

— Clara, dar ce ai ?

Clar;., cu părul răsturnat pe genunchii lui, plângea din tot corpul, cu hohote cari păreau ale unui rîs dezmetic, cu gemetele unui greu rănit, cu sughiţuri cinice, cu scâncete de copil.

— Clara, Clara !

Ştefan strânse la piept trupul cel zbuciumat şi încercă să-şi treacă batista peste faţa ei, udă de lacrimi şi care se ascundea. Înţelese totul şi o dezamăgire îngheţată îi alerga prin vine. Dar era dedat îngrijirilor cerute de criza zguduitoare care-i cuprinsese prietena şi îngăima stîngaci cuvinte de mîngîiere :

— Clara, liriişteşle-te ! Clara, sunt aici... nu-i nimic... nu ştiu nimic, sunt cu tine... Clara... copil scump...

Şi pe încetul, corpul dezmierdat se linişti. Un suspin uşor, sacadat şi melodios arăta că fata trecea printr-o suferinţă, plină de nădejdea alinării şi, printre lacrimi, ochii ei trişti căutară privirea prietenului :

— Mă dispreţuieşti ?

El îi mîngîie părul şi-i sărută tâmplele. Întrebarea îl deşteptă deodată. Ţinîndu-i capul între

mîini, cercând să-şi ascundă curiozitatea în accente de duioşie, îi zise :

— Cine a fost ?

Ea nu răspunse.

— E de mult ?

Ii şopti ;

— Acum doi ani !

— Şi de atunci — vocea făcu o pauză şi scăzu — de atunci, nimeni ?

Clara suspină zdrobită :

— Nimeni !

In acelaşi timp căută să i se desfacă din braţe, trezită.

El simţi mişcarea ce avea să smulgă de lîngă dînsul căldura cu care se obişnuise şi-1 întrema, ca o consolare. O reţinu şi întrebă iute, ca şi cum n-ar fi vrut să lase timp tăcerii care năvălea între ei, să-i despartă :

— Şi-1 mai iubeşti ?

— Nu !

Soarele murise. Un întuneric roşiatic şi parfumat îl copleşea, sufluri calde veneau dinspre trestii. In rîul negru al părului, faţa ei căpătă frumuseţea ciudată şi mortuară pe care noaptea şi răcoarea o împrumută femeilor. Un ultim suspin îi tremură buzele moi şi umflate, şi capul îi căzu pe umărul lui Ştefan. In ochii acestuia zări dorinţa, dar crezu că citeşte iubirea şi iertarea. O îmbrăţişa cu gîndul la necunoscutul ce mult mai înainte îi avusese iubita, de care nu-1 mai îndepărta de acum nici un scrupul. în lirismul momentului, un vis îi luă în lumea lui albă şi-i răpi.

Şi la urmă se ridică. Femeia zăcea, cu pletele coperind un muşuroi înverzit, inertă. Vocea lui lină o rugă să rămână cîteva clipe aşa, fără să se uite. Şi Clara îl văzu, în picioare, dregîndu-şi hainele cu un gest maşinal şi odios, plimbat în jurul mijlocului, prin rufărie, şi pe faţă cu o expresie ce nu era nici dispreţ, cum se temuse, nici iubire, cum sperase, şi nici chiar satisfacţie ; ci o nepăsare obişnuită, o placiditate calmă în cununa trivială a lumii. Omul era cu gîndul aiurea.

Şi cum îşi isprăvea mişcările obişnuite, cu fruntea întoarsă spre depărtările înecate în umbră, cu ghetele îngropate în iarbă, Clara, la picioarele lui, avu viziunea adevărată a celui de al doilea — a celui care e-n trecere, lâsînd uşi deschise pe hnga oatul ei desfăcut î

DUŞMANII

Acestui om nu i-ai smuls tu iubita. El te priveşte totuşi pieziş. îndreaptă asupră-ţi o undă de ură, pe care o simţi, deodată, pînă în cuibul sensibil în care senzaţiile capătă un înţeles. Şi-ţi tresare în sine, de un avertisment fizic, fiinţa, aşa cum ea se întoarce, la o adiere, şi află geamul deschis.

Privirea lui e o pată vie de otravă, gîndul lui stă de veghe ca o ursită rea, cuvîntul lui nerostit e un blestem şi rîsul, o capcană vădită. Viaţa îi lunecă pe lîngă a ta ca un rîu pe sub rîpă şi-ţi iei grabnic pasul de pe tărîmul acesta trădător. E un străin care se topeşte în tine, păstrindu-se întreg şi vătămător prin tot sîngele. Cu o subită luare-aminte îţi surprinde visul, se năpusteşte în porţile tale zăvorite, pogoară fulgerând în adîncul fintînilor, vîntuie şi-ţi scutură arborii şi grădinile. Nimic totuşi neobişnuit nu se petrece în aparenta rînduialâ a străzii cu trecători, a încăperii cu lume. Cînd apropierea negîndită s-a întîmplat, fiorul purces a şi răzbit prin tine cu ascuţîmile-i de pumnal, cu spiralele de reptilă şi, aproape in aceeaşi clipă, sufletul, jignit de agresiune, a făcut faţă, ca un cruciat smuls somnului, cu răsputeri, credinţă şi armură. Izbire mistică a două esenţe — cruntă, în văzduh, răspântie a două paloşe de foc —, victorie spontană a năvălitului. Şi o pauză înteţită în care v-aţi măsurat intenţiile, v-aţi scrutat la nesfîrşit vieţile. Ştii atunci dacă urmează să tc retragi cu ochiul aţintit la saltul care te poşte, sau dacă trebuie să dispreţuieşti şi să ridici din umeri. Ai recunoscut pe cel implacabil, pe cel croit de cine ştie cînd, să te subjuge.

să te înlănţuie, să treacă prin tine ca printr-un frunziş fără rost, sau ai identificat pe micul agresor pizmaş, pe apaşul mişel, flămând de o pradă uşoară.

Ce rugăciune te poate izbăvi, sau ce deseîntec, la revelarea acestei ierarhii care îţi destăinuie prezenţa celor îmbibaţi de forţe destructive împotrivă-ţi, celor investiţi cu porunci asupră-ţi dacă li te împotriveşti ? Şi nici nu ştii deosebi iureşul veninului de insinuarea copleşitoare a balsamului.,. La fel de umilit şi de unul şi de altul, te strecori ca un cîine bătut. Şi-ţi cauţi în fond vina, eare-ţi ia armele şi tăria. Şi te întrebi de cînd porţi în tine această de veacuri înfrângere pe care o eludezi fugind spre mormânt ? Pe care o înfrunţi numai spălîndu-ţi fruntea cu o stea ce nu se găseşte...

...Unul şi-a întâlnit vrăjmaşul într-o femeie şi în iubirea din ochii ei. Războiul lor a fost îndelunga dezmierdare a braţelor şi încântarea vrăjitorească a glasului ei ales din şoaptă şi din cîntec. Şi sufletul lui zbătut nu s-a putut desprinde din încleştarea lină şi absurdă. Totuşi, cînd soarta îl întâmpinase prin statura ei de coloană neerescută, fiorul clipei 1-a prevestit.

Altul şi-a descoperit necruţătorul stăpîn în tîrziul unei prietenii care-i pregătise cătuşele. Soarta nu fusese desluşită la întâlnirea lor. Ci a crescut cu ei dimpreună...

Dar duşmanii de rînd, cei mărunţi şi trişti, ai tuturora ? Duşmănia lor n-are aproape nici o semnificaţie.

Sunt dintre cei meniţi la rîndul lor să suporte, scrâşnind. Retina lor îţi mistuie zadarnic imaginea, într-o vrajă fără efect. Şi mîna .pe care le-o întinzi ţi-o scaldă, imună ca un Siegfried, în strângerea lor vîseoasă de impotenţă şi de histerie. Dinţii sufletului lor sunt fără tăiş.

Pe toate treptele, în jurul vostru, de pază, îngerii.

VAMPIRUL

lui Tita Bobeş

Accepta, zilnic, tot. Nu refuza niciodată, un dar. un compliment, o jertfă. Şi chiar dacă îi aduceam. cu preț de trudă şi tinerețâ pierdută, sațiul şi îndestularea, totul ținea numai cîteva clipe. Nu-mi mulțumea, nici nu-şi manifesta nemulțumirea. Starea ei firească era de necontenită exigență. Fără expresie, fără gesturi, fără cuvinte. Un ordin rece şi precis cerind, neîntrerupt, sacrificii. îi închinasem viații, puterile şi gîndurile, clipă cu clipă. Viața mea vie şi poftii ei de gheață se luaseră la întrecere. Sîngele meu, şi spiritul se preschimbau în bani, şi banii în daruri. în fiece zi, de două, de trei, de cîte ori era nevoie, pe zi. Fiece sfîrşit, un început. Şi, la răstimpuri, seria suferințelor mărunte culmina în cîte un calvar ivit, subit, la răspîntii. îl suiam ca un martir, sau o Uram ca pe o cruce. Din întregul ei aspect frigid şi mîndru, acelaşi ordin, nici măcar îndărătnic. Ci numai peremptoriu, ca semnul unui înger ; dă-mi ! Şi dădeam.

Dacă ara avut momente de revoltă ? Tot ce se poate. Dar dumneata, care m-asculți, n-ai cunoscut-o. Oh, linia ei lină de melodie, numai un flaut nocturn ți-ar putea-o descrie. Şi culoarea ei de soare vechi, tonurile tropicale ale suprafețelor ei lucioase şi mute. Fruntea ei brună, mică şi stupidă, şi tăcerile ei hermetice, de creolă suverană şi absurdă. Charles Baudelaire ar fi văzut în ea o nouă Jeanne Duval, cu mlădierile ei de jivină, cu salturile ei supranaturale — fiindcă cel ce mă osîndeşte nu-i ştie mersul. Un freamăt de întuneric prin codri, o lunecare de planetă, o amintire de baluri şi serbări de odinioară, toate acestea se mlădiau în treeerea-i radioasă de zeiță. Ți-am vorbit adineaori de Jeanne Duval, dar am uitat de Diana, vinătorița. Asemeni acesteia trecea, şi asemeni unei amazoane cu herghelia ei de cai sălbatici.

Am petrecut împreună neuitate ore, de vertigiu şi de leagăn, pe drumuri lungi de lună, sau sub fulguirea zorilor cu soare nou şi roşu în pieptul pustietății.

Lumina se răsfăța în corpul ei de jăratec, bezna se prosterna în fața ochilor ei de pară.

Mințile, răsuflul şi năzuința tuturor anilor mi le dădeam pradă avîntului ei fără seamăn. Prețul, fără îndoială, era mai prejos de nebunia obținută. Dar mă exaspera răceala calculată a celor mai extraordinare ale ei elanuri. Mă chinuia tăcerea ei interesată, minciuna ei impudică şi superioară. Contrastul gusturilor ei vulgare şi rafinate, intransigența ei amatoare de chintesențe...

Brusc se oprea, zdrobind fără milă iluzia unei voluptăți care părea câştigată : •— Nu mai vreau, părea că spune.

Se pornea o cinică tocmeală. O înduplecam uneori. De obicei însă mă tîram zadarnic, ca o reptilă, în jurul nemişcării ei splendide şi neîndurate. Cuvinte dc rugă îmi veneau pe buze. Sau vorbe de ocară, în gînd : Vampir ! Tîrfă !

De prisos. Am vrut adesea să-i privesc în suflet, să o desfac ca pe o păpuşă mare. ca pe o maşină infernală.

Fără spor, înlăturai învelişul ei de strălucire, să contemplu ca într-un templu măruntaiele ei banale şi indiferente.

„Dă-mi, dă-mi, dă-mi ! Vreau, vreau, vreau !" citeam ca un augur într-o pasăre spintecată.

Iadul meu mai era şi un iad de vanitate. Cînd ne vedeau împreună, prietenilor le străluceau privirile şi surâsul lor spunea : „cât e de nobilă, de pură şi frumoasă ! Mon cher î Complimentele mele !"

Frumusețea ei se complăcea numai la un peron de marmoră. Pentru frumusețea ei îmi închiriasem un palat.

Ultimul ban s-a dus pe o carte de joc, într-o noapte de febră şi de luptă cu destinul. Mă aştepta la ieşire, elegantă, tăcută, nepăsătoare. Ochii ei luminau faţadele, asfaltul, dezmierdau insistent trecătorii. Şi deodată se opri. Înţelese; : „Vreau" !

— „Vreau, dar de data asta e mai serios. Uite, îmi trebuie pe mâine două cauciucuri noi..."

Ce s-a petrecut în mine ?

A doua zi o lăsai acasă şi mă dusei la prietenul meu F., din diplomaţie. Era unul din curtezanii ei cei mai asidui. Mă pizmuia de mult pentru fericirea noastră...

— Am venit să-ţi vînd pe Diana, îi spusei, fără preambul.

— - Ce, eşti nebun ? se zgîi la mine... Pe Diana ? S-o vinzi ? Mie ?

— M-a costat o avere. Ţi-o dau pe şaizeci de mii de lei, şi în rate, în cîte rate vrei. Numai ia-o mai iute, că m-a nimicit.

F. nu se lăsă mult rugat.

Diana l-a urmat, fără un regret, fără o lacrimă, îşi dădea oare seama că sunt ruinat, că nu mai reprezint pentru ea nimic ? Sau mă dispreţuia pentru târgul făcut ? M-a chinuit, o vreme, îndoiala.

Lui F. i-a fost piază-rea. Şi-a vândut casele şi garajul. în restrişte, fu nevoit să o adăpostească sub un coviltir de muşama. Mai târziu, a vîndut-o şi el altuia. (Mie mi-a mai rămas dator cîteva rate. Dar nu mai am nici o pretenţie.)

Ea mai trecu, o vreme, din mînă în mînă...

De curând, am zărit-o într-o staţie. Scâlciată, plină de noroi, lamentabilă. De ruşine, am luat alta. A ajuns maşină pe piaţă, cu taximetru de clasa

Sic transit... ,

POSTUME

FELUL DE A FI

...Nu înțeleg de ce sunt reținut aici. Pretextul pe care mi-1 servesc doamnele infirmiere — al sănătății mele — e o minciună, pentru că nu văd de ce s-ar interesa cineva de cum îmi merge. N-am pe nimeni. Şi mai ales nu mă doare nimic. în toată această împrejurare se simte mîna meşterului telal care mă urmăreşte. Am mai spus-o, iar acum o repet în scris, cu speranța că rîndurile mele vor da alarma.

în starea mea, cel mai dăunător lucru e tăcerea.

Locuiam într-o cameră mobilată dintr-un cartier mărginaş. Liniştea lui provincială era întreruptă, la diferite ore din zi, de diferite obiceiuri, toate cu glasul lor care îi întăreau monotonia. Le cunoşteam, nu-mî scăpa unul. Sărac lipit şi studios, nevoia mă țintuia din zori şi pînă noaptea la masa mea de lucru. Astfel că viața cartierului îmi devenise familiară ca o romanță de prea multe ori auzită. Avea şi refrenuri melancolice această romanță. Zilnic, de pildă, pe la amiază, strigătul, mereu acelaşi, al meşterului telal : „Haine vechi" ! Un strigăt uzat, monocord, mereu acelaşi, ca behăitul milenar al turmelor. Mai era, în asfințit, flaşneta cu sunetul ei purtător de amintiri. M-am gîridit adesea, de ce nu se însoțesc niciodată meşterul telal şi flaşneta. S-ar împerechea minunat de bine cumpărătorul de boarfe vechi cu negustorul de melodii uitate. Dar fapt este că ei veneau deosebit. Poate că de aici mi s-au tras neajunsurile.

Pe meşterul telal îl întîlnesc ades prin apropiere. Un bărbat scund şi rotunjor, roşcat şi cu mersul de

rățușca. Purta pc antebraț semnul distinctiv al profesiunii.: o bucată de satin negru în care își învelea cumpărăturile. în ce mă privește, n-aveam ce-i vinde. Posedam două costume multișor purtate, \muî cenușiu și de toate zilele, altul, din șovint bleumarine, destinat serilor și duminicilor. în zadar își umfla vocea meșterul telal cînd mă vedea : „Haine veechi" ! Refrenul lui nu mă privește. N-am haine de vînzare, meștere telal, în zadar mă privești ehiorlș, în zadar zîmbești în barba rară și țepoasă. Nu mă vei avea. între noi doi nu există tîrguială cu putință.

N-am înțeles de ce i se spune, în mahala, meșter, cînd meseria lui, care nu-mi place mult, nu comportă nici o măiestrie. Dc bună seamă că titlul acesta era un semn de respect, dacă nu și de teamă adusă unor însușiri deosebite ale telaiului, însușiri pe care cei ce nu-l cunoșteau de aproape nu aveau cum le bănui.

în acea dimineață tîrzie, l-am chemat totuși pe meșterul telal. Nu mîncasem dc două zile nimic și mai nimic de vreo săptămînă. în asemenea condițiuni. cum să nu ridici steagul alb sub forma unor boarfe uzate, oferite meșterului spre cumpărare. Le cerceta pe rînd, cu luare-aminte, ridicmdu-îe și in zare și privind prin țesutul lor rărit ca printr-o sită. Oferite sub ochii lui verzi-galbeni, se tolăneau pe un fotoliu peticit amîndouâ costumele mele : cel de toate zilele, cenușiu ca și ele, și cel dc zile mari, blcu-marine, culoarea compromisurilor vestimentare. Că îl primisem pe meșterul telal în izmene, dată fiind ora, locul și anii mei tineri. Aveam ciudata impresie că hainele mele, ambele, sunt ca două ființe leșinate de foame și aflate sub privirile atotștiutoare alo unui doftor. Mi se părea că fiecare din ele seamănă in chip ciudat, ca și cum ar înfățișa ființa mea dezumflată. Așa cum seamănă pielea de șarpe cu șarpele care a năpîrlit-o.

— Cit ? întrebă meșterul.

— Nu vînd dorit un costum, răspunsei.

— Cit ? stărui meșterul.

— Cît dai ?

Scoate un portofel jupuit și-mi numără în palmă zece monede mari de aur. La văzul unei sume atît de însemnate, eu avui o tresărire, iar meșterul un suris.

— Pe carc-l iai ? întrebai nițel aiurit.

— Pe care-l dai ! răspunse, enigmatic, meșterul Mărinimia lui absurdă și umilitoare mă răscolea.

—- Ta-l pe cel mai uzat, îndrăznii eu, pe cel dc toate zilele.

— Fie ! Cu o ridicare din umeri, meșterul telal împături hainele mele zilnice, le înveli în bucata de satin de care nu se despărțea niciodată, mă salută nepăsător, aproape plictisit, și ieși pe ușă.

Mă repezii la hainele mele de sărbătoare ca la niște trofee, le îmbrăcai fulgerător, și peste un sfert de oră dejunam la un restaurant de lux, cu vin, cafea filtru și coniac pc săturate.

— Meștere telal, dă-mi înapoi costumul cel de toate zilele ! îl urmăream de vreo cinci minute și-i vorbeam și parcă nu mă auzea, în strada plină de soarele nămiezii.

— Meștere telal, îți ofer un costum nou, tot atît de cenușiu ca și al meu, un costum nou cumpărat de altfel din banii dumitale, în schimbul costurnului meu răpănos și fără căutare. Meștere telal, de cînd m-am despărțit de hainele mele uzate, parcă nu mai sunt eu. Mi-am pierdut felul de a fi. Nu mai îmi încap în piele. Idioțenii nu mă mai cunosc, femeile mă ocolesc, și eu însumi îmi dau seama că m-am schimbat și am devenit un ins nesuferit și plin de importanță. Dimineața și seara, cînd mă uit în oglindă, zăresc în ochii mei o privire care nu e a mea, în surîsul meu, o nerușinare plină de satisfacție, și în toată făpttura mea, o trufie și un triumf care alcătuiesc o adevărată jignire adusă modestiei mele de odinioară. Nimic mai nepotrivit, meștere, decît mersul meu țanțoș și voios prin lumea noastră necăjită.

— Meștere telal, fie-ți milă !

în dreptul casei mele, meșterul se opri.

— Fie ! suspină el, ca să nu zici că sunt om rău. Poate că îți convine așa : îți restitui costumul

cel de toate zilele, în schimbul celui de sărbătoare, pe care îl porţi.

De bucurie, i-aş fi sărutat mina. îl poftii în casă. Mă dezbrăcai într-o clipă. Meşterul desfăcu bucata de satin negru, în care, ca printr-un făcut, se aflau împăturite hainele mele de toate zilele, mi le aşternu pe pat cu mişcări domoale, împături în locul lor hainele mele de sărbătoare şi ieşi domol, aşa cum intrase. Mi se păru, în trecerea lu:, că zlmbeştc, ca pentru sine.

— Meştere telal, m-ai păcălit. Dă-mi înapoi hainele dc sărbătoare şi-ţi voi da, în schimb, altele la fel, dar noi, trainice. Sau ia-ţi costumul vechi Înapoi. Că mi-am pierdut felul de a fi, şi m-am regăsit posomorit şi viclean, linguşitor, slugarnic şi fricos, şi viaţa mi se pare ca o zi ploioasa de toamnă prin care oamenii trec, reci şi trişti ca nişte fantome ; fă să fiu iar stăpîn pe amândouă rîndurile mele de vestminte, ca să scap de popomoreala care m-a copleşit de cînd am îmbrăcat din nou costumul cel de toate zilele. Desfă târgul blestemat care ne leagă şi spune-mi cîte zile trebuie să muncesc şi ce munci să îndeplinesc ca să-ţi restitui aurul tău care-mi lipseşte şi care s-a topit în lacrimi.

In lumina de amiază a camerei mele, meşterul mă asculta privind pe fereastră afară. Părea că de mii de ori mai auzise acelaşi cântec. Se întoarse în sfîrşit spre mine blînd :

— Cum să-ţi restitui costumul de sărbătoare, dacă l-am vândut ? Şi ce vrei să fac cu hainele tale de toate zilele, dacă nu mai sunt bune de nimic ? Ia uită-te numai niţel.

Şi, punând mîna pe mine, meşterul telal începu să mă dezbrace fără sforţări, ca şi cum m-ar fi r.cos dintr-o ţesătură de păianjen. Şi cu degetele lui ascuţite şi încovoiate, începu să destrame hainele mele ţinute în bătaia soarelui şi le destramă încet, uşor, pînă plutiră ca nişte funigei în spaţiul străzii. Rămăsei în faţa lui buimac şi ruşinos, izmenind\i-mă pe lângă perete şi gol puşcă, mai urgisit şi mai calic decît fusesem vreodată în tînăra şi r.evv novata mea existenţă.

— Ce mă fac acum ? întrebai eu.

Deznădejdea din glasul meu păru că-l înduioşează pe meşterul telal. Se îndreptă spre uşă, se opri în prag, măsură cu o privire pacostea care mă strivise şi, zvirlindu-mi bucata de satin profesională, îmi zise :

— Poftim ! N-am altceva. A ta să fie ! Şi ieşi.

Mă repezii şi de data asta ca un viteaz asupra bucăţii de satin, mă înfăşurai într-însa ca într-r> flamură de bucurie şi mi se păru că sunt drapat ca Intr-o togă romană, că nicicând nu mi-a stat mai bine un vestmînt decît cernita şi soioasa ţesătură. Şi în această ţinută din alte vremi, pentru că nu mai eram stăpîn pe paşii mei, am dat buzna în strada plină de lume, şi nu mă dumiream de ce rid unii şi de ce mă compătimesc alţii. în jurul meu s-a adunat o mare mulţime, care m-a cuprins, m-a îri-ţhrsuit, m-a dus şi s-a rotit cu mine printre urale, printre hohote şi îndemnuri de tot felul, pînă ce am ameţit, pînă ce mi-am pierdut cunoştinţa...

Şi acum. în această cameră albă în care sunt păzit, mi-am amintit de toate acestea. Şi ştiu bine că, pentru doamnele infirmiere şi pentru paznicii de aici, doctorul cel mare şi roşcat, care se face a "ecui bolnavii, e meşterul telal.

M-am trezit în această cameră, în care tot ce mă înconjoară e alb : pereţii, tavanul, patul, infirmierele, paznicii şi zăbrelele. Fiindcă nu lipseşte amănuntul acesta trădător : zăbrelele lustruite dar trainice, pe care nici Hercules nu le-ar putea •clinti.

E linişte în curte şi pe culoarele luminoase şi lungi. Zilnic, către ora prânzului, de-a lungul culoarului liniştea se tulbură de un zvon de paşi mulţi, cu opriri şi porniri la răstimpuri. E medicul-şef al spitalului, e profesorul-temnicer care, însoţit de un grup de bărbaţi şi de femei în alb, îşi face vizita obişnuită. Se opreşte şi la mine în prag cu ai lui, mă cercetează cu ochii galbeni şi pare că nu-şi da seama de groaza care mă face să mă îngrop adânc îndărăt în perne. Surâde şi dă din cap :

— Ah, da, e tînărul studios care şi-a vîndut două costume uzate... şi care a luat apoi mantaua inocenței, plimbîndu-se în pielea goală pe marile •bulevarde. Tinere, i'ercşte-te de cumpărătorii de haine vechi şi de negustorii de melodii răsuflate I

Infirmierii şi mediciniştii fac haz şi se minunează de spiritul şi memoria domnului profesor. Dar eu mă minunez de ignoranța şi de imbecibilitatea domnilor şi doamnelor de la facultatea de medicină, fiindcă eu ştiu cine c în realitate acest erudit profesor. Numai eu ştiu cine este. L-am recunoscut, cu toate că se ascunde sub halatul alb, sub înfățişarea de savant neglijent, cu barba roşie şi neagră, cu ochii galbeni şi cu mersul de rățuseâ. Şi o să-i vin de hac, intr-o zi. Las' pe mine !

SUS PE LUCIUL DUNĂRII

I

Răducan era un flăcău spătos, subțire în şolduri, mlădios, avea sprincene groase, îmbinate, şi ochi albaştri, de un albastru foarte deschis, aproape alb Adesea ochii albaştri sunt străvezii şi poți citi în ei ce e în inimă, ca într-o carte. Dar în ochi ca ai lui Răducan nu poți citi niciodată nimic. Sunt mereu ageri, privesc țintă, pătrunzător, la ceva din afară.

De obicei, Răducan umbla desculț, în nădragi de dimie strînşi pe glezne, şi încins cu un brîu lat ; vara numai în cămaşă, primăvara şi toamna cu pieptar de miel şi mereu cu o căciulă mare turtită pe frunte. Se uita la tine pe sub căciulă şi pe sub sprincene, cu ochii aceia străpungători. Iarna toți oamenii din sat trăgeau pe mîneci cojoace ; Răducan n-avea cojoc ; avea o giubea lungă, neagră. Dai- fiind tînăr de tot, nu-i era frig ; opincile din piele de mistreț cu părul în afară şi le punea tîrziu de tot, cînd de mult începuse a se lăsa dimineața brumă pe câmp.

Pînă la nouăsprezece ani, cînd se întâmplă răsturnarea şi tulburarea cea mare în viața sa, era tăcut, şi unii îl credeau cam greu de cap. "Vesel era, zdravăn era, dar nu se gîndea la nimic, asculta de ce zicea mă-sa şi alți oameni mai bătrîni şi făcea şi el ce făceau alții. îi era frică de cuvîntul maică-sii, de al oamenilor în etate, de al gospodărilor şi de-al popii. Iar ca el erau mulți în sat. Oricum l-ai fi întors, orice l-ai fi întrebat, în ce făcea şi în ce spunea, era un flăcău ca oricare altul.

Cînd era mic şi umbla într-un cămeşoi, alt strai neavînd, iar fraţii lui erau unii de trei şi doi ani, altul abia născut, în zilele acelea veni zapciu! şi luă din sal oameni eu vitele cele mai tari să ducă zaherea la cetatea cea mare a turcilor, dincolo de Dunăre, Nicopoia : grîu, butoaie de unt şi de miere, şi sare, şi lemne, sute şi sute de care la vale printre dealuri, şi apoi peste cîmpie, spre Dunăre departe, departe. Tîrziu de tot, cei mai mulţi se întoarseră fără vite; vitele muriseră de oboseală. Oamenii povesteau că pe unii din ei îi opriseră turcii şi-i puneau să tragă cu spinarea pe Dunăre la deal şăicile grele spre Fetislam şi Ruşava, şi mai sus, unde curge Dunarea prin rîpeV* munţî1or.

Printre aceia rămăsese şi tatăl lui Răducan. îl aşteptară ai lui pînă toamna, apoi toată iarna, apoi un an, doi, trei. Dar el nu se mai întoarse. Nevastă-sa rămase cu copiii, Răducan fiind cel mai mare. Şi fiindcă omul pierise cînd copiii erau încă mici de tot, satul se obişnuise să-i spună lui Răducan, al Stanei. Iar la tatăl lui Răducan nu se mai gîndi decît văduva. El era mort ; era în pacea şi tihna pământului. Cei vii se gîndeau la ale lor. Ajunseseră la greu ; viaţa li se întunecase ; numai Răducan şi alţii ca el, tineri şi fără minte, cântau din frunză şi rîdeau. Dar şi lui Răducan i se făcu frică într-o zi, cînd îi trimise boierul vorbă să vie la curte.

— Nu te du ! Nu te du, că te pierd şi pe tine, ţipa maică-sa Stana. Fugi hi codru ; fugi, că şi tat'tu dac-ar fi fugit ar fi trăit şi acum.

Răducan însă şedea în bordei, cu coatele pe genunchi, şi tăcea, tulburat. Odată izbucni :

— Ce-o să-mi facă ? Cu nimic nu i-am greşit.

— Da Stan, şi Zamfir, şi Preda, şi Mutul, şi Roman bătrânul, cu ce i-au greşit ? ţipa maică-sa. Se făcuse pămîntie la faţă şi se izbea cu palmele peste obrajii uscaţi. Răducan nu se mişca. Per>te două zile însă veniră arnăuţi călări. îl chemară afară, îl luară între ei şi-1 duseră.

în mijlocul lor, desculţ şi cu căciula înfundată pe frunte, cu capul între umerii ridicaţi, deşi din fire era ager şi sprinten, umbla stângaci, încurcat, şi se uita pe furiş, cu sfială, la călăreţi.

Departe, pe un deal, se zărea cula înaltă, albă în lumina soarelui acelei zile de toamnă cu cer senin şi vînt rece a anului 1779. Răducan şi cu arnăuţii intrară pe sub poarta boltită şi se opriră cu ochii la un armăsar murg, care se învârtea în ogradă.

Sforăia şi spumega rozîndu-şi zăbala şi-şi rostogolea ochii tiviţi cu vinişoare însîngerate. îşi încorda gîtul încovoiat seuturînd din cap, iar coada lungă şi stufoasă îi fîlfîia. Umbla ca pe arcuri, juca pe picioareîe-i subţiri ca o dănţuitoare. La fiecare izbitură a copitelor mici şi tari, izbucneau norişori de praf din lutul bătătorit al curţii. Călăreţul înfrîna calul, îl astâmpăra, şi din cînd în cînd îl atingea uşor cu pintenii ; aţîţat, mînios, înfocat, armăsarul se rotea prin curte, gata să izbucnească peste zidul de pietre spoite cu var.

în mijlocul cercurilor pe care le făcea calul, stătea un bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani, cu faţa osoasă şi arsă de soare, cu sprâncene stufoase şi ochii pătrunzători, care în clipa aceasta străluceau de plăcere. Râdea : dinţii albi îi răsăreau în barba tăiată scurt. Plesni din palme şi strigă :

— Aferim \ Aferim, Iordachi ! Să-mi trăieşti 1 Mi se bucură inima cînd îl văd, şi o mie de taleri nu e mult. Al dracului să fii, numai tu eşti în stare să-mi găseşti asemenea giuvaer.

— Armăsar de prin Misir, cucoane, zise călăreţul râzând şi el. Dădu pinteni şi trase frîul la piept. Calul se ridică în două picioare, arătîndu-şi burta cu păr lins şi lucios.

— Misirliu, cucoane, repetă Iordachi ; ce, puţin lucru e ? Mă^sa umbla prin pustiu, prin Ţara Arapilor, şi-a rămas grea dintr-o furtună a pustiei ; pe ăsta nu l-a făcut un armăsar cu o iapă, ci vîntul ! Marfă de preţ, bey-mu,

a neguţătorilor
din coadele mărilor.

— Stai, zise boierul. Stai, că nu mai poci răbda ; să-1 încalec oleacă, să-1 văd cum mă poartă.

Iordachi descăleca, armăsarul se smuci, dînd capul pe spate.

— Săriți, bre, strigă Iordachi. Trei arnăuți din cei vreo zece cari stăteau sub scară se repeziră şi-1 ajutară să ție calul. Iordachi suflă şi-şi şterse fața de sudoare :

— E mai uşor să te ducă peste câmpuri decât să-1 stăpîneşti într-o curte.

Cu dosul palmei, îşi nete/ea mustățile cărunte şi rîdea şiret. Boierul îşi trase din brîu un bici cu minerul gros şi scurt, de fildeş, şi cureaua lată de o jumătate de palmă şi lungă ca un şarpe. îşi suflecă mânecile anteriului vişiniu, căptuşit şi tivit cu blană neagră de vidră, şi se apropie de cal.

Un arnăut îi ținu piciorul, altul îl apucă de subțiori şi-1 ridică în sus, apoi amândoi săriră în lături. Calul se învârtea în Ioc, scurmînd pămînrul cu copitele şi ridicînd un nor de praf. Boierul rîdea şi striga :

— Păzea ! Păzea !

Şi începu să joace calul in buiestru aşa cum făcuse Iordachi, dar cu mişcări scurte, nemiloase, îşi arăta mereu dinții şi spunea :

— Ha ! Ha ! Aşa ! Aşa !

în toată curtea era o tăcere deplină.

Nu se auzea decît sforăitul calului şi ciocănitul uscat al copitelor. Sus, în pridvorul culei pătrate şi înalte, sub acoperişul de şindrilă, se Arătară cîteva țigănci cu tulpanuri galbene şi roşii ca nişte Lalele. Din casele scunde ale slugilor, se iviră copii în cămăşi murdare, prea scurte, vădind burți umflate, grămădiți pe scara de sub uşa culei. Arnăuții priveau cu jind şi-şi răsuceau mustățile cu mîini tremurătoare : era un cal cum se vede o dată într-o viață de om. Iar călărețul era mândru : mâna cu biciul şi-o pusese în şoldul încins cu un brîu sclipitor din şal de India, gîtul îi era gol ; purta pe cap un turban din acelaşi şal ca şi brîul, asemenea coadei de păun ; şalvarii ca piersica erau băgați în cizme noi de saftian roşu întunecat, cu pinteni de argint. Şi călărețul şi calul se roteau sub soarele înalt, pe întinderea de lut a curții, presărată cu paie şi bălegar. Deodată atTOâsarul începu iar

să sforăie, caii nechezară în grajdurile lungi din fund, de lîngă şirul nesfârşit de hambare. Nişte găini zburătăciră speriate, amestecate cu porumbei ce se înălțară dintre ele, sus în văzduhul albastru. iar călărețul îşi mîna calul în buiestru, tot mai repede, strigînd de plăcere :

— Ha ! Ha ! Aşa ! Aşa !

Răducan, zdrențuros, în picioare lîngă arnăuți, îl privea cu jind, cu o sclipire ciudată în ochi. Ținea căciula în mâini şi stătea cam aplecat din umeri. Nu s-ar fi cuvenit să ridice ochii la stăpîn, dar nu se putea împiedica. Un arnăut se întoarse spre el, văzu focul din privirile flăcăului şi-1 întrebă batjocoritor în şoaptă :

— Te-ai vrea-n locul lui, ai ?

Răducan nu răspunse, dar clătină din cap în semn că da, ar vrea, şi şuieră uşor şi prelung printre dinți. Arnăutul dădu din umeri cu dispreț şi se uită mai departe la cal. Buzele flăcăului se întredeschiseră . într-un zâmbet încordat, căci armăsarul abia mai putea fi înfrinat. Dar deodată zimbetul lui Răducan pieri, şi peste față îi trecu o umbră de suferință. Călărețul părea îmbătat ; striga tot mai repede, tot mai tare :

– A ! A ! A !

înfipse pintenii în pintecele armăsarului ; trăgea cu cruzime de frâu, sfâşiind cu zăbala gura spumegîndă. Fără veste, ridică biciuşca, o făcu să şuiere, arse cu sete şalele calului, o dată. Turbat de mînie, dobitocul se zbătea în două picioare ; apoi deodată începu să sară chinuit, să azvîrle, să se cutremure. Călărețul **se** ținu o clipă în şa, apoi se rostogoli de-a berbeleacul, cu capul în jos, **se** izbi de pământ şi rămase nemişcat.

Calul izbucnise de sub el ; goni vijelios prin curte, cu scările goale bălăbănindu-le pe lîngă el, apoi se potoli şi se opri suflînd greu, leoarcă de sudoare. La început împietriți, arnăuții se repeziră la stăpînul lor, dar acesta se ridicase iute, încovoiat de şale. Turbanul îi căzuse, astfel că i se vedea țeasta în~ Horită şi coala cu o zbîrcitură de-a curmezişul. Se scutură gemând, apoi păru că se trezeşte. Era galben ca ceara ; ochii îi scinteiau. Se năpusti la unul

din arnăuți şi-i smulse din brîu un pistol lung. Trase cocoşul şi se îndreptă spre cal. Iordachi îl apucă de braț cu amîndouă mîinile.

— Cucoane ! Măria-ta ! O mie de galbeni !

Boierul îi aruncă o asemenea privire, încît Iordachi se dădu un pas îndărăt. Stăpînul se apropie de murgul care gîfîia şi-l privea speriat cu ochii lui mari, umezi. întinse brațul şi apăsă pe trăgaci. Cocoşul țăcăni, dar pistolul nu luă foc. Urmă o clipă de tăcere adîncă, în care se auzi numai un glas de femeie certăreață, undeva departe, îndărătul hambarelor. Boierul răsuflă adine, privi pistolul, îl azvîrîi pe jos şi se întoarse spre culă. Părea oă nu vede împrejur nimic şi pe nimeni. Dinspre grajduri, râsăriră argați care luară calul şi-l duseră. Unul culese turbanul de şal şi gîrbaciul şi veni alergînd. Boierul se oprise în pragul scării. Se întoarse şi-i privi pe cei de față : Iordachi, arnăuțiî. Răducan ; întinse mîna în neştire şi apucă gîrbaciul din rnîinile slugii, iar privirea i se opri asupra flăcăului celui zdrențăros. îl întrebă cu glas tare :

— Tu eşti Răducan al Stanei ?

Flăcăul răspunse sfios :

— Eu, cucoane Andronic.

Un muşchi zvîcni pe obrazul boierului : biciul şuieră prin aer cu un pocnet uscat şi-l plesni pe flăcău peste obraz. Flăcăul tresări şi vîri capul între umeri. Se făcu palid ca un mort. Se uita la pieptul stăpînului. Pe obraz i se ivise o dungă roşie.

— Măria-ta să-mi spui, mişelule, zise liniştit stăpînul. Măria-ta, nu cucoane...

Flăcăul îşi linse buzele uscate şi nu zise nimic.

— Aşadar ai catadicsit să vii la curte, Răducane. Dar pînă acum de ce n-ai venit ? Ori nu ți-i drag de ochii mei ?

Arnăuții rîdeau. Răducan se şterse cu mina peste locul lovit şi zise răguşit :

— Apăi măria-ta eşti mereu pe la alte moşii... Şi mă chema la curte jupan Iordachi...

— Iordachi e aici în locul meu, Răducane. E ca şi cum eu însumi aş fi față. De ce nu vii decît adus cu sila între neferi ?

Răducan tăcea cu ochii în pămînt. Stăpînul răcni deodată :

— De ce nu vii ? Ai ? De ce ?

Şi a început să înjure şi să lovească cu şfichiul biciului, de-l făcu să se împleticească îndărăt. Celălalt vorbi cu glas năbuşit :

— De ce să viu, măria-ta •? Nimeni nu mai vine... Toată iarna ne-am rugat să ne iei argați ; ne-ai oerut pămîntul. Toată iarna am venit, ți-am cerşit, ne-am milogit, să ne dai o para, două. Au murit copii prin sat de foame, prin februarie ; n-au avut oamenii cu ce-i scoate din iarnă, vitele ni-s leşinate ; nici birul nu l-am dat... Arză-l-ar focul, pămîntul, ce-am pus an n-a răsărit... De frica lui jupîn Iordachi şi-a zapciului, uităm drumul satului, cucoane Andronic, măria-ta. Ce să mai venim la curte ? Ni-i inima amară ca fierea şi pelinul.

— Vindeți voi pămîntul, zise boierul cu ochii țintă la el, şi zîmbi subțire, rece : v-aştept c-un sac, Răducane, de parale duraîii...

Răducan rămase neclintit, cu fruntea plecată. Apoi vorbi aproape în şoaptă, fără să ridice fața.

— Nu-l dăm, cucoaae, măria-ta... îl avem moşie de la Matei-Voievod, că s-au luptat în războaiele din vechime bătrînii noştri sub porunca lui şi i-a răsplătit.

Stăpînul grăi cu dulceață :

— O să-l dați, Răducane... O să-l dați... Vinde-mi pămîntul, Răducane.

— Ne-ai tiranisii, măria-ta, şopti flăcăul, ne-ai scos sufletul ? L-ai bătut pe Stan, pe Zamfir, şi pe Preda, şi pe Mutul, şi pe Roman bătrinul, carele a şi murit din bătaie...

— Ține-ți gura, rumâne ! strigă amenințător Iordachi, trăgînd în acelaşi timp cu ochiul la boier.

Acesta nu-l luă în seamă. Zîmbea cu o blîndețe ciudată, tulbure, ca şi cum s-ar fi uitat dintr-o turla înaltă la o vietate măruntă de pe jos. Iar Răducan, palid, cu obrazul vărgat de lovitura de adineaori, mormăia întruna :

— ...Cu asemenea faceri de bine te-ai milostivit asupra noastră, măria ta, iar noi suntem țărani proşti, ce ştim noi...

Flăcăul, deşi voinic, se strînsese în sine, părea mai scund, se umilise, cu ceafa încovoiată şi cu capul între umeri, dar parcă era gata să sară încotrova, să se repeadă, să fugă ; arnăuţii **îl** pîndeau din ochi. Boierul răsuflă greu. Rămăsese la fel de galben de la căzătura de pe cal. Zîmbea cu un fel de bunăvoinţă ; ochii îi luceau. Iarăşi îi tresări un muşchi, pe faţă. înălţă gîrbaciul şi iar îl lovi pe Răducan peste cap : o dată, încă o dată, şi încă o dată. Jart ! Jart ! plesnea cureaua lată, care la fiecare lovitură se înfăşură ca un şarpe în jurul celui bătut. Acesta ridică mhnile şi coatele ca să se ferească. încercă să se dea îndărăt, arnăuţii îl îmbrânciră înainte. Sări într-o parte, se izbi de ei şi acolo. îl înconjurară, **ŞHÎ** împingeau sub biciul stăpînului. Acesta izbea neobosit, ca la tăiat lemne ; zîmbetul îi împietrise pe faţă strîmb şi semănînd cu o schimă de durere ; broboanele de sudoare îi curgeau de pe ţeasta rasă, pe frunte, pe tîmple. Şi lovea mereu, jart, jart, jart !

Cel lovit se scutura sub pocnetul biciului greu. Deodată ridică fruntea şi primi cureaua peste ochi. Orbit de durere, strigă :

— Nu mai da, boierule !

Altă lovitură îl atinse peste gură. Scuipă sînge. Iordachi îl izbi cu pumnul peste ureche. îl trîntiră jos şi începură să-1 izbească în coaste şi în cap eu picioarele. El încerca mereu să se ridice, se zbătea, îl trinteau iar în brînci. Boierul se dăduse îndărăt un pas, ţipă mai ascuţit decît îi era glasul :

— Moceşte-1 !

Unul dintre arnăuţi trase hangerul din teacă, apoi altul, iar un al treilea se aplecă şi-1 apucă de păr pe omul de la pămînt, ca să-1 sîngereze la gît.

— Toacă-1 mărunt ! ţipă stăpînul. îi cursese scuipat în barbă.

Iordachi, schimbat şi el la faţă, răcni :

— Ho, bre, ho ! Apoi înfrigurat : Măria-ta, mai bine să-1 zvîrlim în drum, să le spuie şi celorlalţi, să ştie de ce l-ai pedepsit...

In vremea asta îi apuca de umeri pe arnăuţi şi-i smucea îndărăt ; ei se împotriveau nătîng, cu ochii tulburaţi de patima uciderii. Boierul stătu o clipă

în cumpănă, apoi întoarse spatele şi intră pe poarta culei, în umbra rece dinăuntru. Iordachi îl urmă. Unul din arnăuţi mai izbi cu piciorul în cel întins la pămînt şi se depărtară şi ei, cu toţii. Locul acela al curţii rămase pustiu. Veniră dinspre casele de chirpici ale slugilor copii cu cămăşi prea scurte. Smioreăiau din nas. Unul mai mic puse mina pe trupul nemişcat. Altul începu să plîngă, şi deodată fugiră înspăimîntaţi. Găini umblară primprejur ciugulind în paiele de pe jos. Apoi, într-un tîrziu, doi ţigani zdrenţăroşi se apropiară dinspre garduri, îl luară de umeri şi de picioare şi plecară cu el. Ieşiră pe poarta boltită a curţii şi coborîră spre sat. Departe de culă, îl aruncară pe drumul lung de lut bătut, brăzdat de gropi şi urme de copite. îşi şterseră mîiniîe de nădragi şi se-ntoarseră îndărăt, spre curtea cu acoperişuri lungi de paie, deasupra cărora se înălţa cula. turn fără ferestre, cu crăpături înguste pentru ţevile armelor, şi în virf cu căciulă ţuguiată de şindrilă. Cula singură stăpînea o vale pustie şi frunze, şuvoi, uscate', într-un cer albastru de secetă. Cel zvîrlit în drum se mişcă într-un tîrziu şi ridică puţin capul. Ochii stinşi căpătară viaţă şi prinseră în luminile lor turnul acela alb şi singuratic, apoi se făcură iarăşi lucioşi, pleoapele se închiseră, şi capul o clipă ridicat căzu cu obrazul la pămînt, scurgîndu-şi încet sîngele în lutul uscat care-1 sorbea numaidecât.

La amiază trecură jos, pe drumul din vale, scîrţîind încet, patru care încărcate cu copăcei proaspăt tăiaţi. Erau ca nişte arici uriaşi, cafenii, cu toate ţepile lăsate pe spate. Ajunseră în dreptul culei, cînd ieşiră pe sub poartă, în cap cu Iordachi, câţiva neferi călări ce coborîră în trap mare, trecură pe lîngă trupul întins al celui bătut şi se opriră abia lîngă care. Iordachi întrebă cu glas mare : *

Ţăranii se apropiară şi-şi scoaseră căciulile. Unul răspunse :

— Ia, ne-am tăiat şi noi nuielele pentru garduri, jupîne...

* Probabil, o replică omisă.

Iordachi dădu călcîie calului şi se repezi la om gata să-l răstoarne. Ţăranul, speriat, se lipi de căruţă, lîngă roată, Iordachi îl înghesui acolo cu pieptul calului. Zise :

— Mie arhon Iordachi să-mi spui, netrebnicule, nu jupîne...

Se-ntoarse către ceilalţi :

— Va să zică, lemnul pe-acilea n-are stăpîn ? E-al lui Dumnezeu, ai ? Sau o fi cumva al vostru ?

Cel ce vorbise întîi amuţise, înspăimîntat. Ceilalţi îl priviră. Unul din ei vorbi cu glas jalnic :

— Măria-ta, lasă-nc-n pace, că l-am tăiat din răcniţi... Uită-te şi dumneata; e vreun lemn din pădurea boierului ? Dac-o fi, să ne faci ce vrei...

Caii jucau şi sforăiau. Arnăuţii, cu mîinile-n şold, se uitau de sus din şa, nepăsători. In miezul văzduhului acelei zile reci de primăvară timpurie, se roteau doi ulii care zăriseră pe costişe un trup ce părea neînsufleţit. Plutind pe rîuri de aer, îl cercetau din înălţime cu ochii lor de chihlimbar. Iordachi avea şi el nişte ochi cu ape gălbui, ochi rotunzi şi pătrunzători. Se uită la clăile cu nuiele Şi crengi din care. Se uită şi la boii ce suflau aburi. Boi destul de buni. Numai că li se vedeau coastele. Păscuţi în primăvară, aveau să se îngraşe iar şi avea să-i poată vinde pe bani buni.

— Uijte ce ei, măi creştinilor, grăi Iordachi cu bunăvoinţă. Eu sunt doar ispravnicul măriei sale boierului, şi fiind măria-sa la curte, nu poci eu judeca... Mie, adăugă el cu o umbră de veselie, pare-mi-se că lemnele acestea sunt trunchi de arini din pădurea măriei-sale...

Arnăuţii rîdeau. Ţăranii se uitară unul la altul. Le erau feţele smochinite, obrajii scobiţi, ochii duşi în fundul capului. Unul din ei îngăimă :

— Lasă-ne... Ţi-om da ce-avem, şi lasă-ne...

Iordachi şovăi o clipă, apoi zise tare :

— Ei, ce ? Vi-s boii obosiţi ? Or să se odihnească la curte... îi băgăm în grajd şi le dăm nutreţ...

Ţăranul care vorbise se schimbă la faţă. Căzu în genunchi şi strigă gîtuit:

— Fie-ţi milă. Lasă-ni-i ! Mai bine ne omori !

— Ce ! zise Iordachi. Ce, sunt obosiţi ? Nu-i pînă la curte aşa mare diastimă de loc ; dacă-s cinci sute de paşi, mare lucru.

Ceilalţi ţărani nu căzuseră în genunchi. Unul oftă greu şi se întoarse la boi. Ceilalţi îl urmară. Cel ce-ngenunchease se ridică şi porni şi el, încovoiat, să-şi mîne boii. Carele se urniră anevoie pe drumul de deal, împresurate de călăreţii cu turbane vărgate şi giubele de aba albă. Scârţâind, trecură pe lîngă Răducan al Stanei, întins. în marginea drumului, nemişcat. Arnăuţii nu-i aruncară nici o privire. Iordachi îşi răsucea mustaţa şi-i urmărea pe ţărani cu coada ochiului. Iar ţăranii sc uitară la trupul culcat cu faţa la pămînt, dar tăcură. In curind ii înghiţi poarta boltită.

Trecură ceasuri. Se sfîrşea după-amiaza şi se răspîndea pe cer o înserare viorie. Se făcea frig. Ulii se roteau mereu în văzduhul pustiu.

Unul săgeta la vale, pînă aproape de pămînt, deasupra lui Răducan, dar numaidecit se arcui spre înălţimi şi plecă, fîlfîind din aripile largi. Peste cîteva clipe, al doilea uliu, care rămăsese răstignit sus de tot, vîsli o dată din aripi şi pieri încet în depărtare.

Răducan se mişcase deodată. Apoi rămase o vreme ca mort. în sfîrşit, întinse o mînă şi pipăi împrejur ţarina. Sleit de această osteneală, rămase iar îndelung amorţit. Deschise ochii împăienjeniţi şi, tremurînd de slăbiciune, se propti cu mîinile în pămîntul rece. încet, încet, anevoie, cu mare trudă, se ridică pe brinci. Stătu aşa, cu capul spînzurînd. Sufla greu. Apoi ridică un genunchi. Sprijinindu-se pe el cu amândouă mâinile, se încordă din răsputeri şi se înălţă în picioare. încovoiat, cu capul în pămînt, făcu un pas. Apoi încă un pas. Se opri. şi se întoarse din tot trupul, cu gîtul ţeapăn, ca un lup, spre cula ce se ştergea în umbra viorie a serii. Ochii îi sticleau şi ardeau printre şuviţele de păr ce-i atirnau peste sprâncene, lipite Şi încleiate în cheaguri de sînge.

Peste cîteva clipe porni la drum, devale. către sal. Mergea încet, parcă ar fi stat pe gînduri ; se clătina uneori şi şovăia, ca un om beat. împrejuru-i se iseuseră şoapte ; vînt rece bătea peste cîmp. Veneau cine ştie de unde suflări dc peste cele din urmă zăpezi, miros dc pămînt ud şi de moină. Răducan îşi şterse de sînge gura, cu dosul miinii, şi scuipă. Răsuflă adînc, şi-1 străpunseră junghiuri. Gemu. îşi dete la o parte părul din ochi şi-şi frecă faţa cu palma, deşi-1 dureau şi-1 ardeau urmele biciului. Şi merse înainte, încet.

Se lăsa întunericul. Cu ochii tulburi, Răducan zărea în depărtare, între umeri de dealuri şi perii negre de pădure, cocioabe acoperite cu stuf. Voia să ajungă acolo, voia să ajungă acasă. Dar picioarele îi erau ca de cocă. Se împiedică de un bolovan de lut uscat şi căzu în brînci. Rămase aşa o vreme, neînstare să se mai ridice. Apoi se înălţă iarăşi, cu nesfîrşilă osteneală, sprijinindu-se pe un genunchi. Scrîşnea din dinţi, încordîndu-şi cele din urmă puteri. Izbuti, în sfîrşit, şi se ţinu pe picioare. Porni mai departe.

Pc la începutul nopţii, o umbră şovăitoare, lătrată de cîini cu urlete de spaimă sub stelele reci. se opri în faţa unui bordei, se încovoie şi, eoborind treptele, se cufundă în pămînt. Răzbătu stins dinăuntru un ţipăt, apoi glasuri înăbuşite. Deodată, o mogîldeaţă ajunse la un gard şi strigă subţire în urletele turbate ale cânilor.

— Nene Mitule ! Nene Mitule !

De sub streaşină casei, speriat, veni răspuns :

— Care eşti, mă ? Ce *e ?*

— Nene Mitule !

Omul veni la gard şi se uită peste împletitura de nuiele :

— Tu eşti, Folteo ?

— Nene Mitule ! gîfîi copilul, vino iute.

— Ce e, mă ?

— L-au fărîmat pe nenea !

Omul tresări :

— Ce, mă ? Pe cine, mă ?

•— L-au bătut şi l-au omorît pe nenea.

Celălalt nu mai răspunse. Deschise portiţa, ieşi în drum şi porni iute spre bordei. Foltea abia se ţinea după el, smiorcăindu-şi lacrimile carc-i alunecau pe nas.

Intrară *în* bordei. Ardea opaiţ cu o flacără cît unghia. Pe laviţă şedeau fraţii lui Răducan. băieţi şi fete, în întunericul din afara cercului de lumină al opaiţului, şi se uitau cu ochii mari la Răducan, întins pc trei seînduri. Zăcea cu gura deschisă, suflmd hîriit din plămîni. Noul-venit se aplecă asupra lui, îşi scoase căciula şi şi-o strînse la piept. Avea obrajii rotunzi, ochii rotunzi, capul rotund. ras. întreba în şoaptă :

— Răducane...

Ochii celui bătut, aţintiţi în tavanul de stuf. alunecară încet spre el.

— Răducane. ce-a avut cu tine ?

Răducan clipi din ochi şi nu răspunse. Foltea. cu mîinile-ntrc genunchi, roşu la faţă şi cu ochii-n lacrimi, mic şi bondoc, amuţise îngrozit.

— Răducane... ce-a vrut ?

— Tot aia, gemu Răducan.

Nenea Mitu se aşeză. îşi puse o mină în palmii celeilalte şi se întunecă la faţă. Mormăi :

— Păi... nu se poate... nu-i dăm pămîntul...

Şi adăugă după o vreme :

• - Mai bine murim...

Foltea sări deodată şi o zbughi afară în noapte. Umblă din casă în casă. trezind oamenii. Ieşeau. îmbrăcîndu-şi pingelele negre, veneau să se-nghesuie în bordei. Stăteau şi se uitau la Răducan. Unul îi aduse nişte piei do oaie să le pună sub el, să zacă mai uşor.

— Tot aia a vrut şi cu el ? întrebau ei : iar nenea Mitu răspundea :

— Tot aia.

Oamenii tăceau şi se uitau la Răducan cu o îngrijorare ciudată, nu ca la un străin, ci de par-* c-ar fi fost, fiecare din ci, Răducan însuşi şi-ar fi căutat să-şi cunoască trăsăturile obrazului lor sub cojile negre de sînge care acopereau faţa celui bătut.

Dis-de-dimineaţă, nevestele celor care fuseseră închişi veniră la curte. Erau îmbrobodite în năframe negre, strînse în jurul feţelor uscate, brăzdate, arse de soare pînă ajunseseră ca lutul. Aveau ochii roşii de *pllns* şi gurile strîmbate de durere. Numai una era tînără de tot ; ochii îi ardeau, fără lacrimi, şi chipul fraged îi era împietrit. Aceasta era fata unuia din cei închişi şi venise cu maică-sa. Femeile încercară să intre pe poartă, dar argaţii le opriră.

— Ce vreţi ? întrebă unul din ei.

— Vrem să vorbim cu boierul, răspunse fata. Oamenii o priviră miraţi şi batjocoritori. Unul spuse:

— Nu s-a sculat.

Ele se aşezară pe pămînt. în tăcere la piciorul zidului şi aşteptară. Soarele se ridică în văzduhul curat şi străluci asupra văilor umezite de brumă, asupra dealurilor cu păduri atinse de toamnă. în ograda largă ţigăncile hrăneau păsările, apoi văcarii scoaseră vitele din grajduri şi le făcură să se perinde în şirag pe poartă, mugind şi izbindu-şi şoldurile cu coadele ca să gonească tăunii. Mugetele lor se depărtară şi iar se auzi un ciriit de găini, glasuri amestecate, trapul unui cal. Un arnăut veni la poartă şi le făcu semn femeilor să vie după el. Intrară cu sfială şi zăriră pe boier sus în cerdac. Deodată, vreo două, trei izbucniră în plîns şi toate începură să se roage :

— Boierule, fie-ţi milă de noi ! Dă-le drumul ! îndură-te de noi şi de copiii noştri ! Fie-ţi milă, măria-ta, sloboade-i, că rămînem pe lume fără reazem şi fără putere ! Aibi milă !

El le privea de sus, de sub arcele de zidărie. Kra galben şi umflat de somn, dar ochii îi erau trezi şi iscoditori. Vorbi scurt :

— Voi n-aveţi înţelegere ! Eu de ce să am ? V-am cerut să-mi vindeţi pămînturile. V-am poftit cinstit, cu bani. Sunteţi căpăţînoşi, bărbaţii voştri şi cu voi, şi cu neamurile voastre. Apăi lasă, că şi eu sunt câpăţînos.

Femeile amuţiră o clipă. Apoi începură iarăşi, ca şi cum sau n-ar fi spus el nimic, sau ele n-ar fi auzit :

— Aibi milă, măria-ta, nu ne lăsa copiii fără părinte ! Nimic n-a greşit faţă de tine omul meu, măria-ta ! îndură-te de noi !

Aveau glasurile jalnice, frînte, şi feţe ostenite şi schimonosite de mâhnire, numai fata care venise cu ele se jeluia cu un sunet limpede şi chipu-i palid era curat şi neted. Boierul o privi cu luare-aminte şi i se aprinseră ochii :

— Tu a cui eşti ?

Fata amuţi. Maică-sa ţipă :

— E fie-mea, tată-său e Gheorghe Lupul. Sloboade-l, măria-ta, aibi milă de nişte oameni sărmani !

Fata ţipă şi ea :

— Aibi milă de noi, boierule !

El îi cercetă -plivirea străină, chipul închis, trupul înalt şi vîrfurile sinilor, care se vedeau prin cămaşă. Ea îi simţea privirea pipăitoare, dar striga mai departe, nestrămutată.:

— Dă-i taichii drumul, măria-ta !

Boierul însă rîse la ea cu neruşinare, fără să spună ceva ; dar zări cu coada ochiului braţul gros al nevesti-sii, ca fildeşul, mîna cu degete ca fusele, încărcate cu inele grele. Deodată se schimbă la faţă şi se răsti răguşit :

— Dacă tu eşti a Lupului, fraţii tăi sunt Misail şi Bucur. De ce n-au venit ei şi trimit muieri în loc ?

Fata nu-i răspunse. îi cerea cu încăpăţînare :

— Dă-i drumul taichii, măria-ta !

Dar mama ţipă :

— Li-i frică de tine, măria-ta, să nu-i fărîmi ca pe Răducanu Stanei, boierule !

La vorbele acestea, fata amuţi şi-l privi ţintă cu ochii ei arzători. Boierului Andronic îi fulgeră prin minte: „Parc-ar fi nebună". Lîngă el, nevastă-sa murmură :

— Frumoasă fată...

Boierul Andronic ştia că nevastă-sa pândeşte răspunsul, cercetătoare şi bănuitoare, cu tot zîm-

betul ci liniştit, care făcea gropițe în obrajii ca fildeşul. De aceea răspunse gros :

— Putori !...

Se întoarse, bătu din palme şi-i strigă țigăncii :

— Spune-i lui Iordachi să le dea afară.

O luă de braț pe ncvastă-sa, care părea că a uitat de bănuială :

— Hai, Şerbano !

Şi intră în odaie cu ea, mergînd încet, căci cucoana Şerbana era însărcinată şi se făcuse greoaie.

Cînd îi pieri capul de sub -bolta înaltă, țărăncile izbucniră în țipete sfîşietoare. Dar se iviră arnăuții, care le goniră în brinci. Ele se aşezară iarăşi afară, la piciorul zidului, aşteptind. Cînd boierul ieşi călare cu cîinii după el, femeile alergară după el şi i se agățară de scări țipînd şi rugîndu-se. El dădu pinteni şi se depărta. După-amiază se întoarse. Cei ce-l urmau aveau iepuri şi prepelițe în desagii murdari de sînge. Femeile aşteptau. Cînd îl zăriră pe boier, izbucniră iarăşi :

— Fie-ți milă de noi ț Dă-le drumul'. Veniră şi a doua zi, dar boierul nu mai ieşi. A treia zi, arnăuții le goniră de la poartă. Ele se aşezară mai departe în drum. Spre după-amiază, una mai bătrână țipă :

— Păgînule ! Dă-le drumul...

Mai târziu, alta începu să-l blesteme, apoi încă una, apoi toate. Țipau şi blestemau. Iar fata Lupului, soră cu Misail şi cu Bucur, luă în pumni țarină, se ridică în picioare şi presără țarină printre degete în vînt:

— Aşa să ți se risipească neamul în nouăzeci şi nouă de zări. inimă de păgîn ! Spurcatule ! Colțatule ! Necuratule !

Atraşi de zgomot, arnăuțiii argații, țigăncile ieşiseră să asculte. Unii râdeau. Dar femeile urmară să blesteme, şi rîsetele încetară. Slugile începură să-şi facă cruci. Boierul se arătă sus sub bolțile culei. Apoi, lingă el, se arătă sus, sub bolțile culei, cucoana Şerbana. Ajungea pînă la ei glasul depărtat al fetei, limpede :

•— ...cap dc viclean ! Cap de lup ! Cap de şarpe ! Inghițite-ar cățelele ! Ajungere-ai în coadelc şerpilor, în crăcile racilor, în țepile aricilor, în fundul mărilor !

Cucoana Şerbana îşi frângea mâinile, şoptind :

— Auzi-o ce zice ! Auzi-o, auzi, nebuna !

Boierul rîdea galben :'

— Au învățat-o bine babele, drăcoaica !

Acolo, departe, fata se înroşise în obraji. Blestema mereu, pe nerăsuflate:

— ...Creşte-ți-ar bube pe inimă ! Face-ți-ar muierea copil fără cap şi cu pielea de sălămîzdră !

Sus in culă, cucoana Şerbana se cutremură şi gemu îngălbcnindu-se :

— Dă-le drumul țăranilor, Andronichi !

Mut şi încruntat, el cobori scările şi ieşi afară pe poartă cu biciul în mână şi cu Iordachi după el. Răcni către fată :

— îți pun eu mîna-n păr odată şi te dau pe seama neferilor, să văd, tu cc copii ai să feți ?

Femeile îşi ridicară poalele şi fugiră. Fata însă s« mai opri o dată şi păru a murmura un blestem tainic ; apoi se depărta, încet, cu mers legănat. Boierul spuse pe greceşte lui Iordachi.

— Ia-i pe vreo patru palicari mai țepeni >A hai jos în beci.

Ştia ce urmează. Dar era obişnuit. îi cerceta pe arnăuți, cîntărindu-i din ochi, apoi le făcu semn :

— Tu, Panaioti, şi tu, şi tu, şi Vangheli. Haideți, bre !

După plecarea lor, în curte se lăsă tăcere. Argații îşi căutară de treabă prin grajduri, cît mai departe de culă. Țigăncile se înfundară în bucătării şi adunară păsările ca să le bage în cotețe ; altele se duseră să mulgă vacile. Nimeni nu voia să fie în preajma zidurilor prin care răzbăteau de dedesubt sunete înăbuşite, de auzul cărora fugeau cu toții. Mai tîrziu, boierul se urcă sus, vînăt la față de mînie, urmat de Iordachi şi neferii săi, năduşiți, şi cu priviri rătăcite. Iordachi murmură :

— Eu socot că dacă pîn-acum nu li s-a muiat ceafa, îi omorîm, măria-ta, şi tot nu izbîndim...

Boierul Andronic nu răspunse. Dar cînd se lăsă noaptea, o slujnică veni şi-i bătu lui Iordachi în uşă, să-şi lase ciubucul şi să vie sus. Iordachi urcă scara ce trecea prin odăi luminate slab de sfeşnice de alamă ; scoarţele atîrnate pe pereţi, cu frunze, ramuri şi păsări ciudate pe întinderi de un albastru adine, întunecau încăperile albe, văruite ; scaunele, mesele, scrinurile erau din lemn vechi negru de vreme, ca tuciul ; din icoanele mari, bătute în argint, îl priveau, cu ochi îngălbeniţi, sfinţi cărora vîrstâ vopselii le făcuse chipuri de întuneric.

Iordachi intră şi se îndoi, cu mîinile pe piept. Cucoana Şerbana îl privi nemişcată şi se înveli în broboada ei de mătase de Veneţia, albă cu ape trandafirii. Avea ochii roşii şi părea bolnavă. Şedea în jilţ şi-l umplea cu şoldurile ce-i crescuseră de cînd era grea. Boierul era în halat şi-n papuci, cu o tichie vişinie pe cap. Nu vorbea cu nevastă-sa şi n-o privea.

— Iordachi, zise el ; mîine te duci în sat.

Şi începu să deslușească anume ce avea să le spuie ţăranilor.

— Pînă una-alta, spunea el. Iar Iordachi dădea din cap, mironosit, cu o lucire vicleană şi veselă în ochi :

— Pînă una-alta, măria-ta.

Boierul începu să rîdă :

— Lipseşte din faţa mea, vulpe bătrînă !

Astfel că a doua zi, dimineaţa, pe o vreme frumoasă de toamnă, cu nori puţini risipiţi pe cer, cînd înverzea iarbă proaspătă pe câmpuri şi mirosuri slabe de primăvară veneau dinspre pădurile veştede, ieşiră de sub poarta culei cîţiva arnăuţi călări, în cap călărea Iordachi. Se uita împrejur, cu mîna stingă pe coapsă. Tropotind agale, caii intrară în viroage, îneetinindu-şi mersul în locurile mai anevoioase. Călăreţii se legănau în şa după pasul lor şi schimbînd din cînd în cînd cîte o vorbă în graiul lor din Epir, din părţile dinspre Ischiuder. Cînd ajunseră în vale, zăriră satul de bordeie risipite, cîte-o casă la cinci sute de paşi de cealaltă, cu acoperişul de stuf şi cu vite mărunte şi slabe priponite lîngă vreun puţ. Copii în cămăşi păzeau gîştele

lîngă băltoace. Cînd se iviră călăreţii, copiii fugiră înspăimîntaţi, pitindu-se după tufişuri, şi priviră de după garduri de răchită. Iordachi rîse, se-ntoarse în şa :

— Li-e frică şi-n somn de voi, deliilor !

Arnăuţii tăceau, mîndri şi întunecaţi.

In mijlocul satului, între cîteva case', se înălţa o turlă de seînduri deasupra bisericii şi în faţa ei forfotea mulţime deasă de oameni. Pe toate uliţelo se îndreptau într-acolo bărbaţi şi femei. Iordachi rîse aspru :

— Panaioti ! Ia uită-te la muşuroiul de furnici cum mişună şi se frămintă...

Apoi dădu pinteni şi porniră cu toţii în trap mare la vale. în faţa lor, se goleau uliţele ; oamenii se lipeau de garduri, dar nu-şi scoteau căciulile din cap. Femeile intrau în casă fără să se uite peste umăr. După trecerea arnăuţilor, ieşeau iarăşi şi porneau cu toţii după ei. Gloata adunată în faţa bisericii aştepta în tăcere. Iordachi se întunecă la faţă şi începu să-şi răsucească mînios mustaţa căruntă. Se opri o clipă în gura uliţei pe care venise ; arnăuţii se îngrămădiră îndărătul lui şi pe lîngă el. Iordachi se uită la ţărani, repede. îl priveau fără un cuvînt : bărbaţi cu chipuri osoase, înnegrite de soarele cumplitei veri de secetă abia trecute, femei cu broboadele trase peste faţă, bătrîni zdrenţeroşi rezemaţi în toiage. Iordachi îi recunoştea pe rînd ; •îl ştia pe Dobrin şi pe Badea şi pe Misail al Lupului. Pe toţi, unul lîngă altul ; îl priveau fără să clipească din ochii negri, sau cenuşii, sau căprii, duşi în fundul capului în umbra de sub sprîncene, ochi în care el nu putea citi nimic. Deodată îl văzu, subţire-n şolduri şi spătos, pe Răducan al Stanei. Avea pete vinete pe obraz şi era palid. Iordachi dădu pinteni şi-şi atinse calul cu sfîrcul gîrbaciului. Calul înainta cu pieptul în mulţime şi o sparse. Oamenii se feriră iute, dar se îngrămădiră iar la un pas mai încolo.

— Bună ziua, oameni buni, zise tare Iordachi. Gloata murmură şi fremăta nedesluşit, întunecata, înaltă şi sprâncenată, sora lui Misail, care bleste-

mase atît de cumplit, strigă de departe, din. rândurile cele din urmă :

— Bună să-ţi fie ziua cum ţi-e inima !

Iordachi se făcu că n-a auzit. Se uită la Răducan şi-1 văzu în straie curate, ca de sărbătoare. ÎT întrebă rîzînd :

— Ce-i cu tine, Răducane, de te-ai făcut aşa marghiol ?

Flăcăul plecă genele şi răspunse cu ochii în pămînt :

— Aşa mă port cu, jupîn Iordachi.

-— Văz că ţi-ai dat şi cu sulimanuri pe obraz...

Rîzînd, se uita împrejur. Chipurile oamenilor erau împietrite. Răducan mormăi:

— Alea-s. din milostenia boierului şi a dumitale...

Iordachi se încruntă :

— Şi ce ? Nu eşti mulţumit ?

Răducan nu răspunse. Iordachi se gîndea : „Ce e cu ei, ce se boldesc aşa cu ochii la mine şi tac ?* O clipă îi trecu prin minte că poate are ceva pe obraz, apoi îşi luă seama. Ce mulţi erau ! Se adunase tot satul ; se înghesuiau împrejurul lui şi al neferilor, se lipeau de cai. „Ce vor ?" se întrebă Iordachi. Poate că nu voiau nimic. Dar începu să-i mijească în creieri un gînd nou, nedesluşit. Nici el nu-şi dădea bine cu socoteala ce anume : mai mult simţea o îngrijorare tulbure care-i strîngea inima. „Şi nu vorbeau !" Răducan tăcea, şi tăceau toţi. Sus, deasupra lor, trecu un cîrd de raţe sălbatice sfîrîind grăbit din aripi şi scoţînd ţipete ascuţite, care se pierdură spre miazăzi. Iordachi se scutură din vraja aceea a tăcerii şi se uită ascuţit împrejur. Sub piciorul lui era un bătrîn cu căciula cîrpită şi ochii lăcrimoşi ; lingă pieptul calului, Misail, fiul celui închis, şi Bucur, al doilea fiu, amândoi cu capete mici şi uscăţive pe gîturi groase şi umeri zdraveni. Se uitau ţintă la Iordachi, apoi schimbară o privire fugară între ei, „Ce vor ?" se întrebă Iordachi, cu simţămîntul chinuitor că ştie ce vor, dar nu-şi poate limpezi gîndul. Dincoace, în dreapta, erau nişte muieri plânse şi bărbaţi cu obraji ţepoşi, înnegriţi de barbă. Se uitau la eî şi parcă aşteptau ceva. II priveau ca pe o fiinţă străin;! ciudată. Un slăbănog cu ochi albaştri, umezi, clipea arare, aţintindu-1 nestrămutat. Iordachi era ameţit. Dimineaţa asta de toamnă era ca oricare alta. Satul prăpădit, umilit, biserica de cărămizi cu turlă de scânduri, cumpenele puţurilor — toate erau la fel ca mai înainte. Ce se schimbase ? Se uită împrejur. El şi cu arnăuţii săi erau înconjuraţi din toate părţile de trupurile înghesuite ale calicilor, Iordachi trase cu ochiul la oamenii săi. Păreau neliniştiţi. Nici cailor nu le plăcea strînsoarea şi apăsarea gloatei. înălţau capetele şi roteau ochii sperioşi, sforăind. Deodată în capul lui Iordachi se făcu lumină. Simţi deodată cum îl trece un rînd de sudori reci. „Dacă-şi pierde firea vreun pîrlit, să vîre cuţitul în burta unui cal, sau să mă apuce de picior şi să mă tragă din şa, se pornesc pe noi cu toţii..." Un fir de sudoare îi curse pe şira spinării, „Sfîntă Fecioară din Arvanitohori, ajută-mă ! Aghia Panaghia, scapă-1 pc robul tău !" O străfulgerare de semeţie, cea din urmă : „Dacă erau oameni de-ai noştri din Arvanitohori, de mult eram tocat în bucăţi... Ăştia sunt blajini, proşti". Dar nu mai era vreme de pierdut : dacă mai pierdea o clipă...

Ridică mina cu gîrbaciul şi o flutură, apoi rosti tare, stăpînindu-se să nu-i tremure glasul:

—• Oameni buni ! M-a trimis măria~sa boierul, stăpânul vostru, să vă spun că acelor ce-au fost prinşi la tăiat lemne din pădurea boierească...

— N-au tăiat! Au fost la răcniţi ! ţipară câteva femei, iar Răducan al Stanei strigă :

— Daţi-le drumul i

Izbucni zarvă, ţipete învălmăşite :

— Daţi-le drumul! Fie-vă milă *1* Daţi-le drumul !

Fata înaltă şi sprincenată care-1 înfruntase la început slobozi glas ascuţit:

— Dă-i drumul taichii, Iudă, păgâne !

Slăbănogul cu ochi albaştri răcni :

— Măxia-ta, arhon Iordachi, aibi milă, dă-le drumul'!

— Li se va da drumul, plătind ei cinci taleri gloabă de fieştecare, încheie Iordachi şi întoarse calul. Pe cînd ieşea din înghesuială, bărbaţi şi femei se ţineau de scările şeii ţipând sfâşietor :

— N-avem de unde ! N-avem nimic ! Iartă-i de gloabă !

— Ce vă pasă vouă de ei ? zbieră Iordachi.

— Ni-s î-ude ! Sunt fraţii noştri ! E omul meu ! N-avem ! strigau oamenii. Iordachi, ajuns mai la lărgime, îi arse cu gîrbaciul, dete pinteni şi izbucni în uliţa goală. Arnăuţii folosiră şi ei biciul şi ieşiră, izbind în dreapta şi-n stînga.

— Fug ! strigă Răducan al-Stanei, palid ca un mort, dar cu ochii scânteietori. Oamenii cuminţi ai satului îl înconjurară, potolindu-l şi mustrîndu-l :

— Ce vrei să faci ? Te pui cu stăpînul ?

— Nu mi-i stăpîn ! răcni Răducan împroşcînd scuipat. Nu-mi trebuie stăpîn !

Cu asemenea glas vorbise, frînt şi cutremurător. încît se făcu împrejuru-i tăcere şi chiar cei mai depărtaţi îl auziră şi amuţiră. Toată zvârcolirea gloatei se rupse şi împietri. Lîngă Răducan venea Mitu, vorbindu-i cu sfială:

— Taci, băiete, că ne bagi în primejdie...

Din ceasul acela, femeile ale căror bărbaţi fuseseră închişi, fiii, fraţii, rudele îşi scotociră zdrenţele, scuturînd pe rogojină cîteva leţcăi, părăluţe de aramă. Nevasta lui Gheorghe Lupu veni la Stana, mama Răducanului, şi o găsi aşezată pe o buturugă şi cu furca-n brîu, în faţa bordeiului. Se aşeză lîngă ea şi privi firul care se profira printre degetele zbîrcitc ale Stanei. Apoi îi spuse pentru ce venise. Stana se ridică gemând, căci o dureau încheieturile.

— O să se facă frig devreme, mai curînd ca anţărţ, Răducane !

Răducan venea cu caii de căpăstru. Asta era averea lui : o pereche de cai frumoşi, cu gâturi lucioase, încordate şi capetele mici. Ii aducea de la adăpat. Maică-sa îl chemă şi intrară cu el, cu femeia în bordei.

— Vitează-i Vlada ta, spunea Stana; mi-au spus muierile cum i-a vorbit tiranului. Bârbată copilă, da !

Răducan scoase un cuţitaş din brîu, ridică scîndura laviţei dintr-un colţ, dădu la o parte cocenii de porumb şi paie şi începu să scobească în peretele de lut. Scoase o ulcică, i-o dădu maică-sii, dar aceasta o deşertă pe ţol. Stana numără banii şi-i întinse pe toţi nevestei Lupului,

— Ţi-i dau, Stano, zise aceasta plângând şi sărutînd-o, cum mi-oi vedea omul întors, ne facem luntre şi punte şi ţi-i dăm.

Stana strîngea din buzele încreţite ca nişte baieri de pungă şi se lăsă sărutată. Apoi deodată întrebă :

— Se-mplinesc ăi cinci galbeni?

Femeia începu să plîngă. Stana o apucă de umeri ;

— Nu-ţi ajunge, ai ?

— Nu, răspunse cealaltă cu glasul gâtuit de plîns.

Acuma o apucă în braţe Stana, o sărută :

— Hai, ogoaie-te, că mîine-l vezi întors. Hai cu mine la frate-miu Mitu, să-i cerem. Hai !

Răducan se uită la ulcica goală, o puse la loc, împinse cu piciorul paiele şi cocenii, se ridică şi ieşi şi el. Se opri o clipă în pragul bordeiului. Din pricină că se aplecase, îi venise ameţeală şi i se întinsese o pîclă neagră în faţa ochilor. Răsuflă adînc şi se aşeză pe buturuga pe care stătuse maică-sa. Şezu acolo multă vreme, fără să ia aminte la ce se întâmpla împrejuru-i. Fraţii lui se jucau cu câinii. Foltea veni şi se propti în faţa lui, cu mîinile în şolduri. Răducan, aşezat pe butuc, era mai înalt decît el în picioare. Foltea îl cercetă îndelung. Răducan nu-l vedea. Foltea zise :

— Neică.

Răducan înălţă faţa.

— Neică. Iţi zice Vlada să vii, că are să-ţi spuie ceva.

Răducan se făcu roşu la faţă. întrebă scurt, răguşit :

— Unde-i ?

— La pădure, cu vacile.

Răducan se ridică şi plecă. Foltea se întoarse spre ceilalţi şi începu să ţipe la doi băieţi mai mari ca el şi care trăgeau de un cîine :

— Lasă-l pe Vasile, măi ! Lasă-l, că-i al meu !

Şi se repezi să-l slobozească din strînsoarea lor pe Vasile, un dulău negru cu ochi ca chihlimbarul.

Răducan umbla peste cîmp şi se apropia de pădure. Vitele rătăceau printre tufărişuri, cu coarnele în pământ, şi mai departe, în marginea pădurii, stătea în picioare: o fată subţire şi înaltă, Vlada, fata Lupului, sora lui Misail şi a lui Bucur. Răducan n-o văzuse de cînd fusese chemat la curte. Acum se grăbea, îi bătea inima şi răsuflarea îi era anevoioasă. Ar fi vrut să meargă mai repede, dar nu izbutea.

încă n-avea puteri. Era mîniat de slăbiciunea sa ; strîngea din măsele şi-i jucau muşchii fălcilor pe sub piele. Ajunse la ea. O apucă de mînă şi o privi cu ochii lui străpungători, albaştri-alburii. Ea îi înfruntă privirea şi murmură :

— Cum de-ai răbdat, vai, Răducane, cum ?

Răducan se aşeză pe pămînt, pe nişte frunze uscate, lîngă o tulpină înaltă de strigoaie. Dădu din umeri, rîse scurt şi vorbi :

— Are boierul un bidiviu pe care noaptea-l visez... Vorba aceea :

Zboară pe pămînt
Ca fulgerul în vânt.

Iar stăpînu-său nu-i în stare nici să se ţie în şa netrîntit...

Vlada se aşezase lîngă el. Smulse un fir de iarbă veştedă şi-l frământă între degete; apoi vorbi cu amărăciune :

— Dar pe ceafa noastră ştie să se ţie călare...

Se uită de aproape la faţa lui Răducanu, zgîriată şi vărgată de lovituri, apoi dintr-o dată gura începu să-i tremure, ochii i se înnegriseră şi izbucni în plîns. Se trânti cu capul pe genunchii lui Răducan, cu faţa în jos ; plângea amarnic, frecându-şi obrajii fragezi de inima aspră a imineilor lui Răducan şi gemea :

— Cum te-a batjocorit, vai, vai, Răducane, ce ţi-a făcut, ticălosul şi grozavul ! Cum de-ai răbdat, Răducane, dragul meu...

Răducan tăcea, cu fălcile încleştate; într-un tîrziu vorbi anevoie ;

— Frumos cal. Nu i-am văzut pereche. I-aş pune frâul ân cap şi m-aş aşterne cîmpului...

Ea însă urma să plângă amar. Răducan o mîngîia pe cap în neştire. într-un tîrziu ea se alină, se ridică şi îşi culese cu vîrful degetului lacrimile din colţul ochilor. Oftă şi-şi rezemă tâmpla de umărul lui. întrebă :

— Şi-acum, ce-o să facem ?

Răducan nu răspunse. Vlada întrebă iar :

— Tu ce-ai să faci ?

— La asta mă gîndesc de cînd... La asta mă gîndesc.

Zăbovi o clipă, apoi încheie :

— Dar nu ştiu.

O mingîia pe cap in neştire şi se uita la o şopîrlă roşcată, care ţişnea printre frunze, se oprea, se uita cu vioiciune împrejur, apoi săgeta ceva departe.

— încă nu ştiu ce-o să fac, Vlâdiţo. încă nu ştiu.

Şopirla pierise. Răducan mormăi ca în vis :

— Mi-i dor de un loc unde să nu mai am stăpîni.

Vlada ridică ochii şi-l privi cu luare-aminte..

— Unde n-o să mai ai stăpîn ?

Se înnegura iar ; o cuprinse mîhnirea :

— Tiutinderea ai stăpîn... N-ai unde fugi.

Iarăşi foşni iarba. Cu zvicnituri repezite, şopirla trecu prin faţa lor. Se opri şi-l ţinti pe Răducan dintr-o parte, cu un ochi ca o boabă de piatră neagră, lustruită.

— O să căutăm, Vlădiţă. O să căutăm pîn-om găsi, zise Răducan, şi îi cuprinse umerii cu braţul. Acolo o să ne trăim traiul împreună.

— Taci, zise Vlada. Nu mai vorbi aşa, în vînt,, că iar o să plâng...

— Bine, murmură el. Tac.

Statură multă vreme îmbrățișați, în tăcere, ascultind cum foşneşte pădurea, cum trosnesc uşor, înăbuşit, crengile, şi cum sfîrîie pe sub frunze mersul gîngăniilor. O jivină nevăzută trecu repede prin frunzişuri moarte. O pasăre galbenă şi neagră alunecă pe deasupra lor şi pieri între foile galbene ce mai rămăseseră pe arțari. Vlada ridică ochii şi întrebă :

— Ce fuse ?

— Sturz, mormăi Răducan.

— N-au plecat ? întrebă ea.

— Cînd începe gerul, răspunse Răducan. Se duc şi ei spre Dunăre.

CABANA DRAGOSTEI UITATE

Plictisit, călătorul îşi lasă cartea desfăcută pe canapeaua vagonului. în jumătatea de compartiment decolorat şi stătut, plutea un miros de praf şi de umezeală. Peretele atît de apropiat parcă îi împiedica răsuflarea şi i-o umplea cu firicelele nevăzute ale prafului de care catifeaua lui veche era îmbibată. Ploaia şi negura se întețeau în lacrimile şovăitoare ale ferestrei. Nimic nu i se părea mai copleşitor decît un drum lung în tren de persoane pe vreme rea. Dar luase trenul de persoane pentru că e mai puțin supravegheat decît rapidul. Numai călătorii fără bilet preferă trenurile rapide. Cu el era altceva. Convoiul suia leneş o coastă părăginită, care părea că duce la capătul lumii. S-a pus în mişcare, cândva şi nu se va mai opri din mersul lui plictisit decît acolo unde începe pustiul şi uitarea, sub un cer de plumb, într-un veşnic amurg. Călătorul vede în gînd ținta vremelnicâ a călătoriei sale. Nimic nu s-a mai schimbat în acel ținut depărtat, afară doar de viața care e şi mai puțină decît înainte. Un orăşel pe jumătate ruinat, rămas aşa de la celălalt război, obosit de lipsuri şi de resemnare, locuit de oameni maturi şi de bătrîni, pentru că tineretul pleacă la învățătură mai înaltă sau la oaste şi nu se mai întoarce, iar fetele tricotează şi aşteaptă scrisori cari nu mai vin. O casă cu pridvor cojit şi olane întunecate, deasupra unui chelar cu porți de şipci împletite, îl va adăposti cîteva zile. Un unchi gîrbovit şi o mătuşă la fel nu-şi vor putea stăpîni uimirea şi teama cînd se vor pomeni cu el acolo.

Duioasă scenă şi de neînlăturat. Niciodată nu şi-ar mai fi amintit de ei şi de casa lor dacă nu l-ar fi încolţit împrejurările. îşi rezimă capul de capitonajul ros şi gras al pern(4or. Umezeala care pătrunde prin fereastră întreţine duhul sarbăd şi vechi al încăperii. Pe alocuri catifeaua e ruptă în dreptunghiuri regulate, tăiate pesemne cu o lamă de ras sau cu un brici, şi dedesubt rînjea iuta şi umplutura de cîlţi, semn sigur că jefuitorii călntoriseră nu de mult pe aici. Murdăria subtilă şi stăruitoare a trenului îl năpădeşte cu un amestec dc funingine şi de aburi răciţi, la care se adaugă acelaşi praf intrat in ţesătură- se lipeşte de nări, de colţul ochilor, de păr şi de unghii şi e de neînvins- ca timpul cu care se însoţeşte. Aerul i se pare des ca un căluş. Nimic de făcut. Ar fi vrut să-şi călăuzească gîndurile prin alte icoane, dar închipuirea lui e robită de realitatea posomoriţii. Un cintec melancolic de fierărie ruginită, eu ritmul greu şi zguduit, cu accente de deznădejde din loc în loc, îl Urăşte, ca un marş de alămuri, pînă în veşnicie.

I se pare straniu că în starea în care se găseşte îşi mai îngăduie să fie nemulţumit de aceste lungi clipe de odihnă şi de siguranţă, când dincolo de ele nu ştie ce-l mai aşteaptă. De-ar putea să se prelungească la nesfirşit această călătorie aproape fără scop, să-i fie trenul acesta din alt veac un popas mişcător prin frământarea zilelor de primejdie. El singur şi-a ales trenul ca mijloc de fugă şi ascunziş, el a făcut această descoperire, simplă ca a oului lui Columb, a trenului în care te sui ca să nu mai cobori decît ca să iei altul şi în care, chiar de te-ar căuta toată lumea, nimeni nu te mai, găseşte. Dar cine să te caute într-un tren personal, într-un vagon de clasa a doua ? îl apucă un căscat nervos, o plictiseală plină de răzvrătire ; felul acesta de viaţă durează desigur de prea de mult, şi au fost totuşi vremuri cînd totul depindea numai de el, când cu o simplă hotărâre schimba, o dată cu decorul, şi starea lui sufletească.

O plimbare în automobil la şosea, o raită prin grădinile de argint şi cristal ale marilor restaurante, un popas într-o sală de concert sau într-un salon de atlas cu foşnet de rochii dc femeie, toate îi stăteau odinioară la îndemână şi-i par acum atît de îndepărtate, dispărute într-un trecut fără întoarcere. Gîndul i se scufundă, nostalgic, în contemplarea acestor imagini. Desigur nervii lui sunt prea încordaţi de o atenţie neîntreruptă. Aşa e felul lui de viaţă, în care mereu se întîmplă cîte ceva. Dar mai e şi ploaia care s-a abătut de cîteva zile, stăruitoare şi egală, şi a înfăşurat acest sfîrşit de vară în falduri pretimpurii de ceaţă, încă o dată îl încearcă sentimentul că, în cele din urmă, totul e de prisos. Şi dacă ar fi prins, totul se va sfîrşi în rcpaosiil destinului împlinit. I se pare nesocotit ceea ce face, existenţa pe care singur şi-a hotărît-o, fuga necontenită de colo pînă colo, ca a unui lup încercuit. E mereu în aşteptare —, chiar acum. dintr-o clipă într-alta, ştie că va fi din nou nevoit să facă faţă, să treacă printr-o încercare de nimica toata, dar în care îşi poate pierde libertatea. Cunoaşte această renunţare, care nu c decît o mască a vechiului dor, dorul de moarte al sufletelor cînd obosesc. O cunoaşte şi se joacă cu ea, ca un înotător pe furtună care ştie cînd să se lase şi cînd să străpungă minia talazului. Amintirea pericolului iminent l-a trezit deodată ca şi cum s-ar fi aprins în fundul fiinţei lui un semnal roşu, numai de el ştiut. Acum, n-au decît să vină. E păcat că nu vin mai repede. închide ochii, respiră regulat şi adînc. E întuneric. E singur. Pînă la venirea lor nu se va mai gîndi la nimic, a rupt legăturile cu lumea, a trecut peste ea un burete de umbră. Ritmul uriaş al trenului îl leagă însă de pămînt, de trecerea timpului, îl leagănă pe un cântec de metal. îşi dă seama că mersul încetineşte ca şi cum s-ar pregăti ceva, s-ar lua măsuri tainice al căror rost nu-l ştie nimeni alt decît întunericul. Un fluierat de locomotivă îl străbate pînă în plutirea lui voluptoasă, îl face să tresară, îl cheamă înapoi. Deschide ochii, în compartiment s-au aprins luminile. Trenul a intrat în tunel. E ridtcul că a tresărit pentru atâta lucru. îşi apăsă

capul în perne ca şi cum ar fi vrut să-1 înfunde în ele, se întoarse iar la plutirea lui legănata, pe cînd în minte i se năzare convoiul lung deşirîndu-se cu încovoieri imense prin întunericul îngust al tunelului. Şi tactul gigantic al fierului măsoară adîncimea timpului. De cîteva clipe auzul călătorului e aţintit însă Ia un zgomot de portiere trase, de perete şi închise din nou, undeva chiar-pe culoarul vagonului in care se află el. Zgomotul 'c repetă la răstimpuri rare şi, cu o încetineală (.-are i se pare călătorului aproape dureroasă, se apropie. E neîndoios că se apropie. Sunt aceiaşi oameni cari se perindă prin toate compartimentele. Acum sunt în compartimentul vecin. E tăcere. O tăcer» scandată de ritmul prelungul roţilor. Portiera compartimentului vecin s-a deschis şi s-a închis din nou, cu o rostogolire mecanică urmată de un pleasnăt sec. Sunt ei, veşnicii necunoscuţi, mereu aşteptaţii, vrăjmaşii de totdeauna, nepăsători si neînduraţi ca nişte maşini de tocat destinele, atît sunt de inconştienţi de menirea lor reglementată pe gesturi mereu repetate. N-a mai rămas nici un minut, nu mai sunt decît doi paşi. Acum, cu aceeaşi rostogolire s-a deschis portiera compartimentului în care se află el. Au venit. Ii priveşte în linişte prin sticla ochelarilor. Sunt ei, conductorul trenului, şi un ofiţer de jandarmi în uniformă. Un salut automat cu mîna dusă repede la chipiu şi au rămas într-o atitudine indiferenta şi corectă, de o corectitudine aproape militară.

— Controlul pentru identitate, bilete şi bagaje — rosteşte profesional controlorul. Cu toate că inima îi bate mai repede-, călătorul şi-a dus mina la buzunarul de la piept şi a întins calm ofiţerului un mic teanc cu documentele cerute. Isi aminteşte, cu dinadinsul, că acest control nu e anume pentru el, cu toate că e urmărit de peste tot ca un gangster de mare clasă. De cînd cu războiul, trenurile şi gările sunt de aproape supravegheate. Aruncă o privire neipăsătoare asupra celor doi paşnici zbiri, vădit lipsiţi de orice bănuită. Controlorul îşi poartă într-un veston de lustrin obosit făptura rumenă şi grăsulie. Şi-a descheiat cu discreţie o copcă la guler, să-şi uşureze respiraţia şi duhneşte a rachiu şi a usturoi. Ofiţerul de jandarmi e tînăr şi plimbă o uniformă nouă în ţinută de campanie, pavoazat de curele în plăci de piele strălucitoare, centiron lat cu diagonală, un toc pentru pistol, un port-hart la şold, mai inutil decît orice, şi e încălţat cu cizme-bocanci de culoare ,.natur", adevărat monument al meşteşugului cizmăresc, cu o talpă împătrită care-1 izolează de pămîntul bătătorit de restul muritorilor. E un tînăr falnic şi de o statură războinică, potrivită cu timpul şi portul. Toate acests amănunte, îmbrăţişate dintr-o privire, n-au izbutit să-1 liniştească de-a binelea" şi-şi simte, cu necaz, cum îi bate inima re--xait, pe cînd ofiţerul, la lumina lanternei pe care controlorul a apropiat-o maşinal, răsfoieşte şi scrutează Iiîrl'i'le.

Ce-ar fi să mi se înfunde tocmai acum" — sc întreabă călătorul şi face sforţări înlăuntrul lui ca pentru a tăia orice putinţă de comunicare, pe cale de sugestie, cu ofiţerul.

— Domnul Iuliu Costin din Bucureşti, dictează el cu o voce de tenor răguşit controlorului, care notează cu creion chimic pe o hîrtie îngustă raroptita pe manşeta de celuloid.

„E ceva nou — gîndeşte falsul Iuliu Costin, dînd din cap, cu politeţă, ca şi cum ar fi răspuns la interogator — trec pe listă pe toţi călătorii."

Şi ofiţerul continuă să-şi facă datoria, după rit. Privirile lui se perindă, de două-trei ori, de pe fotografia lipită pe carnetul de identitate pc figura călătorului, verificînd asemănarea. Călătorul se înţepeni într-o nemişcare ca la fotograf. Nu e la întîia încercare de acest fel, dar de fiecare (iată găseşte că formalitatea durează nesuferit de lung.

— Arme aveţi ? întreabă ofiţerul arătînd spre bagaje.

—• Să deschid ? întreabă supus călătorul.

— Mulţumesc !

S-a terminat. Cu un salut scurt la chipiu, cei doi funcționari dau să, iașii din compartiment Ofițerul se și află pe culoar.

— Domnule șef — se adresează Costin controlorului —- ești bun să-mi lași nițel gazeta dumitale ? și îi designează un capăt de ziar care îi depășește buzunarul vestonului. Vă aștept la întoarcere.

— Poftiți ! răspunse amabil controlorul, e de astăzi. Și dispăru.

Cu toate că ora setos dc vești, luliu Costin desfăcu ziarul cu o încetineală voită. își impusese să se poarte ca unul care s-ar afla sub privirile unui observator nevăzut. Trenul a ieșit din tunel, fluieră și-și ia vint, amurgul spălăcit năvălește prin ferestrele aburite, lampa sc stinge. De la cea dintîi ochire pe pagina dinlăuntrul gazetei, Costin iși_ descoperi propriul său portret, la loc de cinste, printre anunțurile mortuare și reportajele mărunte. Inima îi zvîcni. Un surîs de sfidare fricoasă și de satisfacție, un surîs de vanitate și dc om încolțit, îi înflori gura. S-a pus un premiu pe capul lui, ca pentru hoți și tilhari — constată Costin — e un. semn că au disperat de a putea pune mîna pe mine. Portretul e vechi de cîțiva ani ; poliția și dușmanii sunt totdeauna in urmă cu portretele. Se adânci cu bunăvoință în cercetarea imaginei lui de odinioară. „Nu e rău", își zise. E înfățișat eu părui sîrmos, creț și răvășit, un păr incendiar, cu vâlvătăi agresive deasupra frunții goale, masivă și cueuiată, despre care-și amintește că un admirator scrisese că e calcinată de soarele aspru al gîndirii și bătută de intemperiile patimilor. Dc sub sprâncenele stufoase și îmbinate țîșnesc priviri de pirat. Trăsăturile sunt subțiri și regulate, gura, cărnoasa, e lacomă și disprețuitoare-. Un oarecare Ciibotinism, propriu oamenilor politici, se străvede în acea imagină, plină de voința de a sugera, ca într-o explozie de personalitate, hotărîrea, curajul și clarviziunea.

„Sunt zece ani de atunci —• gindește luliu Costin, rușinat și îngăduitor față de junele romantic din portret. Dar pot ei să publice mult și bine aceastufotografie : cu cît se vor folosi mai mult de ea, cu atît îmi vor pierde urma."

într-adevăr, răzvrătitul zbîrlit din gazetă nu mai există. Azi e un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, căruia vîrstâ i-a rotunjit trăsăturile colțuroase de odinioară. Pletele anarhice de atunci au fost canalizate, ca șuvoaiele unui rîu de munte, și acum se împart îmblânzite, pe dreapta și pe stînga unei cărări fără greș.

Nevoia, efortul și o pomadă vîseoasă, suav parfumată, pe care i-a sfătuit-o șeful jazului de la „Paradisul regăsit", un senegalez, mult mai încîrlionțat și mai sîrmos decât prietenul său alb. au săvîrșit această minune. Nici sprâncenele îmbinate ale piratului nu mai sunt aceleași. Stârpite fără milă pe mica platformă de joncțiune dintre ochi, deasupra nasului, au fost reduse prin, smulgere pe tot restul parcursului, la două arcuri subțiri pe care foarfecă, *pincetta* și creionul le întrețin cu grija unui meșter-grădinar pentru ghirlandele dintr-o grădină franceză. Sunt două sprâncene curate, senine, ideale ca ale gentuomilor din miniaturile de altădată și cari transformă întreaga fizionomie a lui luliu Costin, o înalță și o rafinează. Dar foarte greu de întreținut în noul lor destin. Cu o îndărătnicie elementară, ele tind să-și recucerească domeniul firesc, peste care, la cea mai trecătoare neglijență, azvârlă câte un fir revendicator și înăsprit, ca un cârcel de plantă agățătoare. Posesorul lor e deci nevoit, ca o cochetă migăloasă, să le jertfească, zilnic, un minut-două din ticăiții lui existență. Mat trece cu același prilej, prin părul castaniu întunecat, un pieptene muiat într-o soluție de apă oxigenată, ceea ce dă câtorva șuvițe o nuanța metalică mal deschisă, ca să se depărteze și mai mult de înfățișarea hirsută și combativă sub care îl caută toată lumea. Mult i-au dat de lucru ochii și privirile. Ca să nu-l trădeze, i-a adăpostit sub ochelari monumentali de baga, cu ramele pieziș înălțate spre tâmple, cu sticlele de o nuanță ușor albastră, care îmblânzește căutătura, lui prea directă și de culoare chihlibarului brun. O mustață blondă, tunsă ă la Charlot, îi îndulcește surâsul,

şterge amintirea rictusului de tragedie pe care-î afişase pe vremuri. La început, aceste artificii şi îngrijirile necesare îl umileau ca o treabă nedemnă de un bărbat. I se păreau o uşurinţă şi o laşitate. Dar s-a obişnuit cînd şi-a dat seama cât îi sunt de folos, cum s-a obişnuit să falsifice acte de identitate, semnături, ştampile şi fotografii cu fel rie fel de sigilii, ceea ce, la început, i se părea înjositor, iar la urmă ajunsese o deprindere necesară.

Obosit de oboseala evocărilor, Costin lăsă. din nou capul în perne. Negurile, dincolo de ferestre, alcătuiau un haos în care nimic nu mai trăia desluşit, totul era prielnic nefiinţei şi pierderii de sine. îşi izgoni gândurile şi amintirile şi, legănat de cîntecul osiilor, aţipi. Avea un fel al lui de a-şi răsfăţa somnul, se deprinsese să cheme în minte imagini depărtate şi curate, peisagii marine sau de munte, grădini cu flori, cu fîntîni şi podeţe de mesteacăn, un caleidoscop copilălrese, din care, ca să nu se turbure, excludea orice făptură omenească : bărbaţi, femei şi chiar copii. De cîteva clipe, după o goană înteţită pe o pantă în declin, trenul păru că oboseşte. încetini treptat şi se opri. Trezit. Costin ieşi pe culoar şi se apropie de uşa care da pe scara vagonului. Fu nevoit să ferească un rînd de valize de piele şi de cutii de pălării, de mărimi felurite, unele demodate şi cari împiedicau trecerea. La o fereastră, zări din spate o doamnă în manta de ploaie, prinsă în talie şi cu gluga lăsată — desigur posesoarea bagajului pestriţ şi cam multişor pentru acest tren de meleaguri mărginaşe. Ploaia se oprise, dar atmosfera era saturată de aburi. Dinspre apus, soarele izbucni printr-o spărtură a norilor şi se râspîndi în trîmbe lîncede şi aurii peste o gară mică şi pierdută la poale de deal : o clădire obişnuită de ţiglă şi cărămizi roşii, cu peronul de piatră prelungit în pietriş înspre ieşirea laterală unde aşteptau cîteva brişti şi căruţe. Târgoveţi şi ţărani se grăbeau cu saci şi coşuri de-a lungul convoiului. In mijlocul peronului, şeful gării, spăto? şi aprins la faţă, se sfătuia cu ofiţerul de jandarmi şi controlorul, coborîţi să-1 întâmpine. Zărind pe

doamna din fereastra vagonului, se înclină, descoperindu-se.

— N-a venit încă —, i se adresă el fără să se apropie. Aveţi bagaj mult ? Şi la un semn din partea doamnei, adaugă : — lăsaţi că vă trimit un om. Nu vă grăbiţi. Aveţi timp : s-a defectat ceva.

Din cadrul uşii, Costin cuprindea întreaga scenă, gara şi o parte a cîmpului ondulat, prin care o şosea îngustă suia şerpuind spre dealurile apropiate. O trăsură cu trei cai sosea în galop. Picioarele cailor se împleticeau vertiginos la faţa solului, dar nu se zărea nici un nor de praf. Vizitiul dădea bice şi, proptit în capra trăsurii, cu hăţurile strînse într-o mînă, căuta să stăpînească, fără să micşoreze iuţeala, rostogolirea dezlănţuită pe povârnişurile şoscluite înspre gară. Câteodată se părea că roţile din faţă se izbesc de copitele cailor şi, împiedieîndu-i, atelajul se va prăvăli în prăpăstiile line de pe margini. Peste un minut, toţi cei de faţă, adunaţi în partea descoperită a peronului, urmăreau spectacolul cu spaimă amestecată cu veselie. Doamna de la fereastră se înclinase, cu.bustul pe jumătate ieşit peste pervaz, cu gîtuî lungit, cu respiraţia oprită.

Hohotind de rîs, şeful de gară o luă de mărturie :

:—. Iar a băut ! şi adaogă : într-o zi o să-şi frîngă gitul.

— Nici o grijă, spuse ofiţerul de jandarmi, ştie Ilie. ce face.

— De la o vreme întîrzie regulat, răspunse doamna din fereastră, nu mai vrea să ştie de nimeni şi nimic... ca de altfel toată lumea.

Acest comentar iritat fusese rostit pe un ton de manie şi de răsfăţ, iar glasul de cristal ciobit i se păru lui Costin că nu-l aude pentru întîia oară. Se întoarse, Un profil în tremurarea luminoasă a asfinţitului. O recunoscu numaidecât. Se retrase uşor pe platforma vagonului, să nu fie recunoscut la rândul său. I se părea de mirare că, pribegind prin aceste locuri, nu-şi amintise numaidecât de ea. Fusese aproape o întreagă poveste, şi strâns legată de drumurile, arborii, apele şi casele de aci. Trecutul se suprapunea deodată clipei de faţă, alungînd-o,

ca într-o gigantică schimbare de decor. Chiar în această gară din apropierea casei ei părinteşti, Stela Mânu îl condusese odată, cînd, subţirateci şi palizi amândoi, şi tremurând, şi-au făcut singura făgăduinţă îngăduita : a nu uita niciodată. Costin surise în amintirea acestui „niciodată". Mai primise, după multă vreme dc tăcere, o scrisoare pasionată şi tristă, la care n-u răspuns. Anii lungi de luptă între temniţi şi camere mobilate, urmaţi, tîrziu, de anii scurţi de fericire fără tihnă ai căsătoriei lui cu o femeie care a fost femeia vieţii lui, au trecut peste amintirile fugare ale tinereţii. Şi chiar acum, aceste amintiri sunt turburate de împrejurările mereu neobişnuite în cari e prins ca într-o copcă fără sfîrşit, ca într-o spirală de infern. A călătorit ore întregi în acelaşi tren cu această femeie care l-ar fi putut trăda, fără voia ei. Ar fi fost destul să-i rostească numele, din nebăgare de seamă, şi să o audă cineva. Numai întâmplarea, care l-a ocrotit de atâtea ori, l-a făcut să treacă pe lîngă nenoroc fără să-1 întîlnească. Nimic nu era mai firesc decât întîlnirea lor, nas în nas, în coliviile în cari se aflau prinşi împreună cu sute de alţi călători. Dădu să se ascundă în compartimentul lui, dar cum să încalece peste şirul de valize înapoi şi să mai treacă nebăgat în seamă pe la spatele ei ? Nici să se furişeze în alt vagon nu era mai cuminte, pentru că pretutindeni îl aşteaptă vechiul său inamic, neprevăzutul. Putea să se mai întîlnească cine ştie cu cine. Se gândi să meargă mai bine drept la ea şi să o prevină. Dar nu-i mai cunoaşte nici gîndurile; nici sentimentele. Chiar dacă n-ar socoti-o în stare să-1 denunţe cu dinadinsul, ar putea-o face din uşurinţă, între prieteni sau la urechea soţului ori a amantului. Simplă indiscreţie femeiască : — „Inchipuie-ţi, dragă, l-am întîlnit în tren pe X : trebuie să se fi ascuns undeva pe aici..." Fără îndoială, nu trebuie să lase nimic la voia întâmplării. Era mai cuminte să rămână pe loc, mai ales că Stela Mânu se înclinase atît de mult peste fereastra largă a vagonului încît părea că are de gind să se arunce în gol. Urmărea cu încordare goana disperată a

trăsurii coborîtoare spre gară şi toată lumea de pe peron se uita în aceeaşi dUrecţie. De cîteva ori se păru că trăsura, caii şi vizitiul vor alcătui un singur ghem uriaş şi se vor repezi de-a rostogolul, sărind din coastă în/coastă, pînă în marginea gării, unde se va opri, desluşindu-se ca prin minune, printre celelalte brişti şi căruţe, ântr-o trăsură cu vizitiu pe capra şi trei cai bine hrăniţi, aşteptând in linişte, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Dar vizitiul, frânt în două între capră şi tăblia de piele neagră din faţă, manevrând cu o iscusinţă supraomenească biciul şi hăţurile, ţinea cumpăna între galop şi catastrofă, înclinat, uneori parcă numai pe două roţi laterale, pe marginea din afară a curbelor.

—- E nebun ! se auzi, în tăcerea dramatică. Trăsura coti pe ultima pantă a serpentinei şi mersul se linişti, fără încetinire, într-un galop ritmic şi armonios care aduna drumul sub copitele cailor. Peste cîteva clipe, atelajul, intrat în câmpie, se apropia, pe şoseaua sonoră, de gară şi opri în ovaţiile celor de faţă.

— Bravo, Ilie !

— Nu vreau să-1 văd ! izbucni, pe un ton spân, vocea stăpînii. Nu vreau să-1 văd pe beţivanul acesta, repetă ea, roşie şi încruntată, scotocind nervos în poşetă. Dintr-un *porte-cigarettes* verde, de piele, aproape că smulse o ţigară şi privi cercetător jurîmprejur. Privirile ei întîlnhă ochelarii lui Costin :

— Aveţi, vă rog, un foc ? şi fără să aştepte răspunsul se apropie de el, printre valize, oprindu-î-se în faţă, cu un aer agresiv, ca şi cum ar fi fost cel vinovat de isprăvile vizitiului. Cu o strângere de inimă, Costin îi oferi bricheta aprinsă.

— Mulţumesc ! Doamna trase adânc un fum. fu cât p-aci să-i întoarcă spatele şi să se întoarcă la locul ei. dar, ca şi cum i s-ar fi făcut un semn, îl mai privi o dată şi rămase cu ochii ţintă la el, căutînd ceva dincolo de înfăţişarea lui.

— Te rog, Stela, nici un cuvînt — îi şopti el, între rugă şi poruncă, rotind o privire neliniştită in jurul lui. Stela Mânu îi întinse o mină şovăitoare :

— înţeleg, îi răspunse ea uimită şi fără să-şi poată lua ochii de la el.

Călătorul răsuflă uşurat. De-abia acum îi sărută mâna.

— Mă numesc Iuliu Costin pentru toată lumea, îi zise şi adăugă : mărturisesc că nu mă aşteptam...

— Mă bucur că te văd, domnule Costin, îl întrerupse Stela, pe un ton firesc şi voios, care sărea cu graţie peste anii de uitare şi peste obstacolul surprinderii —, ce mai faci ?

Atîta dezinvoltură, în loc să-l ajute, l-ar **fi** încurcat de-a binelea, pentru că el era dintre oamenii cari foarte uşor se simt vinovaţi cu ceva în orice împrejurare — ceea ce Costin numea : conştiinţa păcatului originar. Dar în aceeaşi clipă, un lucrător sui pe scara vagonului şi spuse că e trimis de şeful de gară să ia bagajul. Stela Mânu îi arătă valizele înşiruite pe culoar, ca un tablou de vînătoare şi, regăsindu-şi tonul răstit de adineauri :

— Spune-i lui Ilie să nu dea ochii cu mine **azi !** Facă ce-o şti, eu găsesc cine să mine caii !

Această pauză îi îngădui falsului Costin să se reculeagă. Păruse mai mult speriat decît emoţionat **de** revederea cu Stela Mânu : greşeală de neiertat, pentru că totdeauna o femeie se aşază pe sine înaintea împrejurărilor. Lucrătorul se depărtase cu un rînd de geamantane. Stela Mânu se întoarse spre Costin. Flăcările de mînie din priviri i se stinseseră. Acum aştepta. Aştepta cele cîteva cuvinte la care avea dreptul şi pe cari Costin nu era în stare să le găsească. Eşti totdeauna vinovat faţă de-o femeie pe care n-ai iubit-o îndeajuns şi care, cit a ţinut dragostea, n-a apucat să te părăsească ea întîi. Costin se simţea paralizat de o vină pe cît de uriaşă, pe atît de vagă. Stela de altădată se afla în faţa lui, mai severă decît pe atunci, mai stăpână pe sine şi mai ales cu o înfăţişare de nelămurită singurătate şi răspundere.

,,E văduvă", socoti Costin, cu toate că în ţinuta ei nu descoperi nici urmă de doliu. Tăcerea se prelungise prea mult. Costin surise. Trebuia să ne întîlnim odată şi odată, spunea surîsul acesta simplu şi luminat de o bucurie tristă în faţa vieţii.

— M-am schimbat mult ? întrebă Stela, jenată de privirea şi de tăcerea lui.

— Eşti o femeie tânără şi frumoasă, care mi-aduce aminte de o fată, răspunse Costin şi fu numaidecît mulţumit de formula lui.

Stela surise a îndoială.

— Tu te-ai schimbat, aproape să nu te mai recunosc. Te-ai îngrăşat, dar nu e vorba de vîrstă... Il privi mai cu atenţie : poate ochelarii, mustaţa... Parcă ţi s-au modificat unele trăsături. Hm ! dar ce vînt te aduce pe meleagurile noastre ?

— Sunt urmărit, mărturisi Costin, şi fug din loc în loc.

— Veşnica poveste ! îşi aminti Stela cu bunăvoinţă. Şi încotro, dacă-mi dai voie ? Costin îi arătă vestul spre care se îngustau şerpuind liniile de fier şi îi numi orăşelul de munte unde mai avea o casă veche şi doi unchi bătrîni.

— Nici să nu te gândeşti — îl sfătui Stela ; de o săptămînă oraşul e plin. Mai toate casele sunt rechiziţionate de trupe şi poliţie. S-a organizat un centru de potere cari bat toate potecile din împrejurimi. Nici n-ai să apuci să intri şi ai să fii prins. Mai bine coboară aci **şi** întoarce-te...

— Uşor de zis, surîse Costin : ia te uită !

Ieşită ca din pământ, o patrulă mixtă se ivise pe peron.

— Zece ore de aşteptare, în asemenea tovărăşie ; unde mai pui că un călător care a venit pînă aci şi coboară numai ca să aştepte trenul de întoarcere nu are nici un rost. Mă duc înainte, hotărî Costin.

— Dar e o nebunie ! stărui Stela.

— Decît să fiu prins aici şi numaidecât, mai bine dincolo şi mai tîrziu : în materie de arestare, politica cea mai bună e să câştigi timp. Vorbesc din experienţă.

Glasul suav şi glumeţ îi aminti Stelei de tonul lui Şaliapin în aria *Der Kaiser und der Floh.* Glas de tribun şi de amant, care trezea în auzul ei ecouri depărtate. Privi în jurul ei ca un animal încolţit care caută o scăpare. Amurgul de metal plăpînd se înteţise peste mica gară. Răsunau osiile de fier sub ciocane grăbite. Cineva strigă : suntem gata ! Dar cântecul ciocanelor continua.

— Am o idee ! izbucni Stela : coborîm împreună... eşti doar o veche cunoştinţă a mea, ai venit să-mi cumperi pădurea... cum ai spus că te cheamă ? a, da, Costin — ce nume —, te pot găzdui o *zi,* cel mult două, pentru că s-au instalat şi la noi. Ciştigăm timp, după propria-ţi reţetă. Pe urmă — om vedea. Ochii îi seînteiau, vocea îi vibra.

Costin fu mişcat, dar nu surprins de această propunere. Era obişnuit cu eroismul femeilor, mult mai adine şi mai durabil în unele privinţe, decît al bărbaţilor. Bărbaţii au eroismul războinicului. Femeile îl au pe al martirului. îi mulţumi Stelei din toată inima, dar nu-i primi ajutorul. I-ar fi primejduit libertatea, bunurile şi chiar viaţa, Nu-si putea îngădui acest lucru. Dar Stela insistă :

— Trebuie ! îi porunci ea. Nimeni nu bănuieşte. Nu e nici o primejdie pentru mine, e numai o datorie. *K* foarte puţin. Haide, îl îndemnă. Şi, fără sa-i mai dea răgaz, spuse hamalului improvizat. care tocmai se întorsese, să coboare şi bagajul din compartiment, al călătorului, şi să-1 ducă la trăsură. Liniştit şi simplu, ordinul fu adus la îndeplinire. Cînd doamna Mânu însoţită de Iuliu Costin se îndreptă spre ieşire, şeful de gară, urmat de un amploaiat, de controlorul şi de ofiţerul de jandarmi din tren, ii tăiară omagial drumul. în pietrişul blond, pantofii strălucitori ai şefului păreau să fi fost cerniţi pentru această ceremonie anume. Cu o firească maiestate în mişcări, Stela Mânu se opri, îi întinse mîna şi—i salută pe ceilalţi numai cu un gest din cap, ca şi cum ar fi alcătuit o mulţime iară nume, căreia îi mai dărui şi un surîs strălucitor, astfel calculat încît să-i pună în valoare perfecţiunea dinţilor.

Iuliu Costin avea impresia că e însoţitorul une: mici suverane a unei miniaturi de stat de prin Germania trecutului veac. Cu toate că atenţia lui sta la pîndă, se simţi la adăpostul doamnei Mânu în oarecare siguranţă. Domnea între măria-sa şi supuşii ei un amestec de familiaritate provincială şi de respect reciproc.

„Ce vor fi gîndind, se întrebă el totuşi, ce vor fi gîndind aceşti funcţionari, că-mi întrerup deodată călătoria ca să urmez pe o doamnă din partea locului ? Mie unuia mi s-ar părea foarte suspectă o asemenea întâmplare".

Ca şi cum ar fi putut să risipească orice bănuială, Costin deveni solemn şi ţeapăn ca un mandarin. Dar ei nu-i dădeau nici o atenţie. Era pornit să exagereze puterea de pătrundere şi simţul datoriei la aceşti funcţionari paşnici şi plictisiţi.

Stela Mânu făcu prezentările în treacăt :

— Inchipuie-ţi că domnul Costin tocmai venea la Frăsinet să vadă pădurea şi am călătorit împreună fără să ştim unul de altul şi ne-am găsit de-abia în apropiere de gară.

După aceste lămuriri date cu o naturaleţe desăvîrşită, Stela Mânu îşi luă bun rămas şi sui scara trăsurii cu un pas mlădios şi ager care îi dezveli pulpele armonios subţiate. Costin o urmă.

Era un atelaj de ţară, încăpător şi încă trainic. Praful anilor suflase adine o culoare cretoasă în burduful lăsat şi creţ, în apărătorile obosite, cu luciul plesnit, în spiţele roţilor de cauciuc crăpat, în hamurile peticite şi pînă pe ochierele cailor. Vizitiul îşi trăsese adine peste urechi o căciulă veştedă şi mîncată, îşi înfundase capul în gît şi gîtul în umeri, dar ciocanul nevăzut pe care-1 aştepta să i se abată pe creştet şi să-1 bată cu trup cu tot în capra trăsurii rămase suspendat în aer. Doamna Mânu îi aruncă o singură privire mânioasă, care îi arătă că răfuiala e lăsată pentru mai tîrziu. Şi Ilie, binecuvântând în sinea lui pe străinul trimis de Dumnezeu să-1 scape de urgie, scutură hăţurile şi, printre brişti şi poştalioane cari se grăbeau încărcate cu o lume pestriţă, porni.

Pînă la Frăsinet aveau mai bine de un ceas de drum. Suiau în trap domol panta lină pe care se desfăşurase mai adineaori scoborîrea dramatică a lui Ilie. Dealurile unduiau pînă departe fără să ascundă zările în care se revărsa, într-o uriaşă izbucnire de flăcări, ultima clipă a asfinţitului însângerat.

O linişte grea se lăsa din aripa de plumb ce cuprinsese răsăritul. Caii înaintau în aerul limpezit de ploi, în cântecul melancolic al roţilor. De mult Costin nu se simţise atât de liber şi de împăcat.

Nimic şi nimeni nu-l mai amenința aici. O linişte grea dar binefăcătoare se lăsa din...*

Călătorii tăceau. îşi dădeau seama că amîndoi adânceau acelaşi gînd în fața acelui asfințit care le tălmăcea înțelesul reîntâlnirii lor. Era ciudată şi tristă întîmplarea care-i alătura, în trăsura **de odi**nioară, pe vechiul drum de țară, şi-i făcea să retrăiasqă trecerea fantomatică a timpurilor. Nici o speranță, nici o dorință nu mai plutea la capătul acestei călătorii, şi aci era toată deosebirea. Cu optsprezece ani mai nainte, aceeaşi trăsură îl aşteptase in gara in care coborîse cu pasul voios al celui ce tinsese, cu întreaga „lui tinerețe, să poposească mai repede aci. Pe peron îi urase bun sosit un Ilie care-l aştepta cercetând vagoanele rezimat în bici şi era mai înalt şi mai zvelt decât cel de azî, dar în trăsura oprită la capătul drumului dinspre gară descoperise cu plăcută surprindere pe Stela Mânu, în rochie înflorată şi cu picioarele goale în espadrile de in, o arătare de primăvară, o făgăduință vie de tinerețe veşnică şi poate şi de fericire —, o vede încă, parcă ar fi fost ieri. Inima îi tresărise. Era un semn de deosebită cinste în această întâmpinare, mai ales că el nu fusese invitat decît de tatăl Stelei, care-l chema la el în fiecare vară să discute politică şi să-şi dea iluzia că ia parte la treburile publice sprijinind, din mijloacele Iui, destul de modeste pentru astfel de apucături, gruparea turbulentă condusă de tânărul său oaspe. Astfel, în agitația premeditată a câtorva săptămâni de vară se amestecau la Frăsinet două cercuri de invitați : ai bătrânului Mânu sau Mano, cum îi plăcea lui să se iscălească şi ai Stelei care în sezonul acela se logodise cu un văr de a doua sau a treia spiță, mai vîrstnic, dar bogat şi care, spre satisfacția intimă a tatălui şj a fetei, purta acelaşi nume ca şi ei.

Sufleteşte, această logodnă se justifica printr-o poveste de amor copilăresc : la 18 ani, cînd Anibal plecase la şcoala, de cădeți în Germania etc, etc. Eterna complicație a „cusinajelor" depărtate.

* Fraza este neterminată.

în felul acesta, praful şi rugina, mucegaiul şi bălăria care amenințau să transforme pe încetul domeniul redus şi vila de la Frăsinet într-o paragină, aveau să fie înlăturate, fără schimbări aparente, cu discreția cuvenită unei afaceri de familie. Bătrînul Mânu, bietul conu Mişu, spera să-şi îngăduie mai departe plăcerea costisitoare de a se înconjura în vacanții cu oameni pe cari îi socotea interesanți şi să sîcîie prin ei generațiile de politicieni ce nu ținuseră pe vremuri seama de talentele lui politice. Fără îndoială că ginerele, pe care Mânu îl stăpînca cu mintea şi cu vârsta, va ține seama de cerințele acestea. Costin îl cunoştea destul de bine, dar nu-l putea suferi. Antipatia lui începea chiar de la numele de botez al logodnicului, pe care-l chema Anibal, şi se întindea peste întreaga Iui ființă de yunker care-şi făcuse şcoala în Germania, la „husarii morții". Un fost ofițer înalt şi blond, cu genele de păpuşă şi trăsăturile schimonosite în sforțarea de susținere a unui monoclu nestatornic, cu figura zvîcnită de ticuri contractate prin imitație şi cu surîsul obraznic şi dezgustat. Era cu zece ani mai în etate decît Costin şi-l privea cu o politeță care ascundea nu numai aversiune, dar şi dispreț. Costin îşi amintea cu mulțumire că aceasta fusese starea de lucruri dintre ei chiar de la început, cînd n-avusese cu Anibal Mânu nimic de împărțit, deoarece Stela nu căpătase încă însemnătatea strălucitoare la care ajunsese pe nesimțite, an după an.

Cînd Costin îşi dăduse seama că nu mai avea față de Stela nepăsarea prietenească şi cordială de mai înainte, era prea târziu. Pretențiile yunkerului fuseseră în mod tacit şi principial satisfăcute şi câteva luni mai devreme, în ajunul Paştilor, Costin luase parte, la Frăsinet, la logodna oficială a tinerilor Mânu şi se înapoiase la Bucureşti furios pe sine însuşi, dar nu de o furie de pretendent nefericit, pentru că niciodată n-ar fi consimțit să se însoare cu Stela Mânu, ceea ce ar fi însemnat pentru el renunțarea la libertate şi la carieră. Ci furios pe slăbiciunea şi melancolia care-l cuprinsese şi pe stringerea de inimă de care suferea cu o putere de parcă i-ar fi fost stoarsă de un pumn gingaş şi ne-

cruțător. Ajunsese la Bucureşti abătut şi pornit să se țină departe de lume. Se întorsese la Frăsinet cu dcsăvîrşire uituc şi sănătos şi, pe negândite, dînd de Stela Mânu care îl aştepta în trăsură, inima îi făcuse acelaşi semn tainic, care era de plăcere şî de alarmă totodată.

...O mînă plăpîndă îi cuprinse brațul şi-1 readuse, lin, piin optsprezece ani de despărțire, îndărăt în clipa de față. Stela Mânu îşi înclinase uşor către el figura ei mai palidă decît cea din amintire. De aproape, Costin descoperi vestejirea, abia simțită, a tâmplelor şi a pleoapelor, ca o atingere trecătoare de lumină.

Trăsura de altădată aluneca în linişte, cu ei, pe drumul trecutului mort. Şi, ca şi cum ar fi vrut să-i vorbească de o taină a lor comună, Stela se apropie mai tare şi, cu teamă, îl întrebă :

— Spune-mi, cum mă găseşti ? am îmbătrinit mult ?

Nu, nu îmbătrânise deloc, era numai alta decît cea de demult, dar tot tînără şi frumoasă —, Costin nu mințea spunîndu-i acest lucru. Şi îi mai spuse că de-abia acum avea în fața lui pe Stela Mânu ca femeie ; el nu cunoscuse decît o fată pătimaşă, fantastică, de care viața 1-a despărțit mai 'nainte de a fi putut să o vadă altfel. Stela îi sorbea fiecare cuvînt, să ghicească anume cît a mai rămas în amintirea lui Costin din ceea ce a fost povestea lor şi ce au însemnat în viața lui toate cele trecute. Se aflară deodată amândoi ca într-un sanctuar unde odihnesc relicve şi în care se vorbeşte cu glas încet şi rar, pentru că vorbele spun prea puțin din lumea dc gînduri chemată la clipa de față.

— Te-am cunoscut prea puțin, cu toate că mi^ai dat tot, spuse, în sfîrşit, Costin, ca şi cum ar fi capitulat şi ar fi mărturisit totul, la stăruința privirilor ei negre, ațintite întrebător asupră-i. Dragostea noastră, urmă el, nu ne-a dat vreme să găsesc în tine femeia care ai devenit mai pe urmă. Erai a mea, mi-ai dat ce se cuvenea să dai celuilalt şi totuşi nu m-am despărțit decât de o fecioară nebună... N-am apucat să cunosc pe femeia pe care o trezisem

în tine... Pe care o făcusem din tine. Pe asta n-na avut-o decît el. Stela Mânu surise :

— Fii pe pace, îi zise, dacă asta te-a interesat vreodată, află atunci că el n-a avut nimic...

Costin o privi întrebător.

— Nimic ! întări ea pe un ton care arăta că e hotărâtă să pună capăt destăinuirilor.

Dintr-o dată Costin avu în minte tabloul confuz al unei vieți tragice şi nimicite. Ar fi vrut să întrebe mai mult, dar tonul Stelei şi tăcerea ei încruntată nu i-o îngăduiau. Se mai şi temea să descopere ceea ce începuse să ghicească : răspunderea lui în existența lui Anibal şi a Stelei. Mai bine ar fi să nu stîrnească, tocmai acum, praful trezitului.

— M-am tot întrebat, spuse deodată Stela cu ochii ațintiți în adâncurile nedesluşite ale timpului, dacă s-a petrecut ceva între voi doi. Costin nu răspunse, îl izbea neplăcut expresia de „voi doi", prin care se vedea cuprins, în gtndurile Stelei, alăturea de Anibal Mânu, trăind dimpreună cu el în imaginația aceleiaşi femei. Aceasta conviețuire cu dementul tragic şi îngîmfat pe care-1 văzuse totdeauna în Anibal Mânu i se părea nesuferită chiar si astăzi. Chemîndu-1 pentin prima oară de la revederea lor pe numele lui mic, Stela insistă :

— Spune-mi, Vlad, ce-a fost între voi ?

Costin ocoli răspunsul :

— Ce te face să crezi că a fost ceva ?

— Totul. Şi mai ales, accidentul lui... când s-a întors din pădure cu mîna sfârtecată şi obrazul ciuruit.

— Simplu accident. Anibal era un maniac. 11 preocupau armele.

Nu era prea multă siguranță în vorbele lui Costin.

— O idee de maniac, reluă el : să încarci pînă la refuz un pistol de panoplie, ruginit, şi să tragi cu el în ciori, în pădure.

— Nu ți se pare prea ciudată această idee, tocmai din partea unui maniac în materie de arme ?

Costin se apără tot printr-o întrebare :

— Atunci, care e părerea ta ?

•— în toată vila nu se găseau alte arme decît vechiturile din panoplie, cornul de pulbere şi ali-

cele. Anibal a luat un pistol, l-a încărcat la maximum — trebuie să fi fost în culmea mâniei — şi a plecat în pădure. Cioara pe care a vrut să o împuşte ai fost tu. Din fericire, pistolul a explodat în mîna lui. I-am găsit rămăşiţele Ungă cabana noastră. A doua zi, tu ai plecat. Ţii minte însă — adaogă ea cu mîndrie — că te-am condus totuşi la gară...

Costin asculta dus pe gînduri. Stela realcătuia destul de asemănător întîmplarea uitată. Anibal îl pîndise într-adevăr la ieşirea din cabana în care Costin îşi petrecuse singur toată acea dimineaţă. Stela se dusese după vagi cumpărături în tîrgul apropiat. Anibal socotise să-i surprindă pe amîndoi în acea cabană ascunsă în hăţiş, şi loc al dragostei lor ascunse. Era de mirare cum de aflase. Nimeni la vilă nu mai ştia de existenţa acestei cabane, menită să fie pavilion de vînătoare şi din care Stela îşi făcuse un fel de atelier de pictură, în mijlocul naturii, şi mai degrabă un refugiu secret în singurătate şi lectură. Un raft, un divan, cîteva scoarţe şi rogojini subţiri alcătuiseră. în inima pădurii, chenarul de umbră şi verdeaţă pentru întâlnirile lor. Costin se întrebase în acea împrejurare cu ce drept, la urma urmei, Anibal îşi îngăduia să tragă cu pistoiul în el. Un logodnic nu e încă un soţ, nu e nici măcar un amant. Costin o ştia mai bine decît oricine, pentru că fusese cel dintîi amant al Stelei, şi chiar foarte de curînd : în chiar acele prime zile ale logodnei. Trecuse prin cîteva clipe foarte grele cînd, la ieşirea din cabană. l-a văzut pe Anibal ivindu-se dintre copaci, cu figura lui de păpuşă stîlcită, galbenă de furie şi de hotărîre, cu fălcile încleştate şi cu genele lui lungi şi aduse, printre cari sticleau, fără expresie, privirile lui albastre, moarte. Fără să scoată o vorbă, ţintindu-1 cu ochi de strigoi, întinsese mîna şi pistolul înainte, cu o mişcare ţeapănă de manechin, şi a tras. Detunătura, precedată de flacără, fusese atît de groaznică şi fumul atît de gros şi des, încît Costin a fost foarte mirat regăsindu-se pe sine drept şi tefăr şi mai ales calm, că nu avusese timp să se înspăimânte în faţa acestei catastrofe. Dinaintea lui, printre nouraşi subţiri cari răspîndcau un miros de salpetru, văzu

pe Anibal, dezarmat, ţinîndu-se cu mîna stingă de dreapta, plină de sînge şi pleoştită în aer ca o ramură plouată. Se rezimase de un copac şi era mai galben decît o frun2ă de toamnă. Figura i se schimonosise, iar pleoapele *era* genele lungi, proaspăt pîrlite, i se închiseseră de o suferinţă cumplită. Se lăsă pe genunchi, să nu cadă. Costin nu-1 găsea mai simpatic nici în această împrejurare în care îşi da seama că scăpase ca prin urechile acului, dar, după o clipă de şovăială, se repezi spre el şi-1 ajunse la timp, cînd tocmai se clătina.

— Sunteţi rănit ? îl întrebă, sprijinindu-1. Glasul lui şi nu stupiditatea întrebării părea să aibă un efect anume asupra lui Anibal. Deschise ochii şi, cu o tresărire de energie, se desprinse de sprijinul lui Costin şi se întări pe picioare. Durerea îl străfulgera din nou, ţinea în sus miina rănită, din care ţîşnea în lumină sîngele.

— Mulţumesc, gemu el, printre dinţii încleştaţi. Ar fi vrut să adauge încă, ceva, dar numai buzele i se mişcară, fără sunet.

Costin, între acestea, îi înfăşură gîtul pumnului **în** batista pe care si-o trăsese de la piept, i-1 înfăşură strîns. Celălalt se lăsă în voia lui. De strinsoarea puternică a legăturii, degetele lungi se zgârciseră **în** aer, livide ca de mort, dar ţâşnirea sîngelui încetă. Costin trase şi batista lui Anibal din buzunarul de sus al vestonului, dădu fuga să o înmoaie în rîul din spatele cabanei şi se întoarse să-i panseze rana. Batista se înroşi imediat. Cînd îi propuse însă să-1 însoţească pînă la vilă, rănitul se îndreptă, se înţepeni, îi aruncă o privire sticloasă, care pe Costin îl ţintui pe loc, şi o porni singur printre arbori, cu mâinile împreunate a rugăciune, cu paşii desfăcuţi, ca un om beat. Costin nu găsise cu cale să stăruie în propunerea lui de a-1 însoţi, nici să-1 urmărească. Nu din pricina primejdiei prin care trecuse şi de care nici nu avusese timp să-şi dea seama, cu atît mai mult cu cît nu obişnuia să-şi retrăiască în gînd emoţiile neplăcute. Dar nu-i mai păsa de soarta lui Anibal, şi la gîndul că acest yunker rece şi tăcut ca un ogar încercase să-1 ucidă cu un pistol turcesc, amănunt care i se adeverea

de-abia acum şi care, nu prea ştia bine de ce, stîrnea în el o mînie ciudată, ca şi cum singur acesta constituia întregul delict, trezi în el toată antipatia ce dintru început îl însufleţise faţă de Anibal. Nimic nu avea însemnătate sub fruntea lui îngustă şi încăpăţînată, nici, mai ales, viaţa lui Costin şi a Stelei, două vieţi omeneşti pe cari un yunker logodit şi înfuriat se credea îndreptăţit să le suprime cu un pistol ruginit şi cu vergea. Vechimea pistolului îi amintea de epoca fanarioţilor şi-i apărea ca un simbol al privilegiilor nobiliare. Acum va avea cel puţin răgazul să mediteze câteva luni, cu laba în tifon, asupra marginilor puterilor şi îndreptăţirilor sale.

Nu asta îl preocupa însă mai mult pe Costin, ci urmările cu putinţă ale întâmplării. Un scandal putea să abată cursul întregii lui existenţe, şi totul depindea numai de ce va spune şi va face Anibal. Se aşeză pe pragul cabanei să-şi adune gîndurile. Se ridică şi se plimbă cu înfrigurare prin poiana din jur. Nu mai auzea nici cântecul mierlelor, nici zborul prigoriilor, nici freamătul apelor. în sfîrşit. de peste vîrfurile pădurii, îl ajunse, de la vilă, chemarea depărtată a gongului de amiaza. Ţine minte că o luase atunci la fugă înspre vilă, nu atît ca să nu întârzie la masă, ci ca să afle sentinţa destinului.

Intrind pe portiţă, întâlni pe Ilie care tocmai îşi deschidea porţile, boscorodindu-şi revolta că e nevoit să coboare de pe capră şi să facă singur această treabă nedemnă de un vizitiu. O brişcă uşoară cu un cal era oprită la câţiva paşi.

— încotro ? întrebă Costin.

— După doctor, la oraş. Domnul Anibal a avut un accident. I-a explodat pistolul şi i~o rupt mina.

— Domnişoara Stela s-a întors ?

— întors, răspunse Ilie, e la dumnealui în odaie şi-1 îngrijeşte.

Costin străbătu curtea şi intră în vilă. Din sufragerie venea zvon voios de glasuri şi văsărie, ca în toate amiezile. Accidentul domnului Anibal nu vătămase pofta de mâncare a nimănui, în toată casa. Temerile lui Costin se risipiră, gentilomul n-^avusese încotro şi trebuise să se poarte ca un gentilom, adică să tacă şi să ia asupră-şi toată păţania, iar răfuiala o amâna pentru mai tîrziu sau pentru niciodată. Un asasinat, în asemenea condiţii, nu se mai repetă. Pînă atunci. Stela, ca o vestala, schimba comprese pe fruntea logodnicului, iar Costin avea răgaz să ia măsuri. Deocamdată îşi amintise, cu o senzaţie de gol în deşertul stomacului, că nu mâncase nimic de dis-dc-dimineaţă. Glasul Stelei îl smulse din contemplarea filmului lăuntric:

— Tot nu vrei să-mi spui ? stărui ea : După optsprezece ani am dreptul să întreb. Vreau să ştiu ce s-a petrecut între voi. Din nou nesuferitul „voi" îl făcu să protesteze în sinea lui împotriva promiscuităţii care-1 învelea, de ani şi ani, pe el şi pe Anibal, ca într-un alcov în inima aceleiaşi femei.

— Nimic în afară de ceea ce ţi-o fi povestit el.

— Nu e un răspuns, îi imputa Stela, iar Anibal nu mi-a spus nimic.

— Pentru că n-avea nimic de povestit, întări Costin. Ţii mult să se fi întîmplat ceva romantic ? îmi pare rău că nu-ţi pot fi pe plac. Am auzit o detunătură lingă cabană, am ieşit şi l-am găsit pe Anibal rezimat de un copac şi cu mîna roşie de sînge. L-am ajutat să se panseze şi după aceea a plecat. Nici nu mi-a mulţumit.

Stela ascultă această scurtă evocare cu ochii măriţi, cu respiraţia oprită, cu o bucurie răspândită pe faţă.

— In schimD îţi mulţumesc eu ! exclamă ea. Acum ştiu tot. E aşa cum mi-am închipuit. Te-ai purtat mai mult decît frumos.

Din privirile şi tonul ei Costin înţelese că e obiectul unei vechi şi tăcute admiraţii. Cine ştie ca eroism îmi atribuie, gîndi el şi nu fu deloc la largul lui amintindu-şi temerile lui meschine de atunci, de precauţiile lui ruşinoase şi, mai ales, dc plecarea precipitată, mai degrabă de fuga lui de a doua zi.

— Te-ai mai gîndit la mine din cînd în cînd ? Nu-mi răspunde, urmă Stela, mi-e groază de sentimentalismul politicos al bărbaţilor. Era firesc sx mă uiţi, nici n-ai răspuns la singura mea scrisoare, singura pe care ţi-am trimis-o, fiindcă de scris ţi-am

scris nenumărate. Cred că sertarul meu e încă plin de scrisori netrimise.

— Nu le vedea nimeni ? întrebă Costin încurcat de întorsătura pe care convorbirea lor o luase. Stela surise :

— Fii pe pace. Anibal nu mă spiona. Ştia tot.

— I-ai spus ?

— Fireşte. Cred că prin asta i-am şi grăbit boala, dar n-aveam încotro. I-am spus că n-am încetat şi nu voi înceta să mă gîndesc la tine, să-ţi scriu şi să nu-ţi trimit scrisorile, afară de una, pe care o cunoşti. E singurul lucru pe care i l-am ascuns, dar nu de teamă şi nici fiindcă aş fi fost o mincinoasă. O să ţi se pară curios, dar a fost pentru mine o chestiune de amor-propriu. Mă ibemeam că n-ai să-mi răspunzi, şi de ce mi-era frică n-am scăpat : nici un cuvînt, nici un semn. în cavalerismul lui, Anibal îmi oferise să-ţi scriu, să plec chiar la Bucureşti să te caut. Tăcerea ta ar fi fost un triumf pentru el şi m-ar fi durut prea tare.

Soarele apusese într-o exaltare de culori care umplea spaţiul ca de un imn solemn de orgă. înaintau acum în reculegerea crepusculară care preceda seara. Suiseră, la pas, culmea lină şi drumul ca în palmă oblicea prin porumbişti putrede spre un orizont împădurit.

— De ce n-ai răspuns ? Stela se întorsese cu totul cu faţa către el şi în reproşul ei i se păru lui Costin că tremură un ecou trezit din fundul vremilor. Răspunse printr-un gest încet al mâinilor, printr-o ridicare a umerilor, printr-o mină consternată care invoca împrejurări potrivnice, necunoscutul, fatalitatea.

— Eram nu mai ştiu prin ce temniţă sau ascunzătoare. Cînd m-am întors acasă, am găsit scrisoarea, veche de cîteva luni. N-am mai răspuns. Pe urmă...

— Nu te mai scuza, e penibil, îl întrerupse Stela. Bietul Vlad ! fuge urmărit de duşmani, îşi schimbă portul, masca, identitatea şi cînd colo cade în capcana trecutului, în ghearele unei provinciale sentimentale. Mai bine lanţurile, nu-i aşa ?

Drept răspuns Costin se aplecă şi îi sărută mîinile ;

— Dacă lanţurile ar fi ca mîinile acestea, ii zise şi rîseră amândoi, dar încet, ca şi cum ar fi trecut pe lîngă un cimitir. E mult de cînd eşti singură ?

Stela păru că socoteşte :

— Aproape cincisprezece ani... n-am fost împreună cu soţul meu decît trei ani. Trei ani de suferinţi, de duşmănie.

Din nou Costin simţi asupră-şi ameninţarea unei răspunderi. Ar fi vrut să întrebe, să se apere : dar ce sunt eu de vină ? Fu chiar pe punctul să regrete această întîlnire şi trecătorul sentiment de siguranţă pe care nu i-l dădea decât în schimbul unor hărţuieli dramatice în jurul unui amor defunct. Femeile, îşi zise cu ciudă, sunt nişte arhive de scrisori şi de jurăminte de dragoste. Cum te apropii de ele, începi să strănuţi : te năpădeşte praful trecutului. Dacă Stela ar şti ce gîndesc acum, ar spune că sunt o canalie. Sau poate tocmai de aceea îmi păstrează o amintire neştearsă. Viaţa ei neizbutită s-a scurs între amintirea unei canalii, deşi n-am nimic dintr-un don Juan, şi prezenţa unui nebun — că, după cîte am aflat, Anibal a fost un paralitic general. Cel puţin în privinţa mea, Stela exagerează : canalie e prea mult, lichea e mai aproape de adevăr. Că dacă am fugit atunci, n-am fugit decît de răspundere. N-o iubeam destul ca să-mi pierd minţile şi să renunţ la lupta mea. Anibal a fost însă un cavaler. A trecut cu vederea peste aşa-zisa lui dezonoare, fără să-şi dea aere că îngăduie şi iartă. Numai instinctul i-a dictat asemenea purtare. Capul nu l-ar fi ajutat să priceapă că femeia nu suportă să fii mărinimos cu ea decît dacă nu-ţi dai seama dc această mărinimie. A mers mai departe şi i-a oferit libertatea şi alegerea între noi doi. Stela n-a ştiut că atîta generozitate se datoreşte poate unei înfrîngeri secrete. Anibal a fost înfrint şi umilit de un biet pistol care a luat foc în mîinile lui în loc să mă ucidă pe mine. în codul penal fapta sc numeşte încercare de crimă, săvîrşită, dar neizbutită. Pedeapsa e gravă. Anibal şi-o răscumpăra faţă de el însuşi făeînd pe cavalerul faţă de femeia

sa. Poate se gîndea şi la mine, victima lui rămasa pe pămînt si transformată in judecător. Anibal vroia să se reabiliteze şi în ochii victimei atacată tâlhăreşte, dar care totuşi a fost generoasă cu el. Generozitate pentru generozitate. Stela însă nu avea de unde să ştie toate acestea. Pentru ea, soțul ei se purta cavalereşte, atingea culmile jertfei şi dezinteresării în folosul soției iubite. Şi totuşi nu i-a fost recunoscătoare nici o clipă. Intre cavaler şi canalia fugară a preferat în sufletul ei canalia. Omul tânjeşte după ceea cc nu poate avea, şi femeia se comportă omeneşte.

— Nu-i aşa că nu m-ai iubit niciodată ? îi tăie Stela şirul gîndurilor.

— Cura poţi pune o asemenea întrebare ?

— Atunci, de ce ai plecat ?

Stela se înclină să primească răspunsul lui în faţă. Costin îi ocoli privirile. Răspunse rar, ca şi cum şi-ar fi cetit cuvintele sub orizont, în fundul cîmpici :

— Nu puteam altfel... nu-mi aparţineam mie... tu nu crai liberă... n-am vrut să pricinuiesc tătălui tău o dezamăgire.

— Nu mă iubeai destul, încheie Stela, iubirea nu ţine seama! de astfel de motive. De altfel nici n-a fost vorba între noi de iubire. Te-ai găsit deodată faţă în faţă cu o fată nebună care ţi-a sărit dc gît, în cabana singuratecă pe care ţi-o cedasem, din ordinul tatii, ca să-ţi pregăteşti discursurile. Un incident, hai să spunem un intermezzo. Mă tem că dragostea noastră te-a făcut să cazi în alegeri. Ai întârziat în campania electorală.

Răspunsul fu un zîmbet trist pe care Stela îl înţelese pe placul ei. Costin gindise într-adevăr un lucru trist şi anume : că niciodată o femeie sau o fată nu vor înţelege că pentru un tînăr ambiţios o campanie electorală înseamnă mai mult decît un sezon de iubire.

— Nu-i aşa că te obosesc, Vlad ? Poate vrei să dormi... Eu dorm des în trăsură.

Costin îşi urmă, cu glas scăzut, firul gindurilor.

— Poate că aşa mi-am pierdut viaţa. M-am pierdut pe mine şi am pierdut şi pe alţii. A trecut vremea şi n-am izbutit decât să rămîn singur. Ca un lup. Spune-mi. cât e de cînd s-a prăpădit conu Mişu ?

— Acum o lună i-am făcut parastasul de zece ani,

— Bietul conu Mişu, parcă-l văd, era un diletant în politică, dar un diletant pasionat.

— Ţinea mult la tine : crai preferatul lui. N-a înţeles niciodată de ce n-ai mai dat pe la el... Sau poate se făcea că nu înţelege.

— Credea că am să izbutesc. Ideile mele nu-l interesau. îi plăcea numai tumultul lor. I-am dus şi eu lipsa. Poate că ar fi fost mai bine...

— Te-am mai rugat, Vlad, să nu fii amabil, îl întrerupse Stela cu vioiciune. Aflasem că te-ai însurat.

— Să nu vorbim de asta, o rugă, vreau să mai rămîn cîteva minute, câteva ore, luliu Costin. E atît de plăcut să ai impresia că ai ieşit din vechea ta piele. Dar Anibal, întrebă el fără legătură cu cele ce spusese, din ce pricină a murit ? Stela tresări :

— De unde ştii că a murit ?

luliu Costin o privi fără să înţeleagă :

— Am crezut că... iartă-mă, nu ştiam că eşti divorţată.

Stela izbucni într-un hohot de rîs scurt şi iritat.

— Nu sunt nici divorţată... Nu sunt nici văduvă. Adăugă : Anibal a dispărut fără urmă de acasă, se împlinesc la toamnă cincisprezece ani...

Tăcere. Stela reluă :

— în ultimul an al căsniciei noastre, al aşa-zisei noastre căsnicii, a dispărut de câteva ori. A fost găsit, într-o stare de plâns, prin munţi, la zeci de kilometri, căutînd drumul spre casă. Dar în asemenea momente nu mai ştia nici unde-i e casa, nici cum îl cheamă. Fugile astea durau cîte două-trei zile, pe urmă din ce în ce mai mult. La început izbutea să se întoarcă şi singur. îşi venea în fire şi izbucnea în plâns. Ore întregi, crize de lacrimi. A dispărut.

— L-aţi căutat ?

— In bang şi-n lat, ani de-a rîndul. L-am confundat cu tot felul de vagabonzi şi de maniaci găsiţi hoinărind prin ţară. S-a zvonit chiar că a fost

văzut cutreierând pădurile din împrejurimi şi s-au organizat adevărate vînători prin tot ținutul. In zadar. Am renunțat.

Trapul cailor se înteți. Trecură pe lîngă o troiță înnegrită, de deasupra unei lespezi verzi de fîntînă. Costin o recunoscu. Şi deodată, pentru el, întreg ținutul se lumină de amintiri,

— Aflasem că e suferind, reluă el totuşi firul convorbirii, dar n-am ştiut că boala lui luase aeeastă formă. Pusese, în rostirea lui, compătimirea, cuvenită. Nu se putea Împiedica să constate însă că de soarta fostului său asasin nu-i păsa cîtuşi de puțin. Se poate oare să-i mai port pică pentru că a încercat cîndva să mă asasineze ? Sau numai aroganța lui mi 1-a făcut odios pe vecie ? Costin nu-şi putea răspunde întrebării.

Răsărise luna, cînd, în trapul cailor înviorați de sosire, intrară pe aleea care ducea la intrarea vilei Manu.

Arborii seculari părură lui Costin mai sălbatici şi mai impunători ca pe vremuri.

Pe vastele peluze ale grădinii englezeşti, iarba neîngrijită se tălăzuia sub adierile serii, pînă pe lespezile de piatră verde ale peronului. Colonadele albe străluciră poleite de lună. Din interior, o lumină roşiatică şi plăpîndă filtra prin pereții de sticlă cari dădeau pe terasa prelungită în peron.

Cu toate că fusese clădită puțin după sfârşitul norocos al celui dintîi război european, vila lui conu Mişu Manu păstra o înfățişare foarte modernă. Nimeni în vecini nu se încumetase să-şi construiască asemenea locuință. O fațadă zveltă de coloane clasice şi de ferestre imens verticale, abia despărțite una de alta, sorbea grădina care, săltînd peste unica treaptă a peronului, se revărsa înlăuntru prin *glasswandurtle* de cristal cu reflexe de aevarium.

Numai Mişu Manu, cu disprețul lui pentru viața de toate zilele, putea să prefere, într-un climat ca al nostru, unui perete sănătos de cărămidă, unul aproape în întregime de sticlă. încălzitul mistuia o bună parte din veniturile micului domeniu. Costin fusese invitat într-o iarnă aci. în ciuda monumentalelor vetre colorate care ardeau zi şi noapte, nu

se putea sta în hol şi in sufragerie decât cu pleduri şi şaluri de lină pe umeri şi genunchi. Glasul lui Conu Mişu, care se îmbărbăta singur, îi suna în amintire : „Nici Regele Soare la Versailles n-o ducea mai bine cu frigul". Şi se strecura zgribulit prin încăperile glaciale ale parterului, se oprea în mijloc, încerca temperatura cu respirația : „Vedeți ? nu se văd aburii". Era fericit că adăpostea o duzină de oaspeți, aleşi pe sprinceană. Dar de Sfântul Niculae se retrăgea, vrind-nevrînd, în dormitoarele mai scunde şi bine peretuite de la etaj.

Altădată, la sosirea unei trăsuri cu oaspeți la Frăsinet, se isca un du-te-vino de servitori cari luau în primire valizele şi făceau onorurile preliminării pînă se ivea stăpînul. Astăzi, pe treapta mişcătoare a peronului săgetat de vegetații, aştepta o singură femeie, vârstnică şi măruntă, care îl privi pieziş.

Stela o pofti să se ocupe de bagaje şi să le ducă pe ale oaspelui în camera de musafiri. Costin înțelese că o dată cu Mişu Manu au dispărut şi marile obiceiuri de la Frăsinet. Din multele camere de musafiri, rămăsese una singură. Stela nu mai avea nevoie să spună femeii în care anume. din ele trebuia condus nou-venitul. Rămânea de văzut dacă era vorba numai de alte gusturi sau de alte mijloace. Lumina, care filtra roşiatecă din sala de primire şi care de bună seamă provenea de la o lampă de petrol, îl lămuri. Costin şi-aținti auzul. Nu mai auzi de sub pămînt gâfâitul ritmic al motorului electric. Pe vremuri, zgomotul acesta înăbuşit cu grijă, dar nu pe de-a-ntregul, izbea totuşi pe nou-venit, din capul locului. Lămpile de petrol costă desigur mai ieftin.

Fără să mai treacă prin vestibul, pătrunseră în hol de-a dreptul prin terasă, aşa cum se obişnuia în timpul verii. Costin aruncă o privire. Nu se schimbase nimic, aceleaşi mobile, aceleaşi tapiserii, nu mult învechite, şi o tristeță se răspîndea din toate.

— Nu mi-a dat mîna să înnoiesc ceva, âi spuse Stela. A trebuit, dimpotrivă, să mă lipsesc de multe.

îi făcu semn să se dezbare de impermeabilul care-1 încurca. Mai neplăcut e că nu mai avem apă curentă. Va trebui să te mulțumeşti cu un „tub" şi cîteva ibrice, după moda veche. Nu te teme, vei fi bine servit,

Costin îi mulțumi. își lămurise că nu-1 impresiona vechimea mobilei, nici nu-1 tulbura vreo nostalgie, ci numai impresia de modernism demodat al fotoliilor metalice dimprejur. De această garnitură de hol, precum şi de covoarele ei adinei, de un alb azi neîngrijit, cu motive geometrice, mate, conu Mişu Mânu fusese foarte mândru ieri. Stela, şi după ea mai toți oaspeții, le_ găseau de un gust îndoielnic, dar cel puțin se bucurau de îngăduința şi îndreptățirea tuturor : noutatea lor scandaliza. Acum noutatea trecuse, iar vestejirea tapiseriilor şi a covoarelor, banalitatea formelor asimetrice şi luciul stins al mânerelor şi al şinelor nichelate evocau sala de aşteptare a vreunui dentist instalat la repezeală. Ar fi vrut să suie în camera lui. îl hărțuiau tot felul de impresii nedesluşite şi ar fi rămas bucuros singur cîteva minute.

— Ți-e foame tare ? îl întrebă Stela.

Costin făcu un gest de nepăsare şi de liniştire pentru amfitrioană. Un minut zăboviră față în față, la capătul scării de stejar care ducea la etaj.

— Mă duc să improvizez ceva.

Costin protestă :

— Pentru mine, te rog, nici o osteneală

— Bucătăreasa e incapabilă să se, descurce singură. Vei însoți pe Didina în camera dumitale.

Didina scoborîse cu un patriarhal sfeşnic de argint. Flacăra îi lumina fața turtită şi cîrnă, pleoapele palide, întredeschise peste nişte licăriri negre. Conu Mişu Mânu n-ar fi îngăduit în apropierea lui existența unei asemenea urâciuni.

— N-am găsit una mai primitivă, nici maS urîtă, îl lămuri Stela, în franțuzeşte. Am nevoie de femei fără bărbat, ca să nu fiu terorizată în singurătatea asta. Duşmanii noştri ne spionează fiece cuvânt şi fiece mişcare, prin oamenii de serviciu. Vreau să vorbesc în voie, cînd mi se întâmplă să discut cu cineva aici la mine. Simplitatea ei e

garanția libertății de gîndire la mine acasă. A *tout â Vheure.*

Aruncă o privire afară. Ferestrele violete.

— Mîncăm pe terasă. Dispăru.

Pe urma servitoarei Costin sui treptele care trosniră. Pilpîitul lumânării tremura pe lustrul lor învechit, sub revărsarea torențială a lunii.

Cina fu servită la o masă rotundă de grădină, cu fotolii de paie împletite. în fundul nopții de argint lătra un dine.

Teii şi platanii resfiraseră ramuri imense în spațiul încremenit. Luna poleia trunchiurile, coloanele albe, treptele de întuneric şi se răsfrîngea cu exaltare in pereții de sticlă ai terasei.

Flăcările celor două sfeşnice împotrivite se lungeau înălțîndu-se fără tremur în feeria orei. Pe fața de masă, printre tacîmurile de argint şi cupele de cristal bătute de seînteieri trecătoare, fluturii de aur se abăteau în tăcere, cu aripile arse.

— Să stingem, propuse Costin, parc-ar fi ziuă. Vorbise rn şoaptă să nu turbure, în iarba fantastică, descîntecul greierilor. O amețeală suavă plutea cu mireasmă de caprifoliu şi de regina-nopții. Stela îşi apropie obrazul de flacăra luminărilor. O clipă, privirile adînci şi sumbre se umplură de un foc sălbatec, apoi suflul ei stinse luminile :

— Suntem mai singuri acum.

— Şi parcă mai departe.

Veşnicul şi ascunsul dor al omului după un paradis pământesc, după o depărtare ferită şi tainică, se trezea în ei, ca o fin'tînă care s-ar răspîndi fără freamăt, din vraja locului.

Dar servitoarea intră ca o umbră şi aduse întâiul fel. Pusese un şorț imaculat. Chipul ei lătăreț şi galben întărea iluzia de înstrăinare care se desprindea din tăcerea şi transfigurarea priveliştii. Din nou, Stela Mânu îşi ceru iertare pentru modestia ospățului. Se întorceau amîndoi pe pămînt, cu vorbele ei simple. De-a lungul cinei protestările ei se dovediră exagerate. Stela închină paharul. Vinul ruginiu şi dulce-arnar era de o calitate aleasă. Costin îi aduse laudele cuvenite.

— Nu mai ţii minte ? E vinul care îi plăcea tatii şi pe care-l preţuiaţi cu toţii. Costin dădu din cap ca unul care-şi aminteşte. Nu-şi amintea deloc. Stela nu mai trăieşte decît în trecut, îşi zise el. Să fi renunţat cu totul la viaţă ? Rînd pe rînd, se perindară la masa lor, ca la o masă de spiritism, oaspeţii care nu erau de faţă. Stela nu uitase pe nimeni. îi făcea plăcere să evoce, cu un surîs, o figură, un cuvînt aruncat cîndva pe deasupra timpului, o întîmplare. Ce-o mai fi cu unul sau cu altul ? Mai trăiesc oare ? Poate s-au căsătorit şi au copii, îi cerea lui Costin amănunte.

— Nu mai ştiu nimic ; n-am mers pe aceleaşi drumuri. M-am pierdut de ei. Am luat-o printre rîpi, peste poteci. Nu-mi găseam loc. Şi nu mi-l mai găsesc.

— Trebuie să-l găsim, afirmă Stela : toamna bate la uşă. Vin ploile, zăpezile. Cît ţine vara, treacă-meargă. Dar mai pe urmă, fugar pe vremea rea !... Costin umplu paharele :

— Să nu ne gîndim încă. Vreau să mă bucur de liniştea asta.

— Pînă la cafea, hotărî Stela ; ne vom chibzui atunci.

Ospăţul era simplu, dar îndestulător, şi Costin înţelese din ce pricină aşteptase un ceas până să fie poftit la masă. Puiul fript şi aşchiile de cartofi prăjiţi în unt ceruseră timp. Celelalte feluri erau mai de-a gata : salata de vinete şi de roşii, de pildă. Dar măslinele cu cari fusese punctată erau din cele conservate în oţet — ceea ce n-ar fi fost îngăduit pe vremea lui conu Mişu. Untdelemnul, bun, cu toate că nu era nici Pujot, nici Thespasion, alte predilecţii ale lui Mişu. în schimb, smîntîna cu brînză de vaci şi mămăliguţă a fost minunată, iar pîinea de casă, chiar din acea zi.

— Cine mai îngrijeşte acum de fermă şi de vie ? întrebă Costin, cu gîndul la fanteziile gospodăreşti ale lui Mişu Manu.

— Nu mai am nici fermă, nici vie, abia un parchet pentru casă. Nici stupi, nici presă de ulei. N-am salvat decît livada.

— Salvat ?

Stela îi înţelese mirarea.

— Află că Anibal n-a avut nici un ban. Averea cu care l-a fascinat pe tata *a* fost o păcăleală, iar luxul lui, praf în ochi, înşelăciune. Cu cîteva zeci de mii de lei, luaţi cu camătă, a făcut faţă la început primelor cheltuieli. Lucrurile au ieşit la iveală, treptat, la puţin după căsătoria noastră. Cel despre care tata şi-a închipuit că e salvatorul providenţial al familiei Manu şi a pretenţiilor lui de regizor politic a devenit curind o povară, şi încă una primejdioasă. Prin apucăturile şi expedientele lui, ameninţa să ne tîrască în falimentul în care se înecase cu averea lui cu tot. Smulsese tatei cîteva giruri, despre cari îl asigurase că nu erau decît o simplă formalitate. Am băgat de seamă că nu ştia ce face numai când a dat primele semne de boală. N-a fost un escroc, ci un nebun.

Mai mult escroc decît nebun, întrerupsei Costin, nu fără un tainic sentiment de satisfacţie. Fiindcă în asemenea cazuri e foarte uşor să stabileşti ce a fost întîi şi întîi : escrocheria sau demenţa ? în cazul căpitanului Manu, nu încape îndoială, mai întâi banii, girurile, cecurile fără acoperire, şi apoi fuga în nirvana, în nebunie. E un subterfugiu clasic al naturii : porţi în cap o lume închipuită, extravagantă, şi te plimbi prin ea ca într-un spaţiu întors pe dos. E totuşi mai comod la balamuc decît în puşcărie.

— Tata n^a supravieţuit acestei consolări, nici gîndului că m-a nenorocit pe mine. Şi a murit de supărare — continuă Stela, care îl ascultase în linişte — aici, săracul. E un fel de a ieşi din încurcătură, închizi ochii şi nu mai e nimic. Eu am rămas şi m-am zbătut. De bine, de rău, am scos-o într-un fel la capăt : o vilă pretenţioasă şi părăginită, un parc sălbăticit, câteva hectare de arbori fructiferi. Şi o bibliotecă ! îşi încheie Stela, expunerea.

— Şi cum o duci cu încălzitul ?

Un hohot tineresc îi răspunse :

— Te gîndeşti la Crăciunul în care am degerat aici cu toţii ? Am renunţat de mult să mai încălzesc iernile parterul. Ah, parterul acesta. Cred că

nu în mică măsură soarta mea se datoreşte şi iui şi celor trei şcmineuri din ol, şi vagoanelor de lemn de cer, aduse de departe. Pentru tata, Aniba] a reprezentat şi putinţa de a-şi procura combustibil, cum dorea el : cu nemiluita. Astăzi, cînd vine frigul, mă retrag în două din camerele cele mai mici de sus. Pe scară, pe culoare, pe săli, e un ger cumplit. Din fericire, pe aici nu viscoleşte. De uni de zile însă nu-mi mai petrec iernile aci. Cum vine toamna, plec la Bucureşti, la mătuşi-mea, tante lîelene. Găsim lemne destule în codrii din spatele casei. N-ai să mai recunoşti locurile. E o adevărată junglă.

Aprinseră cîte o ţigară. Spirale lungi, albastre.

Boschetele, arborii, coloanele şi ferestrele străluceau înteţit în revărsarea nemişcată a lunii. Ui capătul nopţii, larma fără dc margini a broaştelor, mărind tăcerea. Stela tăcea cu ochii duşi in larguri. Cum a rămas aici, cu asemenea ochi ? Unde am mai văzut asemenea ochi ? Pc vazele miceniene parcă. E un tip exotic, de dincolo de Mediterana. E ceva uşor alterat în trăsăturile ei, o abatere imperceptibilă de la canoanele clasice. Nasul acesta nu e tocmai atic dacă-1 vezi din faţă, şi buza e niţel accentuată. O prinde bine, ii dă o înfăţişare vag asiriană, sugestiv de senzualii. La ce s-o fi gîndind oare ? sc întrebă Costin. Poate la tinereţea ei irosită. La jertfa, fără de rost. Sau poate nu-şi dă seama că tinereţea ei a trecut, că viaţa ei a fost o jertfă care n-a răscumpărat nimic. Dar de unde ştiu eu că-mi spune tot. Poate că a avut amanţi. Nu mulţi. E de ajuns unul ca s.i umple o viaţă de femeie şi să răscumpere totul. Marea iubire. Hm ! Nu, marea iubire n-a mai sosit. E cu neputinţă. Ştie, dar nu e o fire care să sc plingă.

— De ce l-ai ascultat orbeşte pe conu Mişu ? De ce l-ai luat pe Anibal ?

Stela îşi adună gîndurile.

— Pe cine altul l-aş fi putut asculta ? N-am. întîlnit pe nimeni care să merite să lupt pentru el. Mi se părea că trebuia să-l ajut pe tata şi să rămîn acasă. Anibal nu era un scop, era numai un. mijloc. Cînd am iubit, cînd mi-am dat seama că

iubesc, a fost prea tîrziu. Şi iubitul meu nici nu m-a vrut, l-am luat eu. Şi a plecat, cum se pleacă dintr-un hotel, cu valiza făcută în graba, cu un bun-râmas luat la iuţeală, să nu piardă trenul.

însoţise ultimele cuvinte cu un surîs. Privirea pe care i-o aruncă lui Costin era plină de imputare şi de bunătate. El ar fi vrut să răspundă, să spună adevărul. Că anume el nu ştiuse nimic. Dar cum să-i spună că totul se petrecuse numai în închipuirea unei fete de nouăsprezece ani ?

Şovăiala i se citea în ochi. Stela interveni :

— Tu, dragul meu, n-ai avut nici o vină. Ai fost o victimă. A trecut totul. Nu mai văd în tine pe singurul bărbat care a vorbit cu înţelegere şi cu luare-aminte unei fetiţe. Te-ai uitat, odată, în mapa mea cu desenuri, şi de atunci mă întrebai de fiecare dată ce mai lucrez. îţi arătam. Te interesai şi de lecturile şi de părerile mele. Pentru o fată asta c foarte important. Printre invitaţii noştri erai cineva. Un erou în haine negre. Tata îţi dădea o atenţie aleasă. Aveai o ţinută îngrijită, aproape elegantă. Dar câteodată parcă-ţi trecea prin plete un vînt de rebeliune. Cu totul certat cu realitatea. Nici o mirare că te-am aşteptat un an întreg, apoi încă unul, iar înaintea nunţii mele. într-o vară, ţi-am sărit de gît. Te rog astăzi să mă ierţi şi să uiţi. Ne-am regăsit ca doi vechi prieteni. Stăm de vorbă în liniştea asta. Singuri şi cuminţi. Sunt mişcată şi fericită că eşti la mine.

Pe deasupra mesei îi întinse mîna.

în jurul lor noaptea sporea nemărginită şi înaltă. Aleile de nisip luminau ca petalele unei uriaşe flori scuturate. Faţada de coloane a vilei seînteia ca un templu vechi,

Costin mai aprinse o ţigară şi se lăsă în voia clipelor nemaiîntâlnit de calme. Timpul fusese abolit pentru el, iar locul nu-şi mai avea semn pe pămînt. Stela, cu profilul ei din alt ev şi privirile întunecate, sporea pentru el magia decorului. Stela îi dăduse mina şi i s-a părut că mîna ei, într-a lui, a tremurat. Şi cum i s-a sugnimat glasul cînd a spus : „tu, dragule, nu eşti de vină". Pe urmă a vorbit cu reculegere, aproape cumpătat. Cu atât

mai bine. El, Costin, nu e făcut să-i tremure nici mina, nici glasul. Nu avea voie; nu are dreptul, nu l-a avut niciodată. Pentru el tinereţea, iubirea, jertfa de sine au avut alte înţelesuri decfît pentru Stela ; îi era doar recunoscător Stelei pentru noaptea cu lună, pentru popasul fără hotare, pentru evocarea tinereţii comune şi pentru frumuseţea ei duioasă, ciudată şi caldă, ţinută departe de lume. Şi poate sentimentul de siguranţă şi de odihnă, pe care-l încerca după atîta vreme, nu erau străine de această recunoştinţă.

— Să bem o cafea şi facem o plimbare prin parc. Ţin mai întîi să-ţi arăt ceva... Se uita la lună şi adăugă : timpul e prielnic.

Pe sub frunzarele de argint pătrunseră în parcul adormit. Stela îi luă braţul. Umbrele lor subţiri şi lungi se croiau pe nisip. Oglindind ora magică, ochii şi chipul ei brun se răsfăţau în frumuseţe...

în rondul de' mijloc, alcătuit prin întâlnirea celor şase alei concentrice, fusese o fîntîna înaltă, al cărei freamăt suia ca un crin de răcoare în noapte şi cînta singuratec în zori, cînd parcul nu se mai legăna. Trecînd pe lîngă bazinul ei rămas 3n acelaşi loc, Costin aruncă o privire în chenarul rotund, cu eşafodajul de pietre sterpe şi poroase din mijloc. Totul gol şi prăfuit de vremuri. Scheletul unei fîntîni. Se opriră.

— încă o plăcere la care tata a fost nevoit să renunţe. Fîntîna asta l-a durut foarte mult cînd a suprimat-o. A trebuit : întărită pe creditori. Se cheltuise prea mult pentru captarea şi aducerea apelor din deal. Pentru el era şi o chestiune de amor-propriu. Penftru mine era un fel de floare uriaş de mare, cu petale de răcoare, străvezii. As fi putut s-o salvez. Dar am sacrificat-o unei amintiri. Cînd n-a mai fost, mi-am zis că ai luat-o cu tine : m-ai sărutat în apropierea ei, odată.

Din nou surprinse în glasul ei un tremur surd. Dar luneca şi el în trecutul evocat, ca pe o pantă vrăjită.

— Ce-ar fi să descuiem fîntîna, îi spuse ea, ca pe vremuri.

— Ar fi în zadar.

împreună priviră în fundul troienit şi sec al bazinului.

E ca un cearcăn de os în care privirea s-a prăfuit, gindi Costin.

— Să mergem, îl îndemnă Stela.

Să mergem, consimţi el. Şi aproape fără voie adăugă :

Dans *le vieux parc solitaire et glace*
deux spectres ont evoque le passe".

— Nu vreau, protestă Stela. Nu încă. Nu e iarnă. Nu suntem atît de bătrîni. Uite la mine.

Se oprise' eu faţa ridicată, cu ochii strălucitori în bătaia lunii, cu surisul de o nemuritoare tinereţe, în. unda nopţii, şovăia ca o tulpină, singură.

întinse mîna spre mijlocul ei, să o susţină. Mişcarea lui o trezi ca dintr-un vis, îl apucă de braţ ca şi cum isprăviseră un joc pus la cale şi îl îndreptă pe o alee lăturalnică. Clipa turbure de adineauri se resfiră în noaptea de cristal. Peste puţin, se aflară într-un luminiş străjuit do brazi solemni în tăcerea lor veche. Costin şi-amintea de acest loc în care totuşi descoperi ceva nou. La trunchiul arborilor, zăcea un mormînt simplu şi alb, prelungit in trepte largi pînă la muşchiul care-l mărginea. Pe lespedea naltă dinspre răsărit, se afla săpată o cruce şi o inscripţie. Stela se oprise. îi arxincă lui Costin o privire.

— E locul de odihnă al lui Mişu Manu, ales anume şi hotărît de el cu limba de moarte. Astfel se prelungeşte, prin dorinţă, o clipă de iluzie pînă dincolo de pragul veşnic. Lespezile acestea curate, care sorb lumina nopţii ca pe un sărut şi îl păstrează ca pe un vis, ar fi fost desigur pe placul defunctului şi i-ar fi mulţumit Stelei cu un zîmbet, cu zimbetul subţire şi duios al conului Mişu. Nu

* In parcul vechi solitar şi îngheţat,
două umbre au evocat trecutul.
{Victor Huţjo. Suvenirs, In voi. *Contemplations, Paris, Corria, 1929.)*

sunt din marmoră rece, sunt dintr-o piatră, de Dobrogea, albă, suflată, cum e Calea Lactee, eu pierdute pulberi aurii. Nici o sculptură nu turbura eternitatea geometrică a construcţiei şi literele nedesluşite păreau săpate demult.

Fără un cuvînt, se aşezară pe ultima treaptă, lăsînd timpul să treacă peste ei. Stela rupse tăcerea :

— E o mîngîiere pentru mine să-1 ştiu aici, aproape. Suntem mai puţin despărţiţi decît alţii. Toamna, cînd trebuie să plec, parcă îmi iau din nou rămas-bun. Primăvara, cînd mă întorc, mă grăbesc să vin aci, ca la un loc de întâlnire.

Costin nu răspunse. Un mormînt nu înseamnă mult, dai' nu. i-ar fi mărturisit aceasta, îşi ca seama că pentru Stela viaţa şi moartea se desfăşoară altfel. Aducerea lui la mormîntul lui Mişu Manu, prezenţa lor amîndorora aici împlinea o dorinţă a ci şi a celui ce nu mai era. încă o data deosebita in romanul monoton ale vieţii, încă n comemorare în singurătatea de mai tîrziu. El însă se învăţase să accepte faptul isprăvit, despărţirile fără întoarcere, adevărul adevărat. Omul e mai mare astfel, viaţa e mai Inimoasă.

— Am auzit odată că tc-ai însurat —, glăsui Stela. Nu mi-ai vorbit nimic despre soţia la. *Z* frumoasă ?

— A fost frumoasă —, răspunse Costin.

— A ! făcu Stela. Ar fi vrut să-şi ceară iertare. dar nu ştia cum. Aţi fost fericiţi ?

— Mi-am pus şi eu întrebarea, şi de nenumăraî.ţ-ori. Dar foarte tîrziu, cînd nu mai avea rost. Pesemne insă că nici eu, nici ea n-am tins să fim fericiţi. N-am ştiut ce va să zică asta. Nu ştiu nici azi. E ceva, ca în paradis. Ca pe o plajă. Ca la nudişti. Sau ca într-un tablou cu copii cari cuc caii la scăldat ? Sau ca într-o sărutare lungă *]n* lună. Sau un cîntec nemţesc in jurul unui br;;d de Crăciun. Nu te supăra, nu-mi bat joc de nimic. Dar soţia mea şi cu mine n-am urmărit numai aşa ceva. Totuşi ne-am iubit cînd ne-am luat. Aveam atîtea motive serioase să ne iubim. Costin se opri. Stela îl îndemnă :

— Spune, Vlad, spune. Privirile ei îi sorbeau cuvintele. Costin îşi stăpîni un suris de amărăciune.

— Ceea cc vrei să ştii e dacă femeia mea a însemnat mai mult decît tine în viaţii mea. Stela tresări. Costin îi luă mîna împăciuitor. Dacă a fost într-adevăr o femeie excepţională, o eroină, atunci n-a avut decît ceea ce a căutat. A însemnat în viaţa mea mai mult decît oricine. Nu mai mult decît price. Dacă însă Mara n-a fost decît o femeie ca oricare alta, oricît dc deşteaptă, de bună, de generoasă, atunci n-a fost decît o nenorocita. Şi traiul nostru a fost fără îndoială o tragedie, adaogă el gînditor. Totuşi, nu mă simt un mizerabil, un nenorocit. Stela suspină.

— Vreau să ştiu, spuse ea.

— Ce anume ?

— Tot. Mai ales ce ţi se pare mai neînsemnat. Interiorul, cărţile, tapiseriile, bibelourile.

— Uiţi alcovul, o întrerupse Costin, cum de l-ai lăsat tocmai la urmă?

Deveni deodată serios :

— Poate că soţia -mea s-ar fi gSndit la toate afttea, dacă ar fi avut răgaz... şi posibilităţi. Am trăit însă altfel. Primul nostru domiciliu a fost o cameră de hotel, unde ne-am petrecut şi luna de miere. Un hotel de-al doilea rang, fireşte. O cameră cu pat şi dulap dublu. Hotel cu hol şi salon decolorat şi ros la parter. Salonul acesta îmi dădea totuşi iluzia că sunt instalat confortabil şi că pot primi lume. Primeam în el pe partizanii mei politici. Dimineaţa pe la nouă, cînd coboram, mă aşteptau, citind ziarele şi sorbind cafele amestecate cu năut, o duzină de prieteni şi discipoli. Pînă la amiază se făcea o fumăraie de infern. Şi nevasta portarului servea mereu cafele. Un primus horcăia fără întrerupere în loja ei despărţită printr-un geamlîc, lîngă intrare. Eram singurul locator care uza şi abuza de salonul hotelului. Ceilalţi îl ocoleau. Aflaseră că poliţia lua notă de toţi cei ce-l frecventau, dar şi fără această piedică devenise foarte neplăcut pentru ei să-şi pună la cale treburile în atmosfera care se crease. Reprezentantul

poliției era însuşi portarul, al cărui comerț de cafele prospera mulțumită mie. îl chema Lajos, dar era şvab, cu mustață blondă, stufoasă, mereu umedă de spumă de bere. Om cumsecade, şampion de popice şi de dare la semn. I-a fost dat să intre curind într-o situație corneliană. Numărul credincioşilor mei se dublase ; mai bine de două duzini dc consumatori de năut se întruneau diminețile în salonul decolorat, care se încălzea, iernile, mai degrabă de focul discuțiilor, decît de al radiatoarelor. Dacă portarul şi-ar fi făcut datoria în conştiință, trebuia să raporteze autorităților că îr. raionul micului hotel, în care se petreceau de altfel şi alte lucruri de deochi, aveau zilnic loc adevărate mici întruniri publice. Dar poliția s-ar fi amestecat. Şi într-un fel sau altul — se mai respectau pe atunci anumite forme — ar fi zădărnicit întâlnirile noastre, ceea ce ar fi dat o lovitură de moarte consumului de cafele, adică venitului de căpetenie al menajului ; într-un suprem horcăit, primusul şi-ar fi dst sfîrşitul. Şi dimpotrivă, dacă portarul, de dragul micului comerț, ar fi continuat să facă pe n-aude-nu-vede, risca să-şi piardă, într-o bună zi, dimpreună cu postul de portar, pe care-1 rîvncau şi alții, şi libertatea. în toate timpurile poliția ştia să fie aspră cu complicii ei cari îşi dădeau coatele cu adversarii. Pentru astfel de oameni nu existau nici legi, nici menajamente. Ca orice om la îndoială, Lajos şi-amina hotărârea, lâcomindu-^e la cîştigul de fiece zi, pe care i-î înlesneau amânările. La vreo două ore după-amiază, Mara se întorcea de la slujba. Era, mulțumită cunoştințelor ei poliglote, dactilografă, destul de bine plătită, la o agenție de voiaj care nu-i pretindea să se înființeze cu noaptea în cap la serviciu, şi leafa ei alcătuia, bună parte din timp, singurul venit al nostru şi câteodată şi al grupării noastre, pe care o denumeam partid. Masa o luam în sala dosnică a unei cârciumi de cartier la poarta căreia se înşirau în popas taxiurile. înăuntru dejunau cam in grabă şoferi, mici funcționari şi studenți, şi număram printre ei partizani, cari îmi ziceau „şefule" sau „maestre", ceea ce avea o bună înrâurire asupra cre-

ditului nostru față de patronul localului. După acest tardiv dejun ne înapoiam sus în camera noastră care era cea mai spațioasă a hotelului, fiindcă avea balcon şi ocupa colțul deasupra întretăierii a două străzi. Tapiseriile de cari m-ai întrebat arătau foarte trist : un covor de iută tocită şi ieşit la vopsea, la fel cu draperiile dinspre balcon, îmbibate de praf şi de cari, ca să nu se rupă, nu se cădea să le atingi nici măcar cu o roză. Ceva mai rezistent părea să fie macatul de creton fibrom şi de un verde închis, culoare dinadins aleasă ca să reviste intemperiilor, şi odios de suspect în glorioasa lui vechime. Ne-am fost propus, Mara şi cu mine, sa-1 frecăm într-o zi cu mari cantități' de benzină, dar idealul acesta nu l-am îndeplinit niciodată, iar macatul, aşa cum era, l-am folosit în nopțile în cari nu mergea caloriferul, ca supliment peste plapoma comună şi peste cearşafurile acelea gălbejite despre cari gospodinele **spun** că sunt băgate în boală. Iernile, pe sub uşile balconului şj ale culoarului, printre cercevelcle obosite, suflau adieri tăioase, cu mireasmă de vreme aspră, ceea ce făcea pe Mara să observe că, în plină capitală, ne bucurăm de aer ozonat, de munte. Răcoarea lui însă o făcea să strănute neîntrerupt. Veşnic bântuită de guturaiuri şi bronşite. Ar fi suferit rău de frig dacă *n-cn** fi avut o mică febră de două sau trei puncte peste treizeci Si şapte : crematoriul ei lăuntric, cum îi plăcea să spună, în glumă, cînd mă vedea neliniştit. Zeii, mai spunea Mara, nu sc îndurau să o lase fără foc. Ne odihneam vreo trei sferturi de oră în fiece după masă, sub un pled gros de lină cu pătrate mari albe, de care mi-amintesc cu melancolie, fiindcă n-a ținut mult şi a luat, însoțit la răstimpuri şi de alte lucruri, drumul Muntelui de pietate. A fost înlocuit, in slujba lui, de paltonul meu şi de blana de lutru, adică de iepure negru a nevesti-mi. Nu ştiu bine de ce mai toate amintirile mele se leagă dc un decor de iarnă şi de o senzație de frig, cu toate că mi-a fost dat, ca oricărui muritor, să trăiesc şi în celelalte anotimpuri. Ți-am pomenit de Muntele *âs* pietate, reluă Costin, pentru că

această instituție a jucat de nenumărate ori în existența noastră rolul dc providență. Posedam mai multe lucruri pentru cari obținusem drept de azil în rafturile ei providențiale. Mai întîi aurul : ceasul-brățară al Marei și portțigaretul meu masiv. Apoi, în ordinea renunțării, aparatul de radio, patefonul și, cînd drama sc agrava, mașina de scris, adică însuși arsenalul și arma mea de luptă. Pentru a economisi trăsura sau comisionarul, eu eram cei ce căram amanetul, însoțind pe Mani pînă la treptele providenței. Luam asuprâ-mi partea ostenitoare a încercării și-i lăsam în schimb ei pe cea penibilă. Femeile, cînd e nevoie, n-au susceptibilitățile noastre. în ruptul capului, eu care. după cum știi, am trecut prin atîtea, nu m-aș fi încumetat să mă înfățișez la ghișeul unde un funcționar corect şî bănuitor îți lua identitatea și-ți prețuia din ochi valoarea de împrumut a gajului. Mașina de scris era ultimul obiect pe care ne hotărâm să-l amanetăm în orele tragice. O dată cu el, dispărea și pricina existenței noastre, nu mai aveam de lucru, nu mai aveam ce face, totul rămînea baltă, eram desființați și zadarnici. De aceea ne-am războit în atâtea rinduri să o răscumpărâm, să o avem iarăși, ca pc un copil al nostru scos teafăr din spital și purtat în triumf secret, în tăcută bucurie părinteasca, înapoi acasă. Această mașină de scris ne-a inspirat, întru salvarea ei, adevărate acte de eroism, nc-am zbătut pentru ea ca luptătorii dc la Termopile pentru corpul lui Leonidas, și dacă poliția nu s-ar fi amestecat de atîtea ori și atît de intempestiv în viața noastră, nimic pe lume nu ne-ar fi silit sâ o părăsim, să o 'uităm, să o pierdem^*

Aici Se termină textul din manuscris.

PECETEA

Asfințitul tremura peste acoperișuri și aerul răsfirat de ramurile subțiri ale castanilor părea, în ora galbenă, mai ușor. Terasa clubului nostru, păzită de palmieri și de leandrii captivi, domina priveliștea în inima orașului. La masa de tablă de un verde apos și putred, așezați dinaintea unui potir nalt de cafea cu gheață și zahăr praf, privirăm o clipă furnicarul pestriț și zgomotos al străzii... Eu și doctorul Dorel Brudeanu, prietenul meu confidențial și aproape intim. Fac această rezervă pentru că, de la începutul amiciției noastre, doctorul Brudeanu și cu mine ne-am împărtășit slăbiciunile și secretele, fără totuși să ne tutuim. între inimile noastre stăruie încă o anume depărtare, peste care, poate din sfială, poate din cochetărie, nu s-a aruncat încă ultima punte și, în ciuda anilor, ne împiedică să ne spunem : „măi băiete..." Spun și acestea, cu toate că nu au nici o legătură cu economia micii expuneri caro va urma, pentru că trag nădejde ca doctorul Dorel Brudeanu să dea cu ochii dc colc de față și, recunoseîndu-se, **Pă** ia act. Așa s-ar putea sparge, fără izmeneli inutile, o pojghiță de gheață care a rezistat soarelui prieteniei prea mult.

Cu toate că nu i-am făcut nici o imputare, doctorul Brudeanu mi-a cerut, de-abia venit, iertare pentru că întîrziase mai bine de jumătate de oră la intîlnirea pe care el însuși mi-o fixase aci. L-am încredințat că nu c cu supărare, că așteptarea pe această terasă minunată îmi va fi fost plină de satisfacții estetice și că, în cele din urmă, nu toc-

mai eu sunt cel mai îndreptăţit să mă plîng de întîrzierile altora. Dar doctorul Brudeanu mă asculta cu gîndul aiurea. Mesteca cu linguriţa mazagranul prin care o rază de soare se descompunea străbătând, iar ochii lui de un albastru-închis şi croiţi în migdală şi-i aţintise peste capul meu, undeva în văzduh. E un bărbat înalt şi chipeş, niţel cam prea rotunjit la trup pentru cei treizeci şi cinci de ani ai săi, dar *o* faţă palidă, cu frunte masivă, dezgolită înspre o coroană de plete brune, obrazul tăiat în formă de V scurt şi un aer de forţă şi de isteţime răspîndit pe întreaga lui făptură îi dădea o înfăţişare simpatică Şi deosebită. Judecind după cearcănele vinete de sub pleoape, pare cam obosit. E vădit preocupat, pentru că bine vorba nu sfîrşeam şi iată-1 iar că se porneşte pe scuze, ca şi cum nu l-aş fi auzit cînd mi-a vorbit întîia dată. Afară numai dacă nu e un vicleşug, ca să-mi atragă cu dinadinsul atenţia asupra întârzierii lui la întîlnire-

— Doctore dragă, i-am spus, nu e prima oară că întârzii, şi nici ultima ; nu exagera cu scuzele... dar, dacă vrei să-mi povesteşti unde ai întîrziat şi cu cine, te ascult. Pe buzele lui Dorel Brudeanu flutură un surîs vag ca o aducere-aminte repede risipită.

— E tîrziu ?

— Peste o jumătate de oră o luăm din loc, i-am răspuns.

Trebuia să mergem la masă la Lică Bauer, prietenul nostru comun, care-şi serba zece ani de spornică şi fericită căsătorie.

Eram invitaţii lui, noi doi, dimpreună cu alţi prieteni, toţi celibatari. O duzină de celibatari. Ideea de a sărbători împlinirea primului deceniu conjugal numai între prieteni neînsuraţi era fără îndoială una din fanteziile donei Vutza. Mândră şi năzdrăvană femeie, pe atît focoasă şi plină de vino-ncoace pe cît o conu Lică de lasă-mă să te las şi de blajin. Nu se simte la largul ei decît între bărbaţi, printre care e ca o îmblânzitoare de circ printre jivine ; cu ochiul pe ei şi cu mîna pe gîrbaci, gata să retragă un cuvînt în doi peri cu o căutătură de harţag sau de ironie. Femeile o plictisesc : toate nişte mironosite. Tocmai ca să se deosebească de ele, doamna Eva Bauer vorbeşte vrute şi nevrute, se laudă cu o mulţime de apucături rele şi cu fel de fel de năravuri. Pare-se că marea ei plăcere e să se ponegrească singură. Dar cine o crede ?

în vederea ospăţului acesta deci, ne dădusem întâlnire, Dorel Brudeanu şi cu mine, să mai vorbim de una, de alta şi să scurtam drumul făcându--l împreună. Adusesem fiecare cîte un buchet înfăşurat în foiţă, eu, de garoafe, el, de trandafiri. Trebuie să mărturisesc că din capul locului avusesem un sentâment de umilinţă la vederea omagiului floral voluminos din cale-afară, pe care-1 pregătise Dorel. în zadar încercam să mă gîndesc la altceva.

— Ce-ţi veni, *mon vieux,* să te prezinţi cu ditai sorcova la un aniversar ? Pe lîngă tine, noi, toţi ceilalţi, cu buchetele noastre firave, vom „face figură" de calici. Numai un parvenit are asemenea gusturi. E aproape o coroană mortuară. Cum ai să te cari cu ea ?

— Luăm o maşină, răspunse calm Brudeanu.

— N-ai făcut nim!c, protestai, trebuia să le fi trimis acasă prin florar.

— Aşa mi-a fost gîndul, mă lămuri Brudeanu, dar n-am avut timp ; am întârziat să le cumpăr, şi florarul nu mai avea la îndemână nici un curier.

— D. ce n-ai ales atunci un coşuleţ sau un buchet mai potrivit ?

— Fiindcă am întîlnit-o chiar în după masa asta pe dona "Vutza în oraş, după aproape două luni de nevedere. Fugea după cumpărături în scopul aniversarului şi luîndu-ne cu vorba am întîrziat şi eu şâ dumneaei de la treburi. Două ceasuri am Gecărit împreună. A fost atît de interesantă, spirituală, amabilă, cu tot cinismul ei voit, încât, nu ştiu dacă ai să mă înţelegi, m-am simţit obligat să fac un gest mai deosebit, mai puţin banal decât tradiţionalele cinci garoafe... Ce vrei... o dată serbează omul zece ani de mariaj.

— Şi unde s-au întâmplat toate astea ?

— Hei, unde, unde... Brudeanu făcu o pauză : pe Biserica Enii, îri dreptul unei vitrine.

Rostind acestea pe un ton mai ferm, Dorel Bru-

deanu se întoarse în profil şi, ca o statuie ecvestră, privi în gol, ca şi cum în felul acesta ar fi pus capăt discuţiei. Nici eu, de bună seamă, nu-eeam pornit să mă gîlcevesc cu el din pricina buchetului. îl vedeam însă pe Brudeanu suind încurcat scara la Lică Bauer, în mînă cu funebra lui dărnicie, în alb înfăşurată şi de dimensiunile unei racle de copil. Scena nu va ţine mai mult de un minut, dar o să aibă haz. Ce exagerat efect de recunoştinţă pentru o revedere întâmplătoare la colţ de stradă ! Deodată, privirile mele, sprijinite pe profilul de pasăre a lui Dorel Brudeanu, scurtat de un guler de o albeaţă fără greş, căzură pe un amănunt care mă făcu să exclam :

— Ce ai pe gît ? şi întinsei arătătorul spre urechea lui, mai jos. în dreptul carotidei.

— Ce ? întrebă în loc de răspuns Brudeanu.

— Să mă uit, spusei, pe cînd Brudeanu, intrigat şi el, îşi apropia de mine grumazul, plcc5ndu-şi capul lateral in afară, ca să-l pot cerceta. Ai un semn vînăt pe piele, un semn foarte vizibil, vînăt-vioîet, de mărimea chiar a unei micşunele... Un semn făcut de gura unei femei, un „sucon", o suptură. Şi fără voia mea adăogai : cum ai să te prezinţi în lume cu aşa ceva ?

Fu rîndul lui Brudeanu să tresară :

— Ai o oglindă ?

Aveam din întîmplare una şi i-o întinsei. Se suci. se privi.

— Scandalos ! exclamă el şi bătu cu pumnul în masă. Ce farsă urită ! Mi-a făcut-o. Ce mă fac° Păru că se gîndeşte şi adaogă : Şi toată lumea are să creadă că e pecetea donei Vutza.

— Cum asta ? mă mirai eu pe tonul circumspect pe care-l luăm cu toţii cînd e în joc reputaţia unui prieten sau a unei prietene. Şi luasem tonul acesta cu toate că expresia „pecetea donei Vutza" nu mi-era cu totul străină, îmi evoca ceva, o anecdotă, un înţeles, o glumă, nu-mi aduceam aminte ce.

— Nu ştii şi tu — mă desluşi Brudeanu — că semnul acesta aci — îşi duse un deget la gît în prelungirea lobului urechii — e semnul Vutzii, al donei Vutza, frumoasa noastră amfitrioană... „Pecetea mea" cum ea însăşi o numeşte.

începusem să mă dumiresc, dar nu de tot. Doctorul Brudeanu îmi veni în ajutor.

— O ştii pe dona Vutza, o excentrică, o originală... vorbeşte vrute şi nevrute, dar numai pe socoteala ei : se calomniază. Povesteşte tuturora, chiar şi lui conul Lică Bauer, că are amanţi cu nemiluita şi că de cîte ori „îşi ia" — fiindcă ea e aceea care alege şi atacă — de cîte ori îşi ia unul nou, îl înseamnă, îi face un semn pe gît, exact aci, unde mi l-a făcut mie azi o păpuşă oarecare... „pecetea donei Vutza"...

— Da, da, da, mi-amintii eu deodată. Am auzit-o chiar pe dona Vutza lăudîndu-se cu pecetea ei. Eram chiar la Baueri la masă, la aniversarul de cinci ani... tot o masă de becheri... şi ne-a promis fiecăruia cîte o pecete — „cînd ne-o veni rîndul", zicea dona Vutza. O excentrică, o originală, numai vorba de ea : dar cine-o crede !

— Bine zici, aprobă Brudeanu, cine o crede !

— Cine-o crede, repetarăm încă o dată amândoi, ca un cor antic.

— Dar dumneata, doctore, ai putea să-ţi alegi mai bine „relaţiile" ; nu mai ai douăzeci de ani... cum ai să te prezinţi în seara asta, aşa, însemnat; e foarte vizibil, nu c nimic de făcut. Noi ca noi, dar ce-o să zică dona Vutza ? Ţine capul aplecat pe stingă. Ridică niţel umărul. Aşa. Eşti cam strîmb, vom spune că ai un torticolis. Să mergem.

Sosisem printre cei dintâi. Lică Bauer, suri?ătcrui portocaliul şi rubicondul Bauer ne primi cu obişnuita lui cordialitate. Ne ceru iertare că soţia lui nu s-a întors încă din oraş :

— o ştiţi pe Vutza... timpul la ea nu contează... cînd îţi spune douăsprezece, să o aştepţi la patru.

Şi Bauer rîse cu voie bună. Purta masca lui de fericire permanentă. Dar era contrariat: oricum, atîta întârziere... tocmai în ziua de azi ! O fi întârziat după cumpărături... totdeauna lasă totul pe ultimul moment. Mai lipsesc o mulţime de fleacuri. Şi nici masa nu e pusă. Dar asta e dona Vutza.: o

excentrică, o originală, o artistă în felul ei... cu farsele şi flecărelile ei ; dar cine-o crede...

— Cine-o crede ! confirmară ca uri ecou mai multe glasuri.

— S-o luăm aşa cum e ! conchise conu Lică.

De după draperiile oarbe cari ne de^părțe-r: de sufragerie, venea zvonul cristalin şi metalic al unei înfrigurate activități. La răstimpuri, soneria. Se ivea câte un oaspe. Treptat, holul şi biroul se umplu. Era opt şi jumătate. Mai lipsea dona Vutza.

Ca să mai treacă timpul, Bauer îl luă pe Brudeanu în primire :

— Dar tu de ce te-ai dat la fund ? De ce ne ocoleşti ? De două luni n-ai mai pus piciorul la noi. Vutza e indignată. Să te aştepţi la un perdaf serios. Şi-1 meriţi. Ha, ha, ha, n-aş vrea să fiu în pielea ta în seara asta !

Brudeanu ridea cu politeţă şi îngăima explicaţii. Ar fi vrut să schimbe vorba şi mai ales să-1 treacă pe conu Lică altui oaspe. Căută cu precauţie în jurul său.

— Dar de ce te ţii strîmb şi te mişti dintr-o bucată, ca lupii ? se interesă conu Lică. Eşti bolnav ?

— o răceală de nimica toată, îl linişti Brudeanu, continuînd să exploreze împrejurimile.

Mă zări şi ochii lui se aţintiră asupră-mi cu teamă. Nu înţelegeam. Mi se părea că ar fi fost mai simplu să-i spună lui Bauer că a întâlrut-o pe dona Vutza şi a întîrziat-o din târguieli, şi tocmai mă pregăteam să-1 calmez. In aceeaşi clipă îl auzii pe conu Lică :

— Da ce-ai acolo pe gât ?

Un semn — răspunse Brudeanu, şi se înroşi. Nici eu nu ştiu de unde-1 am... i l-am arătat şi lui Gogu... (Gogu sunt eu, n.a.) probabil vreo insectă...

— Sau vreun vampir, opina Bauer, ştii, liliecii aceia care sug sîngele omului, tocmai de sub urechc... vreo vampă, dar de soi prost, *mon cher...* Se cunoaşte că nu eşti dificil cu femeile : pentru tine tot ce zboară se mănâncă.

Se însufleţea vorbind. **Accente de** ură. Ne adunasem în jurul lor, unii dintre noi se bucurau de

încurcătura doctorului. Pentru ei sfiala Iui de şcolar hăt rin avea haz.

— De aia te schimonoseai cu gîtul sucit şi vîrît între umeri. Lică Bauer se înţepeni în atitudinea unui om căruia i se pusese un cârcel la gît. Cu noi, dragul meu, nu merge.

Tocmai atunci, ca o culme a nenorocului, draperiile dinspre sufragerie se despicară fără zgomot şi apăru dintre ele însăşi doamna Bauer, încă în ţinută de oraş. Sosise desigur incognito pe scara de serviciu şi condusese în pripă ultimele operaţiuni culinare şi din sufragerie. Asculta cu o atenţie încordată, nările îi tremurau şi, pe măsură ce Bauer vorbea, ochii ei verzi se înteţeau. Lică Bauer o văzuse şi el şi continuă cu o vervă sporită. Mi se păru că prind şi unele accente- de furie în debitul lui şarjat. Era stacojiu, şi braţele lui scurte băteau în aer un ritm dezordonat :

— M.1 întreb cu ce fel de nenorocită ai avut a face... unde ai găsit-o... numai o femeie fără educaţie, ce zic ? numai o decăzută, o tîrîtură care simulează pasiunea cu ghearele şi cu dinţii e în stare să te stigmatizeze în halul acesta... Nici în bordeluri nu ţi se poate întâmpla aşa ceva, otrepele acelea — cărora de altfel li se cuvine toată mila noastră... (o, ***n'insiiltcz jamais)*** * — îşi cunosc cel puţin meseria... ştiu ce se cade şi ce nu... dar asta — şi arătă din nou spre pata de pe gîtul lui Brudeanu, punctînd-o cu un deget violent — să nu-mi spui tu mie, e isprava unei diletante isterice, ale unei cocote cu pretenţii de Messalină, ale unei josnice desfrânate, intoxicată de literatură pornografică şi excitată cerebral...

— Dar de cine vorbeşti tu aşa ?

Era chiar glasul donei Vutza care întrerjpsese filipica lui conu Lică pe un ton tăios, răstit şi de un calm de gheaţă, dar pe sub care simţirăm clocotind o mînie oarbă. Cu părul roşu, cu gura roşie,

* „O. ***n'insultez jamais*** Line ***iemme qui tombe!"***
Femeia care se vinde, n-o osîndi nicîcînd !
(Victor Hugo, ***Les chants du crepuscule,*** XIV — ***Cînteceîe amurgului,*** în volumul Versuri. ESPLA, Bucureşti. 1952. Traducerea ***dc*** Mihnea Gheorghiu.)

cu privirile de panteră, în taiorul ei de mătasă dc culoarea romului părea o flacără ce stă să sară.

Lică Bauer se opri deodată, ca un pinguin ţintuit locului. Schiţă un surîs rătăcit, dar colţul buzelor sale pornind în jos nu mai săpară gropiţele cari dădeau un aspect copilăresc figurii lui joviale. Doar braţul lui drept şi retezat se întinse din nou înainte :

— Uite — zise — uite-1 ce porcărie are pe gît...

Dona Vutza făcu doi paşi n^aiestuoşi spre Brudeanu, care părea legat de un nevăzut potou în aşteptarea loviturii de graţie. Dona Vutza dădu din cap, ca şi cum ar fi recunoscut, ceva, şi se întoarse spre conu Lică :

— Să-ţi fie ruşine să mă insulţi în felul aceste ! N-ai mai învăţat că „asta" este pecetea mea ?

Şi, cu un gest proU^ctor şi plin de bunătate, acoperi cu degetele ei fine pata de pe gîtul lui Dorel Brudeanu.

— I-a venit şi lui rîndul ! lămuri ea, cu un zîmbet de perfectă nevinovăţie.

De data asta surîsul lui conu Lică îşi regăsi trăsăturile normale, dinţii lui de şoricel sclipiră pînă la urechi, gropiţele i se adînciră pline de mierea vechiului lor farmec şi un hohot voios îi scutură fiinţa scundă şi rotofeie :

— Ha, ha, ha, nu v-am spus eu ? Asta e dona Vutza, e stilul ei... o excentrică, o originală, cu farsele şi flecărelile ei... dar cine-o crede ?

— Cine-o crede ! repetă corul antic al celor de faţă.

— Are o replică ! reluă conu Lică, de îţi ia piuitul... s-o luăm aşa cum e. Bauer se uită la ceas, răsuflă adine şi propuse : să-i dăm un sfert de ceas să se îmbrace, luăm între timp aperitivul şi mergem apoi la masă. Şi, luîndu-1 pe Brudeanu frăţeşte de talie, adaogă energic : am zis !

TREI PRIETENI

...S-a sfîrşit. Trebuie să însemn toate acestea, Mă întorc de la înmormîntarea unui prieten vechi. Opinia publică ar putea pretinde că mă întorc de la înmormîntarea celui mai bun şi mai vechi prieten. Am recunoscut asta întotdeauna şi am întărit-o încă 6 dată cu prilejul tristei ceremonii. Cît a ţinut sfînta slujbă am stat lîngă Liliana, demna şi nemîngîiata lui soţie. Dc cîteva ori, cînd a trebuit, ea s-a şi lăsat, sumbră şi sobră, pe braţul meu. La mormânt împrejurările au hotărît să fim tot împreună şi să primim solidar perindarea celor de faţă cari îşi luau rămas bun de la răposat şi ne prezentau condoleanţe, niţel grăbiţi, în primăvara rece, pe tonul cuvenit. Socotesc că mă găseam într-o situaţie ce se putea numi exagerată, dar n-aveam încotro. Max şi soţia lui se alcătuiseră în ciudată pereche — oameni singuri pe lume, fără familie, fără rubedenii şi prieteni apropiaţi. N-are a face că înmorrnîntarea a fost frumoasă, că un public numeros l-a petrecut pe bietul meu prieten la locul de veci. Cu neîndoielnica lui vocaţiune de om de încredere, bun de gură, bun la toate, Max devenise pe încetul din samsar subţire o vedetă a oraşului, şi bucureştenii puteau fi siguri că înmormîntarea lui le va oferi un rar prilej să se întâlnească şi să mai schimbe o vorbă. Pentru ei, defunctul fusese un personaj simpatic, dar nu iubit, ceea ce totuşi merita, o dată pentru totdeauna, sacrificiul a două ore pline de felurite senzaţii. Compătimirea lor — băgai de seamă — se îndrepta mai degrabă către mine decît către soţie, ca şi cum dintre noi doi eu aş fi fost

văduvitul. Drept e însă că anevoie ar fi putut inspira compătimire o femeie ca Liliana. De un brun smead, mediteraneu, cu ochi negri, lungi .şi liniştiţi, zveltă în voinicia ei şi măsurată la vorbă, niciodată prea veselă, dar niciodată tristă, egală şi cumpănită, Liliana inspira tuturora curiozitate şi bănuială. S-a şoptit mereu pe socoteala ei, nimeni însă n-a putut să precizeze nimic. A fost cu stăruinţă bîrfită, nu însă pe fapte, nici măcar pe semne, ci numai pe temeiuri de raţionament şi de impresie. Prea era robustă şi plină de un foc mocnit această femeie pentru slăbănogul de Max. Cum ar fi fost ea în stare a se mulţumi cu aşa- ceva ? Dovada cea mai bună, spuneau cele mai proaspete comentarii, că l-a şi dat gata, ofticat şi sleit, la patruzeci de ani... Prea era stăpînită şi calmă soţie pentru un măscărici verzui şi apucat, prea era frumoasă şi tainică pentru un bărbat urît şi gălăgios ca Max. De ce l-o fi luat ? Fusese fată de slujbaşi săraci, sortită vreunui şef de gară sau comisar necunoscut, iar el, dacă era fără stare, avea cel puţin un viitor şi legături cari i-l făgăduiau. De cum s-au luat, s-a văzut că Max şi-a găsit stăpîn. Cîteva luni de căsnicie au fost de ajuns să-l facă mai lung, mai deşirat, mai străveziu, mai arţăgos de cum fusese, iar faimosul lui umor rece se crispa într-un surîs schimonosit, se răspmdea în adieri sepulcrale. Din zori şi pînă în noapte, Max o ducea într-o goană. In repaos se prăbuşea lîngă telefon, între alarme, ca o santinelă dincolo de avanposturi : Liliana nu-i pretindea nimic şi totuşi avea de toate. Avea dc toate în liniştea ei de apă adîncă. Dacă e adevărat ce se spune de ea, e o meşteră femeie. Nimic nu o trădează, afară numai de privirea ei, care e prea liniştită, prea răsfringe totul, bea totul, ca o oglindă uitată într-un palat. Priveşte bărbaţii fără să tresară nimic pe luciul ochilor ei negri. Iţi dai seama că i-a cîntărit, i-a pătruns, a aflat despre ei ce vroia să ştie. Şi judecata ei e fără greş. Osînda ei cea mai grea e cînd rosteşte : „un flecar, un vorbe-goale". E ceea ce o interesează mai presus de orice : să nu fie flecar, să nu vorbească vrute şi nevrute. Simte asta, ca un copoi prezenţa vînatului. Poate astfel

se explică toate. Liliana ştie să aleagă. Şi cei aleşi ştiu să tacă. Nu o dată mi-a spus mie :

— Nu înţeleg mania ta să mi te spovedeşti. E o slăbiciune. La ce-ţi pot eu folosi ? Te crezi poate interesant cu aventurile tale ? Ai fi mai interesant dacă nu te-ai da în vileag cu ele. Un sfinx e mai interesant decît un şacal care urlă toată noaptea la lună.

Odată, m-am hotărît. Eu, prietenul din tinereţe al lui Max, eu, care cunoşteam anumite lucruri. Am luat taurul de coarne şi i-am pus întrebarea care mă rodea, ca de altfel pe toată lumea :

— Ce e între tine şi Max ? Max aleargă toată ziua. E foarte surmenat. De ce te sacrifici ?

Credeam că o pun în mare încurcătură. Mă aşteptam să mă repeadă, sau să-mi întoarcă spatele, între doi camarazi ca noi nimic nu e fără leac. A surîs, un surîs ciudat. „Nu cumva eşti gelos ?** întrebă surâsul acesta. Ce încrezută femeie ! Mi-a răspus de-a dreptul :

— Ce vrei să fac ? e soarta mea. Merge din ce în ce mai greu. Cine ştie ce mă aşteaptă. Am să văd atunci.

Am admirat simplicitatea acestui răspuns şi mai ales pe acest; „am să văd atunci". O cinică mi-ar fi râs ân nas, o făţarnică mi-ar fi vorbit de veşnicia sacrificiului ei, o proastă mi-ar fi spus că e fericită. Liliana nu şi-a luat nici un angajament : „am să văd atunci când nu voi mai avea nimic, nici măcar răbdare". Meşteră femeie, prietena mea Liliana, soţia celui mai bun prieten al meu. Dar nu-i pot ierta surâsul îngîmfat. Ce-mi pasă mie ce face ea ? Doar nu eram soţul ei. E treaba soţului sau a amantului să fie gelos, şi eu nu-i sunt nici una, nici alta.

Cît despre Max, în sicriul lui nesfârşit de îngust şi lung, părea că-mi ascultă gîndurile, de-abia mai palid şi mai străveziu ca de obicei şi, pentru prima oară de cînd e el pe acest pămînt, de un calm desăvârşit, nepăsător şi ironic. Din obrajii scofîlciţi, nasul lui masiv se desprindea cu putere, cu o ironie suverană, care îi depăşea umorul obişnuit, i-l depăşea cu depărtarea astronomică pe care i-o hărăzeşte prestigiul morţii. Nimic nu-l mai tulbură în

aceste clipe. In. hainele lui de gală, e un indiferent scăpat dintr-o recepție strălucită şi plicticoasă, un gentleman elegant şi disprețuitor, întors acasă în zori de zi şi care s-a trîntit pe o sofa şi l-a furat somnul. Pentru nimic în lume n-ar mai vrea să se trezească. S-a dezbărat de zile şi de griji ca. de un carton de invitație aruncat în coşul cu hârtii. Nu mai e dator nimănui cu nimic, nici măcar cu o explicație. Dimpreună cu o sumedenie de alte sarcini sarbede, îmi trece mie, bunul lui prieten, pe aceea de a da lămuriri asupra cazului nostru. Zîmbeşte din vârful nasului adus şi din colțul gurii : „descurcă-te", îmi spune din adâncimea veşnicei lui împărății. „Da, domnilor — mă adresam în gind jalnicei asistențe —, amicul Max care ne prezidează de dincolo îmi dă cuvîntul, iar soția lui Liîiana îmi spune din privire, nu din buze, ca să nu se prindă cu nimic : „stai lîngă mine, Jean !" Da, sunt cel mai bun prieten al lui Max, sunt chiar singurul lui prieten, pentru că aşa a vrut mortul, a hotărît aşa din capul locului, şi o viață întreagă v-a vorbit despre mine cu autoritatea plină de protecție pe care numai cel mai bun prieten poate să o aibă. „Jean şi cu mine — explica el — ne potrivim şi ne completăm. Bietul băiat nu poate face un pas fără mine, e totalmente lipsit de simț practic, are nevoie de un sfătuitor, de un protector. Norocul lui că sunt lîngă el."

. Nimeni nu se pricepe mai bine ca Max să ia tonul adevărului. îl ajută vocea lui gravă, cavernoasă, şi statura lui subțire, infinită, şi capul lui mic de şopîrlă preistorică. Cum să te îndoieşti de afirmațiunile unei atît de năstruşnice arătări ? N-am tăgăduit niciodată, am fost, cred, printre cei dinții cari l-au crezut. „Nevastă-mea, Liliana — adaogă Max — îl apreciază foarte mult şi îmi spune : Ar trebui să te ocupi de el, e băiat bun : brânză bună în burduf de cîine, dar încet-încet ai să scoți ceva din el." Nevastă-mea e miloasă şi când îl vede atît de mic (nu cred că trece mult peste un metru şaptezeci) îi spune de față cu mine : „ce păcat că nu eşti şi tu bărbat !" Pentru Liliana, un bărbat adevărat trebuie să măsoare cam doi metri, Nu-i plac stîrpiturilc. De-aia îi tot spune : „Ar trebui să te mai laşi de femei şi să lucrezi ceva mai mult. Ai talent, e incontestabil. Dar nu lucrezi destul. Femeile o să-ți mănîncc capul".

Este sigur că Liliana mi-a spus, de față cu Max, toate acestea. Şi mă privea cu ochii ci liniştiți. Iar eu nu ştiam ce gindeşte cu adevărat. Avusesem de atîtea ori impresia că îi plac confidențele mele. Ceea ce nu-I împiedica pe Max să continue. Parcă aud „Ce e drept, Jean are un talent formidabil. Ce o a lui, e a lui. E cel mai strălucit reprezentant al generației noastre. La el totul e nesilit, spontan şi perfect dintr-o dată. E singurul care rămîne, singurul care ne supraviețuieşte. îmi place să-i dau idei, să le văd exprimate de el. Eu n-am răbdare s-o fac. Mă plictiseşte să scriu. îmi risipesc geniul în viață. Poate mai tîrziu, cînd spectacolul nu va mai prezenta nici un interes pentru mine, am să mă constrmg să aştern negru pe alb tot ce mi-a trecut şi-mi trece prin cap. Deocamdată mă mulțumesc să-1 inspir, să-1 călăuzesc pe Jean. El n-are idei. Nu pot să spun că e prost, dar inteligența lui prezintă, pentru mine, care-1 cunosc, multe lacune. E ceea ce se numeşte, în ştiință, un imbecil. Un fel de jumate-nebun. Ca atare, poate fi şi periculos. Să fii cu băgare de seamă cînd umbli cu el. Afară de Liliana, care-1 ține de scurt, numai eu ştiu să-1 stăpânesc. Mă ştie de frică. Daca-i dau driunul, se prăbuşeşte".

Cu toată această părere a iui, pe care i-am lăsat-o fiindcă delicatețea mea înnăscută mă îndeamnă să cruț iU;viile oamenilor, se întâmpla să nu ne vedem, să nu ne telefonăm zile întregi. „Mă întrebi de Jean ? Dispărut. Pierdut în curvăsăria internațională. Cine ştie pe ce mîini a încăput. Cînd îl apucă, se dă la fund şi nu-i mai dai de urmă. Intră cu cap cu tot în cîte una şi-1 ține aşa pînă îşi termină banii. De obicei îi vin crizele cînd dă de parale. îşi închipuie că e iubit pentru el însuşi, că are succese la femei. E o marotă. în realitate e o victimă a vanității şi a erotismului lui, pe care-1 confundă cu virilitatea. Tot timpul lui e consacrat femeilor, şi ce femei. Toate nebunele în căutare de pasiuni ne-

obişnuite şi de indivizi în stare să se ţie toată ziua de ele. în asemenea condiţiuni e şi lesne că ai succese : cînd tragi clopotele toată ziua. Femeile sunt ca pisicile. Ameţesc şi cad dacă latri la ele neîncetat."

Şi ceva mai tîrziu : „Ştii că **a** reapărut Jean. Slab ca un urs ieşit din hibernare. Una din nenumăratele lui aventuri banale. A venit de s-a spovedit Lilianei. Păcat de băiatul ăsta că **e** vicios. Nu se poate stăpîni. E bolnav. Ratează la sigur.

...Cu tot năravul lui nenorocit, Jean are o mare calitate. Pentru nimic în lume nu s-ar da la femeia unui prieten. E ceva sfînt pentru el, e tabu. Liliana îi cunoaşte secretele. Ce femeie, Liliana ! Mă iubeşte ca o nebună ; sunt primul şi ultimul ei amor, mă adoră. Şi, cum îţi spuneam, Jean e un om de onoare pe chestii d-astea. încolo, nu poţi avea nici o încredere. Să nu-i dai o afacere pe mînă, că lasă totul baltă şi pleacă după vreun tur de femeie. Nu **e** bine nici să-i încredinţezi bani. Cînd e în nevoie, nu mai ţine seama de nimic. Pentru el, morala e pentru oamenii de rînd. Aşază oamenii excepţionali deasupra legilor. Şi e convins că face parte dintre oamenii excepţionali. Numai eu ştiu cît mă costă această convingere a lui. Ce e drept, are un talent remarcabil".

Ca să-i facă plăcere, unii prieteni mă laudă. Le răspunde : „Da, e într-adevăr foarte simpatic. Cînd vrea să cîştige pe cineva, e un *charmeur.* Se face mic, ca să fie la fel cu toată lumea. Devine atent, linguşitor, irezistibil. Ai zice că e cel mai dezinteresat dintre oameni. Dar tocmai atunci exploatează sentimentele pe cari le inspiră. Vorbesc în cunoştinţă de cauză.

...Trebuie să-i trecem cu vederea micile cusururi — adaogă Max, totdeauna generos faţă de mine. Lelia e şi ea de părerea asta. Poate o să scoatem ceva bun dintr-însul. E chestie de îngăduinţă şi de răbdare. Avem şi o răspundere în această privinţă. Suntem singurii oameni cari l-am tolerat în. casă.

Năravul lui cu femeile, mania lui de **a** denatura faptele şi situaţiile, lipsa lui de răspundere în chestiunile băneşti, neseriozitatea şi neţinerea de cuvînt — toate aceste lucruri, privite *sub speciae aeternitatis,* sunt în fond nişte bagatele, au sfîrşit prin a-i închide porţile, una cîte una. Burghezia noastră meschină şi îngustă nu ştie să preţuiască talentele. La noi însă Jean şi-a găsit un azil, un cămin, pe care-l iubeşte, îl respectă, poate din slăbiciune, poate din obişnuinţă, poate fiindcă la noi se ştie demascat, nu ştiu, nu vreau sâ-i fac proces de intenţie. Poate că Jean o fi o canalie. Dar faţă de noi e ireproşabil".

De ce mi-amintesc de toate aceste amănunte fără de însemnătate şi peste cari am trecut, şi el şi eu, de-a lungul a douăzeci de ani de prietenie* iar Lelia le cunoaşte şi ea de zece ani de convieţuire, de ce mi-aduc aminte de ele tocmai în ziua de azi, tocmai în ora de acum ? Aşa e firea omului şi, dacă aducerea lui aminte e cotropită, tocmai în clipele supremei despărţiri, de imaginile cari i-au otrăvit existenţa, nu înseamnă că în inimă i s-au şters sentimentele nobile cari l^au înălţat deasupra nimicurilor.

Şedeam acum alături de Liliana, în pernele limuzinei care ne ducea de la cimitir spre casă şi nu mă puteam opri de a constata cît de bine o prindeau vălurile de doliu. Paloarea ei avea frăgezimea trandafirilor galbeni, liniile zvelte ale naltului ei trup căpătau o subţirime de tinereţe dintîi şi în ciorapii lor de mătase neagră picioarele îşi spuneau toată* musculoasa şi tainica lor eleganţă. Mi-a fost dat tot mie s-o însoţesc de-a lungul acestei triste întoarceri. Cui altuia i s-ar fi cuvenit sarcina de a o aduce pe Liliana în casa ei pustie ?

Limuzina luneca fără hopuri, în plină viteză : trebuia să străbatem oraşul de la un capăt la altul. Amîndoi tăceam. Cuvinte de mîngîiere ar fi fost nelalocul lor. I-aş fi luat prieteneşte mîna între mîinile mele. Dar şi asta mi s-a părut de prisos. Ni-era de ajuns amîndorura simpla noastră apropiere, simţeam asta şi pentru ea... Poate că mă înşel ; cu atît mai bine. Mai sunt doar cîteva minute. Voi fi atunci mai uşurat. Singurătatea în doi mă apasă. Pluteşte

în ea ceva nelămurit, un fel de vină, o complicitate în goL în nelămurit. Şade lîngă mine ca o stană do piatră. Oare la ce s-o fi gîndind ? Poate că a şi uitat de prezenţa mea, sau poate că nici nu-i pasă. Miinile ei înmănuşate se odihnesc pe poşeta de crocoda negru, calme, impecabile. Ţine poşeta pe genunchi şi, cu gîtul ei lung, plin şi mat, de" împărăteasă egipteană, c dreaptă, nalta, fără poză, fără sfidare. Maşina se opri la poarta blocului în care locuieşte. O ajutai să coboare.

— La revedere, Liliana !

Aş fi rugat-o să-mi lase maşina pînă acasă sau pînă la club, eram chiar contrariat că nu se gândise la acest lucru. N-am îndrăznit.

Şi-a dat vălul la o parte, descoperindu-şi faţa :

— Vino niţel pînă sus.

Mă privea, cu ochii ei liniştiţi, limpezi în întunericul lor. Şi parcă plînsese în cimitir, adineauri. Fără îndoială, eu sunt cel care comolic lucrurile Ei aşa cum arată : stâpmită, lealâ," indiferentă. Iar eu ma tulbur fără rost la gîndul că vom fi singuri — in sfîrşit singuri — în apartamentul ei. Să fiu corect ! Să fiu domn ! Să mergem sus.

Spre uimirea mea, cîţiva domni şi doamne o aşteptau în apartament. Servitoarea făcuse onorurile casei. Nu vorbea nimeni. Se servi un grog binevenit în acest sfîrşit răcoros de martie. Acum sc vorbea în şoapte, ca şi cum dormea în casă cineva. Trebuia să plecăm. Unul cîte unul, musafirii îşi luau rămas-bun. Dar plutea o întrebare în aer. Se vedea din şovăiala musafirilor, din schimbul de priviri, din îngrijorarea frunţilor. Şi, iată, o doamnă rupse tăcerea şi propuse Lilianei să doarmă la noapte cu ea :

— Să nu rămîi singură. O să-ţi fie urît.

Liliana refuză ferm.

— Mulţumesc mult, spuse ea, dar vreau tocmai să fiu singură. Am nevoie să rămîn cu mine însămi. Dar nu vă neliniştiţi. Sunt tare.

Avea într-adevăr glasul ei cel de toate zilele, cum nu se poate mai liniştitor. Doamna care se propusese înger de pază renunţă. Mă ridicai la rîndul

meu, să nu fiu cel din urmă care pleacă, şi din fundul salonului văzui pe Liliana pornind în întâmpinarea mea. îmi întinse mîna şi, cu politeţea ei obişnuită, care însă în acea zi era semn de luareaminte, mă însoţi pînă la uşa dinspre vestibul şi, în întredeschiderea ei, îmi mai întinse mîna o dată :

— Bună seara, Jean ! Şi-ţi mulţumesc mult — îmi spuse ea, ca şi cum o adusesem de la restaurant sau de la teatru. Şi te rog să nu mă uiţi, telefonează-mi. Pentru tine sunt totdeauna acasă — şi aci deodată glasul ei, fără să cedeze, cobori cu o octavă — chiar astă-seară ; mi-e urît, nu vreau să fiu singură. Pe la zece nu mai e nimeni aici, trimit femeia la culcare, poţi veni. Contramandează orice şi vino ! Fă acest sacrificiu pentru mine.

Nu pot spune cîtă rugă şi cîtă poruncă se cumpăneau în glasul ei grav, pe care nu-i putea desluşi nimeni, cu toate că nici măcar nu vorbise mai încet. Coborîse numai tonul cu o octavă mai jos, la cel mai adine contraalto, ca să nu se audă la doi paşi decît un zvon muzical, la fel de tare cu vorbirea de mai nainte; In felul acesta, nimeni n-ar fi putut afirma că vorbise mai încet numai pentru mine, şi, ceea ce era mai rău, nici chiar eu nu eram sigur că invitaţia ei e un secret care conţine o făgăduinţă anume. Nimic alt decît că mă prefera ca să-i ţiu de urît, ca un vechi prieten, în această noapte, cea mai însemnată dintre nopţi. Şi totuşi... şi totuşi... Dar să mă gîndesc mai bine la altceva, altminteri, pînă Ia zece, înnebunesc. Ce va fi, voi vedea.

...Această spovedanie ar trebui să se termine aici. N-a fost decât o cercetare a gîndurilor mele, în aşteptarea sfârşitului inevitabil, care mă obsedează zi şi noapte. Fiindcă e adevărat că prietenul Max e grav bolnav şi poate nu mai scapă. Ce-ar fi să telefonez ? „Alo, tu eşti, Liliana ? Nu-ţi recunoşteam glasul. Cum îi merge lui Max ?"

Aflai că Max a petrecut o noapte mai liniştită, că n-a fost nevoie să se deschidă ferestrele decît o singură dată. Dar Liliana mă invită pentru după-

amiază la orele cinci la căpătâiul lui Max să fac pe sora de caritate. Ea are neapărată nevoie să iasă către ora aceea şi va lipsi două-trei ore. Dacă am răbdare şi aştept, voi avea chiar norocul să o văd diseară. Mi-a comunicat toate acestea pe un ton de glumă liniştită, şi dorinţa ei va fi împlinită. Cine ştie unde se duce ? Mi-a spus : „Fă acest sacrificiu pentru mine". Poate că tocmai eu, ţinîndu-i locul lîngă bolnav, îi înlesnesc întâlnirile. Dar n-am încotro. Am s-o aştept.

ÎNTR-O NOAPTE DE IARNĂ

Zi şi noapte castelul din codrii Vasluiului fremăta şi vuia de petreceri. Două etaje înalte şi lungi, cu ferestre şi terase multe, cu arcade înguste şi coloane scunde, cu balustrade şi trepte cari şerpuie şi coboară printre florile peluzei pînă la parapetul de piatră şi pînă la poarta monumentală a domeniului, ardeau de o lumină orbitoare, în şiroaie neîntrerupte, din creştet pînă în temelii. De departe, prin întuneric, părea să fi luat foc chiar dealul împădurit.

Intr-una din nopţile acelui bal fără încetare, un drumeţ se opri în faţa porţilor de flori aurite şi balauri de fier. Zăpezi se topeau în moină. Venise şchiopătînd, pe jos. îi era cald. Purta şoşoni descheiaţi, blana desfăcută la gulerul de biber, fularul în vînt, şi-şi dăduse uşor pe ceafă pălăria cilindrică si lustruită. Bătrînul Nicodim, valetul de totdeauna, sosi. Il recunoscu şi îi deschise. Poetul Dionis trecu pe lîngă el, şchiopătînd de-abia simţit. Se credea observat. Dar nimeni nu luă seama la Dionis.

Slugile şi şoferii chefuiau pe apucate, prin acareturi, în sufragerie, la mesele înşiruite şi aduse m chip de potcoavă, gazdele şi oaspeţii se cam întrecuseră cu băutura. Sfios şi palid, întârziatul se strecură pe un loc mărginaş, printre meseni.

Nu era o lume aleasă, ci numai chiabură. Femei tinere, frumoase şi strălucit împăunate. Răsfrânte în privirile lor, scînteiau ca roua de lună broşele, inelele şi cerceii, diademele, şiragurile şi brăţările. Din candelabre, luminile şiroiau pe umerii goi, pe pletele vii, blonde şi negre, pe zîmbetele tinereţii.

C-da 292 coala 22

Dionis venea pentru această privelişte, a femeilor. Altminteri, nu avea cc vorbi cu ele. în alte case numele lui ar fi deschis ca o cheie inimile şi închipuirile. Aci el nu spunea nimănui nimic. Moda însă e mai puternică decît neştiinţa. La balul perpetuu i se păstra un loc şi lui Dionis. „De ce nu dansezi ?" îl întrebau, amabil, cucoanele. Şi Dionis îşi amintea că e şchiop. „Ştiu de ce nu dansezi, stăruia o doamnă cu pretenţii la mai aleasă simţire, faci rău ; nici nu se bagă de seamă... haide... încearcă". Dionis refuza. Nu dansase niciodată şi nici nu va dansa. Cu nimeni. Era şi pricina din care părea că se plictiseşte şi din- care plictisea şi pe alţii în lume. O lume care bea, joacă bridge şi dansează.

Stăpîna casei îl preţuia pe Dionis. Poate că astfel se putea deosebi ea de celelalte cucoane. Căuta să-i ţină de urît. Nu prea ştia cum. îl îndemna să mănînce. Ii umplea paharul. împrejur oaspeţii se îmbuibau neîndemnaţi. Se glumea tare de la un capăt la altul. Hohotele izbucneau zgomotos. Anecdote cu tîlc şi sîcîieli brutale. Amfitrionul, cuprins de o veselie agresivă, se duse să ciocnească cu Dionis. „Beau în sănătatea lordului Byron... sau cel puţin a reîntrupării lordului şi poetului Byron." Dionis se înroşi. Aproape nimeni însă **nu** ştia pe aici că Byron fusese şchiop. Amfitrionul rămase să facă haz de **unul** singur. împroşcînd sunete ritmice, orchestra risipi gluma. **In** încăperea vecină perechile lunecau înteţit.

Răsunară deodată zurgălăi scuturaţi puternic la scară. Atît de puternic, că zvonul pătrunse pînă pe săli, parcă de pretutindeni. Ce sanie să se fi rîrşit pînă la castel prin zăpada săracă, de moină ? Batrînui valet Nicodim s-a frecat la ochi : a fost o nălucire de cai albi la o sanie şi un pleasnăt de bici, sau de fulger. Apoi nimic. O doamnă înaltă, în rochie de solzi de aur şi argint, trecu pe lingă ei. Nici nu ştie Nicodim cum s-a pomenit cu mantila ei pe braţ. Doamna se ivi în prag. Cu un umblet lin, ca în vis, a pătruns în mulţimea rotundă, rotită din perechi. Dionis o zări printre cei dinţii şi rămase cu ochii aţintiţi. I se păru că pasul ei i-o desfăşoară,

i-o aduce ca pe un cântec de-a dreptul în suflet. De l-ar călca pe inimă cu acel pas, inima lui s-ar gudura ca un cîine. O clipă, oaspeţii s-au despărţit in faţa ei. Nici oaspeţii, nici gazdele nu o cunoşteau, şi totuşi intrarea ei şi felul cum înainta printre spinările înclinate, în tăcerea ce se lăsase, avea ceva din vechi şi neîndoielnic stăpînitor. Aşa cum înaintează anotimpul in anticipata escortă a nopţilor şi a zilelor : o potecă strălucită de umeri, de bucle, de rochii şi fireturi se desfrunzise, deschizîndu^e şi închizîndu-se dinaintea şi pe urma ei.

Femeia trecea cu privirile pline de un foc întunecat, cu nările parcă adulmecînd, cu mersul sprinten şi plin de puteri înaripate ca elanul fîntînilor. Se opri, pe un gînd. Şi vraja se rupse. Orchestra se pomi plesnind dezmetică din coarde, sala luminată se avântă în largurile sonore ca o corabie sfidînd furtuna. Un dans cum n-a mai fost s-a încins sub lămpile turburi. Prin vîrtejul de culori şi de ritmuri, străina dansa fără preget, trecea sălbatic şi lin de la un dansator la altul. Dionis urmărea prin mulţime legănarea ei magnetică. în spiralele valsului, pletele ei se desfăceau grele, ameninţau să-şi reverse inelele. Privirile îi scînteiaii de o îndîrjire de viaţă frenetică şi plăpîndă, un dar pentru toţi şi pentru nimeni. E tainică şi răcoroasă ca umbra codrului apropiat, şi Dionis e ameţit şi trist privind-o.

Nebun, tineretul balului îi aţine calea, să-i vie fiecăruia, dacă se poate peste rînd, rîndul. Dezlănţuit şi concentric, dansul îşi pierde minţile. Salve de pocnete de şampanie. Explozii de orchestră. De un vînt adînc uşile toate se dădură simultan de perete. Din curte şi din parcul alb, hora oamenilor în straie de sărbătoare năvăli prin terase în saloane şi se prinse cu dansul oaspeţilor ca un vîrtej sporind într-o tempestă. Lămpile învineţesc. E ca un geamăt de fericire pretutindeni.

...Nu era o părere. Dinaintea lui Dionis, poetul şchiop, înfundat într-un fotoliu, s-a oprit, în solzii aprinşi ai gătelii ei, străina. S-a înclinat ca o doamnă de altădată, şi era în graţia reverenţei ei o muzică de demult. Lui Dionis i s-au împăienjenit pri-

virile. îi vîjîie capul. Gura uscată : nici un surîs, nici un cuvînt. în jurul lor răsună aplauze. Irezistibilă, orchestra îşi năpusti semnalul. Dionis s-a ridicat ca în vis. Au pornit.

Dionis dansează. Perechea dansează. O ține în brațe. E în carne şi oase. E mai ales coamă de bezne albastre, piele de arşiță şi un surîs dulce-amar ca cireşile negre, roşu-întunecat ca sîngele murelor. Umerii şlefuiți şi sînii aprigi respiră de clocotul vieții. I se pare lui Dionis că e năpădit de o mireasmă de troiene de toamnă, o adiere de ghiocei şi un fum de jăratec sfînt. Nici o femeie nu palpită astfel. Sub fruntea scundă nu e nici un gînd, e numai o poruncă fără iertare. Iar în priviri, ca un îndemn la goană şi salt peste focuri. în săli : un cîntec răguşit, un tropot de centauri.

Şi deodată nimeni nu i-a mai văzut pe străină şi pe Dionis. Niciodată.

Bătrînul valet spune că i-a întâlnit la vestiar. I-a trecut mantila de hermină, pe care Dionis aproape i-a smuls-o din mîini, ca numai el să aibă cinstea de a o potrivi pe umerii nobilei doamne. Ea şi-a surîs o clipă în oglindă. Dar cine mai poate crede pe un bătrîn valet ameţit de somn şi şampanie că el mai afirmă cele ce urmează ? Cînd cei doi oaspeți au ieşit pe peron, nu i-a întîmpinat nici un echipaj. Străina a făcut doar un semn încet, un semn prelung şi grațios în zorile turburi. Bătrînul valet Nicodim auzi ca un freamăt aerian de clopnței, undeva, departe, şi din ce în ce mai aproape, urmat de un zornet scurt de oprire. A văzut caii albi şi falnici înhămați la o sanie de mătasă şi s-a repezit să susție oaspeții la suit. Dar cînd el, cu mîna înmănuşată şi oferită de sprijin spre nobila doamnă, s-a înclinat profund peste pantoful minuscul de pe scăricică, biciul năprasnic a fulgerat din nou. Nu s-a mai văzut nici pantoful de atlas, nici nimic. Se auzea numai zvonul de zurgălăi depărtîndu-se. Şi bătrînul valet Nicodim a rămas tuşind delicat şi pe gînduri : în palma mănuşii albe ținea o monedă mare de aur, cuvenitul bacşiş. Niciodată bătrînul valet nu mai văzuse o asemenea monedă.

A vrut atunci să-şi cheme stăpînii şi să le povestească strania întîmplare. Dar în castel creştea tumultul de orgie. Nu se mai desluşeau umbrele de lumină, nu se mai descleştau perechile. Nu mai era un bal, ci o chermeză. Singur un reporter monden, special, trimis la castel cu un kodac cât un degetar, a catadicsit să-1 asculte şi a luat Cîteva note pe carnetul lui parfumat, sfătuindu-1 pe valet să nu spună nimănui cele petrecute pînă nu va telegrafia la ziar de la poşta mai apropiată. Un numismat aflător la serbare 1-a lămurit că moneda de aur e indescifrabilă, deoarece slovele de pe ea aparțin unui alfabet necunoscut chiar numismaților, că efigia suverană, de o clasică puritate, nu poate fi identificată de-a lungul istoriei scrise. „Această monedă a fost bătută în timpuri imemoriale şi mă voi ocupa de misterul ei" —- a decretat numismatul. Reporterul monden s-a prăvălit pe un birou cuconesc dintr-un salonaş lăturalnic. Şi a redactat un reportaj romanțat şi vagamente poetic.

Atunci de-abia izbucniră la castel comentariile. A fost ca de obicei într-o dis-de-dimineață de bal frenetic. Ziarul proaspăt sosit trecuse din mînă în mînă. Oaspeții palizi alcătuiau cerc în jurul căminului maiestos din sala de recepții. Pe figurile doamnelor se sleiau fardul şi rimelul, iar gulerele bărbaților neraşi îşi pierduseră virginala frăgezime. Cafea şi coniac întremau energiile obosite.

— Io nu găsesc nimic extraordinar în toată povestea, se rosti cel dintîi amfitrionul ; valetul Nicodim era beat şi nu ştie nici ce-a văzut, nici ce spune.

— Judeci după dumneata, îl întrerupse ostil castelana. Nicodim nu-şi pierde niciodată luciditatea.

— Io cred că străina era însăşi Moartea ! interveni o cochetă scheletică şi împopoțonată, pe un glas de medium căzut în transă. Moartea care 1-a ales şi 1-a răpit dintre noi pe Dionis.

— Ce idee, e o moşiereasă din vecini care-şi înşală bărbatul ! O cam ştiu eu. Fuge noaptea din casă ca o Messalină, E încurcată cu ipocritul ăla de Dionis de cîteva luni. Nu uitați că Dionis e şchiop, şi proverbul spune...

— Pfui î *chârie,* şampania te-a făcut să pierzi măsura.

— îmi daţi voie, luă cuvîntul, pe un ton baritonaî, un academician între două vîrste, mi se pancă la această oră divagăm cu toţii...

— S-auzim ! S-auzim '.

— In problema care ne preocupă, reluă cu autoritate academicianul, necunoscuta nu e decît un simbol ; e, dacă vreţi, Muza Poeziei, care a pogorît şi a smuls pe poet, cu inspiraţia lui, din mijlocul unei societăţi frivole şi profane. în ceea ce priveşte misiunea în sine, nimic nu e mai puţin minunat decît această banală răpire a lui Dionis, dat fiind că faptul nu face decit să confirme vechea mea tci'ă : natura imită literatura.

— Aşa e ! întări un adolescent sectar şi fanatic, a fost Muza Poeziei pure în persoană.

— Interpretaţi faptele ca pe un text! protestă jurnalistul, aci e vorba de întîmplâri adevărate !

— Faptele trec, textele rămîn ! replică sentenţios academicianul.

— Ea a fost o bacantă ! vocifera, ca să fie auzit, un militar viguros, nimeni altcineva decît bacanta ţinutului acesta bântuit de iele. Numai ea putea să ne înnebunească în halul în care eram în noaptea aceea. Vă mai amintiţi de dansurile şi melcdiile improvizate atunci ? Bietul Dionis e mort la ora asta. Ar trebui să organizăm o bătaie să-i găsim trupul gol sub vreun maldăr de foi, în vreo poiană. Că ştiţi că bacantele nu glumesc cu cei pe cari îi preferă !

— Aţi uitat moneda ! se amestecă numismatul în vorbă, şi proţăpi în două degete ale mîinii lui ridicate moneda enigmatică. Vechimea ei şi anumite amănunte mă îndreptăţesc să cred că a fost bătută pe continentul dispărut al Atlantidei.

Reporterul a luat notă şi de aceste păreri pe cari le-a consemnat într-un nou reportaj. Dar s-a abţinut de la orice comentarii, mărginindu-se să adauge că ele nu modifică faptul în sine, al dispariţiei într-adevăr miraculoase a celor doi fugari cu atelaj cu tot. Era încredinţat că reprezintă astfel punctul de vedere cel mai sănătos. Un singur lucru îl turbura : kodacul lui, ţintit de mai multe ori, în noaptea cu pricina, asupra misterioasei necunoscute, nu înregistrase nimic. Dar nu se sacrifică un reportaj fantastic pentru un amănunt fără importanţă. Ziaristul a ieşit din încurcătură publicînd fotografia propriei lui iubite, luată la un bal provincial. Soluţia i se părea cu atît mai nimerită cu cît misterioasa străină era o femeie de o neîntrecută frumuseţe. Şi pentru a pune capăt îndoielilor eventuale, ziaristul îşi asigură cetitorii că el, emeritul reporter, care urmăreşte evenimentele cu ochiul rece al unui observator ştiinţific, a fost, alături de Nicodim, martor ocular al minunii 5n chiar momentul dispariţiei superbei doamne şi a lui Dionis. Că aşa se scrie istoria.

SIMPLA POVESTE

In spatele casei, gardul coboritor sfârşea în mlaştinile şi ierburile sărate din marginea eleşteului. Câteva sălcii îngenuncheate aşteptau trecerea lui Isus. Când se înnopta, robe de foc răsăreau din apele încropite şi alunecau supranatural de lin.

Acolo, ascuns în plante şi cu faţa în noroi, un tînăr asculta de câteva ceasuri broaştele. Şi, când una din ele sărea, se înfiora de luare-aminte. Nările lui suflau în plămada de pământ şi apă şi ochii împrumutau cocleala tristă a lacului. Fluierau undeva greieri, liniştit, ca odihna ruinelor. Câte o broască s< oprea pe o piatră, holbată şi imobilă, de culoarea zidurilor murdare. El, fericit în ascunzătoarea lui. în tăcerea gîlgîitoare şi acvatică, o privea, imitîndu-i atitudinea. Şi-n sufletul său obscur simţea e afinitate mare între el şi animalele atît de cuminţi şi nemişcate şi cari au desenuri negre pe galbenu! pielii.

În seara aceea se ridică mirat că nu-l strigă nimeni. Era flămînd. Purta haine frumoase de oraş peste umerii frumoşi şi mijlocul atletic. Pletele se răsfirau în vînt, şi printre pomi apăru ca un tînăr poet. Se îndreptă spre uşa neagră şi veche din spatele casei sale de unde de aseară îl gonise neprevăzutul atîtor vizite neînţelese, cari toate se ocupau de femeia lui. Coridorul părăsit îl duse pînă Ia o scară pe care o urcă furişat.

Trebuie să ne amintim însă de câteva întâmplări destul de fragede în gura anumitor servitori bătr>\, pentru cari fapte petrecute de un an sunt savuroase

noutăţi, dată fiind monotonia vieţii lor şi, în cazul de faţă, partea fiecăruia într-o acţiune atît de particulară. Cale de un sfert de oră de casa de lîngă lac, se ridică o clădire cu două caturi, cu zidul mîncat de vreme, şi o mulţime de scări de piatră înverzite de muşchi dând în şubrede uşi condamnate. Multe geamuri desfiinţate în masa cubică a conacului păzit de salcîmi patriarhali şi de o veche pereche de slugi credincioase şi hoaţe, pentru că prin încăperile lugubre de ţipătul isteric al vîntului şi în preajma lor au rătăcit ades stafii măreţe, în falduri albe, al căror mutism te îngheţa şi a căror dragoste pentru mătăsăriile strămoşeşti şi sacrele argintării din sufragerie şi capelă erau constatate. Ele veneau, de bună seamă, de sub lespezile scrise cirilic ale celor două morminte din curte, înmormântate şi ele în bălăria cît crucile de piatră înnegrită.

Boierul, redus la mia de pogoane ultimă, plapind şi chel, cu ochi verzi şi nas curb, ocupa zi şi noapte un singur fotoliu Voltaire dintr-o cameră cu foarte multe cărţi Şi cu vastă masă de scris la mijloc. La picioarele fotoliului, zăceau, deschise sau nu, volume groase şi infolii şi multe hărţi, succesiv consultate, cari il duceau la precizarea planetei unde se adăposteşte Creatorul cu familia divină, a suprafeţei paradisului făgăduit, la numărarea mânăstirilor de sfinţi şi denumirea stareţilor, precum şi a castrelor de argint de pe cari se avânt;! spulberător oastea splendidă a îngerilor. De multe ori, urcat în clopotniţa unei biserici părăsite, speriind bufniţele savante, moşierul tălmăcea fetei sale puternice şi blonde expresia feţelor siderale şi amîndoi, atârnaţi de bîrne, aşteptau de la steaua cu pricina -semnul revelator.

Ori, fata, cînd cobora sau umbla singură prin conac, vedea adesea trecînd pe lîngă dansa cîte un animal de catifea neagră cu pete largi şi luminate ca floarea-soarelui şi cu limba şi gingiile de mărgean între colţii de os strălucitor. La început se speria. Cu vremea, animalele se înmulţeau, reptilele o atingeau adesea cu gheaţa lor dezgustătoare. Când vedenia pierea, tatăl îi tălmăcea că a văzut, prin intermediul stafiilor cari îi şterpelesc argintă-

ria, câteva exemplare din menajeria lui Noe, semn ceresc de îmbărbătare a năzuinţelor sale înţelepte. Ea se apleca peste gherghef ori citea din romanele franţuzeşti ale sinucisului frate, purtat adesea în poştalion spre graniţă.

împlinea curînd douăzeci şi cinci de ani. Noaptea covârşită de parfum îi moleşea aerul odăii, Cînd se culca şi se ruga, îşi frîngea mîinile şi privea pe icoana mare cît un copac de pivniţă un Sfint Gheorghe cu zale şi genunchi goi, grumazul tiîrz şi privirea adîncă. Intr-o noapte a coborît desculţă pe nisipul cald, a îngenuncheat pe muşchi, s-a apropiat de colţul dinspre partea lor a- lacului, unde zăcea *c* barcă, a zărit rochiile de foc ale umbrelor sfinte şi, aşteptînd pe Sf. Gheorghc, a cîntat. Dimineaţa, în sufragerie, ceru tatălui ei :

— Tată, spune-mi viaţa Sfîntului .Gheorghc. & Arhanghelului Gabriel şi Mihail, a oamenilor cari n-au stat pe loc să citească şi să capete sfinte obicciuri ca măria-ta, ci au mînuit sabia şi au înfrfnt calul in pulpe.

Intr-o dimineaţă, dcpărtîndu-se de lac, fata **sr** îndreptă spre pădure, cu părul pe umeri şi trupul falnic de fecioară germanică. Auzise de departe talăngi. Era atrasă dc viaţa încordată a hergheliilor, de desfriul placid al cirezilor şi. instruită de viaţa animalelor, creierul ei calcinat de obsesii desluşea acum trebuinţele. Se cufundă îndată în umbra ramurilor nervoase, cu mirosul putrtni al anilor trecuţi şi exalări tari de flori sălbatice si pământ virgin, pînă ajunse în luminiş gras. Câteva oi, grămădite ca **o** mobilă, păşteau. Rar, ca şi pasul, se scuturau talăngile. Iar in iarbă, cu tîmpla pe pământ şi braţele goale, învelit într-o cămaşă deschisă ia piept, un tînăr puternic o privi cu ochi mari şi foarte buni. Părul răvăşit în inele. Ea îl întrebă :

— Ce faci aici ?
— Mă joc.
— Eşti singur ?
— Cu oile.
— Mă laşi şi pc mine ?
— Dacă nu eşti rea, te las.

Ea se aşeză şi aproape îndată începu să i se joace în păr. Băiatul îşi lasă capul frumos şi mare, întâi neştiutor, pe urmă alintat de mingiierea ei lină şi nouă. Cu greu află de la el că e fiul celor doi servitori de la curte. Iar el pricepu că fata cea bună e fiica stăpînului, lucru care nu-l impresiona. Se strînse lingă ea şi, stîngaci, îi răspunse dezmierdărilor. Pe urmă gurile lor proaspete se sărutară. Era dimineaţă foarte, şi frigul, căzînd pe ei ca o lumină, îi alipi. întîlnirile urmară zi cu zi, căci el se întoarse mereu în acelaşi loc, dus de vigoarea sa trezită, care nu-i lua blîndeţea mare din ochi.

Dar moşierul văzu că fiica lui nu se mai interesează de corturile din tabăra paradisului, nici de vitejiile Sfîntului Gheorghe, iar cînd — mult mai rar — animalele bălţate o înconjurau, explicaţiile lui mistice erau o consolare insuficientă.

Şi cînd observă curind sarcina fetei şi descoperi lucrurile, părăsi astronomia ca să pregătească măritisul provizoriu al domniţei, nefiind convins de natura divină *a* sărăciei de duh aşa de exclusive.

Spre marea lui mirare, părinţii, vechile lui slugi, se opuseră, protestînd jigniţi împotriva nenorocirii băiatului lor cu ochi buni şi cu suflet sumar, arătînd subit o frumoasă preocupare paternă pentru văcarul şi ciobanul foarte ciomăgit. Tîrziu, şi după multă enervare, se gîndi stăpinul ia mijlocirea cîtorva sute de galbeni, în urma cărora, prin bună înţelegere, îmbrăcară pe înapoiat în haine scumpe nemţeşti. Dc frică, lui îi curgeau lacrimi grele din ochii largi pe obraji. Părul făcea vîrtejuri şi cârlionţi neboiereşti. O tunsoarc îndreptă neajunsul.

După căsătorie, cînd li se dădu casa de Ungă lac, unde aveau să stea pînă ce măritata va naşte, cu mulţii greutate văcarul fu ţinut lîngă cămin. Avea un simţământ dobitoeesc, umil şi imperativ pentru soţia sa. De multe ori se tolănea pe covor la picioarele ei şi o urmărea cu ochii şi se scula cînd dînsa trecea în altă odaie. Ii plăcea însă somnul Ungă lac şi cântecul broaştelor. Odată o trase de mînă cu putere, silind-o să se culce acolo, lîngă dansul. Dar seara nu i se dădu nimic de mâncare, şi socrul, chemat, îi trase câteva bice. Biciul trecu apoi în mîna

soției. Vinul fu o atracție nouă. I se dădu destul de mult. In acest chip slabele lui lumini se stingeau repede. Ades se întuneca pînă în a se asemui cu broaştele cari se opreau atente pe pietre. Seara se mai întorcea în patul soției sale. Domnița uita dc arhangheli, nu mai avea vedenii, nervii se regenerau şi legăturile cu bărbatul ales o impresiona ca o unire cu un animal de curte. în curând, văcarul fu izgonit de bici şi din pat, spre malul lacului său, de unde la prînz şi seara îl chema sluga domniței şi mama lui. în suflet îi răsări o ură întunecoasă, car»? creştea cu foamea. Cînd brațul alb, atît de dorit, ridica biciul, simțea o săritură de mînie asupra ei, cmorîtoare, dacă privirea lui bună nu se zăpăcea de ochii drepți şi aspri.

în ziua naşterii, moşierul îşi părăsi din nou teologia astrală, şi doi doftori, de demult cunoscuți **şi** aduşi din oraş, goniră pe imbecil către eleşteul său. Femeia născu greu un monstru care muri în două ore. Fu năvălită de o căldură dîrză şi obrajii galbeni se aprinseră. închise pleoapele arzătoare. Doftorii înțeleseră răul cel mare pe care-1 numim azi febră puerperală. Veghează toată noaptea. Tatăl copilului adormi în nămol. Ziua trecu în griji. Afară, el încercă să mănînce cîteva rădăcini şi ciuperci, care îl făcură să urle. Şi foamea chinui golul ființei sale masive, îi usca gîtul şi-*i licăriră dorinți în minte. Din întuneric, strigă plîngînd către casă : „pîine. pîine" —, dar nu-1 auzi nimeni. Se strecură deci înăuntru pe furiş —- cum am spus la începutul povestirii acesteia. în bucătărie nu găsi nimic altceva decît puțin miez de pâine. într-o sală dormea moşierul pe o canapea,' lîngă rămăşițele unui ospăț. Dar de moşier îi fu foarte frică şi trecu uşor şi încovoiat în odaia nevestii sale. Era singură şi dormea. O lumină tăcută i-o arătă albă şi înflorită de friguri, cu sinul umflat ieşind din cămaşă. Ceru încet, încrezător în bunătatea ei : „pîine". Dar iarăşi nu fu auzit, şi tăcerea stăpîni exaltându-se din lucruri şi din respirarea bolnavei. O privi umilindu-se în umbră: Pe vîrful sîngeros puncta o picătură ne>n;ă de lapte şi peste sînul drept pînza cămăşii era udi. Un gînd repede îl împinse. Totuşi, merse cu băgare

de seamă, impusă de somnul odăiții, şi se apleca. In jurul trupului aerul îi dogorî fața. Şi buzele sale uriaşe cuprinseră întâi lin sînul. Apucată de muşcătura dinților, bolnava se trezi îngrozitor. Văzu capul greu şi, prin piele, mişcarea lacoma a gîtlelului care înghițea. Ochii nu i se mai închiseră, ci deveniră albi. Şi corpul ei se răci, se răci, cmd moşierul îşi descarcă oistoalele în capul care mânca.

AMICUL MEU MYRMIJDON...

...Sc află într-o stare de veşnică euforie. Nimic nu-l sperie, nimic nu-l întristează. L-am văzut dc curind. Gulerul ros, manşetele cu mustăţi, ţinută îngrijită, dar coatele vestonului şi turul pantalonilor au prins lustrul subţire al vechimii. Ştiam că de curind fusese prigonit, că suferise pierderi. Am îngînat cuvinte de condoleanţe şi de îmbărbătare. M-a oprit cu **Un** hohot sonor şi strălucind încă agresiv şi tînăr.

— Dragul meu, sunt un neruşinat, se scuză el. Şi sunt nesimţitor ca un ciine turbat, în care din ce dai, muşcă mai lung şi mai tare. îmi merge prost, fără îndoială şi sunt încolţit de pretutindeni. Sunt ca omul de alţi din iarmaroace, omul care primeşte palmele pentru încercarea puterilor. Am luat-o pe drumul biblicului Iov şi, dacă nu se schimbă nimic, voi ajunge, cu vremea, un fel de gazdă a năpastelor. Dar, oricum ar li, ce-mi pasă. Ia uită-te la mine (Myrmijdon îşi răsuci mustaţa de spadasin **în** ochii mei). Fac eu impresia unui nenorocit ? Spu**ne** drept, ce-mi lipseşte ? Am trăit totdeauna cu capul sus, ca un om liber şi nimeni nu m-a văzut ploconindu-mă vreodată. La fel trăiesc şi acum, cînd ţi se parc că m-au cam îngenuncheat pwerile şi m-au cam poticnit piedicile ce mi se tot aruncă în cale. Ştiu şi de ce mi se aruncă, ştiu şi care mi le aruncă. E pentru că tot ce îi căzneşte pe ei pentru mine e treabă uşoară şi făcută la iuţeală. Tot oe li se pare grav şi august pentru mine e joacă şi voie bună. Avere, faimă şi dragoste : iată ce îi preocupă şi ii munceşte din răsputeri şi le mănâncă tot

timpul. Avere ! Am făcut-o şi am pierdu't-o de mai multe ori, fără să-mi bat capul şi fără să-mi îmbolnăvesc ficatul. Şi adevăr îţi zic ţie : voi mai fi bogat şi sărac încă în cîteva rînduri, uite aşa, fără să-mi vînd sufletul şi fără să-mi rup şalele de,oboseală. Sub ochii lor am să semăn din nou aurul pe la răspîntii, numai ca să le fac puţină ciudă, şi ei, bieţi inşi fără noroc şi fără căutare, ştiu acest lucru. Dar ce pot face. Viaţa e bună, e darnică, dar capricioasă. Pe unii îi răsfaţă încă din leagăn. Fac parte dintre aceştia. Am ceea ce se numeşte *la gueule sympatique* şi sunt superficial, sunt frivol, şi, cînd mă apuc de un lucru (totdeauna în ultimul moment), îl duc la capăt ca prin farmec. Pesemne că datorită acestui lucru am ajuns unul din tehnicienii cei mai de vază în specialitatea mea şi renumele pe care l-am dobîndit îmi îngăduie supremul lux de a-mi întrerupe activitatea după plac şi de a-mi oferi repetate vacanţe pe care le închin desfătărilor.

— Bine de tine, exclamai eu cu acreală : *tu te le coule douce !*

— Nu cumva vrei să mă bocesc ! îmi răspunse Myrmijdon, cu un surîs de antipatică superioritate. Şi ce-ai zice de mine dacă mi-aş schimba felul de a fi numai ca să fiu pe placul acestor pizmuitori pentru care, de altfel, nu există pe lume nici compensaţie, nici consolare. Că în zadar mediocrii şi obscurii îşi caută satisfacţia şi răzbunarea în răutate. Chiar dacă aş vrea, nu pot nimic pentru ci.

— Dar sunt mulţi şi răi. Dacă continui să-i sfidezi, te vor copleşi !

— Asia nu le va aduce în schimb dragostea femeilor, cel de-al treilea favor al vieţii după care suspină în cor. şi tot degeaba. Uită-te la ei î Luni dc zile, trag clopotele şi se ţin în preajma cîte unei crude cochete, care face pe n-aude-n-a-vede. Desfăşoară sub ochii ei comori de sentimente alese, făgăduiesc maica şi sarea, le oferă pe tavă luna de pe cer, şi nici măcar nu sunt băgaţi în seamă. Amantele lor îi dispreţuiesc, nevestele lor îi înşalu. Ei nu află adevărul întotdeauna, dar asta îi creşte în ridicul, şi in subconştientul lor stăruie o vagă spai-

mă că de ce li-e frică n-au scăpat. Numai doamnele lor cunosc delicioasa şi tainica realitate.

— Toate bune, observai eu, dar spune-mi in cc măsură starea lor răscumpără neplăcerile tale...

Amicul Myrmijdon avu un surâs, pe care-1 găsii pur şi simplu abject. Un surîs de o incurabilă şi dezgustătoare fudulie masculină. Mă privi pe sub gene, ca pe o femeie, şi, răsucindu-şi din nou raus-teaţa ca pana corbului :

— întreabă-le pe ele, nu pe mine, îmi şopti el. Mă ştii doar cît sunt de discret : pînă la martiraj, pînă la sacrificiu.

AMINTIRI FANTASTICE

Cred că mi-aduc foarte bine aminte de sânii doi-cii mele. Mari şi grei, de culoare arămie închisă şi cearcăne largi, cernelii, la sfîrcuri. Imaginea lor m-a urmărit, de-a lungul copilăriei, la răstimpuri. I-am şi visat din cînd în cînd, pînă foarte tîrziu. Cred că ultima dată aveam treisprezece sau patru-sprezece ani. Mai întîi visul era bun ca un răsfăţ. Mă simţeam bine cu faţa îngropată în rotunjimile lor moi şi catifelate. Mă cuprindea un somn şi mai adînc decît cel pe care îl dormeam şi această sen-zaţie de somn în somn mă legăna nespus de dulce. Curînd însă începeam să-mi pierd răsuflul. Sînii creşteau înăbuşitori de mari şi de calzi, îmi astu-pau nările şi gura. Mă pierdeam între valurile lor cotropitoare ca între două perne uriaşe. Camera în-treagă părea năvălită de puhoiul lor blajin şi moale. Mă zvârcoleam fără scăpare. Lumea însăşi, spaţiul nemărginit se alcătuia din doi sini arămii cu cear-căne vinete care îşi striveau discurile lor plăpînde de faţa mea schimonosită în lipsa de aer. Aş fi vrut să strig, dar nu puteam. în sfîrşit, printr-o deznă-dăjduită opintire, scăpăm de sub bolta întunecată a somnului, ca şi cum o pîrghie mi-ar fi înmiit pu-terile. Mă trezeam, scăldat în sudori reci, singur în beznele dese. Pereţii vechi şi masivi, draperiile grele ale ferestrelor adinei, uşa de stejar din pra-gul lat mă despărţeau de orice zgomot. Nici o şoap-tă nu ajungea pînă la mine. Mă. umplea bucuria neaşteptată că totul n-a fost decît un vis urît. Dar mi-aminteam cu plăcere de sînii pe care-i vedeam cu ochii minţii din cînd Sn cînd. Vedenia care de-

forma imaginea lor plutitoare in spaţiul închipuirii inele n-a izbutit niciodată să mă facă să-i urăsc. I-am căutat mai tîrziu printre întâmplările felurite şi efemere ale rătăcirilor mele, sau mai degrabă i-am regăsit fără să-i caut. N-au fost cei mai frumoşi, fără îndoială.

In această privinţă, a sinilor, norocul m-a întîmpimit adesea cu apariţii imaculate sau însorite, care mi-au stîmpărat foamea şi setea fiinţei şi mi-au împăcat gîndul cu zidirea lumii. Dar sînii mari şi moi, arămii şi cu cearcăne de cerneală, mi-au ispitit totdeauna răsfăţul, mîngiierile şi îndrăznelile. Poate că m-am simţit cu ei mai frate, de dinainte. Am găsit, mai tîrziu, în cărţi, fel de fel de explicaţii şi învăţături în legătură cu acestea. Cred însă că nu se ţin pe picioare şi că la urma urmei nu au nici o însemnătate. Poate că sînii aceştia care mi-au dat viaţa dăinuie încă la izvoarele lumilor şi ale lumini'. Ei vor mai veni o dată să-şi atingă sărutarea lor întunecată de chipul meu îngălbenit de vremi, ca o filă dintr-o carte de demult. Ei vor veni o singură dată să-şi mai apese pecetea lor vînătă şi moale pe răsuflarea mea slăbită, pe ochii mei închişi, ca să nu se mai deschidă.

DRUMUL PRIN PLOAIE

...Trenul plecase de vreo jumătate de oră şi micul peron era pustiu. în jurul gării de cărămizi roşii, copleşită de iederă ca o locuinţă de vară, nu mai era nimeni. Departe, pe şosea, se mai desluşeau, într-un nor de praf, briştile şi căruţele ţinutului cari culeseseră călătorii.

Nu mai aveam alt de făcut decît să o pornesc pe jos. Asfinţitul poleise zările şi câmpia. încă puţin şi se lasă seara. Mă ameninţa răcoarea ultimelor zile de august. Cu neputinţă să aştept aici întoarcerea trenului, pînă dimineaţa. Alb ca miezul de pîine, drumul îmi chema paşii. Mergând potrivit, puteam pînă la opt sa ajung la fermă, tocmai vremea mesii la care eram poftit.

Aveam prin buzunare şi un mic crochiu, pe care prietenul meu mi-1 desenase, în clipa când îmi descrisesc, cu entuziasm, cuibul voitei lui singurătăţi.

Dar de ce n-a trimis sau n-a venit cu' trăsura, să mă ia, cum ne-a fost vorba. ? mă întrebam grăbind printre salcîmii şoselei. Roiuri de ţânţari se jucau peste coroane. Să mă fi uitat, poate ? Nu mi se părea cu putinţă. Stăruise atît de mult ! Mi-amintii atunci de camaradul de universitate şi, mai tîrziu, de oaste... Războiul cel mare în care se distinsese şi anii care au urmat. Icoane uitate plutiră în priveliştea monotonă a locurilor pe cari le străbăteam fără grabă. Nu prea avea reputaţie de om •punctual prietenul meu Vidraşcu. Părea mai mult un original, bun băiat, cum se zice, dar de felul lui cam sucit. Totdeauna i-a plăcut să trăiască o viaţă deosebită decît a celorlalţi, şi de unul singur. Se po-

vesteau pe seama lui unele lucruri extravagante. E poate în adevăr un excentric, şi faptul că n-a venit la gară, nici n-a trimis trăsura să ma ia îmi întărea această bănuială. Eram desigur victima uneia din faimoasele lui întîrzieri. Da, mi-aduceam acuma bine aminte. Vidraşcu trecea drept un aiurit care vine la întîlniri cu două ore peste ora fixată. Nimeni şi nimic nu-1 putuse lecui de această meteahnă. Nu-1 mai văzusem (afară de o scurtă întrevedere), dar acum ştiam, din nou, totul. Poate nu era de vină el, ci o ciudată ereditate. Tatăl său, om cu stare, se căsătorise cu o fostă călăreaţă de circ, o unguroaică frumoasă, pe care o. stăpânea foarte anevoie, mai ales că îi pretinsese să renunţe Ia oraş şi să se retragă cu el la ţară. Amicul Vidraşcu se născuse din această căsătorie şi moştenise chipul şi apucăturile dezordonate ale fostei călăreţe. Oricum, îmi ziceam, străbătînd o mică pădure de salcâmi, atâta nepăsare nu e îngăduită. Dar n-aveam încotro. Umbre cotropiseră spaţiul, asfinţitul se prăbuşise într-o comoară de jeratec care se stingea încet, lăsînd în locu-i grămezi de zgură plumburie. Vremea se răcorise simţitor. Nici o stea pe cerul cutreierat de negre escadre fantastice. Auzii rostogolindu-se un tunet slab la miază-noapte... Ascultai. Nici un zgomot. Apoi un fulger palid ca un semn fără rost în acea tăcere. Mi se păru inutil să mă grăbesc, dar primii stropi de ploaie punctaseră, pe nesimţite, praful şi acum îi simţeam mari şi călduţi în palme şi în obraji. Deodată salcâmii taţi se legănară, aplecîndu-se ca la un semnal şi un freamăt lung trecu peste ei, fără ţintă. Aveam acum credinţa că mergeam demult. Şoseaua se strâmtase, arborii arătau noduroşi şi bătrîni. Unde-o fi ducînd această pădure ? Fiori deşi o cuprinsese în întunericul sporit. Şoapte şi răsuflete blestemate ţâşneau de pretutindeni. într-o subită înteţire de bezne, ploaia se năpusti vertical pe pămînt, ca pe o pradă, O ploaie cu băşici, o ploaie cu ropote. Pânze de apă, trîmbe de lichid se prăbuşeau la răstimp, printre fulgere. Un zvon metalic, un cântec de vijelie umplea noaptea întreagă, ca un acord făcut din armonii uriaşe, ca o însoţire sonoră. E ora năprasnică a uraganului, sunt gesturile năzdrăvane şi luminoase ale unui apocaliptic dirijor nevăzut, îmi dădeam seama, pe propria mea piele, de grandoarea nocturnului spectacol, pe când fugeam în neştire, cu un sentiment de vină, de păcat, cum trebuie să fi fugit, fără ţintă, Cain, în noaptea crimei lui dintîi...

— Halt ! Ordinul îl rostisem chiar eu, mi-1 rostisem mie însumi, în clipa cînd m-am izbit, pe întuneric, do un gard înalt. M-am oprit, rupt de oboseală, muiat pînă-n măduva oaselor, cu pantofii plini de apă şi scîlciaţi de noroi, să bîjbîi ca un orb de-a lungul ulucilor. Auzii lătrat masiv de zăvoi redutabili. Mi-am retras repede mîinile de pe uluci şi începui să strig ajutor. Dar strigătele mele se pierdeau în răpăiala neobosită a ploii. Tîrîş-grăpiş, înaintai de-a lungul gardului, călcând în străchinile furtunii, căutînd poarta mântuitoare : voi cere găzduire şi iertare acestor străini...

MIREASMA PE CALVAR

întunericul cuprinse dealul şi apropie norii printre cari, ca o amintire, luna se ivea. Pe cele trei cruci, trupurile prindeau, de palide, să lumineze. Mijlociul uitase, prin suferinţă, suferinţa şi. în tăcerea care umpluse ţara toată ce s-ar fi putut ghici pe cîteva stele potopite în zare, visa. Era după cel mai lung leşin în care îşi culcase, ca într-un mormînt. simţirea. Şi acum o fîlfnrc din vînt îi aduse chipul alburiu din nori cu aripile funebre de întuneric şi iîşia lui de strălucire. îngerul se cori deasupra răstignitului care aştepta vestea morţii. Era de bună seamă zborul care stinge sufletele şi le risipeşte ca pe o mireasmă în văzduhul inalt'si mijlociul crezu asta atît de tare, că îşi întoarse' capul spre tovarăşii din dreapta şi din stînga lui, încet, să nu trezească durerea. Şi auzi lingă el geamătul unui somn bolnav şi adine, şi înţelese că încă nu. Şi îşi aminti de chinul celor doi tîlhari, de blestcmele lor şi de glumele cari insultau viaţa şi moartea. Şi îi iertă încă o dată că l-au batjocorit şi pe el care le-a spus să tacă şi să se roage. Şi pe urmă au urlat să-i audă lumea, dar nu mai era nimeni. Şi unuia i-era greu să lase capul pe umăr, atât de mult sporea durerea înspre partea aceea. Ca şi dînsul, au învăţat într-un tîrziu să lase capul în piept şi să cheme în ghid. Ce s-a mai întâmplat ? Căci iată că ce văzuse a fost o amăgire a lunii care mîngîia cimitirele şi se deşteptă singur, pironit între doi osîndiţi luaţi de somn...

Ziua urcuşului, soarele, crucea, pietrele drumului, poporul şi oştenii, ura şi bucuria zgomotului îi

înspumară mintea ca pe un potir, un. minut. Apoi supliciul care i-a înstelat palmele, singurătatea. Şi pe urmă rugile lui deznădăjduite, zadarnice. A leşinat de cîteva ori şi i se păruse de fiecare dată că s-a sfîrşit. Părere. Cerul sta ca o.stincă neagră în faţă. Se rugă din nou. Simţi pe buze rămăşiţa unui gust arnar. Cînd ceruse apă, i se dasc fiere, cînd ceruse moarte, a primit, ce ? închise ochii îi care sticli o răzvrătire şi auzi geamătul celor adormiţi. Erau lingă el, numai ei sub uitarea neînţeleasă a cerului. La fel şi ei ocoliţi de sluga înaripată a stăpînuîui de pretutindeni. Avea să-i strige încet şi să-i întrebe. Poate că ei ştiau mai mult decit dînsul. Il vor învăţa să mai aştepte. Dar cum îi cheamă ? Frate ! Ce sunete mici ! S-au pierdut ca un fluture în noaptea oarbă. Gemete. îi doare, gîndi cel ce veghea, şi sufletul său se mihni şi mai mult. E mai bine să doarmă, l-ar fi priit vocea lor răguşită şi adîncă. i-ar întreba : vă doare ? I **s**-ar răspunde si n-ar simţi apropiindu**-se** zorile, ziua groaznică de care se temea ca **de** un semn că viaţa asta îi va fi veşnică. Totuşi se hotărî să nu-i strige şi resemnarea ii fu o tristele mai mult.

Acum ghici apropierea cuiva. E vreo jivină atrasă de sînge. Sufletul i se zgribuli dc spaimă. Ceva se atinse de el, un pipăit urcă spre genunchi. O alipire fierbinte pe picioare, un izvor cald picură peste răni. Trecu o clipă. Isus deschise ochii şi privi fără să vadă. Un suspin ajunse pînă la dînsul şi alte lacrimi ii scaldară semnele in care rugineau cuiele. Şi de acolo, un fior năştea şi îi cutreiera trupul. Uitînd dc fiinţa căzută lîngă el, răstignitul se părăsi acestei fericiri nesfîrşite ce~l cuprindea ca o adiere vărateca. De jos insă, un glas îi îngînă numele şi Isus recunoscu pe Măria Magdalena.

— Cum ai ajuns aici ? fu întrebarea pe care femeia nici n-o înţelese, atît o podidi plînsul şi-şi apăsă faţa de picioarele osînditului. El dete un geamăt slab. Prin întuneric o auzi întrebîndu-1 :

— Te doare ? şi degete line îi cercetară carnea dureroasă.

— S-au umflat, cîntă glasul mai sigur şi mai tare, am adus leacuri.

Suspinele încetară. O clipită Isus se simţi iar singur, căci femeia se despărţise de el şi avu teama să nu fi fost amăgirea unui vis.

Un braţ subţire îi cuprinse mijlocul şi-l săltă în susul stîlpului şi o nună fierbinte îi petrecu un brîu de mătase înnodat. Cînd fu încins, Mîntuitorul se dumiri şi lăsă în tăcere pe femeie să arunce capetele briului peste braţele crucii. Corpul său nu mai atîma din mîini. Durerea sălbatică şi atît de prezentă, că se obişnuise, încetă. Acum urechea atentă a lui Isus desluşi o săritură felină. Magdalena îl ocoli şi-i veni în faţă. Luna se dezbăra de nori şi descoperi dealul de var cu trei cruci negre şi trei trupuri albe. Isus zări forma înaltă a femeii şi faţa ei slabă în care ochii se mistuiau de o flacără neagră ridicată spre dînsul.

— Cum ai venit aici ? întrebă ca o mîngîiere, ca o recunoştinţă. Drumurile sunt păzite de soldaţi.

— Pe la postul centurionului... într-o fugă... Am suit dealul gîfîind, mi-am rănit picioarele şi genunchii... Mi-e foarte cald... Are să plouă.

Magdalena îşi aruncă mantaua şi rămase cu pletele revărsate pe umeri.

— Şi te-au lăsat să vii la mine ? stărui Mîntuitorul.

— Am rămas toată seara la el. A băut. Cînd l-a luat somnul, mi-am luat hainele şi am fugit.

Sever şi blînd ca în zilele dc predică, Mîntuitorul îi aruncă mustrarea sa întristată.:

— Dar cine ţi-a dat îngăduinţă, femeie, să vii pe aceste căi încoace ?

— La tine e iertarea păcatelor, mi-ai spus-o chiar tu. Şi am vrut să te văd.

Rănile lui Isus sîngerau. Ea se apropie şi-i şterse sîngele cu părul curat şi îmbibat în miresme. Amîndoi îşi amintiră de aceeaşi faptă, în alte împrejurări, a Magdalenei. Şi el fu înduioşat.

— Cînd te vei întoarce, să dai pe aiurea. Altfel te vor întemniţa şi te vor chinui...

Femeia avu o mişcare mândră a capului şi surise.

— Am să trec pe la el şi mă va cerşi înăuntru...

— Şi ai să te duci ?

— Am să mă duc şi am să scap cu viaţă... Dar nu de asta-mi pasă acum. Mă aşteptai ?

Picuri lungi şi calzi de ploaie i se prelinseră pe piele. Pămîntul, sandalele şi umerii Magdalenei se umeziră. Nepăsătoare, ea continuă să şteargă trupul Mîntuitorului, de sînge şi de ploaie, şi de lacrimile care izvorau îmbelşugat din ochi, cu părul. Şi îi zise :

— Ce reci îţi sunt picioarele...

Şi zise Isus :

—• Dă-mi iar durerea de adineauri. Scoate brîul de mătase şi dă drumul cuielor în carne...

Şi numai după ce ai izbutit (dacă ai izbutit), eşti gata. De-abia gata pentru lupte noi.

CĂLĂUZA NERĂBDĂRII

1

Mai înainte de toate, să ştii ce vrei.

Fiindcă viata omului e de şaptezeci de ani. eşti ţinut negreşit să ştii cum ai de gînd să ţi-i petreci pc pămînt.

Dacă e numai un seurt răgaz între două veşnicii (înainte şi după întrebuinţare), atunci nu te mai zbuciuma, să-ţi schimbi destinul printre oameni, Nu-ţi mai bate capul nici cu soarta semenilor tăi, nici cu a ta proprie, nici cu a patriei, nici cu a casei tale. Lasă timpul şi vezi-ţi de suflet.

Dacă insă viaţa asta ţi se pare începutul şi sfiişîtul...*

Dar poate nu vrei să fii nici sfmt, nici înger. Vrei să fii un om ca toţi oamenii şi, pentru că ai o singură viaţă, te-ai hotărît să ţi-o trăieşti. Şi eşti grăbit. Biruinţa tîrzie nu te ispiteşte. Nici soarta, curierului de la Maraton nu e de tine. Acum ori niciodată. Şi pînă la adinei bătrineţe. Dar cum ? Ai prieteni. Ai adversari şi rivali şi, cu vremea, şi mulţi duşmani. Cel mai aprig dintre aceştia, cel mai viclean şi cel mai neadormit e în tine însuţi, eşti însuţi tu. Pe acesta să-1 răpui cel dintîi. Ia-te de gît şi sugrumă-te. Dar nu te repezi. Pîndeşte-tc, observă-te. Fă cum ai face dacă ar fi vorba de un altul. Cunoaştc-ţi vrăjmaşul. Fii nemilos. Nimiceşte-i armele, una cîte una. prinde-1, aruncă-1 în lanţuri, fă-1 robul tău.

* Frază neterminat;„ ariăogatd pc margine cu uro-îonul şi avnu! un semn de introducere în text.

2

A nu fi ghicit de ceilalţi : iată o condiţiune. în jurul celui ce ştie să vrea roiesc spionii şi, mai tîrziu, sentinelele, dacă e descoperit ca atare. Şi îi place oricui, măcar pe ascuns, a pune ambiţiosului beţe în roate.

Ura

Punc-o deoparte şi amîn-o fără de termen. Numai astfel, poate, nu-ţi va face rău.

i'ra de clasă, ura de rasă, ura individuală : monştri născuţi din împerecherea pizmei cu neputinţa.

Dintre urile toate, uni mocnită e ca un cîine turba' care-şi muşca stăpînul.

Cuibarliă într-un suflet şi într-un ficat, infectează la si.?;ur organismul cu prisosurile ei de fiere, eu orgiile ci cc închipuire.

Cri tari s-au dezbărat de ură înălţlndu-se pînă la dispreţ, care mai e şi o formă trufaşă a iertării. Mu e însă îngăduit orbicui orgoliul celor tăvi. Poate ua >TJ e bine să înăbuşi cu desăvîrşire această răscoală a instinctului, prin care pînă şi un rafinat poate trăi ca *un* sălbatec. Dar asta numai pentru cei ce sunt în pericol da a adormi.

4

O reputaţie de bunătate prea creştină poate încuraja pe agresori. Pedepseşte, dar nu te răzbuna.

5

Nu cumva eşti prea din cale-afară înclinat spre ură şi urăşti în dreapta şi în stânga, fără nici un rost ? Nu cumva zgîndări neîncetat ura cuibărită în tine, o supranutreşti cu amintirea uniilinţelor şi suferinţelor tale şi, ceea ce e mai rău, cu imaginile pizmelor şi ciudelor tale ?

Taie-i urii aceste raţii zilnice, las-o să flămânzească şi să hiberneze, că-i vine vremea să o slobozi, scurt şi fulgerător, din lanţ.

Ce răzbunare mai dulce decât sentimentul că te pizmuiesc duşmanii ?

Sărăcia nu e o dovadă de onestitate, nici de credinţă, nici, mai ales, de valoare personală.

8

Să nu pari mai sărac decît eşti, sărăcia strică preţurile, iar scopul tău e să obţii răsplată, nu milă.

9

Bagă de seamă, să nu devii erou fără de voie, sau, doamne-fereşte, martir.

io

Intreabă-te în sinea ta dacă cinstea cu care te lauzi nu e cumva fructul propriei tale incapacităţi. Asta ca să fii într-adevăr cinstit măcar faţă de tine însuţi.

11

E bine ca să fii om bun şi să fii reputat ca atare. Fereşte-te însă de a părea „omul care primeşte palmele".

12

Fură, dacă eşti destul de limpede la cap, încît să nu fii nici prins, nici bănuit... Şi mai ales dacă eşti încredinţat că n^o să-ţi fie ruşine de tine însuţi.

13

Nu scopul scuză mijloacele, ci mijloacele, scopul.

14

Echilibrul mintal ţi-I realizezi prin buna digestie a propriilor tale gânduri şi fapte.

15

E bine să se ştie că ai laba grea, la propriu şi la figurat. S-ar putea ca unii să vrea să se folosească de ea, dar e o îndeletnicire nevrednică de tine şi nici nu aduce mare lucru. Nu-ţi negustori dedţ neutralitatea şi numai pe răstimp scurt şi fără dată certă şi în termeni cît mai neprecişi.

16

Amărît şi înjosit, dat afară din slujbă şi cu uşile trîntite în nas, Machiavelli s-a retras în unica sa proprietate din Percussina şi, de acolo, sărind peste soartă, a pătruns în nemurire, Prinţul. Dar a avut Percussina, loc de retragere şi aşteptare, de siguranţă şi reculegere. Pregăteşte-ţi, cum ştii, Percu-

ssina ta, pentru vremile de restrişte ce vin fără de greş şi în care tu nu trebuie să cazi în genunchi ca un înfrânt, ci ca unul care veghează şi aşteaptă.

17

Deasupra, să fii deasupra. Asta e toiul. Nici prea uşor. nici prea greu, nici prea vizibil : aici e aici !

Viața e bună, îți dă tot ce-i ceri. Să ştii ce să-i ceri. Şi să dai din mîini : mulțimea îți va face negreşit loc pentru că marea majoritate se mulțumeşte cu puțin, dacă e lăsată în pace.

19

Laudele sunt un bun plasament, pentru că nu costă nimic şi aduc cîştig dacă sunt bine turnate. Să ştii sa deosebeşti lauda de linguşire. Sunt destui oameni care dispreţuiesc linguşirea şi pe linguşitor. Cel care foloseşte linguşirea se crede sau prea dibaci sau prea mărunt, dovadă de slăbiciune şi motiv de neizbîndă.

20

Totdeauna cu cei mai tare. N-ai timp să răstorni lumea, ai destulă cazně şi fără asta, ca să te pui în valoare şi să fii acceptat. Iar ca să te menții, creşte şi sporeşte necontenit. E aspra lege a învingătorului, în felul acesta poți trece mereu în tabăra puterii, care are mereu nevoie de servitori. Dar ca să izbuteşti să sari necontenit în ajutorul biruitorului, e nevoie să fii moderat în jocul tău. Nu fi nici violent, nici sublim : lasă altora satisfacția de a fi spărgători de fronturi, tu mulțumeşte-te cu un loc de cinste în serviciul de subzistență.

21

Nu te băga la conducere decît dacă eşti cu adevărat conducător. Conducerea înseamnă răspundere. Să nu te ispitească uşurința cu care se poate pune mîna pe comandă. Oamenii simt că e un lucru greu şi lasă pe alții să-şi frîngă gîtul.

22

Nici rase, nici neamuri, nici religii : numai oameni buni sau canibali.

23

Vremuri grele şi primejdioase : fă-te nevăzut, şi, dacă nu găseşti o gaură de şarpe, fă-te mititel şi bolnav. Alege-ți o boală care ți se potriveşte, să fie una durabilă, dar care nu iartă. Răspândeşte cu îuare-aminte despre tine însuți zvonurile care îți priesc. Poate că duşmanii, aflând că eşti vrednic de milă, te vor dispreţui şi lăsa în pace.

24

Ți se iartă mai lesne necuviința decît distracția.

25

Fii totdeauna gata să pierzi tot cc ai de pierdut : viața, onoarea, libertatea, iubirea, prietenia, sănătatea, rangul, funcția, locul sub soare. îți rămîn voința, curajul, cugetul curat, încrederea în tine. ceea cc eşti şi ceea cc faci, adică punctul do pornire.

26

Orice s-ar ântîmpla, rămâi față în față cu veşnicia.

27

Ultima ta armă e curajul. Nimeni nu ți-o poate lua din mîini. Numai tu ești în stare să o scapi, și atunci ce-ți rămîne ? Nici măcar „capitularea fără condițiuni", fiindcă lumea n-are ce face cu ea.

28

Clipa în care ai fost abătut trece ca toate clipele. Cea care urmează îți șoptește : ridică-te !

30

O viață poate fi făcută din realizări și izbânzi. Mai poate fi făcută din înfrîngeri și restriști, din făgăduinți și speranțe, din plăceri sau din minciuni. Dar o viață poate fi făcută și numai din amînări, din ocolirea sistematică a marii bătălii care ar fi hotărât într-un fel sau altul.

30

Discreditează-ți rivalul, lăudîndu-1 cu dibăcie. Fie-ți lauda mai nimicitoare decît atacul.

Fără zîmbet, fără rînjet, fără umflătură care să dea în vileag și să iște bănuiala. Că mai bine lasă-te, dacă nu ești în stare să acoperi cu flori și miresme năpîrca intențiilor tale. O laudă fățarnică și agresivă stârnește mai multă și mai durabilă vrăjmășie decît o răfuială zdravănă și cinstită. Pacea urmează războiului, dar unui adversar perfid nu i se iartă niciodată și el are să plătească foarte scump încercarea de a se folosi de un mijloc ce nu era de nasul său.

31

Mînia e grabnică și nesocotită. îndemnul ei nu-1 asculta niciodată. Pune-o deoparte și caută sâ-i afli pricinile. Una din el« poate fi chiar propria ta greșeală și neputința. Ar fi atunci nedrept să-ți verși asupra altuia mânia ta pe tine însuți, și ar fi și cu atît mai primejdios : temeiul ei fiind slab, cu atît mai slab îi va fi și arcul. Caută să-ți durezi din mînie o însușire ascunsă, pusă în lanț și la botniță. Cine știe ? Vine poate chiar clipa cînd trebuie să-i dai drumul, dar să o faci ca gospodarul prevăzător care își dă seama că-1 calcă tâlharii. Numai atunci ai să te folosești de aprigul și orbul ei avînt.

32

Sosește fiecăruia în viață, oricum ar fi timpurile, momentul extremei umilinți, mai mult încă, momentul extremei înjosiri. E poate numai o încercare pe care ți-o impune destinul. E poate un rezultat al slăbiciunilor tale sau o încheiere a greșelilor tale. E poate o întîmplare datorită haosului social sau răutății oamenilor — nu importă. E clipa în care trebuie să te dovedești un om întreg, adică în stare să rabzi, să taci și să aștepți, fără plângere și scrîșnire a dinților, fără nici un fel de izbucnire prematură, zadarnică și care nu poate fi decât catastrofică.

Trebuie să-ți spui : nu e nimeni de vină decît eu însumi de ce mi se întâmplă. Eu singur deci voi îndrepta totul cînd clipa va sosi. Am să-mi adun și o să-mi sporesc puterile în vederea acestei clipe unice, care le întunecă pe toate celelalte.

33

Nu fi limbut. Fă-te cunoscut ca om de cuvînt.

Niciodată nu te dezminți, așa încît nimeni să nu se îndoiască de tine, de cinstea, de caracterul și de integritatea ta. Toate la un loc alcătuiesc marele tău capital pe care nu ți-e permis să-1 riști decît pentru suprema păcăleală : aceea care-ți va îngădui să trăiești, pe urmă, liniștit, fără sâ>ți mai pese de comoara pierdută.

O-da 292 coala 24

34

Ca să iei cuiva piuitul cea mai bună armă e ciocanul de pîslă, care te ameţeşte şi nu doare.

35

Arta de a înşela pe semenii tăi, dacă ar fi bine formulată în cuvinte, ar servi mai degrabă naivilor decît sceleraţilor.

36

Iartă, dar nu uita. Fii aspru, începînd cu tine însuţi, ca să poţi fi bun cu ceilalţi.

37

Salvează-ţi prezentul, cu precădere. Pentru că nu ştii mai niciodată cît poate ţine acest prezent, cît adică poate impieta el asupra viitorului.

38

Rezervă-te fără să sc bage de seamă. Mai ales în vremuri turburi cînd maxima dominantă este : cine nu e cu noi e contra noastră.

39

înţelepciunea coto.ului : nu lăsa urme pe unde treci. întoarce-te şi trage ţarina deasupra.

40

Cînd se agită, omul parc mult mai ambiţios decît e.

41

Dacă eşti atît de calic încît nu poţi sta deoparte cînd stâpîneşte un regim nedurabil, atunci mulţumeşte-te cu o slujbă modestă, care nu sare la ochi şi nu stirneşte invidia. La căderea regimului vei putea face parte din echipajul viitor : dar tot într-un loc modest, prin forţa lucrurilor. Rezervă-ţi posibilitatea de a te da drept victimă, ca să-ţi salvezi pretenţiile şi să obţii satisfacţiile.

42

A minţi e una. a înşela e alta.

43

Nu uita că eşti buricul pamîntului, dacă vrei să fii drept cu tine însuţi.

44

— Daţi-mi un punct de sprijin şi voi urni pămîntul, se ruga Arhimede, cu pîrghia în mîini. Şi nu-1 găsea el, învăţatul, fiindcă nu-i da prin gînd că punctul căutat era chiar el însuşi.

45

Nu uita că Dumnezeu a creat coincidenţele ca să justifice superstiţiile.

46

Nu te îngîmfa cu biruinţele ştiinţei asupra filosofilor şi a religiilor, că sunt sărăcie curată.

47

Lucrează mai ales în pauzele dintre lucru, şi în pauzele dintre ele.

48

Pe duşman iartă-1, dar aflã că duşmanul nu te iartă.

49

"Tine seama de numărul mare al nebunilor în libertate şi de rolul foarte important pe care-l joacă în viaţa de zi cu zi. Ai să dai de ei în toate împrejurările, pe toate treptele, şi sub toate aspectele. Nebunia e vicleană şi pîndeşte pe după tot felul de ochelari. E marea primejdie care te paşte să! nu-i căşune pe tine vreunui nebun. E şi marea slăbiciune a concurenţei tale, faptul că numără în sinul ei atîţia nebuni. Orice intoxicaţie mai înaintată duce la un dezechilibru sufletesc şi mintal, şi lumea din jurul tău e plină de tot felul de intoxicaţi şi detracaţi, deopotrivă de vulnerabili şi de primejdioşi. Sunt mai întîi intoxicaţii cu tutun şi alcool, pe toate cărările. Sunt intoxicaţii cu cafea, cu cocaină, morfină şi alţi alcaloizi. Sunt intoxicaţii cu medicamente pentru boli adevărate şi închipuite, pentru slăbiciuni cu sau fără leac. Sunt intoxicaţii cu alimente, cu ambiţii, cu pofte îndestulate şi neîndestulate, cu idealuri, cînd iau forma fanatismului, cu doctrine, cu adevăruri absolute, intoxicaţii amorului-propriu, ai egoismului, ai altruismului, ai erotismului, ai eroismului, ai norocului şi ai eşecului. învaţă-te să-i cunoşti, ca să-i şti ocoli, sau ca să ştii cum să-i iei.

50

Marea biruinţă a comunismului, la finele celui de al doilea război mondial, e de a fi decretat drept

crimă doctrina cea mai potrivnică şi drept criminali pe adversarii lui cei mai primejdioşi. Prin legi speciale, în ţările democratice şi în ţările învinse, fascismul şi fasciştii au fost puşi în afara legii. Astfel, dintr-o trăsătură de condei, partidul violenţei revoluţionare şi-a deschis drumul spre victoria finală, paralizlnd prin lege partidul violenţei contrarevoluţionare.

51

In vremuri turburi, abuzurile de putere, ca şi toate inepţiile, absurdităţile şi crimele se justifică şi capătă acoperire legală printr-un singur cuvînt : revoluţie. Cuvîntul antilegal prin excelenţă devenit legea sacră a tîlharilor. în zilele masacrelor de la Jilava şi de la Abator un intelectual, scriitor şi profesor naiv, îmi spunea cu o blîndă ridicare din umeri : „Ce vrei, revoluţie !"

52

Nu investi capital-timp în opoziţie, necum m revoluţie.

53

Nu fi opozant nici măcar ca să te distingi. Prea mult timp pierdut, prea mult efort, prea mari riscuri. Ca să „ajungi" există mijloace mai comode, mai repezi, mai sigure.

54

Fii om de dreapta şi vei ajunge (A fi de dreapta înseamnă a fi cu ordinea stabilită). Dar cînd vine furtuna, piteşte-te îjn gaura de şarpe, pregătită din vreme cu aprovizionări şi cu tot ce trebuie.

O viață abilă, discretă, îți garantează o liniştită hibernare, ca să ieşi iar în drum. la drumul ma.-r.

55

Tăcutului i se atribuie totdeauna mai multe decit ştie. Tăcerea e deci o poza care poate folosi timidului şi obraznicului deopotrivă.

56

La orice acțiune se porneşte cu toată hotărî**rea.** avîntul şi puterea de care omul e în stare. A nu vorbi cu jumătate de gură, a nu iubi călduț, a nu umbla pe două cărări, a nu dormi iepureşte. a **nu** sta într-un picior, a nu da cu o mîna şi a lua **ci?** cealaltă, a nu hotărî în doi peri etc...

57

Observă maniile, viciile şi predilecțiile- aproapelui. Sunt slăbiciunile prietenului şi ale adversarului. Prinde mai ales principala lui preocuoare. adică ce-ar vrea să fie şi ce-ar vrea să pară. Oamenii pot fi duşi de nas prin acest amănunt.

20 53

Din fericire, individul are la mdcminn scuza nebunici, ca să-şi ierte unele păcate. Descântecul : „am fost nebun" adoarme rcrnuşcările.

59

Oamenii au nevoie să şi admire, nu numai să iubească. Dacă ai devenit obiectul admirației lor. niciodată nu-i vei mai satisface. Totdeauna vor pretinde de la tine mai mult decît poți, mai mult

decît dai şi altora, decît ai vrut să dai. Intre idealul lor despre tine şi propriul tău ideal va fi o prăpastie pe care imaginea şi amintirea ta o vor umple cu o imensă deziluzie.

60

E trist, dar adevărat : cuvîntul de încheiere al oricărei experiențe îndeamnă la cumpătare în toate ceîea. Odioasă cumpătare, da.

61

Vanitatea garantează prosperitatea linguşitorilor. Linguşirea e arma omului-reptilă, dar e o armă sigură, dacă linguşitorul e destul de isteț ca să descopere punctul vulnerabil al vanității fiecăruia.

62

Napoleon.

Prin voință şi hotărîre Napoleon s-a creat pe sine însuşi.

Prin nevoință şi nehotărâre el s-a pierdut pe sine.

Dezastrul i s-a tras din cele cinci săptămâni de şovăire in acțiune în cuprinsul Moscovei incendiate. In dezorientare şi apatie, Napoleon a cerut la Paris să i se trimită romane pentru a omorî timpul — acest mare ucigaş.

De Amiciția

Sfetnicii mincinoşi sunt cei care îți opun veşnic pe *ă quoi bon* cînd vrei să întreprinzi ceva.

64

Mila e osândită de La Rochefoucauld şi de Nietzsche cari vor s-o stârpească din sufletul omului cu desăvârşire. Mai ales Nietzsche, în setea sa de putere, setea slăbănogului şi a bolnavului, setea câinelui turbat, foloseşte împotriva milei cele mai bestiale, mai rafinate şi mai perverse argumente. Acela că omul suferind şi în restrişte, care încearcă să inspire milă aproapelui, o face nu atât pentru a fi ajutat, cît pentru a face râu acestuia. Dar ce-i mai rămîne oare unui suflet care nu mai cunoaşte mila, decît o jalnică şi ticăloasă infirmitate ? Chestiunea e să nu fii subjugat de milă, iar nu să te dezberi de ea de tot. Fiindeă odată lipsit de ea, drumul bestialităților şi al rătăcirilor ți-e larg deschis. Inspiri tu însuți milă, în loc să te inspire ea.

65

Răzbunarea nu ține seama de legile onoarei şi ale cavalerismului, fiindcă nu lasă nimic la voia întâmplării. Ea trebuie să se realizeze cu orice preț. dar fără nici un risc.

Popoarele vindictei (corsicanii, albanezii, bascii şi italienii) înjunghie sau împuşcă pe la spate.

66

Răzbună-te în taină, renunțând la plăcerea dc a-ți trîmbița răzbunarea. Fii atât de tare încât să nu te ştie nici chiar victima care a greşit cândva față de tine.

67

Slăbiciunea răzbunătorului stă în vanitatea lui, acest etern şi omniprezent izvor al tuturor greşelilor.

68

Răzbună-te sportiv, dacă e neapărat nevoie să faci o demonstrație de forță în ochii lumii.

69

E o dovadă de mare tărie să ierți, însă totdeauna cei pe care i-ai iertat nu te iartă. Mărinimia ta e socotită drept slăbiciune şi miselie.

70

E un erou : a privit moartea în față. Numai atît ? Dar viața ?

71

Nu râde de tine însuți şi nu te ponegri fața de alții. Semenii tăi nu-ți vor face nici o dificultate în a te crede pe cuvânt. Sunt chiar in stare să gasească noi motive să facă haz pe seama ta.

72

Cine cere sfaturi îşi mărturiseşte slăbiciunile.

73

M-a legat fedeleş şi mi-a pus un căluş în gură : vrea să mă fericească cu orice preț.

74

Sunt gata să te ajut, dar nu să te sfătuiesc.

75

Să-ţi asimilezi toate micile virtuţi pe cari ît dispreţuiesc fanfaronii, dar să le practici în secret (economia, prudenţa, cumpătarea etc).

76

Bineînţeles că răzbunarea tăinuită, ascunsă, **A*=-** trimbiţatâ, îşi pierde o mare parte din tragica •} savoare[1].

Ia scama cînd te cuprinde mila de aproapele tău, dacă nu cumva de tine însuţi ţi-e milă.

78

Foloseşte din plin şi cu dibăcie complimentul care nu te costă, nimic şi care-ţi poate aduce tot ce doreşti. Cată a nu te umili totuşi, ca nu cumva să ajungi să te dispreţuieşti. Eşti pierdut dacă te dispreţui eşti.

79

Omenirea trebuie să treacă mai intii printr-un îndelung răstimp de posomorită resemnare mai înainte de a ajunge la starea supremă de îndobitocire definitivă — nirvana maselor.

80

Cînd ai greşit, s-o afli numai tu. Nu fi omul care-şi mărturiseşte greşelile, ci omul care nu dă greş.

81

E un sfint. Nu minte, nu înşeală, nu se abate de la drumul drept, nu se tocmeşte, nu face înlesniri, nu ia partea nimănui, nu se amestecă, rai închide ochii, e blajin, rabdă, tace, iartă. Nu e nimic de făcut cu el. îl admir, îl ascult, îl evit.

82

Să ai totuşi curajul să-ţi recunoşti griaşelile între doi ochi, cu perdelele trase şi pe întuneric. Faptul de a te crede infailibil e cea mai mare slăbiciune **M** o piedică serioasă in calea succesului.

83

Cîinele ăsta e câinele meu. îl iubesc. Ma adoră. Dar ce se va alege din dragostea noastră dacâ-l muşcă un ciine turbat ?

84

— Bietul om ! Mi-a spus tot ce are pe suflet. Mi-a încredinţat taina lui cea mai simtă — taina lui de viaţă şi de moarte. De-acum încolo, e robul meu.

— Dar a avut încredere în tine. Te-a crezut cavaler, erou, un om întreg.

— Dar dacă-mi pierd minţile ?

— Cum se poate ?

--- E tot ce se poate. E un risc. în materie de
l> secrete, nu trebuie să rişti nimic, niciodată.

85

E un mare şiret. Mi s-a destăinuit cu totul, ca să mă cred stăpînul lui. Vrea să-mi fac dintr-însul unealta mea credincioasă.

86

într-o democrație bine întocmită, presa trebuie să fie liberă, dar cumpătată.

87

Prestigiul Crimei şi al Criminalului prevalează în politică. Marele Criminal e acela despre caro se ştie că nu ezită. Pentru el sîngele e o poşircă ieftină, în aceeaşi măsură în care bănuiala e o dovadă indiscutabilă. Puterea lui se reazimă pe călău, şi călăul e cel mai deosebit funcționar al său. Marele Criminal nu va întârzia să-şi facă partizani slugarnici şi devotați din duşmanii săi nemărturisiți şi laşi. în jurul său, teama şi ura se rostesc prin cuvinte de entuziasm şi de iubire. Succesul lui e cea mai drastică dezmințire dată moralelor şi religiilor şi, în acelaşi timp, confirmarea josniciei naturii omeneşti. Posteritatea va învăța din istorie să-1 venereze cu atît mai mult, cu cît va fi sacrificat viețile pe o scară mai întinsă, iar comentatorii şi poeții vor şti să tălmăcească în idealuri înalte faptele lui de cruzime şi lăcomie. în ochii urmaşilor, ca şi în ai contimporanilor, durata o o suficientă justificare pentru o carieră de bestialitate, şi niciodată eşecul nu va împrăştia pe deplin aureola crîncenă care a împodobit-o.

88

Nu amenința pe rcimeni niciodată, fiitndcă a amenința înseamnă a preveni. Dacă ai ceva de gind Ia ce bun să mai previi ?

Nimic mai penibil decît o amenințare nerealizată. Nimic mai binemeritat decît ridiculul care o însoțeşte.

89

Decît invidios, mai bine invidiat.

90

Decît toreador, mai bine *trappeur.*

91

Doi indivizi cu manii similare se resping.

92

Foloseşte femeia în marşul tău înainte.

îi place să fie purtată, dar îi stă în fire să şi o poarte.

Ea are totdeauna ultimul cuvînt, fiindcă doarme în aşternutul mai-marilor tăi.

îți poate face tot atîția aliaţi cîți admiratori are.

Aduce îa masa soțului frumusețea şi zestrea ei, dar tu preferă să fii prietenul soților şi confidentul soțiilor.

Mai bine un holtei cu trecere decît un parvenit prin căsătorie.

Celibatul e asceza omului, cînd nu se împleteşte eu libertinajul.

îți trebuie cam o jumătate de duzină de matroane care să te ajute în ascensiunea ta, şi nu le poți prididi în măsura ce se cuvine.

A plăti cu dragostea înseamnă a plăti prea scump.

Nici Hercule n-a întârziat mai mult de o noapte îa fetele regelui Omphal.

Mesmerizează-le, dar nu-ți fă femeie din ele.

Mesmerizarea nu duce la complicații şi decepții.

Mesmerizarea măguleşte amorul propriu şi potoleşte alarmele virtuții.

9.1

Minciuna cere concizie.

Care minte şi dă prea multe lămuriri, minte prost.

Minciuna cere sută la sută acoperire.

Minciuna e permisă mai cu seamă in „amor".

94

Filosofia este arta de a-ţi face o viată intelectuală plăcută, inaintînd sau rătăcind pe căile adevărului cu ajutorul unor argumentări şi comentarii subtile, a unor speculaţii meşteşugite şi a unor maxime bine aduse din condei.

NOTE Ş! VARIANTE

DESCINTECUL ŞI FLORI DE LAMPA

Volumul *Descintecul şi Flori de lampă* este tipărit In anul 1925, la Editura „Adevărul" din Bucureşti. încadrat In colecţia *Uibttoteca „Dimineaţa"* — figurează In catalogul de pe coperta a IV-a la numărul 37 —, volumul are un corpus minuscul, caracteristic seriei (88 de pagini, format In 12). Prima parte cuprinde prozele Descintecu/, *Moartea la chel. Treptele somnului, Stratuaema, Rătăcire, Talionul, Invitaţie la ţară, O clipă grea, Ouă roşii,* iar a doua, sub titlul generic *Flori de lampă,* prozele *Absenta, Sanatoriu, Toaca, Regret tugar, Dantul* pe *trînghie (Din-Xr-un tablou de Marcel Jancu), „Ea", Zvonuri, Soarta unuia. Cravata de cînepă.*

Cea mai mare parte a textelor au fost publicate iniţial în periodice, o dată sau de mai multe ori, între anii 1915—1925, uneori cu titlu modificat (vezi notele de la fiecare textţ. Matnuscrisele nu s-au păstrat.

Toate aceste texte au fost reproduse după volumul din 192?.

Titlul definitiv al volumului se pare că a fost găsit cu puţin timp înainte de editare, căci In 1924, în interviul publicat de Felix Aderca In *Mişcarea literară,* Ion Vinea vorbea de două volume de nuvele aflate în stare de proiect, dintre care unul intitulat *Descintcc,* iar celălalt *Luntre şi punte.*

Recenzind la apariţie volumul *Descintecul şi Flori de lampă,* Perpessicius observă în literatura lui Ion Vinea două caracteristici esenţiale : „fantezie neînfrînată şi ritm frenetic". întlmplările din proza sa, fie că sînt „reale, verosimile, sau simple plăsmuiri ale imaginaţiei", dau impresia că „ne aflăm pe urît tărîm bîntuit de iele". Şi recenzia continuă In binecunoscutul stil impresionist al criticului : „Povestirea se desfăşoară precipitat, stilul trepidează, imaginea Infinge un pumnal, dansează şi trece mai departe. Tentativa aceasta de impudiciţie şi de nemiloasă scotocire a unor taine dureroase, exprimate Insă într-un

stil personal, greu de artă, în aparenta neglijenţă a debitului enumerator, dau impresia unui neonaturalism, a cărui prezenţa e încă unul din farmecele prozei noastre contemporane." (Perpessicius, ***Ion Vinea: Dcscîntecul şi Flori de lampă.*** în iMiscarea ***literară,*** II, nr. 46, 26 septembrie 1925.) Cronica lui Perwpessicius nc ajută sa datăm apariţia volumului înainte dc 26 septembrie 1925.

E. Lovinescu s-a preocupat sporadic dc proza lui Ion Vinea — de altfel ca şi de poezia lui —, nefiind atras dc tendinţeie literare ale „modernismului extremist," cum numea el avangarda. Totuşi, în ***Istoria literaturii române contemporane,*** volumul JV, numele lui Ion Vinea este menţionat, la capitolul ***„Modernismul" ca principiu de dizolvare a poeziei epice,*** alături dc scriitori ca : D. Anghel, T. Arghezi, I. Minulescu, N. Davidescu, AJ. T. Stamatiad, A. Maniu, Mateiu I- Caragiale. Cele cîteva rîndun despre volumul ***Desân tecul şi Flori de lampă*** sînt scrise cu reţinere, criticul de la ***Sburătorul*** recunoseîndu-i prozatorului Ion Vinea o calitate ..incontestabilă", aceeaşi pe care o recunoşteai si poetului, anume „inteligenţa artistică" : „Originalitatea inteligenta a poetului, d. Ion Vinea o arată şi în schiţele sale prin imagini traduse în expresie eliptică, paranteze, Buspcnsiuni. contorsiuni sintactice. Toate aceste inovaţii mai puţin indispensabile în proză, întrucît menirea prozei e mai mult .să exprime decii sd sugereze, nu reuşesc si întunece claritatea unei inteligenţe artistice incontestabile, care cu tot pateticut teatral (Moartea ***la chef),*** ştie fixa viziuni puternice şi împrospăta chiar şi subiei.te rurale printr-un accent personal, nervos, trepidant ***fVcschitecul)".*** (E. Lovinescu, ***Istoria literaturii române contemporane,*** voi. IV, ***Evoluţia „prozei literare",*** Editura Ancora, Buc, 1928, p. 239.)

Criticul Ov. S. Crohmălniceanu remarcă, în cartea sa ***Literatura română si expresionismul,*** influenţa artei plastice moderniste de la ***Contimporanul*** asupra prozei Iui Ion Vinea ..Textele din ***Contimporanul,*** adunate parţial în volumul ***Desclntecul şi Flori dc lămpii,*** se aseamănă nu o dată izbitor, sub raport stilistic, cu gravurile prin care Mareei Iancu le ilustra ; o tendinţă comuna, expresionistă, le stăplneşte." (Ov. S. Crohmălniceanu, ***Literatura română şi expresionismul,*** Editura Eminescu, Buc, 1971, p. 127.)

După .Mircea Vaida, .se poate vorbi şi de o apropiere într*' Ion Vinea şi August Strindberg : „Prozele scurte şi ***Zvonurile*** pot fi comparate cu micile istorisiri ale lui August Strindberrj

faţă de care gruparea ***Contimporanului*** îşi manifestă simpatia." Ca argument în sprijinul acestei filiaţii, Mircea Vaida notează, in subsolul paginii, publicarea în ***Contimporanul,*** nr. 30, anul II, 1923, a schiţei Povestea ***patimii,*** traducere din. A Strindberg, (Mircea Vaida, ***Ion Vinea al amintirii şi al umbrei,*** studiu introductiv la Ion Vinea ***Opere,*** voi. I, ediţie îngrijită de Mircea Vaida şi Gh. Sprinţeroiu, Ed. Dacia, Cluj, 1971, p. 31.)

Analizînd proza lui Ion Vinea din perspectiva înclinaţiei -spre fantastic, Sergiu Pavel Dan, în volumul ***Proza fantastică românească,*** constată că scriitorul nostru poate fi luat în fciiseuţie de către cercetătorul fantasticului doar pe latura unoi ***incidenţe:*** „notarea procesului de dezintegrare a conştiinţei şi de pierdere a identităţii care duc îa ***plonjarea în ezoteric".*** Din arest punct de vedere, volumul ***Desctntecul şi Flori de lampă*** este relevant numai prin „promisiunea" povestirii ***Descintecul : „Se*** evocă acolo, cu autentică forţă coloristică, un act magic, de fapt, mai mult un ţipăt de senzualitate al unei femei ajunsa «rug de patimă şi de viaţă». Rezolvarea truculentă si cam anecdotică (în lipsa *multaşteptatului», chemat în cele patru vînturi, arendăşiţa-vrăjitoare este posedată de un simbriaş al ei, martor al deşănţatului ritual) smulge însă toate valurile. In ordinea insolitului magic, ***Desctntecul*** se rezumă, aşadar, să pună probleme, oprindu-se, însă, în antecamera anecdoticului, ceea de sc verifică şi mai deplin în cazul celorlalte proze ale culegerii : adevărate «flori de lampă-, mici studii de psihologie obscură, lucrate cu fineţe de filigran, dar lipsite de o reală propensiune metafizică." (Sergiu Pavel Dan, ***Proza fantastică românească,*** Ed. Minerva, Buc, 1975, p. 305.)

DESCÎNTECUL

(p. 3)

Publicat prima oară în ***Facla literară,*** anul I, nr. 1, 1 februarie 1923, p. 6—7, cu titlul ***întiia nocturnă.*** Republicat în ***Adevărul literar şi artistic,*** seria II, anul VI, nr. 224, 22 martie 1925, cu titlul ***Vraja*** ; în volumul ***Desctntecul şi Flori de lampă. 1925,*** p, 3—14.

Perpessicius raportează schiţa ***Descîntecul*** la tematica prozei tradiţionaliste, remareînd totodată originalitatea tratării : „Ai

zice o scenă din paginile haiduceşti ale d-lor Sadoveanu şi Sandu-Aldea;. Şi totuşi, ce atmosferă de halucinantă lubricitate, pe care d-l Ion Vinea o realizează cu un subiect aşa de autentic românesc, dar într-un ritm de totală noutate." (Perpessicius, op, *cit.,* p. 302.)

Comparaţia cu povestirile lui Mihail Sadoveanu şi Sandu-Aldea este reluată şi de Simion Mioc. Acesta analizează însă ***Descintecul*** din unghi de vedere al apropierii de psihologia abisală, ceea ce diferenţiază radical proza lui Vinea de proza tradiţionalista : ***„Descintecul*** pleacă din matca magiei erotice populare, cu o finalizare originală şi modernă. Aparent, nu ne-am îndepărtat de literatura de tinereţe a lui M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea sau a semănătoriştilor. Şi totuşi Vinea dă altceva : ei urmăreşte zbaterea interioară a patimilor, pînă la izvoarele abisale, îmbogăţind poemul în proză românesc «latura nocturn;! a Naturii»- <G. H. von Schubert), pe linia lui Macedonski, Rimbaud, Villiers de l'Isle-Adam. Nota fundamentală a acestui poerr. — şi poate a întregii proze a lui I. Vinea —- este subtila convertire a plasticităţîlor în sugerarea proceselor interioarei" (Simian Mioc, Opera ***lui Ion Vinea,*** Ed. Minerva, Buc, 1972, p. 3-10.)

Descintecul figurează în culegerea ***Cu bilet circular. O antologie (posibilă) a schiţei româneşti*** de Mircea Zaciu, Ed. Dacia Cluj-Napoca, 1974, p. 178—185.

VARIANTE

Facla literară — A : Adevărul literar şi artistic — B, Descintecul şi ***Flori*** de ***lampă*** — C.

2 Pe la miezul nopţii ***A, B :*** La miezul nopţii ***C :***

25—27 Şi la fiece oprire, care însemna capătul crueei desenată pe pămînt de direcţia mersului, făcea să sune inima lemnului lovit. A, B: O maică se plimbă cu paşi mărunţi. Şi la fiece oprire însemna capătul crueei depanată pe pămînt prin mers, suna din inima lemnului lovit ***C ;***
28—29 clopote se tînguiră A, C; clopotele se tînguiră B.

23 se aud o clipă, desluşit ***A, B;*** se aud o clipă, alături, desluşit C ;

6—7

21—22 „Fă-ne un purcel la cuptor" ***A, B*** ; „să vie un purcel la cuptor" ***C*** ; 29 ttrfa din braţele ***A, C*** ; femeia din braţele S; 38 ca bolnavul ***A, B;*** ca bolovanul ***C;*** 43—1 Se repede spre uşă, pe la ferestre ***A, C;*** Se repede spre uşă ***B ;***

4—9 ***în A şi B pasajul este între paranteze ;*** 19 zărindu-se goală ***A, B*** ; găsindu-se goală C ;

8

26 zîmbi visurilor ***A, B;*** zimbi viselor ***C;*** 32—33 să-şi arate glasul şi să i se mai treacă, din mîna slujnicelor, cîte un pahar ***A, C:*** să-şi arate glasul ***B ;***

8—9

41—1 Mireasma tare a ryopţii răzbea prin simţurile lui muiate în somn. Se întinse troznind peste ierburile cari se căzneau să se ridice, în strivire. Un fior îi lăbărţa, în. zîmbet ***A, B :*** Mireasma tare a nopţii răzbea prin ierburile cari se căzneau să se ridice, în strivire. Un fior, străbătîndu-1, îi lăbărţa în zîmbet C ;

23—24 înconjura în fugă aria, cadenţat, şi se apropia ***A, B :*** înconjură în fugă aria, cadenţat, şi se apropie C; 34 cu cu ochii-n gol ***A, B;*** cu ochii în gol ***C;***

11

9 ca o ghirlandă grea ***A, B*** ; ca o ghirlandă ***C.***

MOARTEA LA CHEF

(P- 12.)

Publicat- prima oară în *Contimporanul,* nr. 27, 20 ianuarie 1923, p. 2. Republicat în *Adevărul literar si artistic* seria II anul VI, nr. 231, 10 mai 1925, p. 1; în volumul *Das'ctntr.cul si Flori de. lampă,* 1925, p. 15—20.

V ,'\ R I A ST T i:

***•Coiitiniporanul** — A; **Adevărul literar şi artistic** — B; **Descintecul şi Flori de lampă** — C.*

13

După rindul 5, numai** în **A** :* Şi îndărăt, casa părinţilor, lampa, .cărţile, patul alb ca o minciună a copilăriei, ca'un vis al neputinţei...; 8 Ura! Eu .sunt vesel. ***A, B Ura.' *C ;* **25** Mergem în Rusia, ha, ha, ha ***A, B :*** Mergem în Ru'-sia ***C;*** **34—35** Prin întuneric ne căutăm mîinile *A:* Prin întuneric ni se intîlniră mîinile C, ***C ;*** **42** Fără tunica ***A, B*** ; Fără bluză C ;

14

20 M-a trimis să fac surcele, că mîine ***A :*** M-a trimis să fac surcele pentru ceai, că mîine ***Ii,*** *C ;*

15

3 în zig-zag, lamentabil ***A, B*** : în zig-zag ***C ; după*** r. **11, *numai Ui A :*** Toarnă-i puţin coniac ! **; 13** A?, da'de unde ! ***A :*** Da' dc unde ! ***B, C.***

TREPTELE SOMNULUI

ip. **16)**

Publicat prima oară în ***Adevărul literar ?i artistic,*** seria II anul VI. ***ţir.*** 227, 12 aprilie 1925, p. 3. Republicat in volumul ***Descintecul şi Flori de lampă, 1025,*** p. 21—26 ; în ***Facla,*** anul VII, nr. 175, 20 noiembrie 1925, p. 3, cu menţiunea : „Din volumul *Descintecul,* Biblioteca Dimineaţa".

Textul din ***Facla*** a fost reprodus după volum, dar tipărirea s-a făcut neglijent, cu greşeli şi omisiuni.

Scrgiu Sălăgean notează pe marginea schiţei ***Treptele somnului :*** „Pavel, ca şi alte personaje ale prozei lui Vinea, suferă de o atrofie a componentei discursive, analitice, a intelectului, aceasta fiind, de fapt, realitatea de conştiinţă ce face posibilă! confuzia^ Este o criză a lucidităţii, pe care lucidul şi ades^b autoironicul Vinea o va numi mai tîrziu ***tunatism."*** (Sergiu Sălăgean, ***fon Vinea,*** Editura Eminescu, Buc, 1971, p. 22.)

STRATAGEMA

(p. 21)

PubliL'iit prima o»ru în *Contimporanul,* anul I, nr. 17, II noiembrie 1922. p. 11—13. Republicat în *Flacăra,* anul VTIÎ, nr. 7, 9 martie 1023, p. 123—124, cu titlul *Nocturnii:* în volumul *Descintecul ii Flori de lampu,* l!>2fj. p. 27—31.

O truducrn- in franceză a acestei proze figurează în antologia .Sârmei Ci.ssvan *Coritsx mumatns d'eerivain contrmporainv, l'reţaco de lo ComWxsc dc Noailles, Editions de la Rcvue Mondiale,* Paris. 1931. p. 211—219. cu titlul ***\'a<-turnc.***

.Se poate observa atracţia lui Vinea faţă dc titlul *Xorturnă, de* rezonant;! romantică, rare este atribuit atît unor poezii (vezi volumul r al ediţiei noastre), cît şi unor texte în proză. S-ar părea că la un moment dat, prin 1923, scriitorul este tentat chiar de idecn unui ciclu de „Nocturne" în proză, căci acum văd lumina tiparului *tntîia nocturnă* (în *Facla literară)* ţi *Nocturna (in Flacăra),* aceasta din urmă reprezentînd schiţa *Stratagema,* apărută anterior în *Contimporanul.* Dar acest proiect nu reprezintă decît ***o*** tentaţie de moment — ca atîtea altele din reriera lui Vinea — şi în acelaşi an se naşte ideea unui alt ciclu, sub titlul *Zvonuri,* în paginile ContimprjraTiuZuî. Infim *nocturnă* va deveni în volumul din 1923 *Drsrîntr.cul,* iar ***Nocturnă*** va figura in acelaşi volum cu titlul iniţial. *Stratagema.*

Cît priveşte tematica schiţei, obiectul derizoriu al obsesiei eroului din *Stratagema* ţine dc estetica modernistă a apoeticului, faţă de care critica epocii nu a fost foarte receptivă. Singurul critic care îi consacră o analiză mat amplă este Scrgiu

Sălăgean, după o jumătate de secol, în anul 1971, Cităm cîteva dintre consideraţiile acestuia : „Scriitorul foloseşte aici tehnica suprarealistă a dicte-ului automat, cu ajutorul căreia este surprins fluxul conştiinţei în stare primară, aşa încît graniţele dintre vis şi realitate, dintre somn şi veghe, dispar. [...] Interesant este insă în această proză nu procedeul dicte-ului, ci modul cum se pătrunde în intimitatea asociaţiilor de idei, a modului intim de formare a visului. Vinea este mai curînd, judecind după această proză, adept al explicaţiei bergsoniene a visului, potrivit acesteia visul fiind aproape de activitatea fanteziei, care pune în altă corelaţie date cunoscute ale realului, care se am«lga, meazâ potrivit legilor interioare, proprii fanteziei" *(op. cit),* p. 23—24).

VARIANTE

Contimporanul* — *A* ; *Flacăra — B; ***Descîntecul şi Flori de lampă* — *C.***

21

5—6 caietul cu note A : caietele cu note ***B,*** *C ;* **22—23** cînd la apropierea A, ***B:*** cind turn ***subito*** la apropierea **C ;**

23

25 mai mult de o oră, pe întîlnire.A, *C.*- mai mult de o oră. B; **30** Dar în cazul ăsta să-mi plăteşti dinainte A, ***B:*** Dar să-mi plăteşti dinainte C • **36—37** Ajunseră şi urcară scara. Vlad fu nevoit să o susţie şi să-i astupe, îjn cîteva rînduri, gura. ***A:*** Ajunseră şi urcară scara. ***B,*** *C;*

24

11 sc dezbrăca ***A,*** C.- se dezbrăcă ***B;*** **13** dur se dezbăra A, **C** .• dar se dezbăra ***B;*** **16** scăpa dintre buze A, **C**.- scăpă dintre buze ***B*;** **17** tribul cîrmeziu ***A, C :*** tribul cărămiziu ***B;*** **24—25** şi-şi continuă, cu zîmbet, visul A, C.* şi-şi continuă, îngereşte, visul ***B.***

RĂTĂCIRE

(p. 25)

Publicat prima oară în Cronica, anul I, nr. 5. 12 martie 1915, p. 84—85, cu titlul ***De profundis II.*** Republicat în ***-Adevărul literar şi artistic,*** seria II, anul II, nr. 32, 3 iulie 1921, p. 3, cu titlul ***Rătăcire,*** subintitulat „Schiţă" şi datat: „IUI5" ; in volumul ***Descîntecul şi Flori de lampă,*** 1925, p. 32—36 ; în ***Facla,*** anul VII, nr. 205, 26 decembrie 1925, p. 1, cu titlul ***Aburi*** şi data „1914".

Prima versiune a textului face parte dintr-un jurnal de front redactat de Vinea în timpul primului război mondial, în 1915, şi publicat în trei numere consecutive ale revistei Cronica, în acelaşi an. Tînărul autor, al cărui gust literar este vizibil orientat spre modernism, afectează că „însemnările" nu-i aparţin, fiind — cum se spune într-o paranteză la începutul întliului episod — „găsite într-unui din tranşee..." In aceiaşi spirit al „autenticităţii" gidiene, o nouă paranteză explicativă este deschisă în ***Cronica*** şi în faţa textului ***De profundis II,*** care va deveni în volum schiţa Rătăcire :

„Printre însemnările găsite se află şi această bizară mixură lirico-realistă pe care o reproducem fără schimbări I.V.".

Celelalte două episoade din ***De profundis*** sînt cuprinse îh volumul de faţă la secţiunea „Din periodice", p. 173 **şi,** respectiv, 177.

Varianta cu titlul Aburi publicată în FacZa stîrneşte unele nedumeriri. Deşi volumul ***Descîntecul şi Flori de lampă*** apăruse, iar în noiembrie ***Facla îl*** anunţase în paginile ei, reproducînd şi schiţa Trepff>Ze ***somnului,*** în decembrie Vinea republică în ***Facla*** schiţa ***Rătăcire,*** sub un alt titlu şi cu o altă datare, ca şi cînd ar fi fost inedită. De fapt, această a patra tipărire a schiţei mi reprezintă nici măcar o versiune nouă, căci textul e reprodus exact după volum, inclusiv greşelile de tipar.

Situaţiile halucinante sînt printre temele ce revin desepri sub pana Iui Vinea — observă Perpessicius. „Aşa, în ***Rătăcire,*** marşul destrămat a doi ostaşi invadaţi de somn se petrece într-un peisaj dezagregat cu încetul, **şi** toropeala ce-i cuprinde şi neutralizarea decorului e redată aşa de plastic, ca într-un film viu în care imaginea ar avea suflet **şi** pînza ar sufenif* ***(op, cit.,*** p. 302).

Reluînd această observație privitoare la atracția lui Vinea pentru halucinant, M. Petroveanu sugerează o posibilă apropiere de „Vedeniile" lui Gib Mihăcscu. Dar înclinația spre analiza stărilor obsesive și halucinatorii nu este totdeauna o trăsătură definitorie pentru proza lui Vinea — spune criticul — căci „avînd suflu scurt, versat în sugerarea zonelor liminare ale conștiinței cu mijloacele poeziei mai mult decît ale analizei, Ion Vinea are afinități mai profunde cu fanteziștii Adrian Maniu și N. Davidescu, de care îl leagă reversul înclinației, luciditatea adesea sarcastică". (M. Petroveanu, ***Ion Vinea,*** în ***Studii literare,*** Editura pentru literatură, Buc, 1966, p. 164—165.)

VARIA NTE

Cronica* — *A* ; *Adevărul literar și artistic — B ; ***Descîntecul și Flori de lampă*** — C ; ***Facla*** — D.

i

25

După ***thlu, numai în A :*** (Printre însemnările găsite se află și această bizară mixură lirico-realistă pe care o reproducem fără schimbări. I.V.) ; **2—3** drumului de străbătut ***A :*** drumului străbătut B, ***C, D;*** **13** ouă de insecte ***A*** : ouă de furnici și lăcuste ***B, C, D ;***

26

2 pleoape-Le ***A*** : pleoape B, ***C, D;*** 5 de recunoaștere ***A :*** de rătăcire ***B, C, D*** ; **11** de mătase ***A*** : de atlas ***B, C, D;***

27

3 și-l plescăi ***A :*** și-l plesni ***B. C, D***; **11** atîta ***A :*** pe atîta ***B, C, D***; **14** Dar tînărul ***A :*** Dar soldatul ***B, C, D;*** 26 11 strigă ***A :*** II sftriga ***B, C, D ;*** B8 izbit de ***A :*** atins de ***B, C. D;***

28

4—7 lipsesc în A.

TALIONUL

(P- 2S)

Publicat prima oară în ***Contimporanul,*** anul I, nr. 20, 2 decembrie 1922, p. 12—14, sub semnătura : „Iwan Aniew (în rc' numește de I.V.)". Republicai în volumul ***Descîntecul*** și ***Flori de lampă,*** 1G25, p. 37—42.

Schița ***Talionul*** pare a avea ca punct de plecare situați^ sentimentală din romanul ***Doamna Bovary*** al lui Flaubert Ion Vinea, care disprețuia „balastul anecdotic, psihologic sau documentar" din proza clasică, mărturisea într-un interviu că dintr-un roman rărmnc la lectură foarte puțin : o scenă, anumjite fraze sau notații. „Din ***Madame Bovary*** ne rămîne vag plimbarea în trăsura închisă a eroinei cu amantul ei prin oraș, djar reținem viu în minte și ne emoționează litania preotului la sfîrșit, cînd o împărtășește." (I. Valerian, ***Cu scriitorii prin veac,*** Editura pentru literatură, 1967, p. 233.)

în ***Talionul,*** o altă Ema traversează orașul într-un vehicul închis, alături de un amant cu care își va înșela soțul, dar asemănarea cu scena din ***Madame Bovary*** ține numai de ***aparența*** situației psihologice. Eroina lui Vinea își iubește de ftipt cu pasiune soțul, care ***o*** înșeală de mult timp, și gîndul ei obsedant na este acum aventura, evadarea din constrîngerea casnică, ci ***sinuciderea.*** Avînd însă oroare de gesturile melodramatice — reflex al concepției autorului — ea își propune, cu maximă luciditate, sâ se răzbune pe soțul necredincios, lăsîndu-i ca amiiitire și ca povară in conștiință, nu imaginea femeii ce se sinucide din dragoste, ci a femeii adulterine. Dominanta psihologică în ***Talionul*** ține de analiza geloziei feminine, la fel ca în ***Descîntecul,*** dar fără tensiunea dramatică de acolo.

VARIANTE

Contimporanul* — *A; Descîntecul și Flori de lampă* − *B.

30

37—39 ***in A propoziția*** Statura... in mînă — ***este pusă între paranteze ;***

31 ;

41 Ema strică A; Ema sparse ***B;***

INVITAȚIE LA ȚARA

(P- 34)

Publicat prima dată In *Adevărul literar şi artistic,* seria II, anul II, nr. 16, 13 martie 1921, p. 2, cu subtitlul : „Schiță". Republicat In volumul *Descintecul* şi *Flori de lampă,* 1925, p. 43—47.

Distanțarea netă a prozei lui Ion Vinea față de idilismul prozei sămănătoriste cu tematică rurală — notează Simion Mioc — „este evidentă în *Invitație la țară şi Souvenirs de voyage.* prin introducerea notelor de sarcasm şi grotesc. In prima, o călătorie Ia țară a citadinului înseamnă o spulberare a iluziilor tinereții. Matilda, fata pe care a iubit-o în acei ani, acum soția prietenului de la țara, îşi pierde, la revedere, orice aură romantică. Finalul e o poantă grotescă ; pentru a opri locvoreea Matildei pe cîte o săptămlnă, soțul Ii roade noaptea cu briceagul cerul gurii şi gingiile protezei" *(op, cit.,* p. 312—313).

Tendința lui Vinea de a da o imagine nouă asupra idilicei „vieți la țară", în manieră de reportaj ironic, apropie schița *Invitație la țară* de poezia Dintr-o *vară,* ambele situindu-se în conul de influență a prietenului din tinerețe, Tristan Tzara, dar şi ca un posibil răspuns Ia cunoscuta poezie a acestuia *Vino cu mine la țară.*

VARIA N TE

Adevărul literar si artistic — A; Descintecul şi Flori de lampă — B.

34

10 de ce încă ezit *A:* de ce *'-ₓU* încă *B;* 18 cari salută *A;* cari salutau *B;* 23 Mă exaltă *A :* Mă exalta *B ;*

22 cu scoarțe *A* : cu scoarța *B ;*

37

5—6 perucă amintitoare de *A:* perucă, restaurînd *B.*

O CLIPA GREA

(p. 38)

Publicat Intîia oară în *Adevărul literar şi artistic,* seria II, anul II, nr. 13, 20 februarie 1921, p. 3, cu dedicația : „D-lui I. Poto_ ceanu **. Republicat în volumul *Descintecul şi Flori de lampă,* 1925, p. 48—53,

i

OUĂ ROŞII

(p. 43)

Publicat prima oară în *Contimporanul,* anul II, nr. 37—38, 7 aprilie 1923, p. 2, cu data : „(1915)". Republicat în *Adevărul literar si artistic,* seria II, anul VI, nr. 228, 19 aprilie 1925, p. 1 ; în volumul Desctntecui *şi Flori de tâmpă,* 1925, p. 54—58.

Simion Mioc compară această proză scurtă cu schița *La aniversară* a lui Mihai Emmescu : „Chiar atunci clnd Vinea vrea să fie idilic, diferențele față de Eminescu înseamnă tot o coborîre a lirismului în portative mai joase. Dacă Eminescu^ în *La aniversară,* transcrie încîntarea adolescentină a Elisei şi a Ini Ermil, alternanța, întrepătrunderea şi schimbarea accentelor în euforia lor oarecum detaşată de lume, I. Vinea face ca starea materială precară a celor doi studenți, Vlad şi fata iubită, să umbrească şi să întristeze orice înfiripare sentimentală" *top. cit., p.* 305—306).

VARIANTE

Contimporanul — A; Adevărul literar şi artistic — H ; Descintecul şi Flori de lampă — C-

43

8—**II** culoarea foilor de tutun. Vlad se gîndi la cafea. P«r-tru reabilitare fu uimit ca ei îi displace duhoarea deasă; ***a*** fihrelor. K ceva sănătos în mirosul clocotului de păcură A, ***C* •.** culoarea tutunului şi a toamnei arse. Vlad fu uimit că ei îi displace duhoarea deasă a fiarelor. E ceva sănătos ca mirosul de păcură — zise el ***B;*** **17** din colivie ***A,*** C: din uriaşa lui colivie ***B -,*** 18 Sergentul grădinii A, *C:* Paznicul grădinii B ; **24—23** cu faţa mărăcînată ca grifonii, atente, prăjite A: cu fuţa mărăcinoasă ca a grifonilor, atente, suspecte, prăjite ***B:*** cu fata mărăcirută ca a grifonilor, atente, prăjite C ; **26—27** Profesoara observă : „Vezi, fiecare mădular e neatîmat, totuşi au coerenţă în mişcări ***A,*** *C:* Profesoara observă iute — fiecare mădular e independent de restul trupului, totuşi ce coerenţă în mişcări ***B;*** **30—31** gămăliile privirilor supraveghează pe copilul cela cu moţ de beteală A, C : Gămăliile ochilor supraveghează moţul de beteală al copilului de colo ***B ;*** **32** scarpină febril ***A, O*** ; scarpină frenetic ***B*** **,**

44

I în diverse locuri A, ***C:*** pe alocuri B; **4—5** să aplaude sforţarea literară, văzu ***A, C*** : să aplaude spiritul d> observaţie, zări ***B***; **6** In faţă A, C: Dinainte ***B;*** **12** amintind de A, C ; amintea de B ; **14—15** piramide şi blazoane pe străvechi porţi A, C; piramide sau blazoane pentru străvechi porţi B; **20** sugerîndu-şi observaţii A, C : sugerîndu-şi păreri ***B*; 21—22** O potecă urca silindu-i sS păşească apropiat A, C.- O potecă, suiş anevoios, îi sili să păşească sprijiniţi ***B***; **26** lung şi supus ***A, C:*** lung şi supuse ***B*; 28—29** încrederea, pe cînd îi năpădea, ca un întuneric, tristeţea din ochii căprioarelor A, C; încrederea reciprocă, pe cînd îi năpădea, cu tristeţe, întunericul din ochii căprioarelor ***B*; 30—31** în adîncul lui A, C ; în adîncul său ***B;*** **32** de vrăji A, ***C :*** de vrăji rele B ; **33—34** Atunci se urmăriră, ciripind peste ci, două păsări libere A, ***C*** : Atunci, peste ei, se urmăriră ciripind două păsări libere — căci aici toate făpturile sunt întemniţate ***B ;*** **36—37** Arborii tremurau palete —, intrară pe un drum cu plopi, tăcut cum e o ruină ***A, C*** : Arborii tremurau palete proaspete. O luară pe un drum cu plopi, tăcut ca o ruină ***B;*** **4J** ea

gîndindu-se la copiii meditaţi A, C ; Ea se gîndea la copiii îndărătnici B ;

45

2—1 Vlad se gîndea cum să împartă cu prietena sa cei patruzeci de lei — o taxă oarecare — închişi într-un plic din portofel A, C : el plănuia cum să împartă cu prietena sa banii pe cari îi primise tocmai, de acasă, şi-i ţinea în portofel, într-un plic B; **5** lîngă lac, treclnid; puntea de copac artificial ***A, C :*** pe Inc, peste puntea de copac ***B;*** **18** oraşului, paze A, C; oraşului, paza ***B;*** **20** masa în curte A, C.- ospăţul în grădină fl **; 22—23** Vlad, simţindu-se erou ***A, C:*** Vlad, erou ***B ;*** **26** două hîrtii şi cîţiva Ici ***A, C:*** două hîrtii şi monede ***B;*** **27** O să împărţim fraţeşte ***A, C***; Vom împărţi frăţeşte **B ; 29** ***lipseşte în B ;*** **30** Expunerea de motive A, C : Expunere de motive ***B***, **34** afară de cei cîţiva A, C: afară de cîţiva ***B***; **38** o zi, asigurată A, C: o **ZÎ**, tihnită ***B;*** **40** Interior A, C : lăuntric ***B;*** **41—42** îşi prepara de pe acum durerea A, ***C ;*** îţi prepara durerea B ;

46

1 în restaurant A, C; în birt ***B;*** **2** Vlad ajunse şi urcă în odaia A, ***C:*** Vlad se întoarse ***în*** odaia B; **4** suna, sus A, C ; suna, înalt ***8*; 5** despre a doua zi A, C : despre ziua de miine ***B;*** **7—8** încercă în adevăr ***o*** mare durere de cap ***A, C :*** încercă într-adevăr o straşnică durere de cap ***B ;*** **10—11** Pe de altă parte, ***ţi*** era sufletul plin de clopote A, •***C :*** încolo, sufletul ii era plin de clopote ***B.*** s

FLORI DE LAMPA

Titlul ***Flori de lampă,*** sub care sînt grupate micile proze din partea secundă a volumului de debut al lui Ion Vinea, a fost găsit, se pare, în momentul publicării volumului, căci nu r-ste menţionat anterior în nici un periodic. Singura schiţă care poartă în ***Contimporanul*** menţiunea „Din ***Flori de lampă"*** este ***Aliluia (Contimporanul,*** anul III, nr. 62, octombrie 1925, p. 6—7 ; în ediţia de faţă p. 206), neinclusa in volum. De fapt, apariţia

aceasta, din luna octombrie 1925, este ulterioară publicării volumului Descintecul *şi Flori de lampă* (vezi nota de Ia p. 378).

Titlul *Flori de lampă* poate sugera o filiaţie baudelairiană, ca si In cazul *Florilor de* mucigai ale lui Tudor Arghezi.

După opinia criticului Mihail Petroveanu, schiţele din compartimentul *Flori de lampă* sînt „simple notaţii de dispoziţii incidentale şi divagări, de pretexte Jurnalistice. Un mozaic de posibilităţi variate, pe care posesorul lor nu ţine să le actualizeze, între care refuză, parcă, să aleagă : tragicul absurd sau banal, voit melodramatic ; ironia caricaturală şi fantezistă *(Cravata de cînepă);* evocarea tensiunilor obscure şi a reveriilor nonşalante; gustul pentru artificiul livresc, dimpreună cu acela pentru autentic, pentru făptui divers. Consistente cît o urmă de indigo, *Florile de lampă* sînt abia nişte eboşe de poeme în proză, radiografiind Jn capriciul lor obosit un spleen vag, baudelairian, ca şi modelul îndepărtat al manierei." (M. Petroveanu, Ion Vinea, în *Studii literare*. Editura pentru literatură, 1966. p. 162—163.)

ABSENTA

(p. 47)

Publicat prima oară în *Adevărul literar şi artistic,* seria II, anul II, nr, 38, 31 iulie 1921, p. 1. Republicat în voi. *Descintecul şi Flori de lampă,* 1925, p. 61—64.

Absenta şi Toaca — spune Sergiu Sălăgean — „merită să fie menţionate pentru cîteva notaţii în care vizualitatea Iui Vinea mijloceşte dense prinderi de limbaj ale emoţiei şi *n care voluptatea provine din multitudinea senzaţiilor, iar durerea din nelinişţea afectului analizat" (op. c/t., p. 27).

SANATORIU

(P- 50)

Publicat prima dată In *Cronica,* anul II, nr. 58, 20 martie 1916, p. 85—86, sub titlul *Ielele. Sanatoriu.* Republicat în *Adevărul literar şi artistic,* seria II, anul II, nr. 11, 6 februarie 1921

p 1, cu titlul *Sanatoriu. In Şviţera* şi data : „1916" ; In volumul DescÎ7itecuZ *şi Flori de lampă,* 1925, p. 65—66.

VARIANTE

Cronica — A ; Adevărul literar şi artistic — B; Descintecul şi Flori de lampă — C.

50

5 pămîntul Ii soarbe seva. Totuşi *A :* pămmtuj Ii retrage seva. Dinainte-i, fi, C; 8 *numai in A, după* soarelui. In verdeaţa copiii păzesc vacile peisajului; 9 dungile rîurilor A: dungile plraielor *B, C:* 10—11 Respirarea lor e albă cu fulguirea unui zbor de îngeri A; Respiraţia apelor e albă ca fulguirea unei legiuni de- îngeri în zbor *B,* C; 12 Nările de petale presate primesc tremurul lor *A:* Nările lui Sşi primesc tremurul *B, C ;* 13 se joacă miei *A:* se joacă mieii *B,* C; Î6 o bisericuţă cîntă *A, B* : o bisericuţă cîntătoare C: 17 într-un han de lemn A; într-un han *B* .- un han de lemn C; 18 sună tacîmuri şi talere şi fulgeră *A* ; sună tacîmuri şi talere şi fîlfîie *B :* unde sună tacîmuri şi talere şi fîlfîie *C;* 24 Inima i se topeşte *A :* Inima-i se topeşte *B, C*; 26 n-a mai lăcrămat *A, C :* n-a mai lăcrimat *B ;* 28—29 a sosit, mesaj de la Dumnezeu, un -condor *A :* a sosit, sol de la Dumnezeu, un şoim *B, C;*

51

2 sunt sculptate *A:* par sculptate *B, C ;* 5 hergheliile pădurilor In care se năruiesc *A* : pădurile In care se precipită *B, C;* 6—7 din pămînt sau îşi ascut glasul *A* : dinspre pămînt şi merg să-şi ascută pliscul *B, C;* 12 Chipul reamintit *A:* Chipul însă reamintit *B,* C,- 14 slabă *A-,* slabă, vedenia desăvlrşit se reîntocmeşte *B, C.*

TOACA

(P- 52)

Publicat prima oară in *Adevărul literar şi artistic,* seria II anul II, nr. 8, 16 ianuarie 1921, p. 1, sub menţiunea ‚Schiţe din

C-da 292 coala 28

câmp!". Republicat in volumul ***Desctntecul şi Flori de lampă,*** 1925, p. 67—**68.**

Ciclul ***Schiţe din cimp,*** publicat de Ion Vinea în *Adevărul literar si artistic,* în perioada noiembrie 1920 — ianuarie 19gl, cuprinde poemele ***Carele, Casa albă, Porumbarul, Salcia, Bivol*** şi ***Toaca.*** Dintre acestea autorul a ales pentru volumul său din 1925 nurn^i ***Toaca.*** Celelalte se află cuprinse în volumul de faţă la secţiunea „Din periodice" (p. 184 şi următoarele).

în cartea sa consacrată poemului în proză în literatura română, Mihai Zamfir consideră ***Toaca*** printre acele poeme ale lui Ion Vinea în care „distanţa dintre parodie şi stilizarea sejrioasă se îngustează uneori pînă la dispariţie". In continuare, analiza limbajului metaforic din textul ales motivează convingător teza criticului : ***„Toaca*** (1921) pornise probabil **de** la intenţia stilizării detaşate ; dar, într-o lectură neavertizată, poemul în proză rezultat nu se deosebeşte în nici un **fel** de poemele propriu-zise şi apare ca o pură realizare post-simbolistă. [...] însăşi varietatea tropilor atestă faptul că autorul n-a mai supralicitat o anumită figură : abuzul poate fi, eventual, notat la nivelul întregului text. Altfel, tropii variază discret oferind — sub aspectul receptării — o lectură comodă :

— ***dimineaţa s-a ridicat:*** personificare ;

— ***verdele ascunde locuinţele :*** personificare ;

— o ***clopotniţă se înalţă***: personificare „împietrită" (eatacrcză) ;

— ***frunza rece si elastică:*** epitete metaforice ;

— ***frăgezimea ceasului :*** epitet metaforic invers ;

— ***soarele n-a însulițat atmosfera :*** metaforă personificatoare **etc.**

Cu toată predominanţa personificării, **nuanţarea** şi subtilitatea figurilor ne **decid** mai **greu asupra intenţiei** parodice.'* (Mihai Zamfir, ***Poemul românesc în r proză,*** **Editura** Minerva, **Buc, 1981, p. 344—345.)**

VARIANTE

Adevărul literar şi artistic — A ; Descîntecul şi Flori de lampă — B.

52

31—32 că sunetul patinează văzduhul, cu uşurinţa unei stele câzlnd ? A: cu sunetul unei stele căzînd ? fi.

REGRET FUGAR

(P- 54)

Publicat prima dată în volumul ***Descîntecul şi Flori de lampă,*** 1925, p. 69—70.

Imaginea sărmanei cîntăreţe ambulante, cu „voce falsă fji dureroasă", care îşi tîrăşte pe străzi paşii jalnici, pe fundalul ostil al cetăţii moderne, l-a atras pe Ion Vinea în perioada de creaţie 1920—1930. Schiţa ***Regret fugar*** e scrisă aproximativ în aceeaşi perioadă cu poezia ***Steaua morţilor,*** pe aceeaşi tema (prima variantă a poeziei a fost publicată **în** 1923, în CugefuZi ***românesc).*** Faţă de poezie, în care imaginile sînt concentrate^ dense, iar destinul femeii, „gonită din loc £n Ioc", e pus sub semnul cosmic al unei „stele rele", textul **în** proză ***Regret fugar*** pare mai aproape de faptul brut, real, care l-a inspirat, ca un reportaj scris cu pasiune şi chiar cu o tentă de subieetivitatel

DANŢUL PE FRÎNGHIE

<p. 56)

Dintr-un tablou ***de Marcel*** Iancu

Publicat prima oară în ***Flacăra,*** anul VII, nr. 37, 15 septembrie 1922, p. 590. Republicat în volumul ***Descîntecul şi Flori de lampă,*** 1925, p. 71.

Dacă unele din prozele volumului ***Descîntecul şi Flori de lampă*** vădesc interferarea în planul tehnicii literare a unor sugestii din plastica avangardistă (expresionism, cubism, activism etc), ***Danţul pe fringhie*** — după opinia lui Ov. S. Crphmălniceanu — „se mulţumeşte să fie pur şi simplu comentariul liric al unui tablou de Marcel Iancu. Textul năzuieşte să dea echivalentul literar al ***conştiinţei*** plastice, dar mai ales să dezlănţuie tensiunea sufletească pe care aceasta o implică" ***(op. cit.,*** p. 129).

(p. 57)

„EA"

Publicat prima oară în ***Contimporanul,*** anul **II,** nr. 33, 3 martie 1923, p. 1. Republicat **în** volumul ***Descîntecul şi Flori de lampă,*** 1925, p. 73—76.

Schița e dedicată „doctorului N. Lupu", politician de stingă, colaborator al revistei ***Contimporanul*** în anii 1922—23 cînd aceasta avea profil social-politic. Dr. N. Lupu (1876—1947) a semnat chiar pe prima pagină a primului număr un articol cu titlul Bun ***sosit!,*** adresat tinerei reviste în numele „idealurilor democratice" care au animat „marea revistă, socialistă de ţ>e vremuri ce purta acelaşi nume".

„Tehnica autorului de a face ca o imagine obsesivă să demonizeze întreg tabloul e adesea expresionistă" — observă Ov. S. Crohmălniceanu comcntind schița ***„Ea".*** „îndărătul unei aglomerări de activități febrile, care şi-au reluat cursul după încheierea carnagiului mondial, se distinge figura uriaşă, chinuită, a libertății gîtuite, «cu fața vînăta» şi limba «cinic turgescentă-* ***(op. cit,,*** p. 387).

VARIA NTE

Contimporanul — a ; Descintecul şi Flori de lampă — B.

57

4 Petersburg ***A:*** Petrograd ***B;*** 24 analogă ***A :*** analoagă B.

ZVONURI

(P- 60)

Publicat prima oară în ***Contimporanul,*** anul II nr. ***29 0*** februarie 1923, p. 4. Republicat In volumul ***Descintecul şi Flori de lampa,*** 1925, p. 77—78.

Se pare că Stan Gurău, eroul schiței, este un personaj real, „sinucisul satului", cum ÎI numeşte Vinea în proza autobiogmfică ***Reportaj sentimental,*** publicată în ***Contimporanul,*** VI. nr. 76, mai-iunie 1927.

Tragica poveste a morții acestui țăran l-a impresionat şi pe Marcel Iancu, care a realizat un portret în xilogravură al, lui Stan Gurău, reprodus în paginile Contimporanului la puțin timp după apariția sebiței lui Vinea ***{Contimporanul,*** anul II, nr. 31, 17 februarie 1923).

Dintre ***Florile de lampă,*** care sînt, după părerea lui Virgil Ardeleanu, „mai mult nişte instantanee aflate la confluența dintre poemul în proză şi schița scurtă", criticul consideră drept „unică piesă interesantă" ***Zvonuri.*** „Darul analitic, capacitatea de concentrare, însuşirea rară de a rămîne poet autentic în proza (datorită modului de .transcriere" metaforică a datelor şi implicit, respingerii organice a efuziunilor sentimentale), în sfîrşit arta de a topi contururile şi de a juxtapune astfel observațiile încît să rezulte o realitate evanescentă, însă acutizată. de un ritm interior — îşi dau întîlnire pe parcursul unei singure pagini, transformînd-o într-o piesă de preț." (Virgil Ardeleanu, ***lo„ Vinea,*** în volumul ***Proza poeților,*** EPL, Buc, 1969, p. 205.)

Acest text face parte de fapt dintr-o suită de şapte prozje scurte, toate intitulate ***Zvonuri,*** care au fost publicate în ***Contimporanul,*** succesiv, între februarie şi iunie 1923 (vezi volumul de față, secțiunea ***Din periodice,*** p. 200.)

în prima perioadă a creației sale, în care se încadrează şi prozele scurte din volumul ***Descintecul şi Flori de lampă,*** Ion Vinea a fost tentat de mfli multe ori să realizeze suite de mied poeme în proză, sub un titlu generic : ***Filigrane, Schițe dinHmp, Zvonuri, Nocturne, Flori de lampă.***

Titlul Zvonuri este, credem, o sugestie după Greguerias, volumul scriitorului avangardist spaniol Ramon Gomez de lai Serna, al cărui nume Ion Vinea îl menționează cu entuziasm în cîteva rînduri. In opinia sa, scrierile acestui original scriitor, ***şi*** mui ales „greguerias", constituie un adevărat model de proză modernă. In .1927, directorul Contimporanului îl prezintă cititorilor revistei pe îndrăznețul şi extravagantul Ramon Gomez de la Serna, care ..înflăcăra pînă la paroxism cenaclurile literare", ținea conferințe absurde despre „mizeria hornurilor şi a becurilor de gaz", prezida banchete bizare sau vorbea admiratorilor de la înălțimea unui trapez de circ.

Dar ceea ce îl atrage mai mult pe Vinea în cariera acestui „precursor precoce" este spiritul de frondă exprimat în volumul ***Greguerias :*** „Ramon scrie de Ia 17 ani în mijlocul ostilității organizațiunilor clericale şi militare care amenințau să se dezaboneze de Ia jurnalele şi revistele (unde apăreau ale sale «Greguerias"." Contimporanul, anul VI, nr. 74, martie, 1927.)

„Gregueria" (cuvînt spaniol cu sensul de „larmă", „zarvă", „zvon") este o specie de proză modernă creată de Ramon Gomez de la Serna, o suită de observații originale şi pertinente despre oameni şi lucruri, în genul „tabletelor" argheziene. Spi-

ritul inventiv, verva, sensibilitatea proaspătă, precum *şi* marea mobilitate stilistică ce caracterizează aceste- „Greguerias" au găsit un ecou deosebit în spiritul lui Vinea. într-un interviu, vorbind cu admiraţie despre această carte de „extracte poetice", Vinea o dă ea exemplu de „proză concentrată ţi esenţializată". (I. Valentin, Cu *scriitorii prin* ***veac,*** EPL, 1967, p, 234.)

SOARTA UNUIA

(P. 61)

Publicat prima oară în ***Adevărul literar şi artistic,*** seria IT„ ^nul VI, nr. 219, 15 februarie 1925, p. 1. Republicat in volumuVv *n-'fichitccul* ***şi*** *Flori* ***dc lampă, 1925,*** p. 79—81-

Proză scurtă ignorată în general de comentatorii lui Vinea,. ***Soarta*** unuia este o incursiune în universul de viaţă şi de creaţie al unui slujitor al condeiului. Cu mijloacele rafinate ale artei lui subtile concentrate, Vinea conturează, în numai două' pagini, o lume de gînduri şi de speranţe, de eşecuri, în nopţi lungi fără somn şi fără inspiraţie. Proza pare o confesiune ***arf-***tistieă, mai ales în acel punct în care Poetul vorbeşte iritat dt* „obiceiul imperios al publicării" şi de „obligaţia de a trage cu urechea la critici". Pe de altă parte însă, atmosfera de melancolie şi plictis, starea de abulie a eroului, tracasat de femei care „dau buzna" în camera lui şi ajung totdeauna pe „patul soldăţesc din colţ", anticipează personajul „lunatecului" din viitoarele romane.

VARIANTE

Adevărul literar şi artistic — A; Desctntecul şi Flori dc lampă — B.

fii

6—7 osuariu sufletesc ***A :*** schelete sufleteşti ***B;*** 9 lampa de petrol A : o lampă de petrol ***B ;*** 10 lampă insensibilă A : o lampă insensibilă ***B;*** 12 solitare, din cele cu priviri ***A:*** stinghere şi manifestate prin priviri ***B;*** 14 ar putea spune potrivnicia ***A:*** ar putea să spună nepotrivirea ***B***; 15 făpturi de aceeaşi esenţă: lampa lugubră şi căminul ***A:*** fiinţe

'de aceeaşi esenţă : lampa lugubră şi focul ***B;*** 19 Cînd pătrunde ***A*** : Cînd intră ***B; 22*** fiorul jivinei ***A :*** asemenea jivinei ***B;*** 23—Zii atît de înfrăţit A ; atît de frate ***B;*** 25 al descendenţei sale divine. Singură aminltirea A; al oiiginei sale divine. Numai amintirea ***B;*** 26—27 asemănarea cu omul îl cufundă iarăşi în melancolia lui stătătoare ***A :*** comparaţia cu el, omul, ÎI readuce Ia melancolia lui profundă ***B;*** '30 superioritatea putinţei de sinucidere ***A :*** superioritatea sinuciderii ***B ;***

62

1 scapă ***A;*** poate scăpa ***B; 2***—3 zăvodul şi calul. Şi iată-1 deci prăvălit la piciorul ***A*** : cîinele şi calul. Şi iată-1 deci prăvălit eu fruntea la piciorul Ii; 6 şi atît de umilitor Ai: ţi aşa de umilitor modeste şi umane ***B;*** 8—11 şi cînd intervine, imperios, obiceiul publicării : eşti întrebat dacă te-ai jeluit după regula stabilită A ; şi apoi, cînd intervine obiceiul imperios al publicării, urmată de obligaţia de ***a*** frage cu urechea la critici : e vorba să afle dacă sj-a, geluit conform regulei stabilite ***B;*** 21 şi în rămăşiţele vremii A; Şi restul timpului ***B;*** 24—25 care-şi petrece, cu zvon mătăsos, jartierele ***A:*** care-şi caută pretutindeni jartierele iB; **30** Ţine cîteva ***A :*** Durează cîteva ***B; între r.*** 32—33, în A, un rînd în plus .- Omului îi c somn.

CRAVATA DE CÎNEPA

(p. 63)

Publicat prima oară în ***Contimporanul,*** anul II, nr. 44, 7 iulie 1923, p. 2, cu dedicaţia „lui Jacques". Republicat în volumul ***Descîntecul şi Flori de lampă,*** 1925, p. 82—88.

în ***Cravata de cînepă*** — notează Mircea Vaida — „autorul încearcă un interesant experiment suprarealist. Printr-o împletire de paradoxale asociaţii, printr-un sarcasm absurd al imaginii, el adună crîmpeie variate, reprezentări bizare, împerecheate de jocul hazardului, creînd un fel de panoptic ciudat, asemănător unui vis grotesc. Se relevă în ţesătura povestirii anumite rafinamente de ecou barbian şi de ironie persiflantă.

Personajele sînt diverse si bizare. Experimentul încercat de Vinea e in ton cu alte scrieri de acest fel, pe care avangarda' Contimporanului lu publicase în paginile revistei. [...] *Cravata de* cânepă e un caz aparte în opera lui Vinea, deoarece, de obicei, autorul, deşi are o predilecţie deosebita pentru jocurile fanteziei, rămîne cu toate acestea mai aproape de realitate" *(op., cit.,* p. 30—31).

Punctul de plecare al acestei proze parodice ar putea fi <> schiţa a scriitorului englez Logan PearsaU Smith, intitulatei ***Silvia Doria,*** pe care ***Contimporanul*** o publică, tn traducere, in nr. 12, din 1922. Este o poveste romantică despre o prinţesă nefericită, pe nume Silvia Doria, care locuieşte intr-un castel împrejmuit de un parc. S-ar putea ca autorul traducerii sj îi chiar Ion Vinea.

Schiţa ***Cravata de cînepă*** este dedicată lui Jacques Costin. unul dintre poeţii avangardişti din grupul de la Conffmporanui

VARIASTE

Contimporanul* — *A; Descintecul şi Flori de lampă* — *B.

63

3 becul anacronic Îşi uza nesimţit A; becul îşi uza fi;

65

5—6 pelerina neagră, pelerina de pompe funebre ***A*** : pelerina de pompe funebre B ; **25—26** el scrută întunericul ciuruit în fund de splendorile serbării dc însănătoşire ***A :*** el scrută balul de însănătoşire ***B ;***

67

12 fu pusă de-a dreptul A; Ea Iu pusă de-a dreptul ***B ;*** **17** Curţii In crep ***A*** : Curţii în crep (Crap) ***B;*** **23** roze cari işi exalară ***A : roze*** ce îşi exalară B ; **26—27** încercare suportabilă ***A :*** încercare, astfel, suportabilă B.

PARADISUL SUSPINELOR

Volumul ***Paradisul suspinelor*** a văzut lumina tiparului în 1930, la Editura Cultura Naţională din Bucureşti, avînd sub

Litiu menţiunea : „cu 5 gravuri, dintre care un portret inedit, desenate şi săpate in lemn de Marcel Iancu". Volumul are 182 de pagini şi cuprinde trei scrieri in proză : ***Paradisul suspinelor. Luntre şi punte*** şi ***Cu inima-n cap.***

Manuscrisele acestor scrieri nu s-au păstrat.
Textul a fost stabilit după ediţia princeps.

PARADISUL SUSPINEI-OR

fp. 71)

Paradisul suspirielor a avut un proces de creaţie îndelungat şi laborios, care se reflectă în apariţiile fragmentare din revistele vremii, fie sub forma unor naraţiuni distincte, fie a unui ciclu dc episoade, aparţinind unui proiectat roman cu titlul ***Tic-Tac,*** tipărite în ***Contimporanul.***

Vom menţiona apariţiile din periodice în ordine cronologica, indicînd în paranteză căror pagini din ediţia noastră W corespund episoadele respective :

— ***Domnul*** bdfrin, în Cronica, anul II, nr. 59 27 martie 1916. p. 102—103. Republicat în ***Adevărul literar şi artistic,*** seria II, anul IV, nr. 112, 14 ianuarie 1923, p. 1 (în voi. : p, 110,' r. 38 — p. 113, r. 35) ;

— ***Tic-Tac,*** in ***Contimporanul,*** anul III, nr. 45, aprilie 1921. p. 2—3 (în voi. p. 71, r. **4** — p. **74.** r. 41);

— ***Tic-Tac (continuare),*** în ***Contimporanul,*** anul III, nr. 46, mai 1924, p. 13 (în voi : p. 74, r. .42 — p. 77) ;

— ***Tic-Tac,*** cu subtitlurile : ***II Viaţa in gînd ; lll Tresăriri ; IV Prometeu,*** in ***Contimporanul,*** anul III. nr. 47, septembrie 1924, p. 2—3 (In voi. p. 78, r. 2 — p. 82, r, 4) ;

— ***Tic-Tac,*** cu subtitlul : ***V Primăvara crudă,*** în ***Contimporanul,*** anul III, nr. 48, octombrie 1924, p. 2—5 (în voi. p. 82. r. 5 — p. 09);

— ***Tic-Tac,*** cu subtitlul : ***VI Stafii,*** In Contimporanul, anul III, nr. 49, noiembrie 1924, p. 3 (în voi. : p. 90, r. 2 — p. 91, r, 32);

— nc-rac cu subtitlul : VI/ ***Paşi pierduţi,*** In Conf/mpomnuJ, anul III, nr. 50—51, 30 noiembrie — 30 decembrie 1924, p. 7—8 (în voi. : p. 91, r. 33 — p. 94, r. 23) ;

— Paradisul ***suspinelor,*** cu subtitlul : ***(din Tic-Tac),*** in ***Contimporanul,*** anul IV, nr. 55—56, martie 1925, p. 9—10 ***jLn*** voi.: p. 94, r. 24 — p. 96, r. 28):

— ***Tic-Tac (Paradisul suspinelor),*** în ***Contimporanul,*** anul IV, nr. 57—58, aprilie 1925, p. 5—6 (în voi. : p. 96, r. 29 -- p. 99, r. 32) ;

— ***Casa Domniței, cu*** subtitlul : ***(VIU din Tic-Tac),*** în ***Con*** timporanul, anul IV, nr. 60, septembrie 1935. p. 4—G (în voi. p. 99, r. 33 — p. 107, r. 5) ;

— ***Sfatul apelor, cu*** subtitlul : ***(IX din Tic-Tar),*** în ***Contimporanul,*** anul IV, nr. 01, octombrie 1925. p. 4—5 (în ***voi.*** p. 107, r. 6 — p. 110, r. 27) ;

— ***Dintr-Q ser iscare,*** în ***Contimporanul, unul*** VIII, nr. Sfi, 8 dfr<?mbrie I9U9, p. 2 (In voi.: |>. 115, r. 7 — p. 121. r. 21).

Cea dintîi mențiune în legătură cu proiectul de roman ***Tir-Tac*** apare fin ***Contimporanul,*** în anul 1924, o dată cu publicarea primelor fragmente din această scriere. Proiectul continuă Mă se afla pe masa fie lucru a scriituruluj vremii de cîțiva ani, alaiuri de un alt roman, cu titlul ***Reportaj ssTitimental,*** ambele fiind menționate de \'inea în interviurile date lui Felix Adere, şî, mai tîr/iu,]ni 1. Valerian, în 1927.

Episoadele din ***Tic-Tac*** publicate în ***Contimporanul*** între 1921—1925 au fost încorporate de autor în testul din volum în aceeaşi ordine în care avi apărut în rvvistă, în^ă cu o altă segmentare şi numerotare a capitolelor, şi fără subtitluri.

Acestora li s-au adăugat două U\e din alte perioade d* creație, rare nn-J au n erou pe Darie ">i care au fust publicai* ca narațiuni distincte : ***Domnul bătrîn,*** tipărit inițial în ***Cronica.*** in 1916 (povestea unui bătrîn muzicant, retras într-o localităţi po țărmul mării împreună cu tînăra sa elevă şi amantă, Pia) ***ți Dintr-o scrisoare,*** publicat în ***Contimporanul,*** în 1929 (scrisoarea unei tinere **fi**-mci aflată sub tirania maladivă a urmi snr bătrîn!.

Iivluzînd A'juto aceste texte într-o scriere unică. Vinea a făcut unele modificări : a schimbat cîteva nume (Pia > 'Lia, Mara ^> Iâa, motanul Alai ia -• Mitia) ; a înlocuit în unele cazu:y persoana I cu persoana a III-a ; a renunțat la titlurile capitolelor ; a inU'odiK pasajele de legătură, în maniera „autenticV tații" gidieme, între paranteze, semnîndu-le cu inițialele „I.V." ; a revizuit stilistic o parte din text.

în volumul din 1930, ***Paradisul suspinelor*** figurează. atît cc titlu al volumului, cît şi al primei scrieri din volum (aşa cum

reiese şi din ***Cuprinsul*** de la sfîrşit). în volum apare un singur subtitlu, inexistent In periodice, şi anume ***Eu şi celălalt*** (I). care pare a fi subtitlul primului capitol din ***Paradisul suspinelor,*** in continuare capitolele fiind numerotate pînă Ta VII.

Titlul Tic-Tac, abandonat ulterior, exprimă sugestiv curgerea ordonată, ritmică a timpului la nivelul conştiinţei, în raport cu care subconştientul se mişcă dezordonat, haotic: „încet, conştiința se regăseşte pe sine şi-şi reia tic-tacul alene, ca un ceasornic după ani de tăcere" — spune eroul lui Vinea.

i'aradisut suspinelor a fost inițial titlul unui episod din ***Tic-Tac*** publicat în ***Contimporanul,*** şi anume un episod crucial în viața lui Darie, cînd copilul de o sensibilitate foarte ascuțită are revelația — concretă şi crudă — a actului sexual. Descoperirea aceasta dobîndeşte în conştiința eroului dimensiuni mitologice, echivajind, pe de o parte, cu momentul descoperirii i'ucului de către Pronieteu şi, pe de altă parte, cu izgonirea din Paradis a cuplului biblic. Darie îşi pierde pentru totdeauna inocența copilărească şi în sufletul lui se secătuieşte orice izv'o»' al iubirii şi purității paradisiace.

P;: planul formelor muzicale, ***suspinul*** simbolizează lumea tandră a candorii, expresia sufletelor delicate. Cînd Darie descoperă taina păcatului, în locul suspinului melodios al Liei, el aude gemete groteşti ale agoniei, „tenebroasa orchestrație a. şoaptelor şi a freamătului animal". Vocea pînă atunci „supranatural d"' limpede a iubitei" capătă deodată un „accent drăcesc scincit dintr-un gîtlej care nu e al său".

Paradisul suspinelor se înrudeşte prin atmosfera sufletească, decoruri şi limbaj metaforic cu poezia autorului.

l'erpcssicius. în cronica sa despre volumul ***Paradisul suspinelor,*** se dovedeşte a fi primul critic care observă şi comentează tentativa lui Ion Vinea de a aborda genul romanesc. Autorul ***Mențiunilor critice*** mărturiseşte că a citit fragmentele din romanul ***Tic-Tac*** publicate în ***Contimporanul,*** aşteptîrtd finalizarea romanului. Dar în locul acestuia a văzut lumina tiparului ***Paradisul suspinelor***; „Romanul anticipat, de atunci, stă astăzi topit şi încadrat In micul roman, selenar şi dens ca un acvarium cu medu«e, ce deschide volumul cu acelaşi titlu".

Criticul argumentează In continuam de ce ***Paradisul suspinelor*** poate fi considerat totuşi un roman : „Literatura contemporană practică, în acelaşi timp, romanul de proporții vaste, tip •^tendhalo-balzacian sau proustian, dar şi romanul concentrat. In care elementul discursiv cade, fatal, pe planul al doilea şi în care analiza psihologică primează."

Paradisul suspinelor aparține, evident, celui de al doilea ti>. „în astfel de cazuri, tehnica romanului diferă de ceea ce curent se înțelege prin roman. In astfel de ca2uri, limitele dintre nuvela de extensie şi romanul intensiv, in sensul de concentrat, se apropie pînă la contopire şi distincția dintre cele două specii epice devine de o gratuitate absolută. Sînt în ***Paradisul suspinelor*** suficiente elemente de roman extensiv. Sînt tipuri de mare fecunditate epică, sînt împrejurări şi evenimente, este drama însăşi, care, desigur, ar fi putut să se prolifice pe un întreit pagini [...]. Dl. Ion Vinea a păstrat din roman alîta cît este de rigoare pentru a cobori pe pămînt şi a nu da impresiunca că ne aflăm tot timpul în poem." ***(Mențiuni critice,*** în Opere, voi. IV, Editura Minerva. Buc, 1971, >, 283—284.)

Pompiliu Constantincscu, recenzînd Ia apariție volumul ***Paradisul suspinelor*** îl situează pe Vinea în cadrele prozei poetice româneşti, născute sub semnul influenței lui Villiers de I'lsle-Adam şi Edgar Poe. Volumul din 1930, constată criticul, „aduce afirmarea deplină a unei mttode de scris, a unei discipline artistice, situîndu-1 pe autor în vecinătatea de prim plan". După opinia criticului principala caracteristică a prozei lui Vinea este „un pust special pentru introspecțiune şi analiză. Senzaționalul datelor de la care d. Vinea porneşte nu este decît un pretext de psihologie. Sub steaua lui Edgar Poc, care a ispitit adesea fără izbîndă şi pe alți nuvelişti, d. Vinea izbuteşte să ajungă la un liman de artă".

Despre scrierea ***Paradisul suspinelor*** acesta observă cu finețe : „O pînză subtilă şi complicată de irealitate înfăşură sexualismul eroilor [...]. Smircurile vieții plutesc pc aripi de vis ; trivialitatea e necontenit protejată de grația virilă a unei expresii de o bogăție şi o noutate metaforică de prim ordin. Intriga se simplifică, descripția se diafanizează, anecdota este eliminată sau concentrată avar; faptele se succed ca pure stări lirice ; ceva de buimăceală savant sugerată învăluie actele personagiilor ca la adolescenții de o perversitate candidă din ***Les enfants terribles*** ai lui Cocteau," ***(Ion Vinea: Paradisul suspinelor,*** în ***Scrieri,*** voi. V, Editura Minerva, 1971, p. 209—211.)

Şi Paul Zarifopol a remarcat originalitatea prozei lui Vinea, într-o cronică la ***Paradisul suspinelor*** în care recomandă cititorului să-şi modifice, fața de proza lui Vinea, „metoda obişnuită a cotitului". In stilul său ironic şi familiar, ce ascunde o mare finețe intelectuală, criticul explică acestor cititori neavizați în ce constă noutatea tehnicii narative din ***Paradisul suspinelor :*** „Ne-am înțeles : nu vă agitați aşteptînd, logic şi cronologic, ce se va înttmpla si cum se va sfîrşi. Aci fabula şi, cu atît mat special, intriga anecdotică, sunt, din principiu, detronate. Intre acuitatea imaginilor pe care le na.țte singurătatea, împreună cu visul, şi fabula sistematizată este o relație răsturnată. Concurența nu se poate soluționa decît printr-un sacrificiu. Orice artă nu e posibilă decît cu acest preț. Aşadar : congedierea fabulei, îndeosebi a anecdotei punctate, este cuvîntul unei alte enigme a artei, asupra căreia stăm să ne înțelegem. In schimbul fabulei, poetul întîrzie. şi sapă. şi ciopleşte. Aşa poezia lui devine un studiu ; şi cetitorul e rugat atunci să fie serios, să renunțe la politică şi la interesele gospodăreşti ale sufletului său duios sociabil." ***(Pentru arta literară,*** voi, II, Editura Minerva, Buc, 1971, p. 33—35.)

Sumara caracterizare a prozatorului Ion Vinea, făcută de E. Lovinescu în 1928, pe marginea volumului ***Descintecul şi Flori de lampă,*** este reluată exact în ***Istoria literaturii române contemporane*** din 1937, cu adăugirea unei mențiuni referitoare la Paradisul ***suspinelor,*** publicat între timp :

„O culegere de nuvele e şi ***Paradisul suspinelor,*** din care prima, titulară, e chiar un mic roman —, adică un amestec de, poem liric, de fantastic, de sugestie freudiană, căci în raporturile dintre Darie, Lia şi Axei se proiectează ceva din complexul freudian şi de o mare erupție sexuală (toți trei fiind nişte frenetici), pătrunsă de un lirism purificator. In celelalte, ca şi în tot, aceeaşi analiză, sau, mai bine zis, prezentare a diferitelor forme do obsesii cu un umor fantastic." (E. Lovinescu, ***Istoria literaturii române contemporane, 1900***—2937, Editura Librăriei Socec, Huc 1937, p. 273.)

Şi referirile critice ale lui G. Călinescu în legătură cu proza lui Ion Vinea sînt foarte sumare. în ***Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,*** Vinea este încadrat 3a capitolul ***Dadaişti, suprarealişti, hermetici,*** fiind prezentat mai ales ca poet. Despre ***Paradisul suspinelor,*** criticul observă aspectul suprarealist şi dificultatea scriiturii. Interesul acestei proze nu stă în experiențele inedite ale eroului, ci în atitudinea estetică : „Autorul umblă ca şi Camil Petrescu după autenticitate, respectfnd automatismele unui pretins jurnal de adolescent în care nu-şi îngăduie sa introducă nici o interpretare proprie, voind «a nu altera caracterul descusut al însemnărilor şi a nu da impresia unei colaborări». Pentru acest motiv, în cutare Ioc, autorul se preface cu ingenuitate a nu pricepe : «Nu pătrund rostul acestei însemnări»." ***(Istoria literaturii rămâne de Ia origini pînă în prezent.*** Editura Fundațiilor Regale, Buc, 1941, p. 811.)

In Arta ***prozatorilor români,*** Tudor Vianu încadrează proza Iui

ion Vinea la capitolul ***Fantezista,*** alături de N. Davidescu, Ion Minulescu, A. Maniu. Din punct de vedere al artei narative, una dintre particularităţile cele mai de seamă ale lui Vinea este, după T. Vianu, „practicarea analizei cu mijloacele evocării". Dacă Arghezi, în proza sa, dă o dezvoltare aproape exclusivă evocării, ocolind povestirea şi analiza, „Vinea încearcă o nouă grupare a elementelor disociate de Arghezi, povestind, dar mai cu seamă analizînd, eu mijloacele imagistice ale evocării. Imaginile cu funcţiune de caracterizare internă alcătuiesc sectorul propriu lui Vinea într-o hartă stilistică a prozei noastre noi". ***(Arta prozatorilor români.*** Editura „Contemporana", Buc., 1941. p. 152.)

Alături de posibilele modele străine care au contribuit la geneza scrierii ***Paradisul suspinelor*** (Freud, Poe, Villiers de l'Isle-Adam, Gide etc), puse în lumină de critici la apariţia volumului, critica literară din a doua jumătate a sec. XX a deschis calea unor interpretări mai complexe a prozei lui Vinea, raportînd-o şi la tradiţiile prozei româneşti. Aşa de pildă, Mircea Vaida analizează în ***Paradisul suspinelor*** în special elementul oniric pe care îl apropie, printr-o sugestivă comparaţie, de fantasticul prozei eminesciene: „subiectul profund al cărţii e tocmai rivalitatea dintre real şi aparenţă, dintre obiectiv şi subiectiv, în care Darie se lasă tîrît, datorita unei inerţii temperamentale specifice, spre vis, cartea sa devenind o voluptoasă beatitudine onirică, un -«paradis al suspinelor». Pentru atmosfera nuvelei onirice, Vinea a găsit, in afara notei stranii provenind de la Edgar Poe, modele admirabile în tradiţia românească. ***Paradisul suspinelor*** debutează cu pagini asemănătoare tonalităţii prozei eminesciene, din ***Geniu pustiu*** ori ***Sărmanul Dionis.*** Tovarăşul singurătăţii lui Dionis, cotoiul înţelept, ca un simbol d, exorcism medieval, populează şi lumea vedeniilor lui Darie. {...] in cadrul prielnic al locuinţei sale, Darie se întoarce în Ump, se descompune în reprezentări difuze. Singura prezenţa vie e Mitia. cotoiul, care «întrerupea primejdioasa plăcere a risipirii de conştiinţă»". (Mircea Vaida, op. ***cit.,*** p. 27.)

Simion Mioc, în monografia ce i-a consacrat-o lui Ion Vinea, abordează ***Paradisul suspinelor*** în primul rînd din unghiul dificultăţii privind încadrarea scrierii în tiparele unei specii literare : „Această scriere a lui Vinea este un amplu poem, dar şi un micro roman, un jurnal intim indirect, un eseu puternic liricizat, despre forţele tiranice ale libidoului. Toate aceste elemente de provenienţă deosebită sînt însă subordonate unei unice viziuni onirice şi fantastice."

Mai uşoară i se pare exegetului situarea ***Paradisului suspinelor*** pe fundalul curentelor literare, şi anume la graniţa dintre roman-

Usm şî suprarealism : „Autorul face profesie de credinţa onirică^ pleeînd din romantism spre suprarealism, dar oprindu-se în pragul dicte-ului automat" De romantism aparţin imaginea casei Lui Darie, „casa pustie, cu interioare vetuste şi înfăţişare sinistră", aşa cum o mtîlnim la romanticii fantastici Ann Radcliffe, E.A. **Pot-,** Hoffmann, apoi „fantasticul dedublării, sub toate formele, de la cele mai inocente (tema oglinzii, mitul lui Narcis), pînă **Ia** cclr patologice". In schimb, „sub raportul libertăţii dc asociere, prin surpriza, insolit şi prin incongruenta relatării, opera lui Vinea sc-apropie de suprareal hm, de Jean Cocteau şi Andre Breton" ***(op.**** ***cit.,*** p. 322—327).

Contrar opiniei lui Fcrpcssiclus, care susţinea că în Paradisul ***suspinelor*** se pot găsi „suficiente elemente de roman extensiv" (vezi ediţia de fată p. 404.), Minai Zamfir vede în Ion Vinea un-scriitor cu „vocaţie tipică a fragmentarului", aparţinind momentului literar de tranziţie de la simbolism la modernism : „Char şi cea mai strălucită realizare în proză a lui **Ion** Vinea — romanul liric ***Paradisul*** suspinelor — rămine prizoniera iremediabila ***a*** reveriei post-simboliste. Numărul simboliştilor caro au încercat să atingă romanul, ca specii;, prin tuşe lirice succesive, este do cîteva zeci , rezultatul a fost, de cele mai multe ori, un roman avortat sau ironic, ce se mulţumeşte cu parodierea canoanelor speciei, din incapacitatea de a le urma. 'Acelaşi lucru s-a petrecut şi cu Vinea . toate trucurile inventate pentru demascarea mobilurilor speciei romaneşti (caietul găsit. Darie -- eroul — povestindu-şi tardiv propriile aventuri) nu pot ascunde ratarea vocaţiei de romancier. Textul — îneîntător prin lirism fragmentar — al ***Paradisului suspi^r-lor*** rămine foarte departe şi de Poc/nul unic. Toata vuita, t'**in** **Vi**nea a fost autorul proiectului nerealizat, al schiţei în vederea marţi opere viitoare, tot mai îndepărtate Pentru, noi, se defineşte- ca un scriitor cu vocaţia tipică a fragmentarului. ***Paradisul suspinelor*** este, prin tuatn detaliile, apologia fragmcntarismului" ***(op.*** oi*., p. 343).

Alciit'.-tinrt o selecţie din paginile criticf ***cAe*** mai semnificative pe marginea operei lui **Ion** Vinea, Gheorghe Sprinţeroiu nota, in prefaţa culegerii, în legătură cu ***Paradisul suspinelor:*** „Jurnalul **lui** Darie e. o însumare rie visuri stenografiate metaforic, in care personajele şi episoadele nu se leagă raţional, ci afectiv, întîmplârile frîngindu-se una în alta nelogic, pe calea sugestiei subcenştiente. Există în ***Paradisul suspinelor*** o nelinişte care leagă oamenii şi împrejurările în jurul Liei, această «fiinţă aeriană- care trezea «pusitul lihnit ai sufletului-* lui Axei, tatăl lui Darie, şi

lui Willy, profesorul de franceză." (Gheorghe Sprințeroiu, ***Ion Vinea* — *geneza și complexitatea operei,*** în ***Ion Vinea, interpretat de...,*** Biblioteca critică, Editura Eminescu, Buc., 1986, p. 9.)

VARIA NTE

Cronica* — *A ; Adevărul literar și artistic* — *B ; Contimporanul (1924—1925) — C ; ***Contimporanul*** (1929) — ***V; Paradisul suspinelor*** (1930) — E.

71

3 Lipsește în ***C ;*** 4 De ani C : De doi ***ani E;*** 8 -Mă arăt rar aici C : Arar mă arăt aici E ,• 16 păianjen C .- păianjen ***E t***

72

6 ochii de chilibar ***C :*** ochii de chilimbar ***E;*** 11 Matia C : Mitia E; 26 unei limpezimi întinse C: unei limpezimi întinsă E; 37 Neputința de a C: Dificultatea de a E;

73

32 de care poate nici nu-și mai amintește C : de care nici nu-și mai amintește ***E ;***

74

12—13 bivolii de pămînt (bucăți de ostrov însuflețite) C : bivolii de pămînt ***E*** ; 31—32 la fel cu toate celelalte fețe C : la fel cu celelalte toate fețe ***E*** \

75

I Matia C : Mitia ***E ;*** 6 risipirii eului C : risipirii de conștiință ***E*** ; 23—24 spectatorii hermetîci C : spectatorii ermetici din perete ***E;*** 39 și de aceea, momentan, nu mă regăsesc C : și de aceea nu mă regăsesc ***E ;***

76

II Matia C ; Mitia ***E; 13*** era țeapăn și C ; țeapăn și ***E;*** 14 Matia C; Mitia ***E ;*** 20 să-mi mai răspundă C; să mai răspundă ***F. ;*** 38 Matia C ; Mitia ***E ;*** 41 Trăsei capacul podului ***C*** , Trăsei capacul E ;

77

4 sciziune între C: dezbinare între £j 14 colile găsite C : colile pregătite E ;

78-

2—3 Memoriile lui Darie încep, de fapt, aci C : Memoriile lui Darie se precizează cu v*ața în gînd ***E;*** 4 sunt însă C: sunt încă ***Et*** 5 a autorului C: a eroului E; 18 cetitor C.- cititor E; 24 drum larg C.- drum lat E; 34 de nevăstuica urmăritoare C : de jivina urmăritoare E ;

79

16—18 Aci, din oboseală sau urît ***C :*** Aci, din oboseală, din urît sau din timiditate, sau dintr-un sentiment de înstrăinare de sine însuși ***E*** ; 29—30 împletirea monotonă a acompaniamentului o înveșnicește ***C :*** împletirea monotonă a iso>nului o eternizează ***E ;***

80

13 tăcere de seară C : tăcere de seră ***E ;*** 20 plutind fără înțeles, precum C: plutind fără înțeles. Fără înțeles, precum E; 36—38 la o parte. Rochii roze C; la o parte. Tropicele își reiau abluțiumle torențiale, argint-viu pe aripile verzi ale ferigelor uriașe. Rochii roze ***E;*** 40 seduce o elevă ***C***: dezmiardă o elevă £; 41—42 Și somnul și-abate tăișul de pîslă C ; Și somnul și-abate ciocanul de puf ***E;*** .

81

17—18 ale închipuirii lor C : ale închipuirilor ***E*** ; 20 nevinovăția credulă a lui Darie C : nevinovăția lui Darie ***E*** ; 27 explorator dezorientat ***C :*** explorator neorientat ***E ;***

82

1 îi coborî în suflet C ; îi pogorî în suflet ***E;*** 12 nu însemna C; însă nu însemna E; 16 primi conducerea școlii primare a unei comunități străine ***C*** : primi conducerea unei școli K ;

83

1 în pauze C : In pauză ***E*** ; 24 dădu țipăt C : dădu un țipăt ***E;*** 27—28 să ***ia*** cursul zilei apiol C : să ia în cursul zilei

leacuri ***E ;*** 32—31 Grachii Frosei au fost trei, căci nu rriuli după accident, Frosa născu doi gemeni C : Căci nu mult după accident, Frosa născu doi gemeni. Grachii Frosei se făcură astfel trei ***E*** ; 35—37 Li se prescrise un mediu de 36^ şj scutece de vată zilnic primenite ***C*** : Li se prescrise o anumită temperatură în odaie şi'scutece de vată neîncetat primenite ***E*** ; 39 repaos ***C*** : repaus ***E*** ; 43 gemenii : Nogîrţă şi Ghinion ***C*** : gemenii ***E ;***

84

5—6 căzu la pat C : căzu la pat, în spital fi ; 12 gîfîi istovit,-. C : gîfîia istovita E ; 18 au tras aşternutul ***C*** : era tras aşternutul ***E;*** 21 o simţi în pogorîre C : o simţi în coborîre *E;* 26 şi-1 turbură C; şî-1 tulbură ***E***; 39 turburătoare C; tulburătoare E;

85

5 pentru fiinţa ei ***C*** : la fiinţa ei fi ; 1G duminecilor C : duminicilor ***E*** ; 22 pricepuseră murmurul ***C*** : prinseră murmurul *E ;* 23 in statua C : în statuia ***E ;*** 39 D-1 Willy ij servea crîmpeie C : D-1 Willy servea melodii ***E ;***

86

25—26 ;Fu cetit şi comentat, In localut C: Fu citit şi comtntat în localuri ***E*** ; 27 să-1 ţie de vorbă C : să-1 ţină de vorbă ***E*** ; 31 „Escamillo", cum îl poreclise pe Willy, triumfa C • Willy triumfa ***E*** ; 32 Dimpotrivă, Axei ***C :*** Axei ***E*** ; 35—36 ochii de portret, mîinile îngrijite *C* : ochii de strămoş, mîinile picturale ***E;*** 39 o covîrşise pe această sentimentală C . o covîrşise pe Lia ***E ;***

87

24 fiul să-şi facă *C* : fiul să facă ***E*** ; 39 această infracţiune *C* această fericire ***E ;***

88

5—6 şi-i sugea urechile C ; şi îi sugea urechile ***E ;*** 11 au tresărit odată groaznic C : amîndoi au tresărit groaznic ***E*** ; 14 In fiecare seară, in ietacul lor, Lia cetea scrisoarea ***C : In*** fiecare seară, în iatacul lor, Lia citea scrisoarea ***E*** ; 21—22

ia-mi mai întii gazetele, î i adaogă ***C*** : ia mai întîi gazetele, se răzgîndi ***E*** ; 29 nimănui nu-i da prin gînd ***C :*** nu-i da nimănui prin gînd fi ; 36 şi-1 dirijez după plac ***C*** : şi-1 conduc după plac ***E;*** 40 domnişoare din comitetul şcolar C : domnişoare ***E ;***

90

16—17 întunerecul dinaintea ei ***C:*** întunericul dinaintea ei ***E ;*** 20 înghiţită cu precauţiune de broască ***C:*** întoarsă cu precauţiun--* în broască ***E ;*** 30 — 7! ***C*** : — Stafii ? ***E ;***

91

3 mistuie de-acum nopţile C : mistuie nopţile E ; 24—25 va năpădi mai tîrziu totul C: va năpădi totul ***E;***

92

13 Fu galbenă C; Era galbenă ***E;*** 36 într-o noapte, cînd, ca de obicei. Darie se trezi ***C :*** într-o noapte, ca de obicei, Darie se trezi ***E ;***

93

16 O înecă plinsul. Criză de lacrimi C : Criză de lacrimi ***E ;*** 17 îşi oprise răsuflarea amarnic C ; îşi oprise răsuflarea ***E ;*** 28 suflă-ţi nasul, taci, nu mai plînge C : suflă-ţi nasul, nu mai plînge ***E*** ; 33 Sărutări punctau pauzele ***C :*** Sărutări punctau acum pauzele ***E*** ; 36—37 peste infernul ***C*** : peste gheena ***E*** ; 41 priveliştea ivorie C : priveliştea de ivoriu ***E ;***

94

26 danţul sucit ***C :*** dansul sucit ***E*** ; 30 pletelor ei ascuţite C :i pletelor ei asmuţite ***E*** ; 36 încordarea grotescă C: încordarea grotească ***E;***

95

4 pentru rugăciunea suspinelor C : pentru paradisul suspinelor ***E*** ; U cu sinceritate numelui C : cu sinceritatea numelui ***E*** ; ,24—25 un complice-bărbat ***C*** : un complice : un bărbat ***E*** ; 38 sabaturi intelectuale C : sabaturi mintale ***E ;***

96

7 Fugi de oameni ca sfinţii C : Ca sfinţii, fugi de oameni *E.;* 15—16 ce e smerenia C : ce-i smerenia E ; 33—34 Notiţele rămase şi cele ce ştiu eu însumi despre viaţa autorului C : Notiţele rămase şi memoria mea şovăielnică *E ;*

97

4 rînduri cari C.- rînduri care *E;* 13 Ariadnei C: Ariadnei. I.V.O) E ; 15—16 Ochii lui privesc C ; ochii lui mă privesc *E;* 36 Din punctul de vedere al creaţiei, e mult mai greu C : E mult mai greu *E;*

98

I în viaţa unui om interesant C : în viaţa ciudată a unui adolescent E ; 17—18 Soţia lui Axei Si arăta o prietenie crescută prin apropierea C : Astfel Mara îi arăta o prietenie crescută în apropierea *E ;* 36 Axei plecă C : Axei se resemna să plece E ; 37 o ultimă întrevedere C : încă o întrevedere E ;

99

7 Vacanţa mare *C :* Numai vacanţa mare *E* ; 9 în toamnă C : la toamnă *E* ; 10—11 Peste un an urmă plecarea la Bucuresti C: Trecu încă un an fără veşti E; 14—15 numai în E. 18—19 PLECAREA : CIT MAI LITERARA, TITLUL : imiu YHVHain rvw *no* -'vaaiNHOd o VNVxnd CASA DOMNIŢEI E ; 25—26 de reconstruire C : de reconstruire *E;* 27 ca un zidar C.- ca un sobar E ;

100

II vălurită prin inele C : trecută prin inele *E*; 28—29 în interesul disciplinei. N-a vrut să fie profesoara fiului C : în interesul disciplinei *E ;*

101

6 captiv, sub vuietul *C* : captivi, sub vuietul *E*; 8 cari *C :* care *B;* 29 mă refugiam C : mă puteam refugia *E;* 30 salcîm scufundat *C* : salcîm înfundat *E;*

102

3—4 plăsmuite cu plută arsă la luminare C.- plăsmuite cu artă, după un modei apus *E;* 9 şi accentua C : şi-i accentua *E*; 11—12 pârul rar, unghiile de chihlibar, dinţii stinşi C; părul îmbelşugat, unghiile de chihlimbar, dinţii luminoşi *E ;* 27 — Vino... C : — Am venit... Vino... E; 33—36 Ne-o adusese doamna directoare ântr-o zi, In ora de repetiţii. Scurt şi cuprinzător, ne-a recomandat *C*: Ne-o adusese Mara, directoarea, într-o zi, în ora de repetiţii. Era după o lungă, foarte lungă absenţă a liei, într-o casă albă de linişte şi de îngrijiri. Scurt şi poruncitor, Mara ne-a recomandat *E ;*

103

2 şcoală mixtă, băieţi şi fete *C* : şcoală de băieţi şi fete *F. ;* 6 nu lua cunoştinţă *C* : nici nu lua cunoştinţă *E;* 24 pa^ii ei paşii profesoarei *E;* 25 ghemotoace de hîrţtie C : ghemuri de hîrtie, sîmburi, coji de fructe £; ?6 glasurile poiatei *C :* glasurile poienei *E ;*

104

43 să-i dea de lucru cu acul *C :* să-i dea să lucreze cu acul E :

105

6—7 Cînd, şoaptele C: Deodată, şoaptele Ei 8 de cari eram C; de care eram *E;* 37 travestea pe fieştecare C : transfigura pe fieştecare *E ;*

106

26 Dispăru. Intîmplarea deci *C:* lntîmplarea deci *E;*

107

6—7 *numai în E;* 13 Darie trase cu urechea C; Ascultai *E;* 15 Intîrzie la arie -— îşi' zise *C*: întîrzie la arie *E;* ÎS ape şi mătasâ C; ape şi mătase *E*; 23 Darie se hotărî prin luncă C; Mă notării prin luncă *E;* 30 se îndreptă C: mă îndrept *E;* 37—38 Sorbi avîntul măreţ al luncii păgîne. In firea lui Darie se opintea prisosul de viaţă pe care.

altfel i-I mistuia oraşul C: Sorbii avintul măreţ al luncii păgîne. Simţeam prisosul de viaţă pe care, altfel, îl mistuia oraşul fi *;* **39** îl opri C : mă opri fi;

108

8 Să mergem la rîu, hotărî Darie ***C*** : Să mergem la rîu *E ;* **9—10** deasupra lui. El o susţinea ***C*** : deasupra lor. O susţinea ***E;*** **11** Forţele cele nouă ale Iui Darie C; Forţele mele cete nouă ***E*** **;** **13** o întreba ***Cţ:*** o întrebai ***E ;*** **15** cu ochi de străină ***C:*** cu ochii de străină ***E*** **;** **17** cuvinte* pe cari ***C ;*** cuvinte pe care ***E*****;** **18—19** Acum străbătea ***C:*** Acum străbăteam ***E*** **19** şi se fereau C; şi ne fereqm ***E ;*** **22** Cînd ajunseră C: Cînd ajunserăm ***E;*** **23** le năpădi privirea, li se lipi C: ne năpădi privirea, ni se lipi ; **24** auziră adevăratul C: auzirăm adevăratul ***E;*** **33** Ca un ostaş al lui Xenofon, Darie alergă spre ţărm C : Alergai spre ţărm ***E;*** **34—35** îi striga Oprana C : strigă Oprâna fi **;** **36** Se opri la doi paşi de prăpastie şi socoti C .- Mă oprii la doi paşi de prăpastie şi socotii fi;

109

3 Darie se simţi luat ***C :*** Eram luat ***E*** **;** **4** Se întoarse să privească paralel cu rîul ***C*** : Să privesc paralel cu rîul ***E ;*** **6** privitorul caută zadarnic Cprivitorul ar căuta zadarnic ***E;*** **7—8** Se strădui să tragă ***C :*** Mă străduii să trag ***E;*** ***9*** să-i însemne C: să însemne ***E*** **;** **11** şi din totul C; din totul ***E;*** **18—19** Să se smulgă contopirii care-ameninţă C; Să mă smulg contopirii care mă ameninţa fi**;** **20** Să ajungă ***C:*** Sa ajung £ **;** **25** Atunci Darie descoperi C: Atunci descoperii ***E;*** **26—27** Ochii negri ***C:*** Ochii ci negri /;-; **29—30** Darie se avîntase, şi cu o îngenunchere romantică îi îmbrăţişa genunchii, îşi afundă chipul ***C :*** Cu un avînt şi cu o îngenunchere romantică, îi îmbrăţişai genunchii, îmi afundai chipul fi**;** **31** ţesătură de vară ***C***; ţesătură de in ***E;*** **32—37** Te iubesc, bîlbîia el, sărutîndu-i mînele ' 'aspre cari îl respingeau, — vreau să rămîn la ţară... să te iau de nevastă... Nu ! nu mai plec... rămîn cuv tine... cu ţine... Se opri, respiră adînc. Oprana îl sili să se ridice. El se scutură de ţărînă, îşi luă de mijloc iubita şi coborîră în fugă poteca ***C*** : Te iubesc, îngînam, sărutîndu-i mîinile aspre care mă respingeau, vreau să rămîn aci... unde eşti şi tu t nu mai pot pleca... vamîn cu «tine... Cu Une... îmi pierdeam respiraţia. Oprana mă siJi să mă ridic, mă scutură de ţărînă. Din nou, înlănţuiţi, coborîm în fugă poteca fi ; **38—40** Vorbea mult o săruta cu o patimă care-1 cutremura întreg şi pe urmă îşi povestea planurile lui subite ***C :*** întrerupeam fluxul cuvintelor să o sărut cu o patimă care mă cutremura întreg şi pe urmă îi povesteam planurile mele subite fi; **42—43** cîmpia li se dezveli, cenuşie, şi vîntul îi izbi C: cîmpia ni se dezveli, cenuşie, şi vîntul ne izbi fi;

110

1—2 Darie şi Oprana păşiră strîns spre fericirea lor nouă ***C -*** înaintarăm strîns spre fericirea noastră nouă E; **3—1** pe care-1 caută Darie pe Prahova, sc găsea, de acum, in ei C: pe care-1 căutam pe Prahova se găsea, de acum, în noi fi; ***H*** Acesta se repezi spre calul alb prin exaltarea ***C:*** Mă reped spre calul, alb din exaltarea fi**;** **11** vîntui îi readuse C.- vîntul îmi readuse fi**;** **14**—15 boierul întrebă fără să-i privească pentru a le da timp să se despartă ***C*** ; stăpînul întrebă fără să ne privească, pentru a ne da timp să ne despărţim fi; **26** Darie întoarse capul C\: ' Privii înapoi fi; **28—37** numai" ***in*** fi, ***fiind introduse d<- autor la redactarea textului pentru publicarea în volum;***

111

2—3 pălea ca creasta unui hoit A, *B* : pălea cum păleşte creasta unui hoit fi; 5surîsul te contraria A, ***B :*** surîsul este dureros fi; G Portul, cîteva bărci ***A, B:*** Portul adormea cîteva bărci *E;* 16—17 reţele din caice. A, *B :* reţele din caice. Zvonuri proaspete răscoliseră această singurătate, fi**;** **18** A sosit domnul bătrîn *A,* ***B*** : Căci de peste Dunăre sosise domnul bătrîn fi; 19**—21** Un copil care trecuse Dunărea la şcoală spunea că i-a văzut chipul ras, într-o carte de citire. A, *B :* Un copil care fusese Ia şcoală spunea că i-a mai văzut chipul, într-o carte de cetire ***E ;*** **23** Un savant profesor sau un artist ***A, B :*** Desigur, un învăţat sau un artist E; **25** (cum spun pescarii ***A,B:*** cum o socot pescarii fi; **33—34** amanta Pia. Maestru îşi periclita A, H : amanta lui, Lia. Domnul bătrîn îşi periclita fi**;** **35—38** Eleva îl urmase cu misticism în paragina pietroasă. Aci aveau să compună imnuri sigure şi fluviale. Cîntau împreună, cu ferestrele

încuiate *A, B:* Lia Îl urmase fericită si supusă in paragina pietroasă. Aci aveau să compună o viaţă nouă, în liniştea sărată şi salubră. Cînd nu făceau plimbări îndelungi, so ascultau, *in* lecturi comune *E;* **40** din grinzi de furtună A, *B; 'de* grinzi, în furtună *E;* **42—13** surit ostili oricăror străini A, *B :* sunt duşmănoşi ca în faţa oricăror străini *E;* **43** singurătatea gîndită *A, B:* singurătatea pregătită *E;*

112

3—5 Dar le fu urît. Ore senzuale urmau orelor de clnt — capitonate de covoare *A, B*: Uneori urîtul îi copleşea. Ore senzuale urmau orele de cetire sau de cînt, orele ocrotite de covoare *E;* **8** Muzicantul îşi A, *B:* Axei îşi E; **9—11** ca o femeie lăuză, căminul îl lumina, într-o groaznică hemoragie. Apărea, trunchi de copac *A:* căminul 11 lumina cu o groaznică hemoragie. Apărea trunchi de copac *B:* căminul îi lumina, ca o moară zdrobită. Axei se înălţa ca un trunchi de copac *E* ; **14—15** Ostilitatea lor îi înspăimînta A, *B:* Vrăjmăşia lor intensă şi pasivă îi înspăimînta *E :* **19—20** Neputinţa îl goli pe bătrîn *A, B :* Neputinţa îl goli *E;* **21—22** începu să plîngă, să vrea, să leşine, să se pedepsească *A, B:* începu să se tînguie, să se mînie, să leşine, să se pedepsească E ; **23** Pia A, fl: Lia E ; **29—30** Domnul bătrîn cugeta A, *B*.- Părăginit, Axei cugeta E; **34—35** pe domnul bătrîn A, *B*: pe învinsul Axei E; **35** odaia Piei *A, B :* odaia Liei *E;* **38** ca **o** tîrfă *A,* **B; ca o** impură *E ;* **39** Muzicantul începu de atunci *A,B :* Axei se îndeletnici de atunci *E;* **43** din Armenia *A,B:* din Caucaz *E ;*

113

10—11 în sufletul domnului bătrîn *A, B*: în sufletul lui Axei *E;* **19—20** *peste tot* Pia > lia; **21** maestrul A, *B* ; Axei E; **22** nu-i cădeau ochelarii A, *B.* **i** se deplasau ochelarii £ **; 30—31** cum o cruce în pămînt A, *B:* ca pe o cruce în pămînt *E;* **34—35** Şi după domnul bătrîn înjeepură Bă se ţină **copiii** *A :* Şt după domnul bOtrîn începură **să** se ţină, **cu** ţipete şi cu pietre, copiii din sat *B :* Şi după Axei începură să se ţină, **cu** ţipete şi pietre, copiii din sat,,4 £ ;

113—115

3G—7 **numai** ***în E, fiind adăogate de autor la redactarea versiunii finale din volum.***

115

» **14—15** fac baie copiilor lui, doi, ai mamei lor dintîi D: fac baie copiilor noştri adoptivi, ai mamei lor străine *E;* **26** Mara D : Lia *E ;*

116

39 Cînd nu ciopleşte piatra în atelier *D* : Cînd nu lucrează £,'

117

12 tulbure şi tenace D egoistă şi tenace *E;* **15** Doisprezece ani D : Zece ani *E ;*

120

13 noaptea pe aici *D :* noaptea aci *E;* **25—26** de acum doisprezece ani D ; de acum zece ani *E ;* **33** Mara D; Lia *E ;*

121

10 de vîrsta mea *D :* mai aproape de vîrsta mea *E;* **11—12** trecutul nostru de oameni fără obîrşie D : trecut de oameni fără obîrşie *E ;*

121—122

22 — ***pînă la sfîrşit,*** **numai** ***in E, texul fiind adăogat ta redactarea finală, în volum.***

Ediţia Ton vmea Opere, vo!. IV Editura Dacia, 1974, sub Îngrijirea lui Mircea Vaida ţi Gh. Sprinţeroiu, reproduce Paradisul suspinelor după un exemplar din ediţia princeps „aflat în posesia familiei", text *pi.'* **care „Vinea a operat diverse corecturi şi intervenţii" (cf. Notă asupra volumului IV, p. 5 şi Note, In acelaşi volum, p. 319). Două file din acest exemplar cu modificări autografe sînt dateîn facsimil, cu menţiunea : „Completările şi modificările lui Vinea sînt operate cu creionul,"**

Nu am găsit, din păcate, volumul respectiv nici în arhiva familiei, cercetată în mal multe rînduri, nici in colecţia Muzeului literaturii române unde se află cea mai mare parte a manuscriselor lui Ion Vinea.

Este posibil să si: fi pierdut sau rătăcit, ca şi alte texte din arhiva scriitorului.

Ca atare, textul de ba/ă in ediţia noastră răm'n.e p.-niru I*;irn-disut suspinelor cel din 1930, tipărit la Cultura Naţională.

Faţă de acest text, revizuirile consemnate de edivia M. Vaida — Oh. -Sprinţeroiu nu aduc modificări majore în privinţa travaliului artistic. Dc altfel cele mai mnh, modificări sînt concentraţi? pe tn-j file de text dintre care e<l; lorii au reprodus în facsimil două, p. ,26 şi p. 88 din ediţia princeps.)

Menţionăm, cu titlu ilustrativ, modificările şi completările de pe aiv&N; doua pa^isi:, cărora le cons;,\u\d, în ediţia noas ri± p. 80 şi p, 110.

80

40—42 Maestrul Kascoli d^minrdă o ele; vă.' O frunză traversează oglinda moartă-.. .Şi somnul şi-abate ciocanul de puf. > Maestrul Faseoli dezmiardă o elevă, care chinuie intre genunchi violoncelul scîlciat pe cînd arcuşul se pierde cu graţie în eternitate abia ţinut de mîna căzătoare. Apoi o frunză traversează oglinda moartă... Ce semn să fie acesta? Ca o ventuza absoarbe, întrebarea, conştiinţa. Sărut lacom, sărut *da* moarte. Şi somnu! şi-abate ciocanul de puf.

110

29 *o.r'u.i* dc conştiinţă > criza de conştiinţă, inevitabilă după toate legile literare ; 32—31 iubirea lui bolnavă > iubirea ttil bolnavă. O Dobroge de calcar, de mărăcini şl cactuşi, un ţinut potrivit căinţei răsucite în suflet, cu dulceaţă şi amărăciune ; 34 o hiată victimă. > o biată victimă. Fiindcă nimic nu e mat primejdios decît compătimirea şi mai aventuros decît consolarea-

Nuvela a fost publicată prima oară în *Contimporanul,* anul V, fragmentată în trei numere consecutive : nr. 65, 15 mfertie 1926,j p. 5—6 ; r$\ 66, 1 mai 1926, p. 5—6 ; nr. 67, 1 iunie 1926, p. 3—5. Reprodusă în volumul *Paradisul suspinelor,* Editura Cultura Naţională, 1930, p. 117—153.

Luntre si punte şi *Cu inima-n cap* pun în lumină — observă Perpessicius — „aceeaşi poezie şi aceleaşi însuşiri de analiză, altoite pe o viguroasă tulpină fantastă" ca şi *Paradisul suspinelor.* „Sînt, şi una şi alta, studii pe tema obsesiunilor, variaţiuni ale acelui delir al autoobservaţiunii despre care vorbesc psihologii. Dar ce vervă, ce invenţie, ce revărsare de poezie şi surpriză în aceste încăierări cu cotidianul şi cu banalul!" Şi criticul conchide pe acelaşi ton de admiraţie entuziastă: „Ufri pitoresc teatru de păpuşi reflexive, în regizarea cărora poetul, psihologul psihanalitic şi estetul suprarealist, ce coabitează, ou egale drepturi în d-1 Vinea, îşi dau măsura virtuozităţii IonV* *(Menţiuni critice,* in *Opere,* voi. IV, Editura Minerva, Buc, 1971, p. 286.)

Cf. Călinescu descoperă în *Luntre şi punte* „metoda lui Urmuz, excesul de importanţă dat laturii minerale a omului, în portretul Domnului cu Servieta, redusă la limitele seriozităţii descriptive" *(op. cit.,* p. 811).

Pentru M. Petroveanu, obiectul celor două naraţiuni care însoţesc Paradisul suspinelor este „fărâmiţarea umanităţii, în înţelesul ei de demnitate virilă, de acţiune constructivă şi voinţă vitală {...]. Atît *Luntre şi punte* cît şi *Cu inima in cap* sînt, una într-o tonalitate mai gravă, cealaltă de o manieră caricaturală, ipostaze ale consecinţelor slăbiciunii faţă de viaţă, ale aspiraţiilor timide, ratate, sau, ceea ce e mai rău, satisfăcutei la un nivel inferior, în forme derizorii" (op. cît., p. 171).

După opinia Iui Sergiu Sălăgean, „atmosfera obsesiv terifiantă, a unui cosmos care pare a întinde tentacule dc umbră asupra fiinţei omeneşti, a acestei proze, aminteşte izbitor de lumea cutremurată de fiori sumbri e lui Kafka. $i totuşi, din permanentul monolog al unuia dintre urmăritori, rezultă fcă acesta are omenie şi că circuitul subteran de conştiinţă dintre el şf casierul urmărit se bazează tocmai pe acest rest de omenie" *(op. cit., p.* 42—43).

„Luntre şi punte întregeşte în scrisul lui Vinea literatura cazurilor — observă Simion Mioc. Personajul din această nuvelă este un «om de prisos», un abulic care îşi maschează teama de realitate prin acte de violenţă. Tînârul e un intelectual, licenţiat în drept, cu aspiraţii literare, asemănător pînă la un punct cu Raskolnikov al lui Dostoievski, învăluit la început, ca şi Darie din *Paradisut suspinelor,* in vag şi taină. Pentru că liniile de forţă ale nuvelei converg spre analiza psihologică, mediul ambiant, lumea exterioară e fantomatică, fugitiv schiţată, cu excepţia mobilului interesului eroului: *Domnul* cu *Servieta,* pe care vrea să-1 jefuiască pentru a scăpa de sărăcie. Numele generic al acestuia, portretul, îmbrăcămintea concură spre un simbol-caricatură al birocratismului" Cop. *cit.,* p. 317—318).

Într-un studiu critic intitulat *Nenorocirile unor slujbaşi,* Alexandru George face o originală apropiere între trei proze din literatura! română care au ca erou pe funcţionarul modest, supus aparatului administrativ : /nspecfiune de I. L. Caragiale, *Luntre şi punte* de Ion Vinea şi Bercu *Leibovici* de Al. O, Teodoreanu. După ce întreprinde o analiza fină şi minuţioasă a dramelor celor trei slujbaşi, nenea Anghelache, Domnul cu Servieta şi Bercu Leibovici, criticul conchide : „Toate aceste trei personaje aflate în situaţii similare trăiesc drama omului obligat să-şi ducă existenţa pe mai multe planuri, dintre care numai unul este cel la care ele s-ar fi putut acomoda. Slăbiciunea lor constitutivă i-a silit să caute In felul acesta asigurarea faţă de toate riscurile existenţei şi au crezut a o fi găsit. Toţi solicită determinarea cea moi strictă pentru că nu sînt) capabili să treacă în domeniul libertăţii. Domnul cu Servieta nu fură, deoarece acest lucru ar implica un efort de acţiune de care el nu e în stare; se lasă jefuit, alegîndu-şi el singur agresorul, pentru că numai in complicitate tacită cu un altul mai îndrăzneţ şi-ar putea rupe planul propriei sale zăgăzuiri. Nenea Anghelache e probabil cel mai slab dintre toţi şi, desigur, singurul cinstit." *(Nenorocirile unor slujbaşi,* în România *literară,* anul XIV, nr. 37, 11 septembrie 1980, p. 19.)

VARIANTE

Conf/mporanu/ — *A;* volumu/ *Paradisul suspinelor (1930)* — B.

123

26 nu şi le-a integrat *A :* nu le-a integrat *B;*

124

18 cearceaful A ; cearşaful *B;* 33—35 moartea insului e iminentă sau cel puţin apropiată. El trebuie să fie sau un om în, vîrstâ sau un bolnav incurabil sau A : moartea insului e iminentă, sau e un bolnav incurabil sau *B;* 39—40 8—10—12—6 sunt, invariabile *A:* 8—12 şi 3—6 sunt, invariabile *B;*

126 v

32—33 Urmăririle lui *A* : Urmăririle acestea *B ;*

130

35—36 o dată cu reverberul *A: o* dată cu felinarele *B;*

132

30—31 dincolo de puful văzduhului A ; dincolo de praful văzduhului *B;*

133

24 Cînd, o strălucire *A* : Deodată, o strălucire *B ;*

135

23—24 alţii mai puţin bineintenţionaţi A ; alţii, mai puţin binevoitori S ;

139

6 de greieri A-: de greier *B.*

<p. 141) CU INIMA-NCAP

Nuvela a fost publicată prima oară în Contimporanul, anul IV, nr. 63, noiembrie 1925, p. 5—7, datată .1920". Republicată in volumul *Paradisul suspnelor.* Editura Cultura Naţională, 1930, p. 157—182, datată : „1924".

După opinia criticului Ov. S. Crohmălniceanu, nuvela *C\u inima-n cap* „are o temă expresionistă. Eroul, cum arată şi titlul, raţionează prea mult şi, ca urmare, nu mai e capabil să treacă Io acţiune. Intelectul apare umilit de agresivitatea erotică elemen~ tară. Toată întîmplarea ia, printr-o reducţie energică, un aspect grotesc" (op. *cit.*, p. **131).**

VARIANTE

Contimporanul* — *A; Paradisul suspinelor {Wg)* — *B.

141

4—5 o va găsi în **povestirea** ***A*****: n-o va ^ăsi decît** în **povestirea** ***B;***

143

14 îţi răsfaţai *A :* îţi răsfăţăm *B;*

145

11 plimbarea care ne îmbiase ***A*** : plimbarea care ne înviase ***B ;***

151

48—41 ai stomac ***A*** : ai într-adevăr stomac ***B;***

153

23 Se aplecă sub coşul trăsurii, să urce ***A :*** Se aplecă sub coşul trăsurii ***B*** ; 40-41 Ghicesc chinurile care au urmat şi căutările, mult timp, poate, zadarnice A : Ghicesc chinurile care au urmat mult timp, poate zadarnice ***B.***

DIN PERIODICE

Manuscrisele prozelor publicate de Ion Vinea în revistele epocii nu s-au păstrat. Textele au fost reproduse după periodice, în ordinea cronologică a apariţiei.

în cazurile în care o schiţă sau un poem au fost publicate de mai multe ori de către autor în diferite reviste, am făcut o menţiune specială în notă în legătură cu textul pe care l-am considerat text de bază în ediţia de faţă.

De asemenea, în cazurile în care s-au păstrat, la Muzeul literaturii române, pagini de revistă cu corecturi autografe am specificat aceasta, la titlul respectiv.

<P- 157) TATIANA

Publicat prima oară în ***Seara,*** anul IV, nr. **1635, 7** august **1914,** p. **1.**

<p. 160) POVESTE DINTR-O CARTE DE CITIRE

Publicat prima oară în **Seara,** anul IV, nr. **1642, 14** august 1011, p. **1**. Textul este ilustrat cu un desen de Mprcel Iancu.

DOI

Publicat prima oară în ***Scara,*** **anul** IV, nr. **1669, 10** septembrie **1914,** p. l, cu menţiunea : ***Din „Filigrame".***

„Filigrane" este primul dintre proiectele de cicluri de proză scurtă pe care le-a conceput şi apoi le-a abandonat Ion Vinea *„Filigranele"* au fost scrise, după toate probabilităţile, în anul 1914, un an fertil în creaţia tînărului scriitor, şi sînt In număr de patru : *Doi, Socialista, Convalescenţă* şi *Poetul.*

Analizînd proza scurtă a Iui Vinea In cartea sa *Poemul românesc în proză,* Mihai Zamfir subliniază, printre alte trăsături caracteristice, «oroarea principială a autorului nostru faţă de «literaturizare» : adept teoretic al principiilor avangardiste despre -literatură* egalizată cu vehicularea de locuri comune, Vinea s-a autocenzurat cu tărie de fiecare dată cînd îşi închipuia că ar putea cădea In păcatul literaturii evidente. în aceste împrejurări, exerciţiul post-simboiist trebuie să-i fi părut prototipul literaturii In retrograd.

Ironia devenea complement obligatoriu al acestui gen de îndeletnicire, iar piesele salvate de ironie — *Filigrane, Schiţe in clmp* — reprezintă excepţii fericite* (op. *cit.,* p. 345).

(P- 165> SOCIALISTA

Publicat prima oară In *Seara,* anul IV, nr. 1670, 11 septembrie 1914, p. 2, cu menţiunea : *Din „Filigrane".*

Schiţa are tn periodic două părţi, a doua purtînd subtitlul *Peste* un *an.*

(P- 167) CONVALESCENTA

Publicat prima oară In *Seara,* anul IV, nr. 1689, 30 septembrie 1914, p. 1, cu menţiunea : *Din „Filigrane".*

(p. 169) POETUL

Publicat întîia dată în Seara, anul IV, nr. 1689, 30 septembrie 1914, p. I, cu menţiunea : Din *„Filigrane*.*

(P- 170) ARMONICA

Publicat întîia oară în Seara, anul IV, nr. 1710, 21 octombrie 1914, p. 1—2.

(p. 173) DE PROFUNDIS

Publicat prima dată In *Cronica,* anul II, nr. 4, 5 martie 1915, p. 62—63, sub semnătura : „I. V.".

Textul face parte dintr-un mic jurnal de front scris de Vinea In timpul primului război mondial. Din acest jurnal au fost publicate In *Cronica,* în anul 1915, în numere succesive, trei episoade sub titlul *De profundis,* dintre care acesta este primul.

De profundis II a fost refăcut ulterior şi integrat In volumul *Descîntecul şi Flori de lampă,* din 1925, sub titlul Rătăcire. Acesta figurează în prima secţiune a ediţiei de faţă (vezi şi nota de la p. 385).

(p. 177) DE PROFUNDIS. ALTE NOTE

Publicat prima oară în *Cronica,* anul I, nr. 6, 20 martie 1915, p. 105—106, sub semnătura : „I. V."

Este al treilea episod din jurnalul de front cu titlul *De profundis* (vezi nota de mai sus).

(p. 181) CHRONIQUE VILLAGEOISE

Publicat prima oară în *Cronica,* anul I, nr. 28, 23 august 1915, p. 553—554.

(p. 183) ANUL PATIMILOR

Publicat prima oară In *Chemarea,* anul I, nr. **12, 8** ianuarie **1918.** p. **185.**

Anul patimilor face parte dintre acele poeme ale lui Ion Vinea care se situează la granița dintre poezie şi proză, precum ***Mobilizare, Soliloc, Mistere, Glasurile vieții*** etc. Am inclus în volumul I al ediției noastre, considerîndu-le deci poezii, numai acele texte pc care autorul însuşi le-a integrat in proiectul volumului ***Ora i'mtîntlor.*** Restul textelor au fost considerate poeme în proză şi publicate în volumul de față.

<P- **184)** CARELE

Publicat **prima oară** în ***Adevărul literar şi artistic,*** **seria** II, **anul I» nr.** 4, **H9 decembrie 1920,** p. **1, deschizln|d ciclul** ***Schițe din ctrnp.***

Ciclul a fost publicat în ***Adevărul literar şi artistic*** **In cîteva numere consecutive la sfîrşitul anului 1920 şi începutul anului 1921 şi cuprinde şase mici poeme în proză, de inspirație naturistă :** ***Carele, Casa albă. Porumbarul, Salcia, Bivol*** **şi** ***Toaca.*** **Dintre acestea, Ion Vinea a selectat poemul** ***Toaca,*** **pe care I-a inclus în volumul Descintecul** ***şi Flori de lampă,*** **apărut în 1925 (volumul de față p. 52).**

<P- CASA ALRA

Publicat prima oară în ***Adci*ărul literar şi artistic,*** serin [1, anul **I,** nr. **5, 22** decembrie 1920, p. 1.

(p. **186)** PORUMBARUL

Publicat prima oară în ***Adevărul literar ?i artistic,*** seria II, anul **II,** nr. 6, **2** ianuarie **1921,** p. **1.**

(p. **187)** SALCIA

Publicat prima oară în ***Adevărul literar şi artistic,*** **seria** II, **nr. 7, 7 ianuarie 1921, p. 1.**

(p. **188)** BIVOL

Publicat prima oară in ***Adevărul*** **literar** ***şi artistic,*** **seria II», anul ÎI, nr. 7, 7 ianuarie 1921, p.**

(p. **189)** GREŞEALA LUI AMEDEU CU ANNE-MARIE

..Publicat prima oară în ***Adevărul literar şi artistic,*** **seria II, anul II, nr.** 34. **17** iulie **1921, p. 1.**

(p. 192) GLASURILE VIEȚII

Publicat prima oară în Contimporanul, anul I, nr. 1B, 19 noiembrie 1922, p. 11—12. Republicat în *Flacăra,* **anul VIII, nr. 12, 18 mai 1923, p. 187.**

O variantă a textului se păstrează la Muzeul literaturii române, Intr-un dosar eterogen, cu nr. 12 845, menționat In ***Nota asupra ediției*** **din volumul I al ediției de față. Este vorba de fila din** ***Contimporanul*** **cuprinzînd poemul** ***Glasurile vieții,*** **fila pe care au fost ulterior operate unele corectări şi modificări BUto-**

grafe : a fost schimbat începutul, tăindu-se cuvintele „Zori de zi. Observi că" şi au fost făcute numeroase modificări de punere în pagină a textului, conferindu-i astfel o mai marcată ţinută de poem.

Am folosit ca text de bază această pagină din *Contimporanul* cu corectări autografe păstrată In ms. 12 845.

VARIANTE

Contimporanul — *A* ; *Flacăra* — *B* ; ms. 12 845 — *O.*

192

2—3 Observi că toată noaptea duhurile bune sau rele au cutreierat A : Zori de zi : Observi că toată noaptea duhurile au cutreierat *B* : Toată noaptea duhurile, bune sau rele, au cutreierat C.

<P- 194) PREUMBLARE

Publicat prima oară în *Contimporanul,* anul II, nr. 25, 6 ianuarie 1923, p. 11, cu semnătura : „Iwan Aniew (trad. I. V.)".

Mihai Zamfir observă. In cazul prozelor scurte ale lui Ion Vinea, interferarea stilului poematic post-simbolist cu o tendinţă parodică. Ironia autorului duce de multe ori Ia „crearea unor anti-poeme". „Momentele de echilibru între ironie şi puterea creatoare, între negaţie şi afirmaţie, rămîn extrem de rare. Unul dintre' ele este *Freumblare.* [...] Fronda anti-literară, atît cit a mai rămas, apare aici doar sub forma unor aluzii de epică suprarealistă *(cartea simbolică uitată pe o bancă}* şi sub forma incongruentelor unor imagini forţate *(ca un cimitir se prăvale iarna,* unde nu atît metafora, cît comparaţia se plasează într-o zonă absurdă). Dar aceste urme de limbaj ironic sînt puţine şi. In orice caz, nu constituie o manieră. Mai important este faptul că, în bucăţi ca *Preumblare,* Vinea ajunge la un limbaj poematic propriu, realizat după o stilistică perfect elaborată" *(op. cit.,* p. 346).

(p. 195) SFÎRŞIT DE VACANŢA

Publicat prima dată în *Contimporanul,* anul II, nr. 28, 27 ianuarie 1923, p. 3.

<p. 197) ÎN TRENUL 121

Publicat prima oară In Contimporanul, anul II, nr. 29, 3 februarie 1923, p. 2.

<p. 200) ZVONURI

Texte publicate prima oară in *Contimporanul,* după cum urmează :

— [„Souvenirs de voyage"...]. In *Contimporanul,* anul II, nr. 34, 10 martie 1923, p. 3 ;

— [„Copilăria mea, începui să observ..."!, In *Contimporanul,* nr. 39—40, 21 aprilie 1923, p. 5 ;

— [„Cele două fulgere mari peste beznele..."], in *Contimporanul,* anul II, nr. 42, 10 iunie 1923, p. 4 ;

— [„Puse peceţi pe ultimele dorinţi..."]. In Contimporanul, anul II, nr. 42, 10 iunie 1923. p. 4.

După *Filigrane* şi *Flori de aîmp, Zvonuri* este al treilea proiect de ciclu de mici poeme In proză, abandonat ca şi celelalte, Textele, care nu mai au şi alte titluri în afara titlului generic de *Zvonuri* şi nu sînt numerotate, au fost publicate In *Contimporanul,* în anul 1923, fiind în total în număr de şapte.

Primul din serie, [„După miezul nopţii Stan Gurău..."], a fost inclus de Vinea în volumul *Descîntecul şi Flori de lampă,* apărut în 1925 şi se află reprodus In prima secţiune a ediţiei de faţăv p. 60 (vezi şi nota de la p. 397).

Alte două texte, [„Poarta parcului împinsă fu.,."], din *Contimporanul,* anul II, nr. 30, 20 februarie 1923, p. 3 şi t*Ce rătăcire, pe urma paşilor pierduţi..."], din Contimporanul, anul II, nr. 41, 6 mai 1923, p. 3. au fost reluate de autor şi incluse In sumarul primului proiect de volum de poezii *Ora ftntînilor,* cu titlul Mis-

(ere şi, respectiv, Pe ***urma paşilor.*** Ambele poeme se află reproduse- în volumul I al ediţiei noastre.

<P- 205) TIMP

Publicat prima oară în ***Contimporanul,*** anul IV, nr ***CO,*** septembrie 1925, p. **7,** sub semnătura : „Ion Iova".

(P. 29G) ALILUIA

Publicat prima oară în ***Contimporanul,*** anul IV, nr. 62, octombrie 1923, p. 6—7, cu menţiunea : ***„Din Flori de lampă".***

Aliluia este singurul text din proza lui Ion Vinea care poartă, în ***Contimporanul,*** o menţiune privind încadrarea sa în ciclul ***Fiori de*** lampă. Do fapt, la datai publicării lui, volumul ***Descintecul şi Flori de lampă*** văzuse deja lumina tiparului (vezi nota de la ***pag.*** 378), încît această menţiune nu-şi are rostul decît dacă admitem că autorul ar fi avut intenţia să reia ciclul şi să-1 îmbogăţească.

Poemul ***Aliluia,*** cu subtitlul şocant „A se ceti cu peria ide dinţi", se situează — după cum observă şi Simion Mioc — printre puţinele exerciţii de proză avangardista ale lui Ion Vinea, alături de ***Cravata de*** cînepă din volumul ***Descintecul şi Flori de lampă. Aliluia*** este „un poem al unui metaforism sprinţar, apropiat de dicteul suprarealist, desfăşurat în patru secvenţe şi patru medii diferite [...1 în explicarea biografiei iubitei, pe care o aduce finalul, Vinea se apropie de Adrian Maniu din ***Prinţesa*** Limonada" ***(op. cit.,*** p. 315—316).

Integrată în ansamblul creaţiei lui Ion Vinea, care prezintă un caz particular de laborator artistic deschis, cu opere permanent reluate şi modificate, cu motive care circulă de la o scriere la alta, cu proiecte abandonate, ***Aliluia*** este un text care poate fi raportau la alte opere antume sau postume': peisajul primăverii e lucrat cu metafore ce apar şi In poezia ***Koh-l-Noor;*** scena ascunderii amantului în dulapul cu haine care miros a naftalină va fi reluată, într-un alt registru stilistic, în romanul ***LunateciL***

(p. 211) VICTORIA SĂLBATICA

Textul, în două părţi, a fost publicat prima oară în ***Contimporanul,*** după cum urmează : prima parte, în nr. 73, anul VI, februarie 1927, p. 4—6 ; partea a doua, cu subtitlul ***II (Pltngerea*** către Yoor), în nr. 75, anul VI, aprilie 1927, p. 2—4. Partea a doua a fost republicată, fragmentar, în ***Premiera*** ilustrată, anul II nr. ***'•i5,*** 4 mai 1929, p. 2, cu titlul ***Lumină de femeie*** şi menţiunea „(fragment)".

Textul a fost reprodus după Contimporanul.

VARIANTE

Contimporanul — ***A*** ; Premiera ***Hustrată* — fi.**

211—217 ***numai în A ;***

218

7 vuie atît de A; bintuie atît de ***Ii;*** 12—13 iuta o tălmăcire poetică, simplă ***A :*** (simplă tălmăcire poetică) ***B ;*** 23 nu coboară ***A*** ; nu pogoară ***B;*** 31—32 hohotul gerului de sloiuri ce se sparg ***A*** : hohotul gerului sticlos ce se Sparge ***B;*** 35—36 corăbiile-fantome ***A***; corăbiile-fantomă ***B ;*** 39—40 în pianul tău cu coadă s-a întrupat una din acele şopîrle A: în pianul tău cu coadă —• una din acele monstruoase şopirlp ***Bf*** 41—42 zadarnic s<? încearcă ***A:*** zadarnic încearcă ***B ;***

219

I—2 automobile aglomerate la peronul vreunui bal al Societăţii Naţiunilor Aautomobile, în exasperarea circulaţiei conglomerate la peronul vreunui bal al Ligii Naţiunilor ***Bi***
II— 13 ţi-au tăgăduit imperiul, desigur că prin fugă; altfel nu-mi închipui tam-tam, trombon sau violină ***A:*** ţi-au tăgăduit stăpinirea desigur prin fugă; altîel nu-mi închipui violină, tam-tam sau tobă ***B;*** 15 Sau să fi preferat A; Sau ai preferat ***B***; 17 prjn oonstelaţiunile ***A :*** prin constelaţiile ***B;*** 18—19 Atunci mesajul ***d&*** azi Imi vine de ***A :*** Mesajul de azi îmi vine atunci de ***B:*** 20 pc care le-ai răscolit ***A:*** pe care le-ai înspăimîntat şi le-ai răscolit ***B;*** 21—22 E un sfîrşit acesta. Intoxicat de inspiraţie şi voinţă A : E un sfîrşit plauzibil. Intoxicat de inspiraţie şi voinţă ***B;*** 23 copac electrizat sub furtună A: copac, încărcat de electricitate In furtună ***B ;*** 24 ar trece ***A:*** va trece ***B;*** 28 Ce poate oare, maestre Ygor A Maes-

r

tre Ygor, ce poate oare *B; 29*—33 faţă de cruzimea ochiloţ- tăi asiatici, iniţesati de fulgerile «albastre ale dezgheţului pe Ienisei, a> ochilor tăi oblici, striviţi Intre bolovanul frunţii fără de sprlncene şi pomeţii abrupţi sub pielea lor palidă ? *A* : faţă de cruzimea ochilor tăi oblici, striviţi între bolovanul frunţii fără sprintene şi pomeţii abrupţi sub pielea obrazului, palidă ... B: 36 cu zahăr şi ceai trei zile în şir *A:* trei zile în şir cu apă şi ceai *B;* 38 tonul acela hotărîtor *A :* tonul acela peremptoriu *B*; 39 părea că zice: .plătesc" In discuţii de artă *A:* părea că-i zice: „plătesc!" (în discuţiile de artă) *B ;* 42—43 nai. Un zvon A : nai. Ploaia în ropot îşi înclină lanul cenuşiu de spice inverse sub năpustirile vijeliei. Un zvon *B ;*

220

9 şi el triumfuri A .* şi el aplauze B ; 18 Intre stelele şi pietre A: intre cer şi pământ B; 18—19 sunt străbătut de tot fiorul şi freamătul anotimpului nou *A* : sunt străbătut de tot ce palpită, freamătă sau se destramă In anotimpul cel nou *B*; 23—24 nichelul şi porţelanul *A;* nichelul şi faianţa *B;* 34 plete şi caravane *-A* : tam-tam-uri şi caravane *B* .

221

40 mozaic, o casă, covoare de Persia A : mozaic, cîteva covoare de Persia B; 42—43 de toate polenurile femeii A.- de toată cromatica femeii B ;

4—5 simt, uneori, că pot merge A ,- uneori, simt că aş merge B; 6 o chemare străveche A.- o chemare primitivă *B;* 8 Intr-o grădină ora *A:* într-un parc ora *B;* 11—12 cel mai întîmplător acoperiş A.- cel mai oarecare acoperiş *B;* 18 vreau să-mi fie auzită vocea A .' vreau vocea mea Să-mi fie auzită *B ;* 26—32 *numai in A.*

(p. 222) INSOMNII

Publicat prima oară în *Contimporanul,* anul VIII, nr. 80, 26 martie 1929, p. 1.

(p. 225) AL DOILEA

Publicat prima oară în *Premiera ilustrată,* anul II. nr. 27, 18 mai 1929, p. 2.

[p. 230) DUŞMANII

Publicat prima oară în Contimporanul, anul VIII, nr. 86, 17 noiembrie 1929, p. 1.

(p. 232) VAMPIRUL

Publicat prima oară în Contimporanul, anul VIII nr. 87, 24 noiembrie 1929, p. a, cu dedicaţia „lui TUa Bobeş". ,

POSTUME

'p 237) FELUL DE A *FI*

A fost publicat în Steaua, XVIII, nr. 3 (206), martie 1967 p- JU'—15.

Textul a fost reprodus după manuscris.

(p. 243) SUS Pi: LUCIUL DUNĂRII

S-a păstrat în ms. 1G 057 (Text daetilo cu corectări autografi filele 1—47).

A fost publicat în ***Steaua,*** XVIII, nr. 7 (210),-iulie 1967„' p. 7—19.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Comi-ntind prozele scurte ale lui Ion Vinea. Mircea Vaidu remarcă preponderenţa universului oniric, în scrieri ca *Paradisul suspinelor, Luntre şi pu7th', Cu hiima-n* cap, *Descîntecul* şi *Zvonuri.* „In acelaşi timp însă — spune exegetul — Vinea e autor ai unor lucrări de un savuros şi dens realism, povestiri ca ***Deochi*** *tecul* si *Sun pc luciul Dunării* se situează în aria sufleteasca explorată de Sadoveanu, Agârbiccanu, Pavel Dan sau V. Voiculescu" *(op. cit.,* p. 31). Observaţia ni se pare judicioasă în ceea ce priveşte naraţiunea Suv *pe luciul Dunării,* care surprinde pc cititorul prozei de tinereţe a lui Vinea prin tematica ei realistă şi socială. Nuvela e probabil un test din ultima perioadă de creaţie a scriitorului cînd acesta se străduieşte să se adapteze unui alt climat cultural, dominat de curentul realist.

(p. 269) CABANA DRAGOSTEI UITATE

S-a păstrat In ms. 16 558 (Text autograf, filele 1—39).

A fost publicat, fragmentar, în ***Luceafărul,*** anul XII, nr. 16 (364), 19 aprilie 1969, p. 8.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Nuvela nu este terminata, iar textul nu este totdeauna finisat.

Iniţial, numele eroinei a fost „.Stela Tanu", dar ulterior autorul I-a schimbat în „Stela Mânu", rămînînd totuşi cîteva locuri în care corectarea n-a fost făcută. Uneori numele familiei Manu. este scris „Mano", după moda pronunţiei franceze, care exprimă preferinţa bătrînului Manu, tatăl Stelei.

La p. 284, r. 2 — propoziţia „O linişte grea dar binefăcătoare se lasă din", adăogată pe margine este neterminată. Ultimul cuvînt ar putea fi „din" sau „dar". Punctele de suspensie ne aparţin ; la p. 286, r. 11—13 — textul are două variante ; prima variantă n-a fost ştearsă, deşi a fost adăogată pe margine alta pe care am considerat-o definitivă. Iată prima variantă : „amintire şi cu vestejiri abia simţite pe la tîmple, pe pleoape, ca o atingere trecătoare de lumină" ; la p. 307, r. 10 — Numele soţiei eroului apare o singură dată aici „Marina" şi de mai multe ori „Mara". Am unificat „Mara". De altfel, tipul acestei soţii devotate, care îşi Întreţine din munca ei familia, seamănă cu personajul cu acelaşi nume din *Paradisul* ***suspinelor.***

<P. 311) PECETEA

S-a păstrat în ms. 16 559, filele 11—20. Text daetilo cu însemnări autografe,

A fost publicat în ***Tribuna,*** XIII, nr. 30 (652), 24 iulie 19G9, p. 4, cu o prezentare de Gh. Sprinţeroiu.

în manuscris, pe o filă care închide textul ca o copertă, se îflă următoarea menţiune autografă : ***„Pecetea*** (schiţă). Din *Abuz* ***de încredere"*** şi semnătura : „Ton Vinea".

Pecetea surprinde „jocul de oglinzi ale inteligenței, pusă în slujba corupției moravurilor, Personajul feminin din acest «moment» caragialesc Si spune soțului adevărul asupra adulterelor repetate, speculînd faptul că tocmai franchețea în privința unui adevăr compromițător este îndeobște considerată simplu joc de spirit, şi făcînd, prin această francheţe brutală, jocul femeii cinstite care se autoflagelează, fiindcă ştie că reputaţia ei este nepătată {...]. Acest gen de analiză, întemeiată pe observația morală, va fi preîent în părțile de proză obiectivă din *Lunatecii"* ţSergtu Sâlăgean, *op. dt.,* p. 82).

(p. 319) TREI PRIETENI

S-a păstrat în manuscrisul 16 060, filele 1—5. Text autograf.

A fost publicat In *Tomis,* VI, nr. 3 (57), martie 1971, p. 7—8, cu o prezentare de Gh. Sprinţeroiu.

Textul a fost reprodus după manuscris.

In manuscris numele eroinei a fost inițial Anca, iar ulterior autorul I-a schimbat în Liliana.

„Trei prieteni, *pecetea* şi *Amicul meu Myrmyjdon* vădesc *o* surprinzătoare calitate a scrisului lui Vinea: ştiinţa analizei în termeni adecvaţi, obiectivi, fără nici un amestec al fanteziei şi sensibilităţii proprii, operînd numai cu mijloacele severe ale intelectului şi detaşîndu-se de subiectivitate. Fără a urmări anume extensia tipului moral în plan social, Vinea procedează asemenea moraliştilor, dlnd modelul estetic al unei conformaţii sufleteşti." (Sergiu Sălâgean, *op. cit., p.* 81.)

<p. 329) ÎNTR-O NOAPTE DE IARNA

S-a păstrat în ms. 16 559 {text dactilo cu corectări autografe, filele 3—9).

A fost publicat în *Tribuna,* XVIII, nr. 6, 1974, p. 8—9, într-un grupaj realizat de Mircea Vaida.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Pe o filă din dosarul în care se află textul schiței este menționat, autograf, titlul Dansul *lui Dionis,* care se potriveşte la fel de bine scrierii ca şi titlul celălalt, *Intr-o noapte de iarnă,* plasat la începutul textului şi dactilografiat o dată cu acesta Faptud că primul editor a optat pentru acesta din urmă, ne determină să-1 păstrăm, deşi opțiunea este arbitrară.'

(p. 33G) SIMPLA POVESTE

S-a păstrat în ms. 15 884. Text autograf, filele 1—8. Textui este datat: „1914" şi semnat: „Ion Vinea".

A fost publicat în *Tribuna,* XVIII, nr. 6, 1974, p. 8—9, într-un grupaj de trei texte în proză realizat de Mircea Vaida.

Textul a fost stabilit după manuscris.

O categorie estetică mai puţin semnificativă pentru proza lui Ion Vinea este stihialul, remarcă Sergiu Sălâgean. „Suhialul se întîlneşte numai în Simplă poveste. Eroul este idiotul blînd şi viguros, luat în căsătorie de fiica histerizată şi cu temperament de valkirie blondă a unui boier degenerat. Trăind în edenul campestru şi acvatic, personajul masculin al acestui poem în proză traversează o regresie paradisiacă în arhetipul acvatic şi In cel animalier". (Sergiu Sălâgean, *op. cit,* p. 79.)

Regresia omului spre animal, care este total deosebită de tipologia omului fantastic (omuWup sau omul-peşte1, creată de V. Voiculescu în nuvele ca *tn mijlocul lupilor* sau *Pesc°rul Avrin,* selntîlneşte accidental şi la autorul *Poemelor cu îngeri* în povestirea Vocea *blestemată.*

(P- 342) AMICUL MEU MYRMYJDON

S-a păstrat în ms. 16 563. Text dactilo, filele 153—156.

Publicat în *Tribuna,* XVIII, nr. 6, 1974, p. 8—9. într-un grupaj realizat de Mircea Vaida.

Textul a fost reprodus după manuscris.

(p. 315)

AMINTIRI FANTASTICE

sub^ulISf în m t m ™ ,6516' fUeIe3_5" TCXt C *

314-^15○St PUbHCat ^ OPeTe' EditUra ○aCia' V○l IV' 3974> P-

Textul a fost reprodus după manuscris.

(P- 347)

DRUMUL PRIN PLOAIE

; ™ scrisul 16 563_ T'ext dactii○™ c ™

vo^V^Csn^ ^ edHia ○^»--™t»» Daca,

Textul a fost reprodus după manuscris.

(p. 350)

MIREASMA PE CALVAR

Figurează în manuscrisul 12 846. Text autograf, filele 1—8, cu semnătura : „I. Vinea".

Publicat în Manuscripfum, nr. 1, 1390, p. 35—37, cu- o pre- -zentare de Elena Zaharia-Filipas.

Textul a fost reprodus după manuscris.

Temele şi personajele biblice sînt apariţii rare în opera lui Ion Vinea, încît- această scenă a calvarului, de o mare vibraţie emoţională, constituie aproape o surpriză.

Ca şi Avesalon, fiul regelui David, supus unui supliciu crud, care este evocat în frumoasa poezie din tinereţe ***Septembrie,*** Isus se proiectează ca un simbol al suferinţei. Câteva notaţii de la începutul textului par a circumscrie această suferinţă în sfera morală a dramei psalmistului arghezian : crucificat între doi tîlhari, Isus se simte singur şi „altfel" decît ceilalţi, respins deopotrivă de oamenii de alături şi de „uitarea neînţeleasă a cerului", care nu-i trimite îngerul mesager. F, un moment de tensiune lăuntrică sugerat cu fineţe analitică de Ion Vinea, In maniera poemelor din ciclul ***Flori de lampă*** care transcriu stări de semiconştienţă, între trezie şi vis.

Apariţia celui de al doilea personaj, Măria Magdalena, deplasează suferinţa celui răstignit spre durerea fizică, omenească şi spre nevoia de milă, de compasiune, de comunicare, a celui care se consideră Mîntuitorul.

Finalul, rapid, foarte inteligent construit, lasă o perspectivă deschisă asupra dramei lui Isus : alinarea suferinţei fizice, pe care i-o aduce femeia, e înşelătoare, cîtă vreme preţul gestului ei înclină sufletul Mîntuitorului spre alte suferinţe mai mari, de ordin moral.

(p. 354)

CAT.ÂUZA NERĂBDĂRII

S-a păstrat în ms. 16 555. Acesta cuprinde o suită de maxime şi reflecţii, parţial autografe (filele 1—12 şi 21—31) şi restul dactilografiate, cu corectări autografe (filele 13—20).

Cele 8 file dactilografiate, numerotate dactilo 1—8 şi intercalate între filele autografe, constituie un corpus aparte, cu titlul autograf ***Călăuza nerăbdării,*** punind în evidenţă o posibilă tentativă a scriitorului de a-şi publica maximele. Restul filelor nu sînt ordonate în nici un fel de autor, dar titlul ***Călăuza nerăbdării*** apare şi pe coperta dosarului si pe unele file autografe, în. colţul din dreapta sus.

Studiind cu atenţie acest material, am propus o numerotare a maximelor (unele sînt de fapt cugetări ample) înccpînd cu acest corpus central. Conform acestei numerotări, desigur arbitrare, maximele 1—28 sînt acelea aflate în corpusul central dactilografiat, în continuare urmînd restul maximelor în ordinea arbitrară a filelor din dosarul 16 555.

Am recurs la această numerotare penini a putea individualiza maximele în cazul unor eventuale note şi comentarii.

Aforismele din ***Călăuza nerăbdării*** au fost publicate parţial in Steaua, nr. .12, 1965, şi, ulterior, într-un grupaj mai amplu realizat de Mihal Rădulcscu, în patru numere consecutive ale revistei Tribuna, după cum urmează : ***Tribuna,*** anul XII, nr. 12 (582), 21 martie 1968, p. 2 ; nr. 13 (583), 28 martie 1968, p. 2 ; nr. 14 (584), 4 aprilie 3968, p. 2 ; nr. 15 (585), 11 aprilie 1968, p. 3.

In manuscris sub titlul ***Călăuza nerăbdării*** este notat, cu creionul, cuvîntul „Gebrauchsanweisung" (germ. „mod de întrebuinţare").

Din comentariile care însoţesc textul din *Tribuna* reţinem cîteva observaţii pertinente : *„Călăuza nerăbdării e* titlul ciudat al unei admirabile culegeri de meditaţii, maxime şi aforisme, o-pera unui moralist copleşit de un început de secol In care numai cine a ştiut sa poarte o mască a putut răabi. Cugetările acuză, denunţînd, etica falsului, genuflexiunile, abatorul sufletelor drepte, panica intelectuală, crima [...]. Evoluează în faţa noastră personajul Om şi vrăjmaşul său ridicol dar periculos : arivistul fără de scrupule, mercenarul unor vremuri crude." *(Tribuna,* anul XII, nr, 12 (582), 21 martie 1968, p. 2.)

INDICE DE TITLURI*

* **Au** fost incluse în indice (în **cursive)** «1 **titlurile** variante**lor** precum şi subtitlurile sau variantele unor titluri care au circulat, menţionînd în paranteză titlul definitiv. Prezentarea acestora poate fi urmărita în cuprinsul aparatului **de** note.

CUPRINS

DI: xiNTccui. şi *v.om* Di; **LAMPA**